

EGInA PR 1 WINBIZ SOCIAL REPORT

11-8-2022

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ 4

ΤΟ ΕΡΓΟ WINBIZ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ 4

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΙΜΟΤΗΤΕΣ: Η ΟΠΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ WINBIZ 6

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΕΡΕΥΝΑ 8

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ 8

1. Μεταναστευτική δυναμική τα τελευταία 1-5 έτη **9**
2. Επιχειρηματικότητα και μετανάστες **40**

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ 50

1. Συστήματα υποστήριξης και παροχής συμβουλών για την έναρξη μιας νέας επιχείρησης **50**

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ 78

1. Τα μεγαλύτερα εμπόδια για την έναρξη μιας νέας επιχείρησης από μετανάστριες **92**

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ 103

1. Εκπαίδευση **105**

ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΟΜΑΔΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ 110

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ 113

1. Επιχειρηματική προσέγγιση και ειδικές προϋποθέσεις **113**

2. Απαιτούμενες ικανότητες για τις μετανάστριες για να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση **116**

ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ 119

1. Εισαγωγή **119**

2. Ένα σημαντικό αποθετήριο **119**

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 138

ΤΟ ΕΡΓΟ WINBIZ ΩΣ ΓΕΦΥΡΑ **138**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 139

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ **139**

ΙΤΑΛΙΑ **140**

ΓΕΡΜΑΝΙΑ **141**

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ **142**

ΕΛΛΑΔΑ **146**

ΡΟΥΜΑΝΙΑ **150**

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κοινωνική έκθεση WINBIZ (PR1) στοχεύει στη δημιουργία μιας στέρερης επιστημονικής βάσης για την ανάπτυξη και πλαισίωση των PR2, PR3 και PR4, μέσω διαδικασιών που θα αφορούν την απόκτηση και την ανταλλαγή αναφορών και επαληθευμένων γνώσεων, βασισμένων τόσο σε θεωρητική οπτική όσο και σε ποσοτική και ποιοτική έρευνα δεδομένων.

Θα δώσει έμφαση και θα αποσαφηνίσει τις ανάγκες κατάρτισης και την κοινωνική, εργασιακή, οικονομική και πολιτιστική κατάσταση των μεταναστριών ή των γυναικών με μη δυτικό υπόβαθρο και με ένα μέσο-υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης¹ (ομάδα-στόχος), προωθώντας παράλληλα μια επαρκή πλαισίωση σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η έκθεση επεξεργάζεται ένα πλαίσιο με κατευθυντήριες γραμμές, εργαλεία και πρότυπα που θα στηρίξουν την έγκαιρη συμμετοχή τόσο των ομάδων-στόχων όσο και των ενδιαφερομένων μερών, προκειμένου να καθιερωθεί μια ουσιαστική προσέγγιση και μια σημαντική διασφάλιση της μελλοντικής βιωσιμότητας του έργου.

ΤΟ ΕΡΓΟ WINBIZ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες, όλο και περισσότερες γυναίκες αναγκάζονται να μεταναστεύσουν. Ο αριθμός των γυναικών μεταναστών αυξάνεται συνεχώς στην ΕΕ, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 54% του συνολικού αριθμού των μεταναστών και καλύπτοντας ένα όλο και ευρύτερο φάσμα κατηγοριών. Τα κίνητρα και οι τύποι μετανάστευσης των γυναικών αλλάζουν. Σήμερα, οι γυναίκες μεταναστεύουν για πολλούς λόγους, με έναν από τους πιο δημοφιλείς να είναι η αναζήτηση εργασίας². Η συμμετοχή στην αγορά εργασίας είναι ένας από τους πιο αποτελεσματικούς και πρακτικούς τρόπους ένταξης σε μια κοινωνία. Οι μετανάστριες πρέπει να υποστηρίζονται και να καθοδηγούνται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ένταξής τους. Όταν όμως προσπαθούν να

¹ Σύμφωνα με τη Διεθνή Πρότυπη Ταξινόμηση της Εκπαίδευσης, υπάρχουν τρία επίπεδα εκπαίδευσης: το χαμηλό, το μεσαίο και το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Το μεσαίο επίπεδο εκπαίδευσης περιλαμβάνει το ανώτερο επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τη μεταδευτεροβάθμια, μη τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης αναφέρεται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σύντομης διάρκειας, στο προπτυχιακό ή άλλο ισοδύναμο επίπεδο, στο μεταπτυχιακό ή άλλο ισοδύναμο επίπεδο και στο διδακτορικό ή άλλο ισοδύναμο επίπεδο εκπαίδευσης.

² "Searching for the Best Way of Integration: Migrant Women in Europe", Studia Europejskie, Studies in European Affairs, 2021.

εισέλθουν στην αγορά εργασίας της ΕΕ, αντιμετωπίζουν διπλά προβλήματα, τόσο ως γυναίκες όσο και ως μετανάστριες³ (το λεγόμενο διπλό μειονέκτημα)⁴.

Κατά γενικό κανόνα, αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια στην ένταξή τους, κυρίως όσον αφορά τη δυσκολία πρόσβασης στην αγορά εργασίας, τα χαμηλά ποσοστά απασχόλησης και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, την απασχόληση σε προσωρινές ή χαμηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας συχνά χωρίς κοινωνική και οικονομική προστασία ή σε τομείς της "παραοικονομίας" και της αδήλωτης και μη ρυθμιζόμενης απασχόλησης, τις περιορισμένες γλωσσικές δεξιότητες, το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στη βασική και, κυρίως, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την περιορισμένη συμμετοχή στην κοινωνική, πολιτική, συνδικαλιστική και πολιτιστική ζωή της χώρας υποδοχής, τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό⁵. Πράγματι, η κοινωνική ενσωμάτωση αποτελεί βασικό στοιχείο που μπορεί να διευκολύνει την ένταξη στην αγορά εργασίας. Τα τοπικά και εθνικά προγράμματα θα πρέπει να υποστηρίζουν την κοινωνική ένταξη των μεταναστριών με τη δημιουργία νέων κοινωνικών δεσμών στην κοινωνία υποδοχής⁶. Για να βελτιώσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τη χώρα υποδοχής και την αγορά εργασίας της, οι μετανάστριες πρέπει να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματά τους και τις υπάρχουσες υπηρεσίες, σε διάφορες γλώσσες και σε συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών και τα δίκτυα των μεταναστών, των οποίων η συμβολή πρέπει να αναγνωριστεί και να υποστηριχθεί. Η ένταξη και η πρόσβαση στην απασχόληση εξαρτώνται επίσης από την πρόσβαση στη γλώσσα της χώρας υποδοχής. Συνεπώς, οι αρχές πρέπει να διαθέσουν μαθήματα γλώσσας στις μετανάστριες, διασφαλίζοντας ότι αυτά είναι προσιτά από άποψη κόστους, τόπου και χρόνου.

Υπάρχει ευρεία συναίνεση στη βιβλιογραφία ότι η συμμετοχή στην αγορά εργασίας αυξάνεται με το επίπεδο εκπαίδευσης⁷. Η πραγματικότητα είναι ότι το δυναμικό των μεταναστριών συχνά δεν αξιοποιείται πλήρως. Για πολλές από αυτές, το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι να αναγνωριστούν τα προσόντα και η εμπειρία που έχουν αποκτήσει στο εξωτερικό, πράγμα παράδοξο, δεδομένου ότι η Ευρώπη χρειάζεται ειδικευμένους εργαζόμενους σε πολλούς τομείς. Μπορεί να χρειαστεί αρκετός χρόνος για να αναγνωριστούν τα προσόντα τους και αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αποθάρρυνση και απώλεια δεξιοτήτων και να ωθήσει τις γυναίκες αυτές να δεχτούν θέσεις εργασίας για τις οποίες είναι υπερεξειδικευμένες⁸.

Ένας καθόλου αμελητέος αριθμός νέων πτυχιούχων γυναικών από τα συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των χωρών τους, καταφεύγει σε σχετικά ανειδίκευτες θέσεις εργασίας στην

³ Η έννοια της διατομεακής διάκρισης περιγράφει τους τρόπους με τους οποίους τα συστήματα ανισότητας με βάση το φύλο, τη φυλή, την εθνικότητα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, την αναπηρία, την κοινωνική τάξη και άλλες μορφές διακρίσεων "διασταυρώνονται" για να δημιουργήσουν μοναδικές δυναμικές και αποτελέσματα. (<https://www.intersectionaljustice.org/what-is-intersectionality>)

⁴ "Inclusion of migrant women in the labour market", European Economic and Social Committee, 2015.

⁵ "Women's immigration: the role and condition of immigrant women in the European Union (2006/2010(INI))", European Parliament, 2006.

⁶ "Searching for the Best Way of Integration: Migrant Women in Europe", Studia Europejskie, Studies in European Affairs, 2021.

⁷ "Gaps in the EU Labour Market Participation Rates: an intersectional assessment of the role of gender and migrant status", European Commission, 2020.

⁸ "Women's immigration: the role and condition of immigrant women in the European Union (2006/2010(INI))", European Parliament, 2006.

Ευρωπαϊκή Ένωση, για παράδειγμα ως οικιακό προσωπικό, ως συνέπεια του υψηλού ποσοστού ανεργίας των γυναικών στις χώρες τους και των χαμηλών αμοιβών για τα επαγγέλματα και τις θέσεις εργασίας που αντιστοιχούν στις δεξιότητες και τα προσόντα τους.

Επιπλέον, η έλλειψη κανονισμών σχετικά με το καθεστώς των μεταναστριών σε ορισμένες χώρες, καθώς και το παράτυπο ωράριο εργασίας, προκαλεί σημαντικές δυσκολίες όχι μόνο στην εύρεση καλύτερης εργασίας, αλλά και στη βελτίωση των προσόντων όταν προσφέρονται προγράμματα ισότητας στη χώρα υποδοχής.

Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Ιστότοπο για την Ένταξη (EWSI), το 54% των γυναικών που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ εργάζονται, δηλαδή 14 ποσοστιαίες μονάδες λιγότερες από τις γυναίκες που είναι γηγενείς και 19 ποσοστιαίες μονάδες λιγότερες από τους άνδρες που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ. Σύμφωνα με τα ίδια στατιστικά στοιχεία, το 40% των γυναικών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από χώρες εκτός ΕΕ είναι υπερεξειδικευμένες για τη θέση τους, σε σύγκριση με το 33% των ανδρών που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ και το 23% των γηγενών γυναικών και τέλος το 20,5% των γηγενών ανδρών⁹.

Η ΕΕ έχει θέσει ως στόχο την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης στο 78% έως το 2030. Η εξασφάλιση της καλύτερης ενσωμάτωσης των μεταναστριών στην αγορά εργασίας θα είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη αυτού του στόχου¹⁰. Είναι κρίσιμης σημασίας η ένταξή τους στην αγορά εργασίας, καθώς αυτό μπορεί να βοηθήσει στη διασφάλιση ότι τόσο οι ίδιες οι μετανάστριες όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση θα αξιοποιήσουν πλήρως το μεταναστευτικό δυναμικό, καθώς επίσης και στην ενίσχυση της ένταξης και της συμβολής στην οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΙΜΟΤΗΤΕΣ: Η ΟΠΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ WINBIZ

Προκειμένου να αντιμετωπίσει τα σύνθετα ζητήματα που σχετίζονται με το μεταναστευτικό πλαίσιο, η κοινοπραξία WINBIZ παρήγαγε μια σειρά από ενημερωτικά γραφήματα (infographics) που

⁹ "Guidelines for the Integration of Migrant Women", Eurodiaconia, 2018..

¹⁰ "Inclusion of migrant women in the labour market", European Economic and Social Committee, 2015.

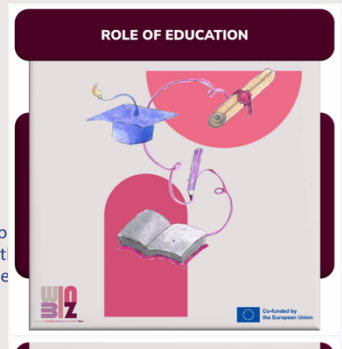
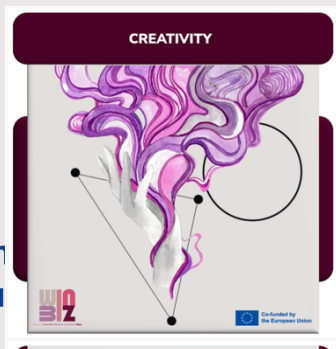
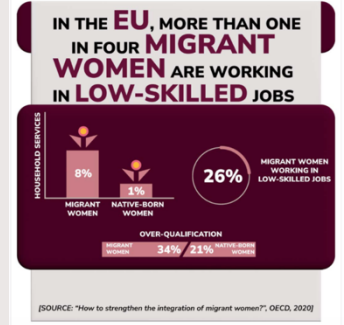
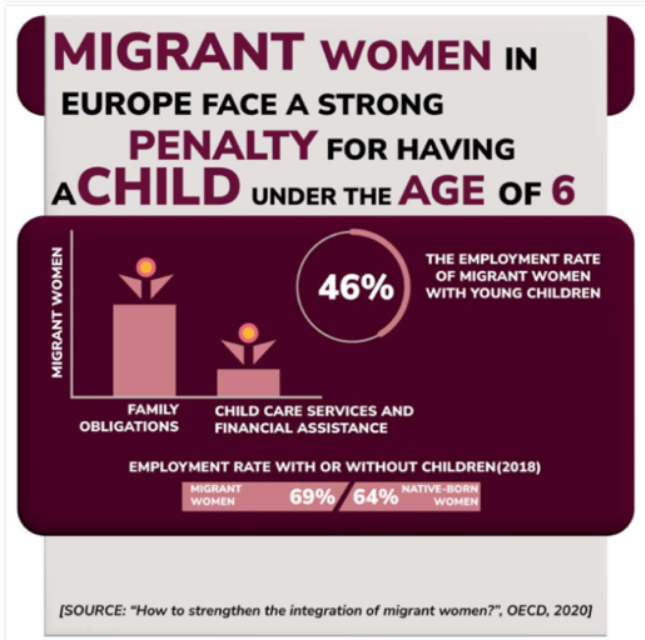

αναπτύχθηκαν για να επιτρέψουν μια ουσιαστική μελέτη και, ως εκ τούτου, μια περιεκτική διαδικασία επικοινωνίας με όλους τους φορείς που συμμετέχουν στο έργο.

Μέσα στο τεράστιο σύνολο των δυνατοτήτων, τα infographics απεικονίζουν πέντε στοιχεία κρισιμότητας και πέντε παράγοντες δυνητικότητας.

Οι ακόλουθες απεικονίσεις σχετίζονται με την ευρωπαϊκή κατάσταση της τεχνολογίας και μπορούν να αναζητηθούν στον δικτυακό τόπο του έργου (<https://www.winbizproject.eu/>)

LANGUAGE

THE ACQUISITION OF LANGUAGE SKILLS IS HIGHLIGHTED AS A KEY COMPONENT FOR INTEGRATION

OBSTACLE TO INTEGRATION   KNOWLEDGE OF THE HOST COUNTRY LANGUAGE   SOCIAL INTERACTIONS   EFFECT

WITHOUT LANGUAGE SKILLS IT IS HARDER FOR MIGRANT WOMEN TO OBTAIN INFORMATION ABOUT THEIR RIGHTS AND ABOUT SERVICES AVAILABLE

[SOURCE: "Eurodiaconia's Guidelines for the Integration of Migrant Women", Eurodiaconia, 2018]

MIGRANT WOMEN IN EU

DID YOU KNOW THAT WOMEN MAKE UP 51.6% OF MIGRANTS ACROSS THE EUROPE?

51.6%

IN 2020, THE SHARE OF WOMEN AMONG ALL INTERNATIONAL MIGRANTS REACHED 51.6 PER CENT IN EUROPE.

[SOURCE: International Migrant Stock 2020, Department of Economic and Social Affairs, United Nations]

LFPR (LABOUR FORCE PARTICIPATION RATES)

MIGRANT WOMEN EXHIBIT A SIGNIFICANT INCREASE IN PREDICTED LFPR WHEN COMPARING PRIMARY TO SECONDARY EDUCATION ATTAINMENT LEVELS

16% NON-EU BORN WOMEN EXHIBIT A SIGNIFICANT INCREASE IN PREDICTED LFPR WHEN COMPARING PRIMARY TO SECONDARY EDUCATION ATTAINMENT LEVELS

20% NATIVE WOMEN REGISTER THE HIGHEST INCREASE IN PREDICTED LFPR AS THE EDUCATION LEVEL INCREASES FROM PRIMARY TO SECONDARY AND FROM SECONDARY TO TERTIARY EDUCATION

[SOURCE: "Gaps in the EU Labour Market Participation Rates: an intersectional assessment of the role of gender and migrant status", European Commission, 2020]

LGBTIQ+ MIGRANTS

AT ALL STAGES OF MIGRATION, LGBTIQ+ MIGRANTS FACE HEIGHTENED RISK OF HUMAN RIGHTS VIOLATIONS, INCLUDING VIOLENCE, EXPLOITATION AND ABUSE, PARTICULARLY AT THE HANDS OF IMMIGRATION AND DETENTION OFFICERS, TRAFFICKERS AND SMUGGLERS

83%

TRANSGENDER AND GENDER NON-CONFORMING TRAFFICKING VICTIMS ARE TRAFFICKED FOR SEXUAL EXPLOITATION.

[SOURCE: "Protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity", UN report, 2019]

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΕΡΕΥΝΑ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

Co-funded by the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

1. Μεταναστευτική δυναμική τα τελευταία 1-5 έτη

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Από τη δεκαετία του 1980, ο μεταναστευτικός πληθυσμός στην Πορτογαλία αυξάνεται¹¹, έχοντας ωστόσο κάποιες αυξομειώσεις, φθάνοντας στο αποκορύφωμά του μεταξύ 2007 και 2014, με περισσότερους από 400.000 μετανάστες να έρχονται στην Πορτογαλία κάθε χρόνο με μια μικρή μείωση μεταξύ 2015 και 2016 και μια σταθερή αύξηση από το 2017 έως το 2021, όπως φαίνεται και στον ακόλουθο πίνακα, από την PORDATA, τη σύγχρονη βάση στατιστικών δεδομένων της Πορτογαλίας¹², ο οποίος παρουσιάζει τον αριθμό των αλλοδαπών που διαμένουν νόμιμα. Η μελέτη αυτή δεν λαμβάνει υπόψη την παράνομη μετανάστευση.

Έτος	Φύλο		
	Σύνολο	Άντρες	Γυναίκες
2005	274.631	147.980	126.651
2006	332.137	181.910	150.227
2007	401.612	219.765	181.847
2008	↓436.020	↓228.300	↓207.720
2009	451.742	233.280	218.462
2010	443.055	224.489	218.566
2011	434.708	218.170	216.538
2012	414.610	205.385	209.225
2013	398.268	194.309	203.959
2014	390.113	189.463	200.650
2015	383.759	186.570	197.189
2016	392.969	190.846	202.123
2017	416.682	203.753	212.929

¹¹ 'População estrangeira com estatuto legal de residente: total e por sexo', INE | SEF/MAI, PORDATA, 2022

¹² Table adapted from 'População estrangeira com estatuto legal de residente: total e por sexo', INE | SEF/MAI, PORDATA, 2022, available at

<https://www.pordata.pt/Portugal/Popula%C3%A7%C3%A3o+estrangeira+com+estatuto+legal+de+residente+total+e+por+sexo-25>

2018	477.472	236.233	241.239
2019	588.976	295.874	293.102
2020	661.607	335.924	325.683
2021	698.536	359.727	338.809

Πίνακας 1 - Αριθμός μεταναστών που διαμένουν νόμιμα στην Πορτογαλία. Πηγή: INE

Όπως φαίνεται στον πίνακα, κατά την τελευταία πενταετία, από το 2017 έως το 2021, ο αριθμός των μεταναστών που διαμένουν νόμιμα στην Πορτογαλία έχει αυξηθεί, τόσο όσον αφορά τον ανδρικό όσο και τον γυναικείο πληθυσμό. Το 2017 και το 2018 ο αριθμός των γυναικών μεταναστών ήταν υψηλότερος από τον αριθμό των ανδρών μεταναστών, αλλά τα επόμενα τρία χρόνια ο αριθμός των ανδρών ξεπέρασε τον αριθμό των γυναικών. Παρόλα αυτά, ο αριθμός των ανδρών και των γυναικών ήταν αρκετά παρόμοιος. Δεν υπάρχουν ακόμη στατιστικά στοιχεία για το 2022, αλλά λόγω του πολέμου στην Ουκρανία, αναμένεται ότι περισσότερες γυναίκες θα καταφτάσουν στην Πορτογαλία.

Κατανομή του μεταναστευτικού πληθυσμού ανά φύλο

Όσον αφορά την κατανομή του αλλοδαπού πληθυσμού που διαμένει στην Πορτογαλία με βάση το φύλο, σύμφωνα με την ετήσια στατιστική έκθεση αναφορικά με τους Δείκτες Ένταξης των Μεταναστών για το 2021¹³, το ποσοστό των ανδρών και των γυναικών μεταναστών ήταν αρκετά ομοιόμορφο μεταξύ των ετών 2011 και 2020 (σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Πορτογαλικής Υπηρεσίας Αλλοδαπών και Συνόρων), όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα (προσαρμοσμένο από τον Oliveira (2021)).

Έτος	Γυναίκες		Άνδρες	
	Αριθμός	Ποσοστό	Αριθμός	Ποσοστό
2011	217.685	49,8	219.137	50.2
2012	210.529	50,5	206.513	49,5
2013	205.776	51,3	195.544	48,7
2014	203.630	51,5	191.565	48,5
2015	200.086	51,5	188.645	48,5

¹³ Oliveira, C. R. (2021). *Indicadores de integração de imigrantes: relatório estatístico anual 2021*. 1^a ed. Imigração em Números – Relatórios Anuais 6.

2016	204.930	51,5	192.801	48,5
2017	215.837	51,2	205.874	48,8
2018	242.834	50,6	237.466	49,4
2019	293.931	49,8	296.417	50,2
2020	325.972	49,2	336.123	50,8

Πίνακας 2 – Κατανομή του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Πορτογαλία ανά φύλο. Πηγή: INE

Ο ανδρικός μεταναστευτικός πληθυσμός ήταν ελαφρώς υψηλότερος από τον γυναικείο πληθυσμό το 2011, μεταξύ 2012 και 2018 ο γυναικείος πληθυσμός ήταν ελαφρώς υψηλότερος και το 2019 και 2020 η τάση αντιστράφηκε και πάλι. Παρόλα αυτά, οι αριθμοί φαίνονται αρκετά ομοιόμορφοι, με σχεδόν 50/50 κατανομή των ανδρών και των γυναικών μεταναστών στην Πορτογαλία.

Προφίλ μεταναστών

Σύμφωνα με τους Δείκτες Ένταξης των Μεταναστών (Oliveira, 2021), το 2020, το 6,4% του Πορτογαλικού πληθυσμού αποτελούνταν από αλλοδαπούς πολίτες με έγκυρο τίτλο διαμονής. Η κατανομή των μεταναστών στη χώρα είναι επίσης άνιση, καθώς το 2020 το 43,1% των μεταναστών στην Πορτογαλία ζούσε στην περιφέρεια της Λισαβόνας, ακολουθώντας το 15,6% που ζούσε στην περιφέρεια του Φάρο, στο νότιο τμήμα της Πορτογαλίας, και το 9,2% στην περιφέρεια του Σετούμπαλ, μια περιοχή δίπλα στην Πορτογαλική πρωτεύουσα. Το 2019, ωστόσο, διαφάνηκε μια νέα τάση, όπου παρατηρήθηκε αύξηση της μετανάστευσης στις περιφέρειες Castelo Branco (+36,4%), Porto (+29,9%), Braga (+29,4%), Setúbal (+29,3%) και Viana do Castelo (29,2%), με τρεις από αυτές τις περιφέρειες να βρίσκονται στη βόρεια Πορτογαλία.

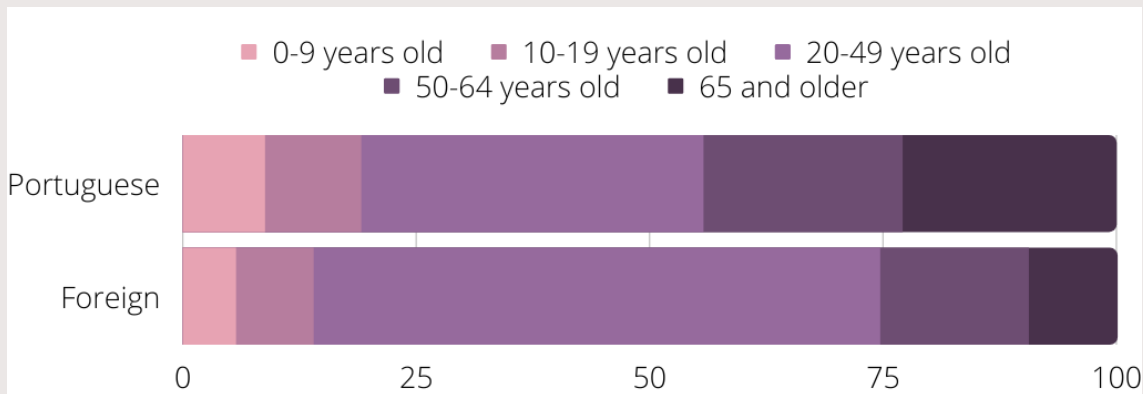
Όσον αφορά το προφίλ των μεταναστών, είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο ότι η μετανάστευση των γυναικών δεν γίνεται για οικογενειακούς λόγους, καθώς λιγότερες γυναίκες μεταναστεύουν για λόγους οικογενειακής επανένωσης (με τον άνδρα να μεταναστεύει πρώτος, ακολουθούμενος από τη σύζυγο και τα παιδιά) και περισσότερες γυναίκες να μεταναστεύουν για λόγους εργασίας ή σπουδών.

Όσον αφορά την ηλικία του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Πορτογαλία, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2019, εκείνο το έτος, οι περισσότεροι αλλοδαποί πολίτες στην Πορτογαλία ήταν μεταξύ 20 και 49 ετών, αποτελώντας το 60,6% του συνολικού αριθμού των μεταναστών στην Πορτογαλία. Στο παρακάτω γράφημα είναι δυνατόν να δούμε τη διαφορά όσον αφορά τις ηλικίες μεταξύ του γηγενή και του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Πορτογαλία (σύμφωνα με τον Oliveira, 2021, χρησιμοποιώντας στοιχεία από το Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής της Πορτογαλίας). Σε γενικές γραμμές, ο Πορτογαλικός πληθυσμός είναι μεγαλύτερος σε ηλικία από τον

μεταναστευτικό πληθυσμό, γεγονός που είναι φυσικό, καθώς η μετανάστευση για λόγους εργασίας είναι ένας από τους κύριους λόγους μετανάστευσης.

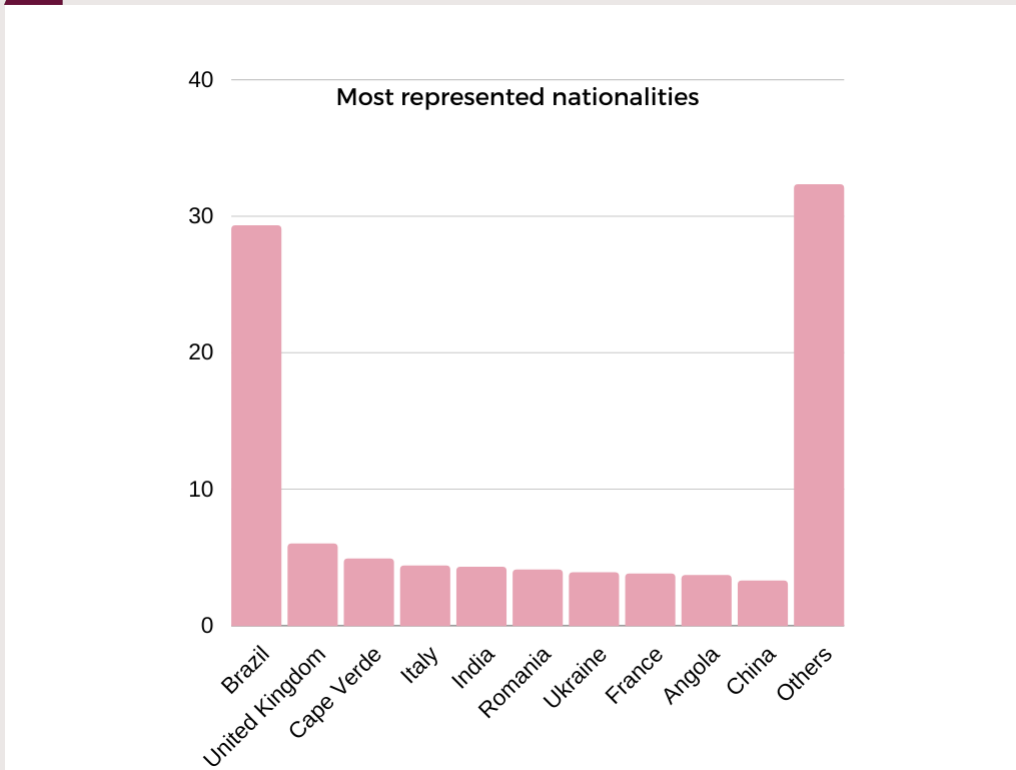
Πίνακας 3 – Ηλικία του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Πορτογαλία (Πηγή: INE)

Ανεξάρτητα από αυτό, είναι επίσης ενδιαφέρον να αναφερθεί ότι το 2020, το 12,8% των θεωρήσεων εισόδου και παραμονής στην χώρα (visa) που κατατέθηκαν στις προξενικές αρχές, εν τέλει δόθηκαν σε συνταξιούχους πολίτες, καθώς δεν είναι ασυνήθιστο άνθρωποι να μετακομίζουν στην Πορτογαλία για να απολαύσουν τη συνταξιοδότησή τους.

Όσον αφορά τις χώρες προέλευσης των μεταναστών στην Πορτογαλία, σύμφωνα με την έκθεση του 2021 "Report of Immigration, Borders and Asylum"¹⁴ που συνέταξε η Πορτογαλική υπηρεσία αλλοδαπών και συνόρων, το 2021 (το πιο πρόσφατο έτος με διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία), η μεγαλύτερη κοινότητα αλλοδαπών ήταν από τη Βραζιλία, η οποία αντιπροσώπευε το 29,3% του συνολικού πληθυσμού αλλοδαπών κατοίκων, ακολουθούμενη από το Ηνωμένο Βασίλειο με 6,0%, το Πράσινο Ακρωτήριο (4,9%), την Ιταλία (4,4%) και την Ινδία (4,3%). Ακολουθεί γράφημα από την προαναφερθείσα έκθεση (Estrela, J. et al, 2022).

¹⁴ Estrela, J. et al (2022). *Relatório de Imigração, Fronteiras e Asilo 2021*. SEF/GEPE.

Πίνακας 4 – Χώρες προέλευσης μεταναστών στην Πορτογαλία (ποσοστιαία). Πηγή: INE

Όσον αφορά το μορφωτικό υπόβαθρο των μεταναστών, αν και δεν υπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεία που να δείχνουν τα προσόντα όλων των μεταναστών που έρχονται στην Πορτογαλία, μπορεί να πάρει κανείς μια ιδέα μέσω της ανάλυσης των στατιστικών στοιχείων σχετικά με την αναγνώριση των ξένων πτυχίων στη χώρα. Σύμφωνα με την ετήσια στατιστική έκθεση για τους δείκτες ένταξης των μεταναστών του 2021, στο παρελθόν, η μετανάστευση στην Πορτογαλία προσέλκυε κυρίως ημι-ειδικευμένο ή μη εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, για να ανταποκριθεί στις ανάγκες χειρωνακτικής εργασίας της Πορτογαλίας. Ωστόσο, η κατάσταση άρχισε να αλλάζει αργά. Μετά το 2007 υπήρξε μια μεταρρύθμιση στη διαδικασία της αίτησης αναγνώρισης πτυχίου και μεταξύ 2008 και 2018 σημειώθηκε αύξηση 351,7% στον αριθμό των αναγνωρίσεων πτυχίου που χορηγήθηκαν. Δεν υπάρχουν πληροφορίες σχετικά με το αν οι αποδέκτες ήταν άνδρες ή γυναίκες.

ΙΤΑΛΙΑ

Η ιταλική ιστορία της μετανάστευσης στη σύγχρονη εποχή, μπορεί να θεωρηθεί ως μια σειρά από τουλάχιστον τρεις διαδοχικές φάσεις που απορρέουν από ένα σύνολο συγκεκριμένων γεωπολιτικών ζητημάτων και παραγόντων:

 ΑΡΧΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ μέτριας μετανάστευσης στις δεκαετίες του 1970 και 1980

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

☞ **ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΦΑΣΗ**, στην οποία παρατηρείται μια αππροσδόκητη και εξαιρετική ανάπτυξη (1990-2000)

☞ **ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΦΑΣΗ**, που χαρακτηρίζεται από την οικονομική κρίση και τις ανθρωπιστικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, οι οποίες αυξάνουν σημαντικά τα δεδομένα που αφορούν νέες εισόδους ατόμων που αναζητούν διεθνή προστασία, προσθετικά σε μια βαθιά ριζωμένη παρουσία αλλοδαπών, που καθορίζεται κυρίως από τη δυναμική της οικογενειακής επανένωσης.

Η τελευταία αυτή φάση παρουσιάζει σαφείς ενδείξεις μείωσης της ξένης παρουσίας, σε σύγκριση με τις καταγραφές που έγιναν από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 έως τις αρχές της δεκαετίας του 2000, κυρίως λόγω της μεταρρύθμισης των διαδικασιών νομιμοποίησης (ιδίως εκείνων που σχετίζονται με τους νόμους 189 και 195 του 2002).¹⁵

Η **ιταλική υπηκοότητα** μπορεί να αποκτηθεί δια από ενήλικες μετανάστες μέσω της διαμονής, εφόσον διαμένουν νόμιμα στην επικράτεια για τουλάχιστον δέκα χρόνια. Η αντίστοιχη περίοδος είναι μόνο πέντε έτη για τους πρόσφυγες και τους απάτριδες και μόνο τέσσερα έτη για τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην περίπτωση απόκτησης της υπηκοότητας μέσω γάμου, ο αιτών, είτε είναι αλλοδαπός είτε άπατρις, πρέπει να είναι παντρεμένος με πολίτη από την Ιταλία και να διαμένει νόμιμα στην Ιταλία επί δύο τουλάχιστον έτη από την τέλεση του γάμου. Εάν οι σύζυγοι διαμένουν στο εξωτερικό, η αίτηση μπορεί να υποβληθεί μετά από τρία έτη από την ημερομηνία τέλεσης του γάμου. Οι προθεσμίες αυτές μειώνονται κατά το ήμισυ σε περίπτωση ύπαρξης τέκνων που γεννήθηκαν ή υιοθετήθηκαν από τους συζύγους.

Ο αλλοδαπός πληθυσμός στην Ιταλία την 1η Ιανουαρίου 2022 ήταν 5.193.669 κάτοικοι. Το 2019 ανερχόταν σε 4.996.158 και επομένως αυξήθηκε κατά λιγότερο από 200.000 σε τρία χρόνια. Τα προηγούμενα έτη (μεταξύ 2015-2016 και μεταξύ 2016-2017) είχε ακόμη σημειωθεί και μικρή μείωση (διάγραμμα 1).

Οι λόγοι της προαναφερθείσας επιβράδυνσης εντοπίζονται στην αυστηροποίηση από την Ιταλία των διαταγμάτων εισόδου - και στην απουσία για μεγάλο χρονικό διάστημα μέτρων νομιμοποίησης που στο παρελθόν είχαν καθορίσει τα σημεία αιχμής της καταγραφής των μεταναστών.

¹⁵ Law n° 189 of 30 July 2002 "Modification to the legislation on immigration and asylum", published in the Official Gazette n° 211 of 26 August 2002, Decree-Law n° 195 of 9 September 2002, "Urgent provisions on the legalisation of the irregular employment of non-EU nationals", published in the Official Gazette n° 211 of 9 September 2002 (<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2002/08/26/199/so/173/sq/pdf>).

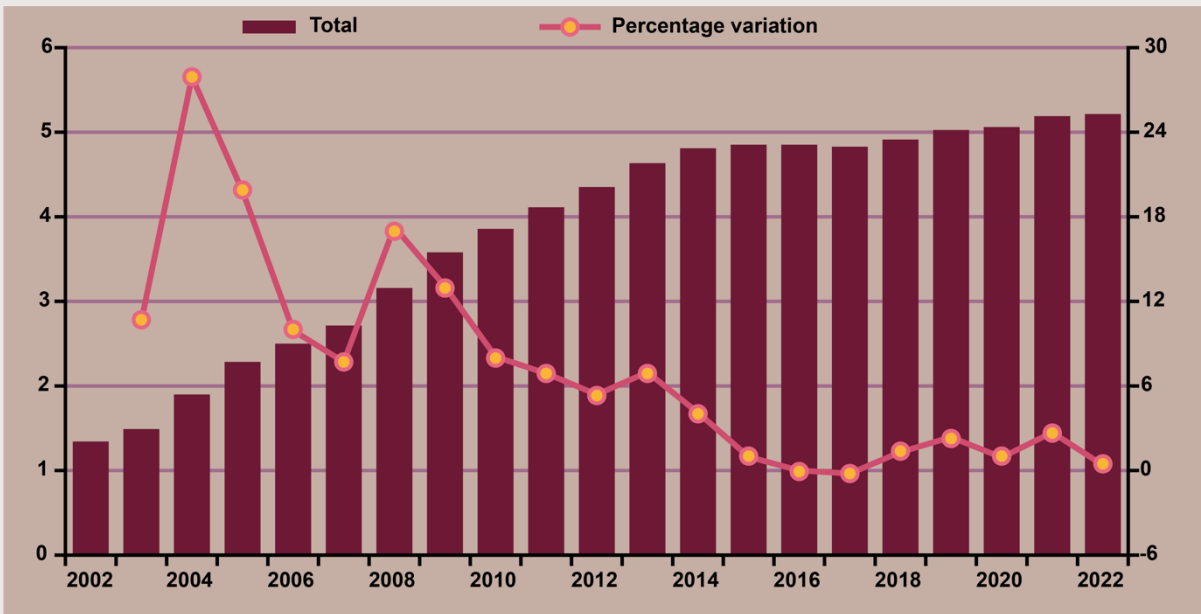

Ωστόσο, για να κατανοήσουμε πλήρως την εθνική μεταναστευτική δυναμική των τελευταίων ετών, είναι απαραίτητο να εξετάσουμε μια άλλη πτυχή, η σημαντικότητα της οποίας αυξάνεται διαρκώς στη χώρα μας. Όπως έχει ήδη συμβεί σε χώρες που αποτελούν μεταναστευτικούς προορισμούς για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, η απόκτηση της υπηκοότητας παίζει πράγματι σημαντικό ρόλο.

Μεταξύ 2011 και 2020, περισσότεροι από 1,2 εκατομμύρια άνθρωποι απέκτησαν την ιταλική υπηκοότητα και την 1η Ιανουαρίου 2021 οι νέοι πολίτες που θα προκύψουν από την απόκτηση υπηκοότητας από την διαμονή τους στην Ιταλία εκτιμάται πως θα είναι περίπου 1,6 εκατομμύρια.

Istat, Population Reconstruction (2002-2018), Demographic Budget (2019-2021) and Demographic Indicator Nowcasting System. (a) Για το 2022 τα στοιχεία είναι προσωρινά. Source: ISTAT

Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο του πληθυσμού με μεταναστευτικό υπόβαθρο (αλλοδαποί και Ιταλοί έπειτα από την απόκτηση υπηκοότητας), ο πληθυσμός με ξένη καταγωγή συνέχισε να αυξάνεται, αν και όχι με τους ρυθμούς του παρελθόντος, φθάνοντας σχεδόν τα 6,8 εκατομμύρια κατοίκους την 1η Ιανουαρίου 2021.¹⁶

Η απόκτηση της υπηκοότητας δεν έχει μόνο άμεσες συνέπειες στο μέγεθος του αλλοδαπού πληθυσμού - και υποθετικά του ιταλικού - αλλά και έμμεσες.

Για παράδειγμα, οι πιθανοί γονείς που αποκτούν ιταλική υπηκοότητα θα γεννήσουν παιδιά που θα είναι Ιταλοί και ορισμένοι γάμοι, φαινομενικά μικτοί (ο ένας σύζυγος είναι Ιταλός και ο άλλος ξένος), μπορεί στην πραγματικότητα να είναι μεταξύ ατόμων της ίδιας καταγωγής, ακόμη και αν δεν έχουν την ίδια υπηκοότητα.

¹⁶ ISTAT, 2022 (www.istat.it).

Τα στοιχεία αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης, η οποία αποσκοπεί στην αποτύπωση της παρούσας κατάστασης, των συνθηκών, των ευκαιριών και των προσωπικών, κοινωνικών, εργασιακών, οικονομικών και πολιτιστικών εμποδίων των μεταναστριών ή των γυναικών με δυτικό υπόβαθρο.

Γενικότερα, όταν μελετάται η ένταξη των μεταναστών, εξετάζοντας τις συνθήκες εργασίας ή διαβίωσης, είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο οι αλλοδαποί πολίτες, αλλά και όσοι έχουν αποκτήσει την ιταλική υπηκοότητα όχι με τη γέννησή τους-διαφορετικά, υπάρχει ο κίνδυνος να αποκλειστούν από τις αναλύσεις εκείνοι που βρίσκονται στην Ιταλία για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και οι οποίοι είναι πιθανό να έχουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης.

Από την άποψη της υπηκοότητας, οι Αλβανοί και οι Μαροκινοί είναι οι πολυπληθέστεροι μεταξύ των νέων πολιτών, ακολουθούμενοι από αυτούς με καταγωγή από τη Ρουμανία, τη Βραζιλία, την Ινδία, την Αργεντινή, το Περού, την Τυνησία, τη Γαλλία και τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας. Αυτές οι δέκα πρώτες υπηκοότητες καλύπτουν, ωστόσο, μόνο το ήμισυ των νέων πολιτών, υποδεικνύοντας ότι πρόκειται για ένα περιβάλλον ανομοιογενές και με μεγάλη ποικιλομορφία.

Εστιάζοντας στους μετανάστες από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρατηρήσαμε μια άνευ προηγουμένου μείωση των ροών για λόγους εργασίας, μια σταθερότητα των ροών για λόγους οικογενειακής επανένωσης και μια ξαφνική αύξηση των αφίξεων από μωμ που ζητούν διεθνή προστασία.

Ο τελευταίος τύπος ροών έχει συχνά προσελκύσει την προσοχή των μέσων ενημέρωσης και της πολιτικής συζήτησης, αλλά πρέπει να τονιστεί ότι, ακόμη και κατά τη διάρκεια των περιόδων αιχμής των αφίξεων και των αδειών που χορηγούνται για λόγους ασύλου και καταγράφονται σε συνάρτηση με τη λεγόμενη "προσφυγική κρίση στη Μεσόγειο" (2016-2017), οι εισοδοί για οικογενειακούς λόγους εξακολουθούν να είναι διαδεδομένοι.

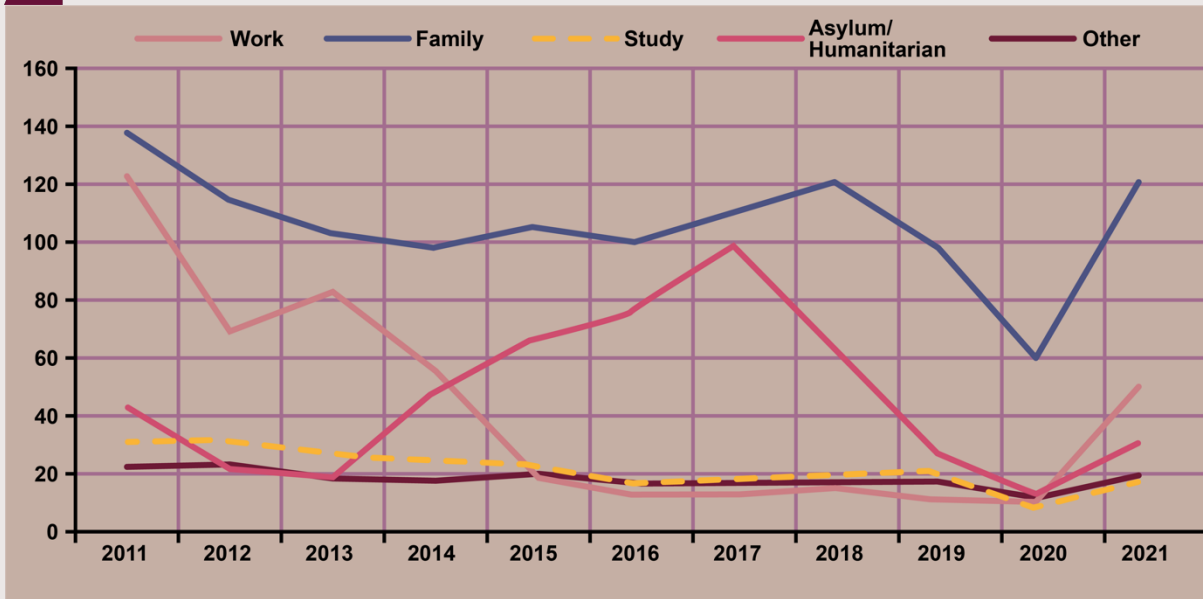
Πρόκειται για ένα σαφές σημάδι ότι, μαζί με τις νέες αφίξεις που προκαλούνται από πολιτικές κρίσεις και πολέμους σε διάφορα μέρη του κόσμου, από τις οποίες η κατάσταση στην Ουκρανία είναι το πιο πρόσφατο παράδειγμα, η διαδικασία της μονιμοποίησης των μεταναστών που έχουν φτάσει στο ιταλικό έδαφος, με την πάροδο των ετών έχει διατηρήσει μια αυξανόμενη και ομαλή ροή.

Πρόκειται για μια διαστρωματωμένη και πολύμορφη ξένη παρουσία, ένα σύνθετο σύνολο - το οποίο ήδη από τη δεκαετία του 1990 είχε οριστεί ως "παζλ" - και το οποίο σήμερα εμφανίζεται ακόμη πιο πολύπλοκο και εξαιρετικά ανομοιογενές.

Μεταξύ 2011 και 2021, εκδόθηκαν συνολικά περίπου 516 χιλιάδες άδειες για λόγους που σχετίζονται με το άσυλο.¹⁷

¹⁷ ISTAT, 2022 (www.istat.it).

Πίνακας 6 - Νέες άδειες διαμονής που εκδίδονται ανά έτος και ανά λόγο. Έτη 2011-2021 (σε απόλυτους αριθμούς σε χιλιάδες) Πηγή: ISTAT

Με ραγδαίο ρυθμό αύξησης από το 2013, το 2016 και το 2017 οι άδειες που εκδόθηκαν για τους λόγους αυτούς κορυφώθηκαν, αντιπροσωπεύοντας περισσότερο από το 30% των νέων εκδόσεων.

Το 2020, ως αποτέλεσμα των μέτρων που τέθηκαν σε εφαρμογή για την αναχαίτιση της εξάπλωσης του COVID-19, κυρίως μέσω μιας σημαντικής και κρίσιμης διαδικασίας κλεισίματος των συνόρων, εκδόθηκε ο χαμηλότερος αριθμός νέων αδειών αναφορικά με τις άδειες που είχαν εκδοθεί τα τελευταία δέκα χρόνια.

Η μείωση ήταν ακόμη πιο έντονη για τις άδειες ασύλου και προστασίας: -51,1%.

Κατά τη διάρκεια του 2021, σημειώθηκε άνοδος στην έκδοση νέων αδειών - συνολικά σχεδόν 242.000 (+127% σε σύγκριση με το 2020) – καθώς και οι αιτήσεις ασύλου ξεκίνησαν να αυξάνονται ξανά: εκδόθηκαν σχεδόν 31.000 (+129% σε σύγκριση με το 2020), αριθμός υψηλότερος ακόμη και από το 2019.

Εστιάζοντας στο 2021, φαίνεται ότι οι περισσότερες από τις σχεδόν 31.000 νέες άδειες χορηγήθηκαν σε πολίτες του Πακιστάν (6.090 νέες άδειες εκδόθηκαν), ακολουθούμενες - αλλά με διαφορά - από πολίτες του Μπαγκλαντές (σχεδόν 5.000 άδειες) και της Νιγηρίας (πάνω από 3.000).

Κατά τη διάρκεια του 2021, οι ροές ατόμων από την Αφρική (Αίγυπτος, Μάλι και Ακτή Ελεφαντοστού) που ζητούν προστασία, απέκτησαν και πάλι σημασία, ενώ η είσοδος από χώρες της Λατινικής Αμερικής (ιδίως Βενεζουέλα και Κολομβία), η οποία είχε διαδραματίσει πρωταρχικό ρόλο το 2020, έχασε τη σχετική της σημασία. Οι αφίξεις από την ινδική υποήπειρο συνεχίστηκαν και το Αφγανιστάν ανέβηκε στην κατάταξη των δέκα πρώτων χωρών με βάση τον αριθμό των εισόδων για αιτήσεις προστασίας. Με την αύξηση ξανά των ροών από την Αφρική, το μερίδιο των

ανδρών στο συνολικό αριθμό των νέων εισόδων με σκοπό την χορήγηση ασύλου, αυξάνεται επίσης: το 2020 ήταν 76,2%, το 2021 είναι 80%.

Μεταξύ των δέκα πρώτων κοινοτήτων με βάση τον αριθμό των εισόδων για αυτόν τον λόγο, μόνο στις αφίξεις από τη Γεωργία υπάρχει σαφής υπεροχή των γυναικών (82,3% γυναίκες).

Οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν περίπου το 40% των αιτούντων άσυλο από τη Νιγηρία και το 31,3% των αιτούντων άσυλο από την Ακτή Ελεφαντοστού. Η υπεροχή των ανδρών είναι, ωστόσο, σχετική.

Το μερίδιο των ανηλίκων που καταφθάνουν με σκοπό την απόκτηση ασύλου έχει επίσης αυξηθεί σημαντικά, σε σύγκριση με το παρελθόν: ήταν λίγο πάνω από το 3% στις ροές του 2016, ενώ το 2021 αντιπροσωπεύουν κατά μέσο όρο το 9,5% των εισροών για λόγους προστασίας (με μικρή μείωση σε σύγκριση με το 2020).

Για ορισμένες κοινότητες, η παρουσία ανηλίκων είναι ιδιαίτερα σημαντική: για τους πολίτες της Νιγηρίας, του Ελ Σαλβαδόρ, του Αφγανιστάν και του Περού, το ποσοστό των ατόμων κάτω των 18 ετών στο σύνολο των εισροών το 2021 υπερβαίνει το 23%.

Οι τρόποι ενσωμάτωσης αφορούν φυσικά ατομικές διαδικασίες, μπορεί όμως γενικά να σημειωθεί ότι οι διάφορες κοινότητες που υπάρχουν στην Ιταλία ακολουθούν διαφορετικά πρότυπα ενσωμάτωσης.

Οι ιδιαιτερότητες εξαρτώνται εν μέρει από τον διαφορετικό βαθμό ωριμότητας που έχει επιτευχθεί από την παρουσία τους στην επικράτεια: ορισμένες υπηκοότητες είναι παρούσες στην Ιταλία από τη δεκαετία του 1980, άλλες έφθασαν μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, και άλλες κατά τη διάρκεια των συνεχών μεταναστευτικών ροών που συνδέονται με την προσφυγική κρίση στη Μεσόγειο τα τελευταία χρόνια.

Πρόκειται για άτομα που έφτασαν σε διαφορετικές ιστορικές στιγμές και σε διαφορετικές οικονομικές καταστάσεις και που είχαν περισσότερο ή λιγότερο χρόνο να δημιουργήσουν μεταναστευτικά δίκτυα στην περιοχή.

Ωστόσο, δεν είναι μόνο ο χρόνος άφιξης ή η διάρκεια της παρουσίας που καθορίζει τις διαφορές στη συμπεριφορά των διαφόρων κοινοτήτων.

Τα μεταναστευτικά έργα που αναπτύσσονται από την πληθώρα υπηκοοτήτων που υπάρχουν στην Ιταλία είναι πολλαπλά, πέρα από τη μέση διάρκεια παρουσίας της κοινότητας, διότι πολύ συχνά ανταποκρίνονται επίσης στις συνθήκες διαβίωσης και στην πολιτική και κοινωνική σταθερότητα της χώρας προέλευσης.

Μια πολύ σημαντική διαφορά αφορά τη δομή ανάμεσα στα φύλα των ατόμων με ξένη προέλευση, η οποία είναι σε γενικές γραμμές ισορροπημένη: η αναλογία των δύο φύλων είναι 95 γυναίκες για κάθε 100 άνδρες.

Ωστόσο, η γενική ισορροπία κρύβει έντονες ανισορροπίες στο εσωτερικό των διαφόρων κοινοτήτων. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, με ορισμένες ανατολικοευρωπαϊκές υπηκοότητες στις οποίες δεν υπάρχει ισορροπία αναφορικά με τις γυναίκες, όπως η ουκρανική και η ρωσική υπηκοότητα, για τις οποίες το γυναικείο στοιχείο υπερβαίνει το 75% της συνολικής παρουσίας.

Πιο ισορροπημένη είναι η αναλογία των δύο φύλων για τη ρουμανική υπηκοότητα, για την οποία οι γυναίκες εξακολουθούν να αποτελούν σχεδόν το 58% των κατοίκων (από την 1η Ιανουαρίου 2021).

Σε άλλες κοινότητες, όπως αυτές από το Μπαγκλαντές, την Αίγυπτος και το Πακιστάν, από την άλλη πλευρά, δεν υπάρχει ισορροπία και οι άνδρες είναι περισσότεροι, με το ποσοστό των γυναικών να κυμαίνεται μεταξύ 28% και 34%.

Για άλλες κοινότητες, χάρη σε ένα μοντέλο μετανάστευσης οικογενειακού τύπου, η δομή των φύλων είναι πιο ισορροπημένη. Σε ορισμένες περιπτώσεις - όπως αυτή των Μαροκινών, αλλά και στην αντίπερα όχθη, όπως αυτή των Φιλιππινέζων (μια ιστορική κοινότητα που αρχικά χαρακτηριζόταν από την παρουσία γυναικών) - η ισορροπία επιτεύχθηκε με την πάροδο του χρόνου ξεκινώντας από μια κατάσταση αρχικής ανισορροπίας -σε άλλες περιπτώσεις, όπως αυτή του κινεζικού πληθυσμού, η μετανάστευση βασιζόταν πάντα σε ένα μοντέλο οικογενειακού τύπου με τη συνύπαρξη ανδρών και γυναικών.

Η ιδιαίτερη δομή των φύλων αντιστοιχεί επίσης σε μια συγκεκριμένη ένταξη στην αγορά εργασίας. Στην περίπτωση των κοινοτήτων με μεγαλύτερη γυναικεία παρουσία, η απασχόληση στις οικογενειακές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες οικιακού βοηθού και τις υπηρεσίες παροχή προσωπικής βοήθειας είναι ευρέως διαδεδομένη.

Εκτός από αυτήν την θεμελιώδη διαφορά, υπάρχουν και άλλες σημαντικές ιδιαιτερότητες που διαμορφώνουν τις πολλές διαφορετικές διαδρομές των ξένων κοινοτήτων στη χώρα μας.

Εξαιρώντας από το συμπέρασμα αυτό τους αλλοδαπούς από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στους οποίους η νομοθεσία επιτρέπει μέχρι κάποιο σημείο ελευθερία κινήσεων και ευκολότερη πρόσβαση σε θεμελιώδη δικαιώματα (π.χ. πολιτογράφηση), αξίζει να αναφερθεί ότι για τις πρώτες είκοσι υπηκοότητες εκτός ΕΕ στην ιταλική περιοχή, είναι δυνατόν να προσδιοριστεί ένα αρκετά ευρύ σύνολο δεικτών.

Φαίνεται χρήσιμο να δημιουργηθεί ένα σχέδιο, χρησιμοποιώντας το εργαλείο της ανάλυσης ομάδων, προκειμένου να προσδιοριστεί η τυπική συμπεριφορά των ομοιογενών ομάδων των κοινοτήτων σε σχέση με τα εξεταζόμενα χαρακτηριστικά. Η ανάλυση αυτή, η οποία περιορίζεται στις είκοσι πρώτες μεγαλύτερες κοινότητες, επιτρέπει τη διάκριση τεσσάρων ομάδων:

ΣΤΑΘΕΡΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει κοινότητες που χαρακτηρίζονται από πολλά στοιχεία σταθερότητας και ενσωμάτωσης: Η Αλβανία, ο Ισημερινός (Εκουαδόρ), οι Φιλιππίνες, η ΠΓΔΜ, η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, η Δημοκρατία της Κορέας, το Μαρόκο, το Περού και η Τυνησία. Το ποσοστό των ατόμων με άδεια μακροχρόνιας διαμονής ξεπερνά το 70% και το ποσοστό που υπήρχε ήδη κατά την απογραφή του 2011 είναι 50%. Η αναλογία των φύλων είναι ισορροπημένη, η μέση ηλικία είναι αισθητά υψηλότερη από τη μέση τιμή του αλλοδαπού πληθυσμού, η παρουσία των ανηλίκων που γεννήθηκαν στην Ιταλία είναι πολύ υψηλή και τα ποσοστά γεννήσεων είναι επίσης ελαφρώς υψηλότερα από τον μέσο όρο. Στην ομάδα αυτή, το μερίδιο των αδειών για διεθνή ταξίδια είναι πολύ χαμηλό, ενώ το μερίδιο των αδειών εισόδου για οικογενειακούς λόγους είναι υψηλότερο. Η ομάδα αυτή χαρακτηρίζεται από χαμηλό ποσοστό αλλαγών τα τελευταία χρόνια.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Η δεύτερη ομάδα διακρίνεται από πολλά σημάδια "αστάθειας", παρά το γεγονός ότι ορισμένες κοινότητες (όπως η Κίνα και η Σρι Λάνκα) είναι πλέον εδραιωμένες στην Ιταλία. Σε αυτή την ομάδα είναι δυνατόν να εντοπιστούν δύο ακόμη τύποι μετανάστευσης: ένας που χαρακτηρίζεται από μακροχρόνια αλλά όχι μόνιμη παρουσία στην επικράτεια και, ένας δεύτερος, που διακρίνεται από υψηλό ποσοστό αδειών διεθνούς προστασίας που έφτασαν πρόσφατα στην χώρα. Η πρώτη υποομάδα αποτελείται από την Κίνα, την Ινδία, τη Σρι Λάνκα και την Αίγυπτο. Η ομάδα, όπου το ποσοστό στους άνδρες δεν είναι ισορροπημένο, δείχνει έντονη κινητικότητα στην επικράτεια και χαμηλή πρόσβαση στην απόκτηση ιταλικής υπηκοότητας, παρά την παρουσία υψηλού ποσοστού ανηλίκων. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται επίσης έντονη εναλλαγή των παρουσιών στην επικράτεια, με υψηλή συχνότητα νέων ροών τα τελευταία τρία χρόνια και σημαντική ποσόστωση ληγμένων και μη ανανεωμένων αδειών. Επομένως, η ομάδα αυτή χαρακτηρίζεται, από μία ισόποση εναλλαγή ατόμων που φαίνεται να έχουν μακροπρόθεσμα μεταναστευτικά σχέδια.

ΑΙΤΟΥΝΤΕΣ ΑΣΥΛΟΥ

Σε αυτή την ομάδα - η οποία περιλαμβάνει το Μπαγκλαντές, το Πακιστάν, τη Νιγηρία, τη Γκάνα και τη Σενεγάλη - το ποσοστό των ατόμων που ζητούν διεθνή προστασία είναι πολύ υψηλότερο από το μέσο όρο (15,1% έναντι 3,1%). Όπως εντοπίζει η ISTAT, υπήρξαν πολλές νέες αφίξεις τα τελευταία πέντε χρόνια, ενώ μόνο το 27,4% ήταν ήδη παρόντες κατά την απογραφή του 2011. Κατά συνέπεια, το ποσοστό των ατόμων με μακροχρόνια διαμονή είναι χαμηλό. Πολλοί ζουν σε σπίτια ενός ατόμου και η αναλογία των φύλων είναι στραμμένη προς τους άνδρες όπου αποτελούν την ομάδα με τη χαμηλότερη μέση ηλικία. Η κινητικότητα εντός της επικράτειας, αν και δεν φτάνει τα επίπεδα της προηγούμενης υποομάδας, είναι υψηλότερη από τον μέσο όρο. Το ποσοστό των ατόμων με πρόσβαση

στην απόκτηση υπηκοότητας, αν και πολύ χαμηλότερο από τη μέση τιμή, είναι υψηλότερο από αυτό των άλλων υποομάδων.

ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ ΣΥΖΥΓΟΙ

Η ομάδα αποτελείται από δύο μόνο υπηκοότητες: τους Βραζιλιάνους και τους Ρώσους. Η ομάδα αποτελείται από ένα ισχυρό ποσοστό (74,7%) γυναικείας παρουσίας, με ένα συντελεστή μικτών γάμων για τις γυναίκες 10 φορές υψηλότερο από αυτό των αντρών. Παρατηρούμε ένα υψηλό ποσοστό ατόμων στην ομάδα που έχουν αποκτήσει την υπηκοότητα, όχι μόνο τα τελευταία πέντε χρόνια, αλλά και πριν από το 2016. Υπενθυμίζεται ότι ο χρόνος αναμονής για την απόκτηση της υπηκοότητας μέσω γάμου είναι μικρότερος από ότι για την απόκτησή της μέσω της διαμονής στην χώρα.

Επιπλέον, πολλοί ιθαγενείς της Βραζιλίας έχουν Ιταλούς προγόνους και μπορούν να αποκτήσουν γρήγορα την ιταλική υπηκοότητα μέσω του *ius sanguinis*. Το ποσοστό γεννήσεων από μεικτά ζευγάρια είναι επίσης πολύ υψηλό. Από την άλλη πλευρά, οι αλλοδαποί ανήλικοι είναι λίγοι ακριβώς λόγω των πολλών γάμων με Ιταλούς. Επίσης τα παιδιά που γεννιούνται από μεικτά ζευγάρια είναι Ιταλοί.

Το *ius sanguinis* είναι μια νομική έκφραση λατινικής προέλευσης που υποδηλώνει την απόκτηση της υπηκοότητας εξαιτίας της γέννησης από γονέα ή πρόγονο που κατέχει την υπηκοότητα.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει δύο χώρες: τη Μολδαβία και την Ουκρανία. Και σε αυτήν την περίπτωση, το 73,5% αντιπροσωπεύεται από γυναικεία παρουσία. Ο μέσος όρος ηλικίας της ομάδας είναι ο υψηλότερος, σχεδόν 10 χρόνια υψηλότερος από τον μέσο όρο. Πρόκειται για μια ομάδα με χαρακτηριστικά σταθερής παρουσίας, για την οποία το ποσοστό των κατοίκων που διαμένουν μακροχρόνια είναι πολύ υψηλό, 78,9%. Η κινητικότητα εντός της ιταλικής επικράτειας είναι χαμηλότερη από τον μέσο όρο.

Η μεσογειακή κρίση

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 η Ιταλία δεν ήταν χώρα εγκατάστασης προσφύγων. Το ζήτημα των προσφύγων και των τεράστιων μεταναστευτικών ροών ξέσπασε στο ιταλικό προσκήνιο το 1991, με τη μαζική άφιξη Αλβανών που εγκατέλειψαν τη χώρα τους μετά την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος και, στη συνέχεια, προσφύγων από την πρώην Γιουγκοσλαβία.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 και μετά, οι μεταναστευτικές ροές προς την Ιταλία άλλαξαν δραστικά. Οι νότιες ακτές της Ιταλίας έγιναν ο προορισμός μεταναστών από διάφορες αφρικανικές χώρες, διασχίζοντας τη Μεσόγειο μέσω της Λιβύης και της Αιγύπτου.

Ενώ η λεγόμενη Αραβική άνοιξη του 2010 προκάλεσε ξαφνική αύξηση των αιτήσεων ασύλου στην Ιταλία, η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε με την ευρωπαϊκή προσφυγική κρίση του 2015.

Μετά το 2016, λόγω της εφαρμογής της πολιτικής κλειστών λιμένων του Matteo Salvini σε συνδυασμό με τις προσπάθειες της ΕΕ να περιορίσει τις αφίξεις και να αναθέσει αρμοδιότητες σε χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι αιτήσεις ασύλου μειώθηκαν κατακόρυφα.

Επιπλέον, το 2017 η Ιταλία και η Λιβύη υπέγραψαν διμερή συμφωνία, το "Μνημόνιο συμφωνίας για τη συνεργασία στον τομέα της ανάπτυξης, της καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης, της εμπορίας ανθρώπων, του λαθρεμπορίου και της ενίσχυσης της ασφάλειας των συνόρων μεταξύ του κράτους της Λιβύης και της Δημοκρατίας της Ιταλίας".¹⁸

Υπογράφηκε από τον Ιταλό πρωθυπουργό Paolo Gentiloni, με την υποστήριξη του πρώην υπουργού Εσωτερικών Marco Minniti και του πρωθυπουργού της κυβέρνησης εθνικής ενότητας της Λιβύης Fayez al-Sarraj.

Η συμφωνία επιτεύχθηκε στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής κρίσης και του δεύτερου εμφυλίου πολέμου στη Λιβύη και προέβλεπε ότι η ιταλική κυβέρνηση θα παρείχε οικονομική βοήθεια και τεχνική υποστήριξη στις λιβυκές αρχές (ιδίως στην ακτοφυλακή) σε μια προσπάθεια να μειωθεί η παράνομη διακίνηση μεταναστών μέσω της Μεσογείου, ενώ σε αντάλλαγμα η Λιβύη δεσμεύτηκε να βελτιώσει τις συνθήκες στα κέντρα υποδοχής μεταναστών.

Το μνημόνιο έχει δεχθεί κριτική σε εθνικό επίπεδο από ποικίλους φορείς, όπως Habeshia Agency, τAlarm Phone, Amnesty International Italy, Centro Astalli, Migrants Foundation, Intersos, Doctors of the World Italy, Mediterranea, Doctors Without Borders, Open Arms, Oxfam Italy, Refugees Welcome Italy, ResQ - People Saving People, Save the Children και Sea-Watch.¹⁹

Σύμφωνα με την οργάνωση Save the Children, για παράδειγμα, η υποστήριξη της λιβυκής ακτοφυλακής με κονδύλια, μέσα και εκπαίδευση ισοδυναμεί στην ουσία με την υποστήριξη των λιβυκών κέντρων κράτησης, που επίσημα ονομάζονται "κέντρα υποδοχής", όπου οι άνθρωποι

¹⁸ "Memorandum d'intesa sulla cooperazione nel campo dello sviluppo, del contrasto all'immigrazione illegale, al traffico di esseri umani, al contrabbando e sul rafforzamento della sicurezza delle frontiere tra lo Stato della Libia e la Repubblica Italiana", 2 February 2017 (<https://www.governo.it/sites/governo.it/files/Libia.pdf>).

¹⁹ "Memorandum Italia-Libia: l'atto di accusa di 40 organizzazioni contro il rinnovo degli accordi", Marina Schiavo, 2 November 2022 (<https://www.focusonafrica.info/memorandum-italia-libia-latto-di-accusa-di-40-organizzazionicontro-il-rinnovo-degli-accordi/>).

βλέπουν καθημερινά τα δικαιώματά τους να καταπατούνται, να υφίστανται απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.²⁰

Από το 2017 έως τις 11 Οκτωβρίου 2022, σημειώνει η ΜΚΟ, σχεδόν εκατό χιλιάδες παιδιά, γυναίκες και άνδρες αναχαιτίστηκαν στη θάλασσα από τη λιβυκή ακτοφυλακή, για να επιστραφούν σε μια χώρα που δεν μπορεί να θεωρηθεί ασφαλής. Υπάρχουν πολυάριθμες εκθέσεις του ΟΗΕ, που επιβεβαιώνονται και από τις μαρτυρίες μεταναστών που καταφέρνουν να φύγουν από τη χώρα, οι οποίες αναφέρουν πως περιστατικά βίας, βασανιστηρίων και υποδούλωσης είναι συνηθισμένα στα κέντρα κράτησης στη Λιβύη.²¹

Όπως προκύπτει από την έκθεση "Complex persecution: Report documents shocking accounts of Libyan Coast Guard's involvement in migrant killing, kidnapping"²², από το 2017, η λιβυκή ακτοφυλακή έχει λάβει πάνω από 100 εκατομμύρια για εκπαίδευση και εξοπλισμό (57,2 εκατομμύρια από το Καταπιστευματικό Ταμείο για την Αφρική και 45 εκατομμύρια μόνο μέσω της ειδικής ιταλικής στρατιωτικής αποστολής) και σύμφωνα με τη δήλωση της ανεξάρτητης αποστολής του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ²³ το Νοέμβριο του 2021, οι μετανάστες μπορούν να υποστούν έως και δέκα φορές κύκλους που περιλαμβάνουν φυλάκιση και εκβιασμούς πριν επιχειρήσουν την διάσχιση της Μεσογείου, όπου σε περίπτωση που η αυτοαποκαλούμενη λιβυκή ακτοφυλακή τους αναχαιτίσει, ο κύκλος θα ξεκινήσει ξανά.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι οι γυναίκες παγκοσμίως είναι σχεδόν το ίδιο πιθανό με τους άνδρες να μεταναστεύσουν πέρα από τα εθνικά σύνορα: Σχεδόν τα μισά από τα 272 εκατομμύρια άτομα παγκοσμίως που δεν ζούσαν στη χώρα γέννησής τους το 2019 ήταν γυναίκες, ποσοστό που παραμένει σταθερό για πάνω από 20 χρόνια μέχρι και σήμερα. Οι αριθμοί είναι παρόμοιοι και για τις γυναίκες που είναι πρόσφυγες. Οι αριθμοί σχετικά με άλλες έμφυλες και σεξουαλικές μειονότητες δεν είναι ευρέως διαθέσιμοι. Στη Γερμανία, περίπου το 39% του συνόλου των 1,6 εκατομμυρίων μεταναστών το έτος 2019 ήταν γυναίκες. Τα συνηθέστερα κίνητρα για να έρθουν στη Γερμανία ήταν να εργαστούν, να σπουδάσουν, να ζήσουν με τις οικογένειές τους ή να ζητήσουν άσυλο. Αυτήν την στιγμή, περισσότεροι άνδρες από ό,τι γυναίκες υποβάλλουν αίτηση ασύλου στη Γερμανία, παρ' όλα αυτά το ποσοστό των γυναικών αυξάνεται από το 2015 (από το έτος αυτό και μετά η μετανάστευση αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από άνδρες). Το ποσοστό των

²⁰ "To protect children's rights, robust reform of EU rules needed", Save The Children, 18 July 2019 (<https://www.savethechildren.net/news/protect-children%E2%80%99s-rights-robust-reform-eu-rules-needed>).

²¹ "Migranti, termine scaduto: si rinnova per altri tre anni il Memorandum tra Italia e Libia", 2 November 2022 (https://www.ilsolo24ore.com/art/migranti-termine-scaduto-si-rinnova-altri-tre-anni-memorandum-italia-e-libia-AE1NzHDC?refresh_ce).

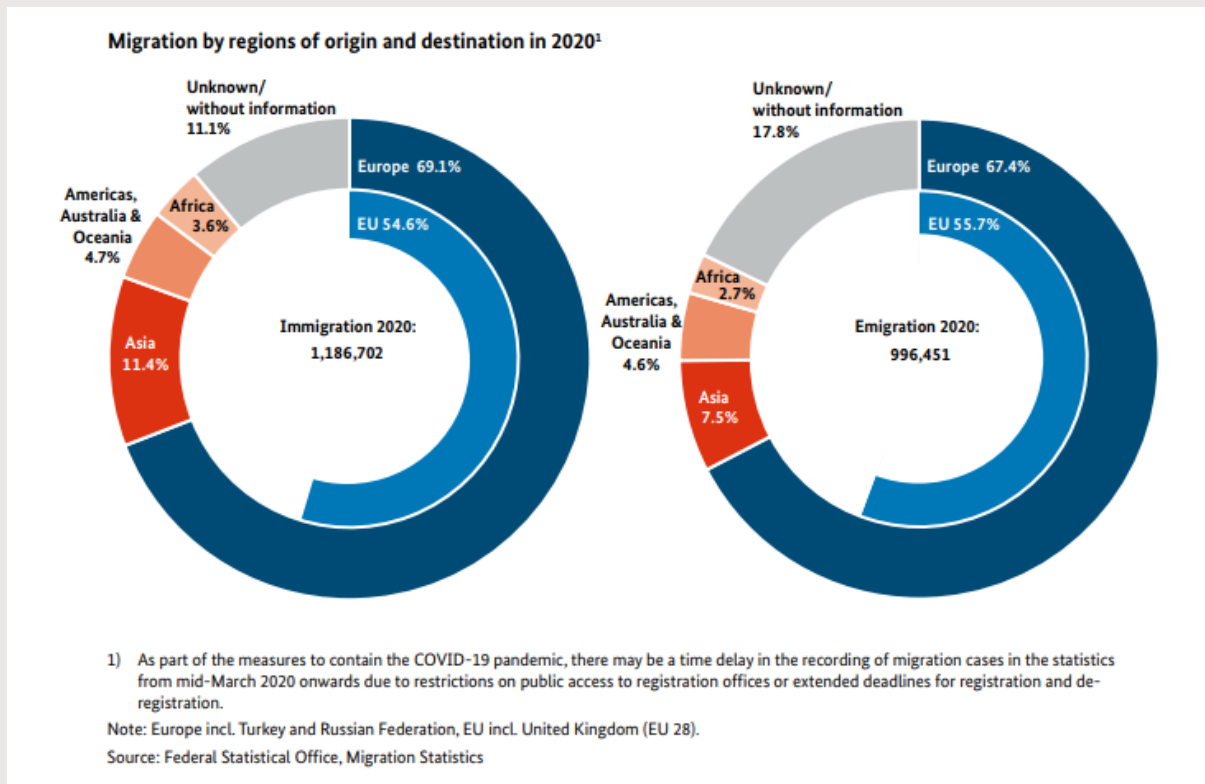
²² "Complex persecution: Report documents shocking accounts of Libyan Coast Guard's involvement in migrant killing, kidnapping", 14 December 2021 (<https://reliefweb.int/report/libya/complex-persecution-report-documents-shocking-accounts-libyan-coast-guard-s-involvement>).

²³ "Report of the Independent Fact-Finding Mission on Libya", 29 June 2022 (<https://reliefweb.int/report/libya/report-independent-fact-finding-mission-libya-ahrc5063-advance-unedited-version-enar>).

γυναικών το 2015 ήταν στο 31%, περίπου στο 44% το 2019 και στο 42% το 2020. Ως αποτέλεσμα των συνολικών μεταναστευτικών ροών των τελευταίων δεκαετιών, στη Γερμανία ζει περίπου ο ίδιος αριθμός γυναικών (49%) και ανδρών (51%) με μεταναστευτικό υπόβαθρο.²⁴ Οι περισσότεροι άνθρωποι που μετανάστευσαν στη Γερμανία ζουν στη χώρα κατά μέσο όρο 21 χρόνια. Περισσότερο από το ένα τρίτο (37,7 τοις εκατό) έχει ζήσει στη χώρα για λιγότερο από 10 χρόνια.²⁵ Η μετανάστευση στη Γερμανία εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται κυρίως από τη μετανάστευση από και προς τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Έτσι, το 2020, το 69,1 % του συνόλου των μεταναστών (2019: 66,4 %) ήρθε στη Γερμανία από άλλη ευρωπαϊκή χώρα, εκ των οποίων το 54,6 % προερχόταν από κράτη της ΕΕ (συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου). Η σημασία της μετανάστευσης εντός της Ευρώπης είναι εμφανής και στην εξερχόμενη μετανάστευση: Και εδώ, η Ευρώπη ήταν η κύρια περιοχή προορισμού. Περίπου τα δύο τρίτα των εξερχόμενων μεταναστών μετακινήθηκαν από τη Γερμανία προς άλλη ευρωπαϊκή χώρα το 2020 (67,4 %, 2019: 67,2 %), ενώ το 55,7 % μετακινήθηκε προς άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου (2019: 56,0 %).²⁶

Πίνακας 7 – Μετανάστευση σύμφωνα με τις περιοχές προέλευσης και προορισμού το 2020. Πηγή: BAMF Migration Report 2020 Key Results, p. 3

²⁴ Women in migration and integration in focus: [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - Frauen in Migration und Integration im Fokus](#)

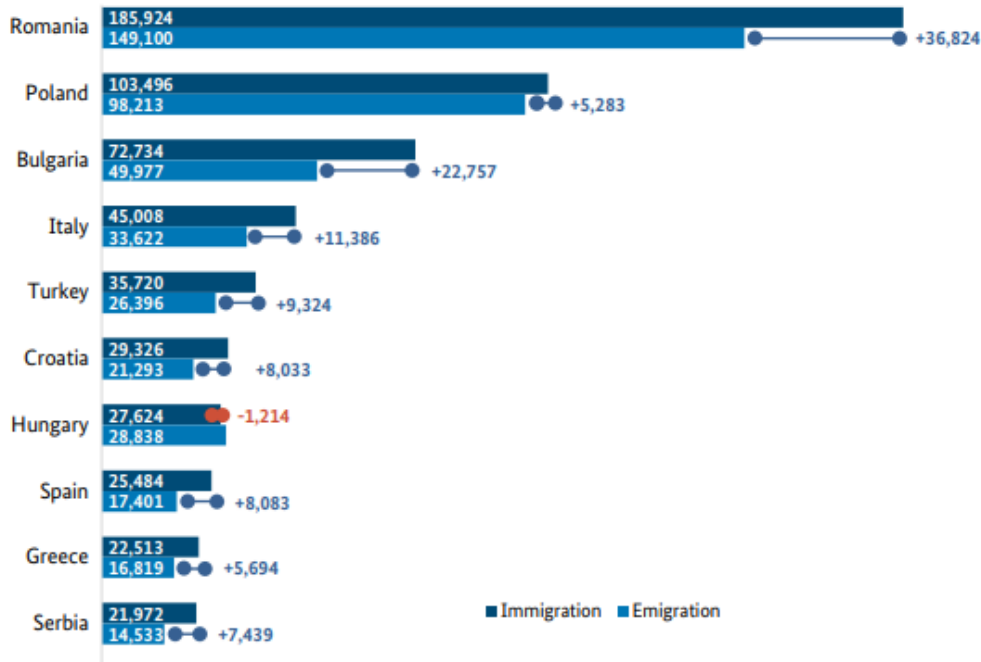
²⁵ Federal Office for Migration and Refugees: Migration Report 2020

²⁶ Federal Office for Migration and Refugees: Migration Report 2020

Migration by most common countries of origin and destination in the year 2020¹

1) As part of the measures to contain the COVID-19 pandemic, there may be a time delay in the recording of migration cases in the statistics from mid-March 2020 onwards due to restrictions on public access to registration offices or extended deadlines for registration and deregistration.

Source: Federal Statistical Office, Migration Statistics

Πίνακας 8 – Μετανάστευση σύμφωνα με τις πιο σύνηθες χώρες προέλευσης και προορισμού το έτος 2020. Πηγή: BAMF Migration Report 2020 Key Results, p. 4

Οι κύριοι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι μεταναστεύουν στη Γερμανία είναι:

Μετανάστευση για λόγους εργασίας

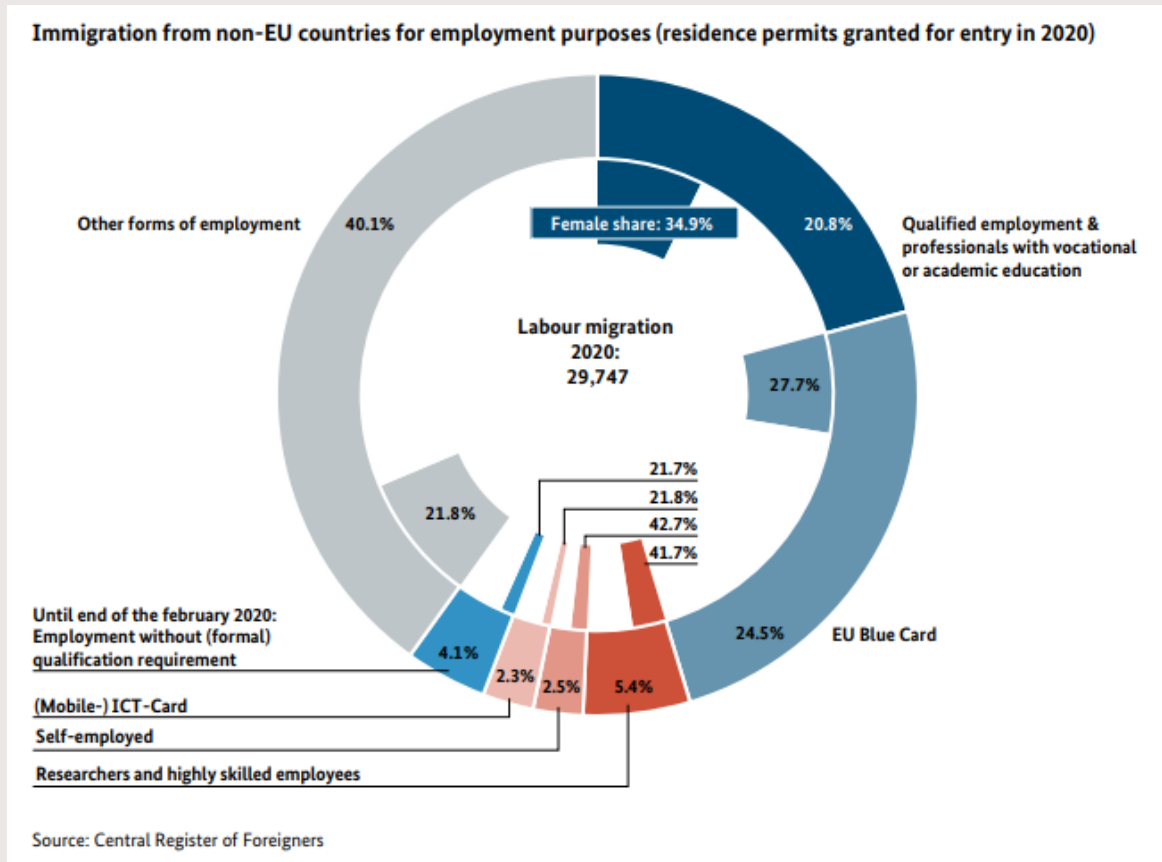
Την 1η Μαρτίου 2020 τέθηκε σε ισχύ ο νόμος περί μετανάστευσης ειδικευμένων εργαζομένων (FEG), μια σημαντική νομική αλλαγή για τη μετανάστευση εργατικού δυναμικού στη Γερμανία. Ωστόσο, την ίδια στιγμή η πανδημία COVID-19 επιβράδυνε τη διεθνή κινητικότητα και συνεπώς και την εισροή μεταναστών για λόγους εργασίας. Το 2020 εισήλθαν στη Γερμανία 29.747 άτομα τα οποία είχαν λάβει άδεια διαμονής που αφορούσε την μετανάστευση για λόγους εργασίας. Αυτό αντιστοιχεί σε μείωση κατά 53,7 % σε σύγκριση με το 2019. Εξετάζοντας τη διάρθρωση της μετανάστευσης προς τη Γερμανία το 2020 με σκοπό την μισθωτή εργασία, διαπιστώνεται ότι η πλειονότητα των ενδιαφερόμενων προσώπων είναι επαγγελματίες με επαρκή ή υψηλά προσόντα (συνολικά 16.597 άτομα ή 55,8 %). Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει τις προηγούμενες άδειες διαμονής για εξειδικευμένη εργασία, τους εξειδικευμένους εργαζόμενους με επαγγελματική ή ακαδημαϊκή

κατάρτιση, τους εργαζόμενους με υψηλά προσόντα, τους ερευνητές, τους κατόχους (κινητής) κάρτας ΤΠΕ ή μπλε κάρτας της ΕΕ και τους αυτοαπασχολούμενους.²⁷

Πίνακας 9 – Μετανάστευση από χώρες εκτός ΕΕ για λόγους εργασία (άδειες διαμονής που χορηγήθηκαν για είσοδο το 2020). Πηγή: BAMF Migration Report 2020 Key Results, p. 7

Εκπαίδευση

Συνολικά, ο αριθμός των μεταναστών που αναζητούν εκπαίδευση στη Γερμανία μειώνεται: Ο αριθμός των αλλοδαπών φοιτητών (δηλαδή των ατόμων με ξένη υπηκοότητα και τίτλο πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση που αποκτήθηκε στο εξωτερικό) που ξεκίνησαν τις σπουδές τους στη Γερμανία μειώθηκε από 110.974 το 2019 σε 86.529 το 2020. Πρόκειται για μείωση 22,0% και είναι ο χαμηλότερος αριθμός αλλοδαπών φοιτητών μεταξύ των πρωτοετών φοιτητών στα γερμανικά πανεπιστήμια από το 2014. Οι ερευνητές θεωρούν ότι αυτό είναι αποτέλεσμα των περιορισμών της διεθνούς κινητικότητας λόγω της πανδημίας COVID 19.²⁸ Αλλά ποιες εθνικότητες έχουν συνήθως οι ξένοι φοιτητές; "Η μεγαλύτερη ομάδα αλλοδαπών φοιτητών από χώρες της ΕΕ προέρχεται από την Αυστρία, η οποία κατέχει την τρίτη θέση με 3.989 φοιτητές ή 4,6%. Στη συνέχεια, οι φοιτητές από τρίτες χώρες αποτελούσαν το 2019 τις τέσσερις από τις πέντε

²⁷ Federal Office for Migration and Refugees: Migration Report 2020

²⁸ Federal Office for Migration and Refugees: Migration Report 2020

μεγαλύτερες ομάδες (εκτός από την Κίνα και την Ινδία, εκπροσωπούσαν ακόμη η Συρία και οι Ηνωμένες Πολιτείες), το 2020, η Γαλλία (3.419 ή 4,0%) και η Ιταλία (3.165 ή 3,7%), και συνεπώς τα κράτη της ΕΕ, καταλαμβάνουν πλέον επίσης αυτές τις θέσεις μαζί με την Αυστρία".²⁹

Επιδίωξη χορήγησης ασύλου

Τα στοιχεία για τις αιτήσεις ασύλου αντικατοπτρίζουν τη συνεχιζόμενη μείωση της προσφυγικής μετανάστευσης (τουλάχιστον εδώ στη Γερμανία - Διεθνώς, ο αριθμός των ανθρώπων που πρέπει να ζητήσουν άσυλο αυξάνεται): από το 2016 έως το 2019, ο αριθμός των αρχικών αιτήσεων μειώθηκε από 722.370 σε 142.509 (-80,3%). Η πτωτική τάση συνεχίστηκε το 2020 λόγω της πανδημίας. 102.581 άτομα υπέβαλαν αίτηση ασύλου για πρώτη φορά, 28,0% λιγότερα από ό,τι το 2019, μειώνοντας τον αριθμό των αιτούντων άσυλο κάτω από τα επίπεδα του 2013 (109.580 αρχικές αιτήσεις). Επιπλέον, το 25,9 % των αιτούντων άσυλο το 2020 ήταν παιδιά ηλικίας κάτω του ενός έτους που γεννήθηκαν στη Γερμανία (26.520 αιτήσεις ασύλου) και το ποσοστό τους αυξήθηκε και πάλι σε σύγκριση με το 2019 (22,0 %). Έτσι, ο αριθμός των διασυννοριακών αιτήσεων ασύλου το 2020 ήταν 76.061 (2019: 111.094).³⁰

Επανασύνδεση οικογενειών

Συνολικά, 58.022 άτομα έλαβαν άδεια διαμονής για οικογενειακούς λόγους στη Γερμανία (2019: 96.633). Σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, ο αριθμός μειώθηκε κατά 40,0% λόγω της πανδημίας. Σε 6.412 περιπτώσεις, επρόκειτο για συγγενείς που ήρθαν στη Γερμανία για να συναντήσουν μέλη της οικογένειας με χορηγηθείσα προστασία στο πλαίσιο της οικογενειακής επανένωσης. Το ποσοστό τους επί του συνόλου των οικογενειακών επανενώσεων ανήλθε σε 11,1%. Λίγες περισσότερες από τις μισές (55,9%) από το σύνολο των αδειών διαμονής που εκδόθηκαν για οικογενειακούς λόγους αφορούσαν τη μετέπειτα μετανάστευση συζύγων, και ένα ποσοστό (33,8%) αφορούσε άδειες ανήλικων παιδιών.³¹

Σε μια ευρωπαϊκή σύγκριση (συνολική μετανάστευση και μετανάστευση για λόγους ασύλου σε απόλυτους αριθμούς), η Γερμανία εξακολουθεί να είναι η κύρια χώρα προορισμού μετανάστευσης και έχει γίνει σημαντικά πιο ελκυστική τα τελευταία χρόνια σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Ιταλία αντιπροσωπεύουν επίσης ένα υψηλό ποσοστό της μετανάστευσης στην ΕΕ.³²

Ο αριθμός των ατόμων στο εργατικό δυναμικό που έχουν μεταναστευτικό υπόβαθρο αυξάνεται εδώ και χρόνια - σήμερα υπάρχουν 10,5 εκατομμύρια άτομα που ανήκουν στο γερμανικό εργατικό

²⁹ BAMF Migration Report 2020 Key Results, p. 8

³⁰ Federal Office for Migration and Refugees: Migration Report 2020

³¹ BAMF Migration Report 2020 Key Results, p. 10

³² Federal Office for Migration and Refugees: Migration Report 2020

δυναμικό. Ένας λόγος είναι ότι ο συνολικός αριθμός τους στον πληθυσμό αυξάνεται. Ένας άλλος είναι ότι βρίσκουν όλο και πιο εύκολη την πρόσβαση στη γερμανική αγορά εργασίας. Η συντριπτική τους πλειοψηφία βρίσκεται σε μισθωτή απασχόληση, κάτι που φαίνεται από τα ποσοστά απασχόλησης για το 2021 που προέκυψαν από την απογραφή:

- 67,2% για άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο
- 64,7% μεταξύ των αλλοδαπών πολιτών (για σύγκριση: συνολικός πληθυσμός: 75,6%/Γερμανοί χωρίς (γνωστό) μεταναστευτικό υπόβαθρο: 78,9%)³³

Ένας άλλος δείκτης παρέχεται από το ποσοστό απασχόλησης των αλλοδαπών πολιτών (το οποίο δεν είναι διαθέσιμο για τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο). Το ποσοστό αυτό δείχνει πόσοι άνθρωποι απασχολούνται με πλήρη απασχόληση ή με κάποιο καθεστώς ειδικής απασχόλησης. Ήταν χαμηλότερο για τους αλλοδαπούς πολίτες συγκριτικά με τον μέσο όρο για το σύνολο του πληθυσμού στις αρχές του 2022: Ενώ το σύνολο των απασχολούμενων ήταν στο 68,3%, τα άτομα με αλλοδαπή υπηκοότητα ήταν στο 53,7%. Αλλά: Πολλοί αλλοδαποί πολίτες εργάζονται ως αυτοαπασχολούμενοι ή ως εργαζόμενοι σε οικογενειακή επιχείρηση – είναι μισθωτοί, αλλά δεν εμφανίζονται ως εργαζόμενοι στις στατιστικές.³⁴

Το ίδιο ισχύει και για το ποσοστό ανεργίας - δεν υπάρχουν αριθμοί για τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Ωστόσο, η απογραφή δίνει μερικές ενδείξεις για την κατάστασή τους: Τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο αναφέρεται ότι είναι άνεργοι περίπου δύο φορές συχνότερα από τους Γερμανούς χωρίς μεταναστευτικό υπόβαθρο. Το 2021, σύμφωνα με τη απογραφή, τα ποσοστά ανεργίας ήταν:

- για τους Γερμανούς χωρίς μεταναστευτικό υπόβαθρο, 2,6%
- για τους Γερμανούς με μεταναστευτικό υπόβαθρο: 6,2%
- και 7,6% για τους αλλοδαπούς³⁵

Τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο έχουν επίσης υψηλότερο κίνδυνο να ζουν σε συνθήκες φτώχειας. Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας το 2019:

- 27,8% για άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο
- Στο 11,7% για άτομα χωρίς μεταναστευτικό υπόβαθρο

Μια πολύ σημαντική σημείωση είναι ότι ακόμη και στην εργασία διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας συγκριτικά με τους εργαζομένους χωρίς μεταναστευτικό υπόβαθρο. Το ίδιο ισχύει και για την εκπαίδευση: τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο και απολυτήριο λυκείου κινδυνεύουν περισσότερο από τη φτώχεια από ό,τι τα άτομα χωρίς μεταναστευτικό υπόβαθρο και απολυτήριο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ποιοι είναι οι λόγοι γι' αυτό; Ο πρώτος είναι ότι επηρεάζονται από

³³ Mediendienst-Integration: [Arbeitsmarkt | Integration | Zahlen und Fakten | MEDIENDIENST INTEGRATION \(mediendienst-integration.de\)](https://www.mediendienst-integration.de/Arbeitsmarkt/Integration/Zahlen_und_Fakten/MEDIENDIENST_INTEGRATION)

³⁴ Mediendienst-Integration: [Arbeitsmarkt | Integration | Zahlen und Fakten | MEDIENDIENST INTEGRATION \(mediendienst-integration.de\)](https://www.mediendienst-integration.de/Arbeitsmarkt/Integration/Zahlen_und_Fakten/MEDIENDIENST_INTEGRATION)

³⁵ Mediendienst-Integration: [Arbeitsmarkt | Integration | Zahlen und Fakten | MEDIENDIENST INTEGRATION \(mediendienst-integration.de\)](https://www.mediendienst-integration.de/Arbeitsmarkt/Integration/Zahlen_und_Fakten/MEDIENDIENST_INTEGRATION)

ποικίλες μορφές διακρίσεων στην αγορά εργασίας συχνότερα από τους άλλους (περισσότερα σχετικά με αυτό αργότερα). Επίσης, οι άνθρωποι που δεν έχουν ζήσει για μεγάλο χρονικό διάστημα στη Γερμανία, γνωρίζουν ελάχιστα τη γερμανική γλώσσα ή προέρχονται από "χώρες προσωρινών εργατών μεταναστών" ή από χώρες εκτός της ΕΕ. Η πρώτη επαφή και ο προσανατολισμός σε μια άλλη χώρα μπορεί να είναι δύσκολος.³⁶

ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Η γεωγραφική θέση της Βόρειας Μακεδονίας ως χώρα με χερσαία σύνορα συνέβαλε στην υποδοχή έμμεσης μετανάστευσης και χρησιμεύει κυρίως ως χώρα διέλευσης. Οι βασικές κατευθύνσεις της διέλευσης των μεταναστών συγκεντρώνονται στον άξονα ταξιδιού από τα νότια προς τα βόρεια σύνορα. Έτσι, σήμερα η χώρα λειτουργεί ως μεταναστευτικός διάδρομος από την Ελλάδα και εν μέρει από τη Βουλγαρία, προς τη Σερβία και προς βορειότερα στην Ευρώπη. Ο διάδρομος αυτός αποτελεί μέρος της διαδρομής των Δυτικών Βαλκανίων, η οποία είναι μια από τις κύριες μεταναστευτικές διαδρομές στην Ευρώπη, αντανακλώντας την εισροή στη διαδρομή της Ανατολικής Μεσογείου. Ως αποτέλεσμα του συριακού πολέμου, σημειώθηκε αριθμός ρεκόρ αφίξεων το 2015 και ο αριθμός των παράτυπων μεταναστών που επέλεξαν αυτή τη διαδρομή μειώθηκε σταθερά για τα επόμενα χρόνια και άρχισε να αυξάνεται και πάλι από το 2019 και μετά³⁷.

Κατά τη διάρκεια του 2021 η διαδρομή των Δυτικών Βαλκανίων ήταν η δεύτερη πιο συχνά χρησιμοποιούμενη διαδρομή προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πλειοψηφία των παράνομων διελεύσεων των συνόρων αφορά κυρίως μετανάστες που βρίσκονται στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων³⁸ για κάποιο χρονικό διάστημα και προσπαθούν επανειλημμένα να φτάσουν στη χώρα-στόχο τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι μετανάστες συνέχισαν να προσπαθούν να εισέλθουν στα Δυτικά Βαλκάνια μέσω των νότιων κοινών συνόρων με την Ελλάδα και τη Βουλγαρία, πριν κατευθυνθούν προς τα βόρεια και προσπαθήσουν να εξέλθουν από την περιοχή κυρίως από τα βόρεια κοινά σύνορα της Ουγγαρίας, της Ρουμανίας, της Κροατίας ή με τη Σερβία. Η πλειοψηφία των μεταναστών στη Βόρεια Μακεδονία, φθάνει συνήθως μέσω της Ελλάδας, στη συνοριακή πόλη της περιοχής της Ειδομένης και στη συνέχεια επιχειρεί να εισέλθει στην περιοχή του καταυλισμού Vinojug, κοντά στη Genvelija. Αφού διασχίσουν τα σύνορα, κατευθύνονται βόρεια προς το κέντρο Tabanovce σε απόσταση περίπου 200 χιλιομέτρων, όπου οι μετανάστες αντιμετωπίζουν διάφορες προκλήσεις κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους.

³⁶ Mediendienst-Integration: [Arbeitsmarkt | Integration | Zahlen und Fakten | MEDIENDIENST INTEGRATION \(mediendienst-integration.de\)](#)

³⁷ Frontex, the European Border and Coast Guard Agency.

³⁸ Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κοσσυφοπέδιο, Μαυροβούνιο, Βόρεια Μακεδονία και Σερβία.

Οι σημερινές μεταναστευτικές τάσεις στη Βόρεια Μακεδονία διαφέρουν σε σχέση με τις προηγούμενες δεκαετίες³⁹. Η χώρα φιλοξενεί πρόσφυγες από την ανεξαρτησία της το 1991, με την άφιξη προσφύγων από τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και την Κροατία. Μια ακόμη εισροή, σημαντικών διαστάσεων, σημειώθηκε το 1999 ως αποτέλεσμα του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο. Συνολικά, χορηγήθηκε προσωρινή ανθρωπιστική προστασία σε 400.000 πρόσφυγες από την περιοχή, εκ των οποίων οι 360.000 ήταν από το Κοσσυφοπέδιο. Η πλειονότητα αυτών έχει έκτοτε επιστρέψει από τα 812 άτομα που παρέμειναν, η πλειονότητα ανήκει στις εθνοτικές ομάδες των Ρομά, των Ασκάλι και των Αιγυπτίων (RAE) από το Κόσσοβο.

Μέχρι το 2010, η πλειονότητα των ατόμων που εισέρχονταν στη Βόρεια Μακεδονία προερχόταν από χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας, την Αλβανία και την Τουρκία. Έκτοτε, η Βόρεια Μακεδονία δέχεται και φιλοξενεί έναν αυξανόμενο αριθμό αιτούντων άσυλο από χώρες εκτός της επικράτειας, κυρίως από το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, τη Σομαλία και πιο πρόσφατα από τη Αραβική Δημοκρατία της Συρίας.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	ΑΙΤΩΝ ΑΣΥΛΟΥ
Αφγανιστάν	Συρία
Μπαγκλαντές	Πακιστάν
Μπουρούντι	Τουρκία
Κούβα	Αφγανιστάν
Ινδία	Αλγερία

Πίνακας 10 – Οι κορυφαίες 5 χώρες προέλευσης μεταναστών και αιτούντων άσυλο που διαμένουν στη Β. Μακεδονία το 2021. Πηγή: UNCHR, Operational Portal, Western Balkans - Refugees, asylum-seekers and other people in mixed movements and World Data Porta⁴⁰

Οι μεταναστευτικές τάσεις στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας κατά τα τελευταία 1-5 χρόνια χαρακτηρίζονται ως Μικτές μετακινήσεις⁴¹ (ή μικτές μεταναστεύσεις) που αναφέρονται σε ανθρώπους που μετακινούνται, ταξιδεύοντας γενικά με παράτυπο τρόπο, στις ίδιες διαδρομές και χρησιμοποιώντας τα ίδια μεταφορικά μέσα, αλλά για διαφορετικούς λόγους. Τα άτομα που ταξιδεύουν στο πλαίσιο μικτών μετακινήσεων έχουν διαφορετικές ανάγκες και μπορεί να περιλαμβάνουν αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες, απάτριδες, θύματα εμπορίας ανθρώπων,

³⁹ UNCHR Observations on the situation of asylum-seekers and refugees in the former Yugoslav Republic of Macedonia August 2015.

⁴⁰ <https://www.worlddata.info/europe/northmacedonia/asylum.php>

⁴¹ UNCHR, Operational data portal

ασυνόδευτα ή παιδιά χωρισμένα από την οικογένεια τους και μετανάστες που βρίσκονται σε παράτυπη κατάσταση. Οι μικτές μετακινήσεις είναι συχνά πολύπλοκες και μπορεί να παρουσιάσουν προκλήσεις για όλους τους εμπλεκόμενους.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της UNCHR, οι μεικτές μετακινήσεις "Νέες Αφίξεις" στη Βόρεια Μακεδονία, τον Αύγουστο του 2022, ήταν 4.242 άτομα, που αποτελούν το 15,4% των Δυτικών Βαλκανίων συνολικά. Ο συνολικός αριθμός των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και άλλων απόμων⁴² που ταξίδευαν ως μέρος μικτών μετακινήσεων στη Βόρεια Μακεδονία, στο τέλος του Αυγούστου 2022, ήταν 115 άτομα, αποτελώντας το 1,1% του συνόλου των Δυτικών Βαλκανίων.

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΣΤΗ Β. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
2021	17,919
2020	5,375
2019	19,716
2018	3,132
2017	547

Πίνακας 11 – Αφίξεις μεταναστών στη Βόρεια Μακεδονία. Πηγή: IOM, migration portal⁴³

Κατά τη διάρκεια του 2021, από το συνολικό αριθμό (2096) των μεταναστών⁴⁴ από άλλες χώρες που παρέμειναν στην Βόρεια Μακεδονία, οι γυναίκες κατείχαν ποσοστό κοντά στο 51,4%. Κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους υποβλήθηκαν 72 αιτήσεις ασύλου στη Βόρεια Μακεδονία.

Το νομικό πλαίσιο σχετικά με τους μετανάστες στη Βόρεια Μακεδονία είναι σε μεγάλο βαθμό σύμφωνο με τα πρότυπα της ΕΕ. Η κήρυξη κρίσιμης κατάστασης στα σύνορα της χώρας παρατάθηκε μέχρι το τέλος του 2022, επιτρέποντας τη συνέχιση της παράταξης του στρατού. Το Υπουργείο Εσωτερικών είναι ο κύριος φορέας στον τομέα της μετανάστευσης. Ο κατακερματισμός των καθηκόντων μεταξύ των θεσμικών οργάνων που ασχολούνται με τη μετανάστευση εξακολουθεί να υφίσταται, καθιστώντας τη διαχείριση λιγότερο αποτελεσματική. Τον Δεκέμβριο του 2021, το Κοινοβούλιο ενέκρινε νέα απόφαση για τη μεταναστευτική πολιτική και το σχέδιο δράσης της (2021-2025), το οποίο καθορίζει τις στρατηγικές κατευθύνσεις της χώρας και τα μέτρα διαχείρισης της μετανάστευσης. Αναπτύχθηκε το νέο μεταναστευτικό προφίλ της χώρας για το

⁴²Εξαιρούνται τα άτομα που εκτοπίστηκαν από ένοπλες συγκρούσεις στο έδαφος της πρώην Γιουγκοσλαβίας τη δεκαετία του 1990.

⁴³ <https://migration.iom.int/europe/arrivals#content-tab-anchor>

⁴⁴ https://www.stat.gov.mk/Mart8_eng.aspx

2021, το οποίο περιλαμβάνει στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη νόμιμη και την παράτυπη εξωτερική μετανάστευση, την εσωτερική μετανάστευση, καθώς και ανάλυση με βάση την αντίληψη των μεταναστευτικών τάσεων κατά την τελευταία δεκαετία (2009-2019).

Η νέα στρατηγική για την ένταξη των προσφύγων και των αλλοδαπών εκκρεμεί ακόμη προς έγκριση, καθώς δεν υπάρχει πολιτική βούληση για την προώθησή της. Η εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής για τη συνεργασία με την έρευνα για την Διασπορά 2019-2023 θα πρέπει να ενισχυθεί. Οι συμφωνίες επανεισδοχής με τις χώρες της ΕΕ συνεχίζουν να εφαρμόζονται. Όσον αφορά την ικανότητα εφαρμογής και επιβολής της νομοθεσίας, η Βόρεια Μακεδονία συνεχίζει να διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη διαχείριση των μικτών μεταναστευτικών ροών σε μία από τις κύριες οδούς διέλευσης της παράτυπης μικτής μετακίνησης. Το σχέδιο έκτακτης ανάγκης για τη διαχείριση μεγάλων μεταναστευτικών ροών πρέπει ακόμη να οριστικοποιηθεί και να εγκριθεί. Με την υποστήριξη προσκεκλημένων υπαλλήλων από τα κράτη μέλη της ΕΕ, εξασφαλίστηκε αποτελεσματικός έλεγχος στα νότια σύνορα.

Ενώ η καταγραφή των μεταναστών που συνελήφθησαν στη Βόρεια Μακεδονία συνεχίστηκε στις αρχές του 2021, η έλλειψη της απαραίτητης ευαισθησίας με γνώμονα την προστασία και η παραπομπή σε εθνικούς μηχανισμούς προστασίας όλων των ατόμων που έχουν αναγνωριστεί ως άτομα που χρήζουν διεθνούς προστασίας ή έχουν άλλες ανάγκες προστασίας παραμένει ανησυχητική. Η καταγραφή των μεταναστών πρέπει να πραγματοποιείται με συστηματικό τρόπο και η σκιαγράφηση των προφίλ με γνώμονα την προστασία, πρέπει να βελτιωθεί. Με την υποστήριξη των εθνικών αρχών, ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής εκπόνησε μια εμπειριστατωμένη αξιολόγηση (Masterplan) για τη Βόρεια Μακεδονία, παρέχοντας ένα ολοκληρωμένο, λεπτομερές και εφικτό σχέδιο εφαρμογής για την ανάπτυξη συστημάτων Τεχνολογίας και Πληροφορικής και υποδομών επικοινωνίας για τον εντοπισμό και την καταγραφή των μικτών μεταναστευτικών ροών σύμφωνα με τις απαιτήσεις της ΕΕ, για την υποστήριξη της μελλοντικής διαλειτουργικότητας με τα μεγάλης κλίμακας συστήματα Τεχνολογίας και Πληροφορικής της ΕΕ. Ελλείψει αποτελεσματικών ρυθμίσεων επανεισδοχής με τις γειτονικές χώρες, συνεχίστηκε η πρακτική της επιστροφής συλληφθέντων μεταναστών εκτός νομικού ή/και διαδικαστικού πλαισίου σε γειτονικές χώρες. Υπάρχει συστηματική σημαντική απόκλιση μεταξύ των αριθμητικών στοιχείων των αναφερόμενων παράτυπων διελεύσεων και της παρουσίας στα κέντρα διέλευσης, τα οποία συχνά είναι σχεδόν άδεια.

Οι παράτυπες μετακινήσεις μέσω της επικράτειας της Βόρειας Μακεδονίας συνεχίστηκαν με μειωμένο ρυθμό σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη. Ο αριθμός των παράτυπων αφίξεων το 2021 ανήλθε σε 20.874 άτομα, έναντι 41.257 ατόμων που καταγράφηκαν το 2020, ταξιδεύοντας κυρίως από την Ελλάδα προς τη Σερβία (περίπου 86 %), με τους υπηκόους του Πακιστάν (34 %) και του Αφγανιστάν (22 %) να αποτελούν τις μεγαλύτερες ομάδες, κυρίως από ανύπαντρους άνδρες. Οι άνθρωποι που μετακινούνται παράτυπα παραμένουν στόχοι οργανωμένων εγκληματικών ομάδων που ασχολούνται με τη λαθραία διακίνηση ανθρώπων, οι οποίες συχνά

τους αποσπούν χρήματα και τους κακοποιούν με ποικίλους τρόπους. Κινδυνεύουν από παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλη την διαδρομή. Πέντε μετανάστες έχασαν τη ζωή τους το 2021 ενώ μετακινούνταν στη χώρα.

Παρά το γεγονός ότι διεξήχθησαν αστυνομικές επιχειρήσεις και ορισμένες συλλήψεις, η λαθραία διακίνηση μεταναστών συνεχίζεται. Συνολικά, το 2021 εντοπίστηκαν 64 περιπτώσεις παράνομης διακίνησης 815 μεταναστών. Σε σύγκριση με το 2020, οι περιπτώσεις λαθραίας διακίνησης μεταναστών που εντοπίστηκαν, παρουσίασαν μείωση κατά 33 %, ενώ υπάρχει επίσης μείωση άνω του 70 % όσον αφορά τον αριθμό των παράνομα διακινηθέντων μεταναστών. Ο αριθμός των λαθραίων μεταναστών παραμένει υψηλός και να τεθεί ως προτεραιότητα η βελτίωση της καταπολέμησης των δικτύων λαθρεμπορίας.

Δύο κέντρα προσωρινής διέλευσης στα σύνορα εξακολουθούν να λειτουργούν και να προσφέρουν βραχυπρόθεσμη διαμονή για έναν συνολικό αριθμό 2.810 ατόμων (798 στο Vinojug και 2.012 στο Tabanovce) το 2021. Κανένα από τα κέντρα διέλευσης δεν είναι κατάλληλο για μακροχρόνια παραμονή και οι αρχές εξακολουθούν να είναι απρόθυμες να παράσχουν κάτι περισσότερο από μια προσωρινή διαμονή. Το κόστος λειτουργίας και των δύο κέντρων εξακολουθεί να καλύπτεται από μη κυβερνητικές πηγές. Το νομικό καθεστώς και των δύο κέντρων παραμένει ένα σοβαρό κενό που έχει οδηγήσει στην υιοθέτηση διαφόρων πρακτικών που δεν συνάδουν με τα νομικά πρότυπα. Δεν υπάρχει διαδικασία δικαστικής εποπτείας της απόφασης για τη φιλοξενία μεταναστών στο Vinojug που έγινε ένα κλειστό κέντρο, με περιορισμένη ελευθερία μετακίνησης για τους μετανάστες. Το 2021, οι εθνικές αρχές χρησιμοποίησαν επίσης το Vinojug για την κράτηση των μεταναστών που συνελήφθησαν κατά τη διάρκεια των περιστατικών λαθρεμπορίας με σκοπό τη λήψη των καταθέσεων τους ως αποδεικτικά στοιχεία ενώπιον του Ποινικού δικαστηρίου (πολλοί από αυτούς ασυνόδετοι ανήλικοι), ενώ σε όσους ζητούσαν άσυλο ολοκληρώθηκαν οι διαδικασίες εντός 3-4 ημερών και ύστερα μεταφέρθηκαν στο Κέντρο Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο του Vizbegovo.

Η συμφωνία επανεισδοχής με την ΕΕ εφαρμόζεται με ικανοποιητικό τρόπο. Τον Αύγουστο του 2021 δημιουργήθηκε το πρωτόκολλο μεταξύ της κυβέρνησης και των κρατών της Μπενελούξ για την εφαρμογή της συμφωνίας επανεισδοχής. Τα πρωτόκολλα εφαρμογής με δέκα κράτη μέλη της ΕΕ συνεχίζουν να εφαρμόζονται αποτελεσματικά. Το 2021 συνεχίστηκε η μείωση του αριθμού των αποφάσεων επιστροφής που εκδίδονται για υπηκόους της Βόρειας Μακεδονίας. (2.200 το 2021 σε σύγκριση με 2.360 το 2020, που αντιστοιχεί σε μείωση 7%), καθώς και στον αριθμό των ατόμων που πράγματι επέστρεψαν (940 το 2021 σε σύγκριση με 1.445 το 2000, που αντιστοιχεί σε μείωση 35%). Κατά τους πρώτους έξι μήνες του 2022, 940 πολίτες της Βόρειας Μακεδονίας διατάχθηκαν να φύγουν, ενώ 540 επιστράφηκαν με επιτυχία.

Το 2021, η Βόρεια Μακεδονία φιλοξένησε προσωρινά περίπου 633 εκκενωμένους/πρόσφυγες από το Αφγανιστάν. Οι εκκενωθέντες φιλοξενήθηκαν σε τοπικά ξενοδοχεία, ενώ περίμεναν την

επανεγκατάστασή τους σε άλλες χώρες. Μέχρι το τέλος Νοεμβρίου 2021, είχαν επανεγκατασταθεί 85 εκκενωθέντες /πρόσφυγες.

Η Βόρεια Μακεδονία άρχισε να φιλοξενεί προσωρινά περίπου 193 εκτοπισμένους/πρόσφυγες από το Αφγανιστάν, οι οποίοι δικαιούνται προσωρινή διαμονή 90 ημερών, η οποία μπορεί να παραταθεί περαιτέρω. Από τον Μάρτιο του 2022, η Βόρεια Μακεδονία άρχισε να φιλοξενεί πρόσφυγες από την Ουκρανία⁴⁵, κυρίως σε ιδιωτικά καταλύματα, στους οποίους έχει χορηγηθεί καθεστώς προσωρινής προστασίας. Οι πρόσφυγες από το Κόσσοβο, κυρίως Ρομά που υπολογίζονται σε 251, παραμένουν σε εκκρεμότητα με αβέβαιο καθεστώς. Η πρακτική της ακύρωσης της επικουρικής προστασίας έχει αφήσει ορισμένα από αυτά τα άτομα χωρίς νομοθετικά κατοχυρωμένο καθεστώς στη χώρα.

Εκτός από έναν περιορισμένο αριθμό (14) αναγνωρισμένων προσφύγων, οι υπόλοιποι έχουν είτε επικουρική προστασία (87) είτε δεν εντάσσονται σε κανένα καθεστώς (150). Ενώ οι εθνικές αρχές δεν τους επιστρέφουν ή τους απελαύνουν, παραμένουν χωρίς ένταξη σε κάποιο καθεστώς και χωρίς πρόσβαση σε δικαιώματα. Μετά από δύο δεκαετίες διαβίωσης στη χώρα, με διάφορα καθεστώτα, υπάρχει ανάγκη για μια βιώσιμη λύση. Το 2021, μέσω του προγράμματος υποβοηθούμενης οικειοθελούς επιστροφής και επανένταξης, συνολικά 6 υπήκοοι τρίτων χωρών που δεν χρήζουν διεθνούς προστασίας, βοηθήθηκαν στην επιστροφή τους στις χώρες καταγωγής τους, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας, της Αρμενίας και του Ιράκ.

ΕΛΛΑΔΑ

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας επιτρέπει την εύκολη πρόσβαση σε γειτονικές χώρες μέσω ξηράς και θάλασσας, γεγονός που θέτει τη χώρα στο κέντρο της πλειοψηφίας των μεταναστευτικών διαδρομών. Στη δεκαετία του 1990, με την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων και τη διάλυση της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών το 1991, καθώς και το άνοιγμα των ελληνικών συνόρων της Αλβανίας τον Απρίλιο του 1992, καθώς η Ελλάδα θεωρούνταν μια οικονομικά ανεπτυγμένη χώρα με υψηλούς μισθούς και κοινωνικοπολιτική σταθερότητα, υπήρξε μεγάλη εισροή μεταναστών στη χώρα από το βορρά. Η οικονομική και πολιτική φιλελευθεροποίηση των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης οδήγησε σε μεγάλη αύξηση του μεταναστευτικού πληθυσμού, κυρίως Αλβανών (η Ελλάδα δέχτηκε 150.000 Αλβανούς το 1993), Βουλγάρων, Ρουμάνων, Γεωργιανών και Ουκρανών και ένα μικρό ποσοστό Κινέζων. Κατά την ίδια δεκαετία, ένας μεγάλος αριθμός μεταναστών πολιτών της πρώην Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών έφτασε στην Ελλάδα⁴⁶.

⁴⁵ <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

⁴⁶ Georgios A. Antonopoulos, J. W. (2006). The Smuggling of Migrants in Greece: An Examination of its Social Organization. *European Journal of Criminology*, σσ. 439-461.

Πρόσφατα, λόγω του εμφυλίου πολέμου στη Συρία που ανάγκασε εκατομμύρια συριακές οικογένειες να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, σημειώθηκε έκρηξη της μετανάστευσης από το 2015. Περισσότεροι από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες που ζητούσαν διεθνή προστασία, εισήλθαν στην Ελλάδα μόνο εκείνη τη χρονιά, κυρίως από τη Συρία, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν και το Ιράκ. Οι μεταναστευτικές ροές συνεχίζονται μέχρι σήμερα, αλλά με σημαντικά βραδύτερο ρυθμό. Αυτή τη στιγμή, υπάρχουν συνολικά 746.839 μετανάστες και 20.557 αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα. Από τους μετανάστες, 217.885 είναι πολίτες της ΕΕ και ομογενείς, 470.331 είναι υπήκοοι τρίτων χωρών και 58.623 είναι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας⁴⁷. Επιπλέον, το 2022 ο πόλεμος Ρωσίας-Ουκρανίας, ανάγκασε πολλούς ανθρώπους να μεταναστεύσουν σε μια προσπάθεια να σώσουν τη ζωή τους. Σύμφωνα με το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, στις 19 Απριλίου 2022, 21.028 άτομα από την Ουκρανία είχαν φτάσει στην Ελλάδα, με το 45% αυτών να είναι περίπου γυναίκες⁴⁸.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	ΑΙΤΩΝ ΑΣΥΛΟΥ
Αλβανία	Αφγανιστάν
Κίνα	Συρία
Γεωργία	Πακιστάν
Πακιστάν	Μπαγκλαντές
Ουκρανία	Αίγυπτος

Πίνακας 12 – Οι 5 κορυφαίες χώρες προέλευσης μεταναστών και αιτούντων άσυλο που διαμένουν στην Ελλάδα το 2022.

Πηγή: <https://migration.gov.gr>

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
2021	9,157
2020	15,696
2019	74,613

⁴⁷ Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου. Ενημερωτικό Σημείωμα Αΐουλιού 2022:

<https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/>

[%](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

2018	50,508
------	--------

Πίνακας 13 – Αφίξεις μεταναστών στην Ελλάδα. Πηγή: UNCHR, Operational Portal, Mediterranean Situation: Greece

Το ποσοστό των γυναικών μεταναστριών δεν έχει μεταβληθεί σημαντικά τα τελευταία 60 χρόνια. Ωστόσο, περισσότερες ανεξάρτητες γυναίκες μετανάστριες μεταναστεύουν για εργασία, εκπαίδευση και ως αρχηγοί των νοικοκυριών. Αυτήν την στιγμή, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2020, οι γυναίκες μετανάστριες αποτελούν το 47% του συνόλου των μεταναστών με έγκυρες άδειες διαμονής⁴⁹. Οι γυναίκες μετανάστριες αντιμετωπίζουν εντονότερες διακρίσεις, είναι πιο ευάλωτες σε κακομεταχείριση και μπορεί να βιώσουν δύο μορφών διακρίσεις, τόσο ως μετανάστριες όσο και ως γυναίκες στη χώρα υποδοχής τους, σε σύγκριση με τους άνδρες μετανάστες⁵⁰.

Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ (Ελληνική Στατιστική Αρχή), πολλές φορές το μεταναστευτικό υπόβαθρο συσχετίζεται αρνητικά με το μορφωτικό επίπεδο: τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο τείνουν να έχουν χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο από τα άτομα που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα. Για παράδειγμα, τα χαμηλότερα ποσοστά όσον αφορά τους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρατηρούνται στα άτομα που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό καθώς και οι δύο γονείς τους έχουν επίσης γεννηθεί στο εξωτερικό⁵¹. Ωστόσο, τον Απρίλιο και τον Μάιο του 2021, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες διεξήγαγε πιλοτική καταγραφή του εκπαιδευτικού υποβάθρου και των επαγγελματικών δεξιοτήτων των αιτούντων ασύλου και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας που διαμένουν στα νησιά Λέσβο, Χίο, Σάμο, Κω, Λέρο, Ρόδο και Τήλο. Η άσκηση, η οποία βασίστηκε στις δηλώσεις των ατόμων σχετικά με το εκπαιδευτικό τους υπόβαθρο και τις δεξιότητές τους, αναδεικνύει ένα σημαντικό εύρος δεξιοτήτων στον υπό εξέταση πληθυσμό. Οι συμμετέχοντες στο πιλοτικό πρόγραμμα κατέληξαν να έχουν δεξιότητες σε 20 διαφορετικούς τομείς, μεταξύ των οποίων στους τομείς του εμπορίου, της μηχανικής, της μεταποίησης και της κοινωνικής εργασίας. Μόνο ένα μικρό κομμάτι των συμμετεχόντων (7%) δήλωσε ότι δεν είχε κάποια ειδικευση ή δεξιότητα. Ομοίως, όσον αφορά το μορφωτικό τους υπόβαθρο, η πλειοψηφία (78%) των ερωτηθέντων είχε τουλάχιστον κάποιο επίπεδο τυπικής εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένου του πανεπιστημιακού ιδρύματος (8%)⁵². Παρόλο που ένα σημαντικό ποσοστό μεταναστών και προσφύγων έχει υψηλό μορφωτικό επίπεδο, δεν γνωρίζουν επαρκώς την ελληνική γλώσσα και το κράτος δεν αναγνωρίζει την εκπαιδευτική τους κατάρτιση με αποτέλεσμα να εργάζονται ως ανειδίκευτοι εργάτες. Για το λόγο αυτό, οι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο στοχεύουν στην εύρεση εργασίας, αλλά ανταγωνίζονται για θέσεις εργασίας με τους ανειδίκευτους εργάτες και τους

⁴⁹ Ελληνικό Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις άδειες παραμονής για τους Τ/Κ (01 Αυγούστου 2022), διαθέσιμο από: <https://migration.gov.gr/en/statistika/>

⁵⁰ Gender and migration (2021). MIGRATION DATA PORTAL.

⁵¹ ΕΛΣΤΑΤ. (2015). ELSTAT. (2015). SURVEY ON THE LABOUR MARKET SITUATION OF MIGRANTS AND THEIR IMMEDIATE DESCENDANTS. HELLENIC STATISTICAL AUTHORITY. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ.

⁵² Greek Council for Refugees. (2022). Country Report: Access to the labour market; Greece. AIDA (Asylum Information Database).

ντόπιους χαμηλού εισοδήματος και πολλές φορές αναλαμβάνουν θέσεις εργασίας που δεν προτιμούν οι Έλληνες.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

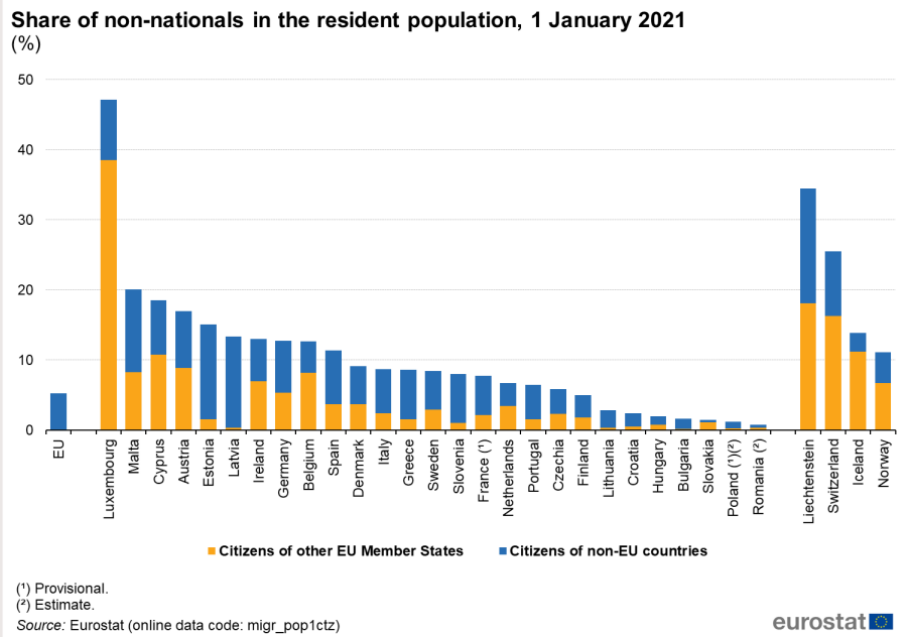
Σχεδόν από πάντα, το φαινόμενο της μετανάστευσης συνεπάγεται τη συμμετοχή των γυναικών, γεγονός που αμφισβήτησε με τον καιρό την παραδοσιακή οπτική, σύμφωνα με την οποία οι γυναίκες είναι "εξαρτημένες" οντότητες και μεταναστεύουν αποκλειστικά ως μητέρες, σύζυγοι ή συγγενείς των ανδρών μεταναστών (Sorescu-Marinkonić, 2016). Οι ήδη υπάρχουσες έρευνες για τη μετανάστευση αναγνωρίζουν τον ουσιαστικό ρόλο των γυναικών μεταναστριών και επιβεβαιώνουν ότι η συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής έχει ευεργετική επίδραση στην οικονομική εθνική ευημερία και το ΑΕΠ. Επιπλέον, δεδομένου ότι κατά την τελευταία περίοδο εντοπίστηκε σημαντική παρουσία μεταναστριών στην ΕΕ, η σημασία της περαιτέρω έρευνας και της ανάπτυξης έργων που στοχεύουν σε αυτή την κατηγορία είναι αδιαμφισβήτητη. Η παρούσα έρευνα θα ασχοληθεί με τη γενική επισκόπηση της μεταναστευτικής κοινότητας στη Ρουμανία και ιδιαίτερα των γυναικών μεταναστριών, συμπεριλαμβανομένων στατιστικών και άλλων δημόσιων δεδομένων σχετικά με την ένταξή τους.

Γενικά στατιστικά στοιχεία & προφίλ μεταναστών

Η Ρουμανία περιγράφεται κυρίως ως **χώρα μετανάστευσης** και όχι ως προορισμός μεταναστών, ενώ η Eurostat εκτιμά ότι η κοινότητα των αλλοδαπών είναι μικρότερη από 1% με βάση τα στοιχεία του 2021 (Eurostat, 2022). Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα που παρέχει η Eurostat, το Λουξεμβούργο καταγράφει το υψηλότερο ποσοστό αλλοδαπών από τις χώρες της ΕΕ, ενώ η **Ρουμανία το χαμηλότερο:**

Πίνακας 14 – Μερίδιο αλλοδαπών στον μόνιμο πληθυσμό, 1η Ιανουαρίου 2021. Πηγή: Eurostat

Κατά συνέπεια, οι εκτενείς εκθέσεις σχετικά με την κοινότητα των μεταναστών στη Ρουμανία και τη διαδικασία ενσωμάτωσής τους στο ρουμανικό σύστημα δεν αποτελούν προτεραιότητα για τους περισσότερους εθνικούς θεσμούς. Ωστόσο, η υπάρχουσα έρευνα δείχνει ότι η προσχώρηση της Ρουμανίας στην ΕΕ το 2007, αποτέλεσε σημείο-κλειδί τόσο για τη μετανάστευση όσο και για τις μεταναστευτικές διαδικασίες. Υπό το πρίσμα αυτό και της μετέπειτα δυναμικής, η ανάγκη για μια πιο στοχευμένη εστίαση στο εισερχόμενο μεταναστευτικό ρεύμα έγινε όλο και πιο έντονη, καθώς το ποσοστό των αλλοδαπών που έρχονται στη Ρουμανία αυξάνεται χρόνο με το χρόνο (RCCM, 2019).

Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (International Organization for Migration- IOM) αναφέρει ότι στο τέλος του 2019 ήταν καταγεγραμμένοι 137.600 αλλοδαποί με νόμιμη διαμονή στη Ρουμανία σε σύγκριση με 58.000 το 2009. Από το σύνολο των καταγεγραμμένων το 2019, περίπου 84.000 αλλοδαποί ήταν υπήκοοι τρίτων χωρών από τη Μολδαβία, την Τουρκία και την Κίνα. Επιπλέον, άλλοι 50.000 από το ίδιο σύνολο ήταν αλλοδαποί που ανήκαν στην ΕΕ (Ευρωπαϊκή Ένωση)/ΕΟΧ (Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος) /ΕΖΕΣ (Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών), με τις πιο δημοφιλείς χώρες προέλευσης να είναι η Ιταλία, η Γαλλία και η Γερμανία. Πρέπει να αναφερθεί ότι το 2019, καταγράφηκαν 2.600 αιτήσεις ασύλου η πλειοψηφία των οποίων ήταν από αιτούντες από το Ιράκ, τη Συρία και το Αφγανιστάν, αριθμός που ήταν 21% μεγαλύτερος αναφορικά με το 2018. Τα ίδια στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι καταγράφηκαν 1.183 αιτήσεις για διεθνή προστασία (IOM, 2019).

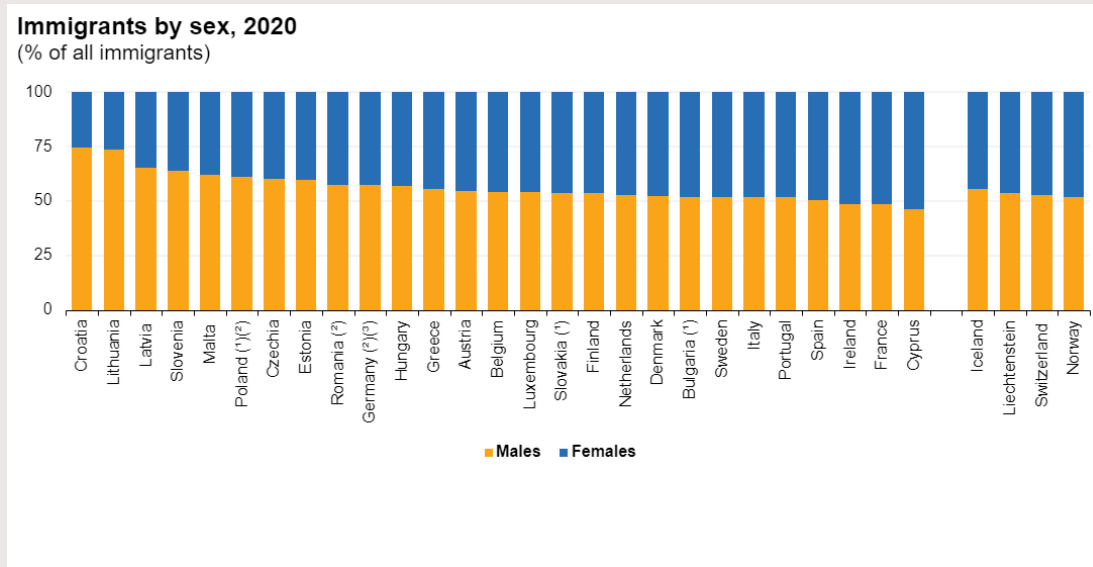
Το Ρουμανικό Κέντρο Ερευνών για τη Μετανάστευση σημειώνει στην τελευταία έκθεσή του που εκδόθηκε το 2019 ότι οι περιοχές που προτιμούν περισσότερο οι εισερχόμενοι μετανάστες είναι οι αστικές περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως οι πιο ανεπτυγμένες της χώρας. Οι πιο δημοφιλείς

πόλεις είναι το Βουκουρέστι, η Κλουζ-Ναπόκα και η Κωνσταντσα. Όσον αφορά το προφίλ των μεταναστών, οι περισσότεροι αλλοδαποί περιγράφονται ότι ανήκουν στην κατηγορία του "ενεργού πληθυσμού", δηλαδή στην ηλικιακή ομάδα 15-64 ετών. Όπως προκύπτει από τις στατιστικές του 2018, η κατηγορία 15-64 ετών κατείχε το 86,7% του συνόλου των αλλοδαπών στη Ρουμανία, το 6% ήταν κάτω των 14 ετών και το υπόλοιπο 7,1% ήταν άνω των 65 ετών. Όσον αφορά την εκπροσώπηση των φύλων, η ίδια έκθεση δείχνει ότι περίπου το 66,5% από το σύνολο των αλλοδαπών είναι άνδρες έναντι 33,5% που είναι γυναίκες (RCCM, 2019).

Πίνακας 15 – Μετανάστες ανά φύλο, 2020. Πηγή: Eurostat, 2022

Λόγοι μετανάστευσης στη Ρουμανία

Εκτός από τη χώρα προέλευσης και την ηλικιακή κατηγορία, μια άλλη πτυχή που είναι σημαντικό να αναλυθεί είναι ο λόγος μετεγκατάστασης του μετανάστη. Το Ρουμανικό Κέντρο Ερευνών για τη Μετανάστευση σημειώνει ότι οι περισσότεροι αλλοδαποί που ήρθαν στη Ρουμανία το έκαναν για λόγους **οικογενειακής επανένωσης** (36,6%), ενώ το 26% ήρθε για να **εργαστεί** και το 19,4% ήρθε για **σπουδές**. Επιπλέον, διαπιστώθηκε σύνδεση μεταξύ των αλλοδαπών που ήρθαν με σκοπό την εργασία και της εγκατάστασής τους στις πιο ανεπτυγμένες περιοχές της Ρουμανίας. Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι η οικογενειακή επανένωση αποτελεί τον κύριο τρόπο για την απόκτηση άδειας διαμονής για τους αλλοδαπούς πολίτες στη Ρουμανία (RCCM, 2019).

Επιπλέον, ο ίδιος φορέας υποστηρίζει ότι η ρουμανική **υψηκότητα δεν αποτελεί στόχο για τους περισσότερους μετανάστες** που έρχονται στη χώρα, καθώς προτιμούν το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος. Όσον αφορά την απασχόληση των μεταναστών, απασχολούνται κατά κύριο λόγο με συμβάσεις ορισμένου χρόνου και παρουσιάζουν μεγαλύτερη ανασφάλεια στην αγορά εργασίας σε σύγκριση με τους υπηκόους (RCCM, 2019).

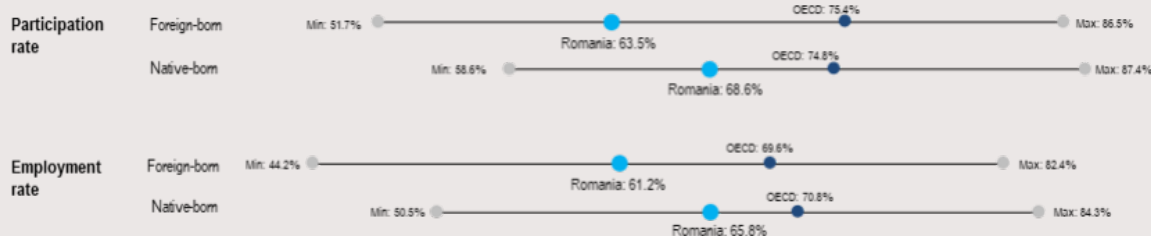

Ως συνέπεια της προσχώρησης της Ρουμανίας στην ΕΕ το 2007, η χώρα βίωσε ένα επιταχυνόμενο κύμα μετανάστευσης. Κατά συνέπεια, καταγράφηκε σημαντική απώλεια εργατικού δυναμικού, δεδομένου ότι οι περισσότεροι από τους υπηκόους που έφυγαν ανήκαν στην ηλικιακή κατηγορία 18-39 ετών. Παρ' όλα αυτά, οι ειδικοί σημειώνουν ότι η μετανάστευση προς τη Ρουμανία ως πηγή εργατικού δυναμικού δεν αποτελεί την κορυφαία επιλογή (Zaharia et al., 2017). Η ίδια έρευνα σημειώνει ότι οι περισσότεροι από τους αλλοδαπούς που επέλεξαν τη Ρουμανία είναι πρώην αλλοδαποί φοιτητές. Επιπλέον, υποστηρίχθηκε ότι ορισμένοι από αυτούς άνοιξαν επιχειρήσεις στη Ρουμανία, αλλά τα στοιχεία δείχνουν ότι η επιχειρηματικότητα είναι χαμηλή για αυτή την κατηγορία. Ωστόσο, η περίπτωση των μεταναστών από τη Μολδαβία είναι ελαφρώς διαφορετική. Όντας το πρωταρχικό έθνος που στέλνει μετανάστες, μαζί με την κοινή γλώσσα, τον πολιτισμό και την κοινή ιστορία, οι Μολδαβοί μετανάστες ενσωματώνονται σε όλους τους τομείς πολύ πιο εύκολα (Zaharia et al., 2017).

Στο παρακάτω σχήμα παρουσιάζεται το ποσοστό συμμετοχής και το ποσοστό απασχόλησης των πολιτών που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό και των πολιτών που έχουν γεννηθεί στη χώρα τους, όσον αφορά στη συμμετοχή στη ρουμανική αγορά εργασίας, όπως παρουσιάζεται από τον ΟΟΣΑ με βάση τα στοιχεία του 2019:

Αποτελέσματα της αγοράς εργασίας (2019)

Πίνακας 16 – Αποτελέσματα αγοράς εργασίας (2019). Πηγή: OECD.

2. Επιχειρηματικότητα και μετανάστες

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Μελέτες δείχνουν (Münz et al., 2006: 37, όπ. αναφ. στο Oliveira, 2021) ότι οι μετανάστες διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των αγορών εργασίας. Σύμφωνα με μια μελέτη του Ιδρύματος Gulbenkian στην Πορτογαλία, σχετικά με τις αξίες

των Πορτογάλων⁵³, η μετανάστευση θεωρείται από τους περισσότερους Πορτογάλους ως "καλός" ή "πολύ καλός" παράγοντας αναφορικά με τη συμβολή τους στην ανάπτυξη της χώρας.

Όσον αφορά την κατανομή των δραστηριοτήτων και τους οικονομικούς παράγοντες, στην Πορτογαλία υπάρχει ένας κατακερματισμός της αγοράς εργασίας ως προς την εθνικότητα και τους τομείς. Σε σύγκριση με τον Πορτογαλικό πληθυσμό, οι αλλοδαποί εργαζόμενοι υποεκπροσωπούνται σε ορισμένους τομείς και υπερεκπροσωπούνται σε άλλους. Ειδικότερα, το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό είναι πιο πιθανό να εργάζεται σε τομείς που περιλαμβάνουν λιγότερο καταρτισμένες επαγγελματικές ομάδες, με χαμηλότερους μισθούς, μεγαλύτερη αστάθεια και υψηλότερα ποσοστά εργατικών ατυχημάτων. Ωστόσο, η ίδια μελέτη αποκάλυψε επίσης ότι οι μετανάστες τείνουν περισσότερο προς την ενασχόληση με την επιχειρηματικότητα από τους γηγενείς πολίτες, γεγονός που τους καθιστά σημαντικούς δημιουργούς θέσεων εργασίας στη χώρα.

Όσον αφορά τα ποσοστά απασχόλησης, σύμφωνα με την προαναφερθείσα έκθεση του Oliveira (2021), το ποσοστό απασχόλησης των αλλοδαπών πολιτών (τόσο από την ΕΕ όσο και από άλλες χώρες) στην Πορτογαλία είναι υψηλότερο σε σύγκριση με τους γηγενείς πολίτες. Για παράδειγμα, το 2020, το ποσοστό απασχόλησης για τους πολίτες της ΕΕ στην Πορτογαλία ήταν 61,2%, για τους πολίτες εκτός ΕΕ ήταν 68,7% και για τους ημεδαπούς πολίτες ήταν 56,2%, γεγονός που απεικονίζει τη σημασία του αλλοδαπού εργατικού δυναμικού στην Πορτογαλία.

Όσον αφορά την επιχειρηματικότητα, σύμφωνα με την έκθεση του Oliveira (2021), η Πορτογαλία βρίσκεται στην τέταρτη θέση μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου οι γεννημένοι εκτός ΕΕ έχουν υψηλότερα ποσοστά επιχειρηματικότητας συγκριτικά με τους γηγενείς πολίτες της χώρας. Σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα, τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες, ο αριθμός των αλλοδαπών επιχειρηματιών αυξάνεται στην Πορτογαλία.

Το 2019, ο αριθμός των αλλοδαπών εργοδοτών ανήλθε στο 4,96% του συνολικού αριθμού των εργοδοτών στην Πορτογαλία και ο αριθμός αυτός αυξάνεται από το 2011- τα παλαιότερα στοιχεία αναφέρονται στην παρούσα έκθεση. Ένας από τους λόγους που εξηγεί αυτήν την εξέλιξη είναι ότι η επιχειρηματικότητα θεωρείται ως εναλλακτική λύση έναντι της μισθωτής εργασίας. Σύμφωνα με τους Lassmann & Busch (2015, όπ. αναφ. στο Paço & Ramos, 2018), οι μετανάστες οδηγούνται συχνά στην αυτοαπασχόληση λόγω παραγόντων όπως, η μη αναγνώριση των προσόντων, η μη καλή γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής και οι διακρίσεις, καθώς αυτοί είναι παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν σε χαμηλότερους μισθούς στην μισθωτή εργασία. Η αυτοαπασχόληση, λοιπόν, εμφανίζεται ως ένας τρόπος αντιμετώπισης αυτών των προβλημάτων. Παρ' όλα αυτά είναι περιττό να πούμε, ότι ο δρόμος προς την επιχειρηματικότητα δεν είναι πάντα εύκολος στην Πορτογαλία.

⁵³ Ramos, A. & Magalhães, P. (2021). *Os valores dos portugueses*. Gulbenkian Studies.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, το 2019, το 65,9% των αλλοδαπών επιχειρηματιών στην Πορτογαλία ήταν άνδρες και το 34,1% γυναίκες. Η κατανομή αυτή παραμένει σχετικά σταθερή από το 2011. Όσον αφορά τις εθνικότητες, οι τρεις πρώτες εθνικότητες των επιχειρηματιών ήταν η Βραζιλία, η Κίνα και η Γαλλία. Ο παρακάτω πίνακας (σύμφωνα με τον Oliveira (2021)), περιέχει τα ποσοστά των αλλοδαπών επιχειρηματιών από τις 10 εθνικότητες που έχουν τον υψηλότερο αριθμό επιχειρηματιών στην Πορτογαλία, κατά τα έτη 2018 και 2019.

2018		2019	
Εθνικότητα (%)		Εθνικότητα (%)	
Βραζιλία	24.3	Βραζιλία	26.2
Κίνα	17.6	Κίνα	16.2
Γαλλία	6.0	Γαλλία	6.2
Ηνωμένο Βασίλειο	5.7	Ηνωμένο Βασίλειο	5.4
Ισπανία	5.0	Ισπανία	5.0
Γερμανία	3.6	Γερμανία	3.3
Αγκόλα	3.3	Αγκόλα	3.1
Ιταλία	2.9	Ιταλία	3.1
Ουκρανία	2.9	Ουκρανία	3.0
Ολλανδία	2.7	Ολλανδία	2.8
Σύνολο ξένων εργοδοτών	8116		8350

Πίνακας 17 – Ποσοστά αλλοδαπών επιχειρηματιών από τις 10 εθνικότητες που έχουν τον υψηλότερο αριθμό επιχειρηματιών στην Πορτογαλία, 2018-2019. Πηγή: INE

Η πλειονότητα των αλλοδαπών επιχειρηματιών έχει μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, και το 2019 το 84,2% των επιχειρηματιών είχε εταιρεία με λιγότερους από 10 εργαζόμενους. Όσον αφορά τους τομείς δραστηριοποίησης, το 2019, σχεδόν το ένα τρίτο των αλλοδαπών επιχειρηματιών στην Πορτογαλία, δηλαδή το 26,2% εργάζονταν σε δραστηριότητες χονδρικού και λιανικού εμπορίου, το ένα πέμπτο (20,3%) είχε επιχείρηση στον τομέα των ξενοδοχείων και των εστιατορίων και το 10,3% είχε επιχείρηση στον τομέα των κατασκευών. Υπάρχει επίσης μια τάση συγκέντρωσης

ορισμένων εθνικοτήτων σε ορισμένους επιχειρηματικούς τομείς. Για παράδειγμα, η πλειονότητα των Κινέζων επιχειρηματιών δραστηριοποιούνταν στον τομέα του χονδρικού και λιανικού εμπορίου (69,4%) και το 23,6% στον τομέα της εστίασης. Άλλες εθνικότητες ξεχώρισαν σε άλλους επιχειρηματικούς τομείς. Για παράδειγμα, οι Βραζιλιάνοι ξεχώρισαν στον τομέα των καταλυμάτων και των εστιατορίων (με το 18,1% να έχουν επιχείρηση σε αυτόν τον τομέα), στην περίπτωση των Βρετανών επιχειρηματιών, θα πρέπει να επισημανθεί η ενασχόληση με επιχειρήσεις εστιατορίων και κτηματομεσιτικών δραστηριοτήτων (23,2% και 19,8%, αντίστοιχα). Στην περίπτωση των Ουκρανών εργοδοτών, ο πιο σημαντικός τομέας ήταν ο κατασκευαστικός (29%).

Ωστόσο, αν και ορισμένες εθνικότητες φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη προδιάθεση στο άνοιγμα επιχειρήσεων σε συγκεκριμένους τομείς, όταν πρόκειται για τους λόγους των χαμηλών ή υψηλών ποσοστών επιχειρηματικότητας των μεταναστών αναφορικά με μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, ο Oliveira (2019)⁵⁴ αναφέρει ότι αυτά εξαρτώνται όχι τόσο από την ατομική επιχειρηματική κλίση των μεμονωμένων μεταναστών ή ομάδων μεταναστών, αλλά από περιορισμούς ή κίνητρα που υπάρχουν από τις διάφορες κυβερνητικές πολιτικές και ρυθμίσεις που αφορούν τη μετανάστευση, την εργασία, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα, και τα φορολογικά συστήματα. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό να παρακολουθούνται οι δημόσιες πολιτικές παροχής κινήτρων για την επιχειρηματικότητα, καθώς και οι πολιτικές για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων στην Πορτογαλία.

ΙΤΑΛΙΑ

Είναι σαφές στις μέρες μας πώς οι μετανάστες συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών υποδοχής, τόσο ως εργαζόμενοι όσο και ως επιχειρηματίες: από την εισαγωγή νέων δεξιοτήτων ή ικανοτήτων και την αύξηση του εργατικού δυναμικού έως τη δημιουργία νέων δομών και επιχειρήσεων, η θέληση, η διαφοροποιημένη και πολύπλευρη οπτική των μεταναστών αποτελούν ισχυρό πλεονέκτημα για την ευρωπαϊκή αγορά, τόσο σε οικονομικό όσο και σε πολιτιστικό επίπεδο.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η συμβολή αυτή στην ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και στη δημιουργία θέσεων εργασίας στις ευρωπαϊκές χώρες έχει αυξηθεί τις τελευταίες δεκαετίες, τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά.

Σε στατιστικό επίπεδο, η σχέση που συνδέει τη μετανάστευση και την επιχειρηματικότητα είναι κάτι παραπάνω από εμφανής.

⁵⁴ Oliveira, C. R (2019). *Empregadores e empreendedores imigrantes: tipologia de estratégias empresariais*. Observatório das Migrações.

Ο Διεθνής Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), σε μία από τις ετήσιες εκθέσεις του, διαπίστωσε ότι, σε γενικό επίπεδο σε όλη την Ευρώπη, το ποσοστό ίδρυσης ατομικών επιχειρήσεων είναι υψηλότερο μεταξύ του μεταναστευτικού πληθυσμού από ό,τι μεταξύ του γηγενή πληθυσμού (OECD, 2010).

Επιπλέον, ο ΟΟΣΑ, στην έκθεση "Entrepreneurship and Migrants", σημειώνει ότι οι μετανάστες έχουν ισχυρότερο επιχειρηματικό πνεύμα από τον γηγενή πληθυσμό, αντιπροσωπεύοντας έτσι ένα σημαντικό κομμάτι δυνητικών επιχειρηματιών στην Ευρώπη (OECD, 2010).

Επιπλέον, στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, οι μετανάστες είναι πιο πιθανό να ασχοληθούν με επιχειρηματικές δραστηριότητες από ό,τι οι γηγενείς. Η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο "Σχέδιο Δράσης 1 για την Επιχειρηματικότητα 2020- Entrepreneurship 2020 Action Plan 1", προσδίδει στους μετανάστες επιχειρηματίες έναν σημαντικό ρόλο στην οικονομική-παραγωγική αναζωογόνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγνωρίζοντας ότι οι μετανάστες αποδεικνύεται ότι έχουν μεγαλύτερη τάση να δημιουργούν νέες επιχειρήσεις και τονίζοντας τη σημασία της συμβολής τους στο ευρωπαϊκό επιχειρηματικό σύστημα (Ίδρυμα Leone Moressa, 2017).

Παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες κατά την έναρξη μιας επιχείρησης – επιπρόσθετα σε αυτές που αντιμετωπίζουν γενικά κατά τη διαδικασία ένταξής τους σε μια νέα χώρα - αρκετές μελέτες δείχνουν ότι έχουν τη σωστή στάση ή νοοτροπία για να ξεκινήσουν μια επιχείρηση.

Οι επιχειρηματίες με μεταναστευτικό υπόβαθρο είναι σε θέση να ξεχωρίζουν για την ικανότητά τους να προσφέρουν καινοτόμες υπηρεσίες και να δημιουργούν θέσεις εργασίας τόσο για άλλους μετανάστες όσο και για ντόπιους εργαζομένους, λειτουργώντας ως γέφυρα μεταξύ των τοπικών και των παγκόσμιων αγορών. Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας ευνοεί τις ευκαιρίες ενσωμάτωσης των μεταναστών, αυξάνει την εμπιστοσύνη μεταξύ τους και προωθεί την κοινωνική συνοχή, συμβάλλοντας στην αναζωογόνηση των αστικών περιοχών (Gnetti, 2014). .⁵⁵

Μέσω των διακρατικών δεσμών τους, οι μετανάστες επιχειρηματίες μπορούν επίσης να συμβάλουν στην επέκταση του εμπορίου μεταξύ των χωρών άφιξης και των χωρών προέλευσης. Πολλοί μετανάστες και άνθρωποι που ανήκουν σε μειονότητες προσφέρουν σημαντικά κοινωνικά, πολιτιστικά και οικονομικά οφέλη, καθώς και άλλα οφέλη, όπως γλωσσικές δεξιότητες και πολυπολιτισμική ευαισθητοποίηση, τα οποία αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία στον κόσμο της παγκοσμιοποίησης.

Λαμβάνοντας υπόψη ορισμένες δημογραφικές τάσεις που χαρακτηρίζουν όχι μόνο την Ιταλία αλλά όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, η γήρανση του ευρωπαϊκού πληθυσμού σε σύγκριση με τους υψηλούς ρυθμούς αύξησης που καταγράφονται στις κοινότητες των μεταναστών και τη συμβολή των νέων αλλοδαπών και των μειονοτήτων, θα αυξάνεται όλο και περισσότερο.

⁵⁵ "Imprenditori migranti, una ricchezza per l'Europa e soprattutto per l'Italia", Francesca Gnetti, 29 July 2014 (<https://www.reset.it/reset-doc/impreditoria-immigrata-una-ricchezza-per-leuropa-e-soprattutto-per-litalia>).

Όσον αφορά το ιταλικό πλαίσιο, από τα στοιχεία που κατέχει η Infocamere, επιβεβαιώνουν ότι η αύξηση της ξένης παρουσίας στο επιχειρηματικό τοπίο της Ιταλίας έχει λάβει πραγματικά σημαντικές διαστάσεις.

Προκειμένου να γίνει μια σύγκριση, το 2011 οι αλλοδαποί που ήταν εγγεγραμμένοι στα μητρώα επιχειρήσεων των ιταλικών εμπορικών επιμελητηρίων ως ιδιοκτήτες και εταίροι επιχειρήσεων ήταν περίπου 400.000, ενώ το 2017 υπήρχαν σχεδόν 590.000 επιχειρήσεις με επικεφαλής μετανάστες, που αντιστοιχούν στο 9,6% του συνολικού αριθμού των ενεργών επιχειρήσεων στην Ιταλία.

Έτσι, εξετάζοντας την τελευταία επταετία, το φαινόμενο της ξένης επιχειρηματικότητας επιβεβαιώνεται ως μία από τις κινητήριες δυνάμεις που κρατούν το εθνικό επιχειρηματικό σύστημα σε ισορροπία.

Υπό το πρίσμα όλων αυτών, είναι σαφές ότι η εξασφάλιση της ένταξης και της επιτυχίας των μεταναστών στην αγορά εργασίας και στον εθνικό επιχειρηματικό τομέα, μέσα από την αξιοποίηση των δυνατοτήτων και των φιλοδοξιών τους, αποτελεί βασικό στοιχείο για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία μιας πολυπολιτισμικής και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίας.

GERMANIA

Προτού εμβαθύνουμε στα στατιστικά στοιχεία σχετικά με την επιχειρηματικότητα και τη μετανάστευση, πρέπει να ορίσουμε τον όρο "μεταναστευτικό υπόβαθρο". Η γερμανική απογραφή του 2021 αναφέρει τον ακόλουθο ορισμό:

"Κάποιος έχει μεταναστευτικό υπόβαθρο εάν ο ίδιος ή τουλάχιστον ο ένας γονέας του δεν έχει εκ γενετής τη γερμανική υπηκοότητα. Συγκεκριμένα, ο ορισμός περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες ατόμων:

1. μετανάστες και μη μετανάστες αλλοδαποί
2. μετανάστες και πολιτογραφημένα πρόσωπα που δεν είναι μετανάστες
3. (Late) "Aussiedler" (Γερμανοί επαναπατρισθέντες)
4. πρόσωπα που απέκτησαν τη γερμανική ιθαγένεια μέσω υιοθεσίας από Γερμανό γονέα
5. παιδιά των τεσσάρων προαναφερόμενων ομάδων που γεννήθηκαν με γερμανική υπηκοότητα⁵⁶ "

Σε μελέτη που εκπονήθηκε για τη γερμανική κυβέρνηση, το Ινστιτούτο Έρευνας για τις ΜΜΕ (IfM) του Πανεπιστημίου του Μάνχαϊμ δείχνει ότι ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων μεταναστών

⁵⁶ Bevölkerung und Erwerbstätigkeit Bevölkerung mit Migrationshintergrund, Ergebnisse des Mikrozensus 2021. (Population and employment Population with a migration background, Results of the 2021 microcensus.), p. 5

αυξήθηκε κατά σχεδόν 50% μεταξύ 2005 και 2018. Ακόμη, αριθμός των αυτοαπασχολούμενων γυναικών με μεταναστευτικό υπόβαθρο αυξήθηκε κατά 57%. Αυτό σημαίνει ότι πάνω από το ένα τρίτο όλων των αυτοαπασχολούμενων με μεταναστευτικό υπόβαθρο είναι πλέον γυναίκες. Την ίδια περίοδο, ο αριθμός των Γερμανών αυτοαπασχολούμενων χωρίς μεταναστευτικό υπόβαθρο μειώθηκε σημαντικά: κατά 8%.⁵⁷

Το 2021, υπήρχαν 703.000 αυτοαπασχολούμενοι με μεταναστευτικό υπόβαθρο στη Γερμανία - περίπου 7% περισσότεροι από το 2011 (660.000). Μέσα σε αυτά τα δέκα χρόνια, το μερίδιό τους αυξήθηκε από περίπου 15 σε 20% του συνόλου των αυτοαπασχολούμενων. Η συντριπτική πλειοψηφία είναι ατομικές επιχειρήσεις και περίπου το 47% (332.000) είναι οι ίδιοι εργοδότες που απασχολούν άλλους εργαζομένους. Κατά συνέπεια, παρέχουν πολυάριθμες θέσεις εργασίας σε εργαζόμενους στη Γερμανία: σύμφωνα με διάφορες εκτιμήσεις, αντιπροσωπεύουν πάνω από δύο εκατομμύρια αυτών των θέσεων.⁵⁸

Χαρακτηριστικά των μεταναστών επιχειρηματιών

Σχεδόν οι μισοί από τους ιδρυτές με μεταναστευτικό υπόβαθρο έχουν γεννηθεί σε ξένες χώρες: Η Ανατολική Ευρώπη και η νότια Ασία είναι οι συχνότερες περιοχές προέλευσης των ιδρυτών με μεταναστευτικό υπόβαθρο (η λεγόμενη "πρώτη γενιά") εδώ στη Γερμανία. Μεταξύ των χωρών καταγωγής, η Ρωσία, η Ινδία και η Πολωνία είναι οι ομάδες με τη μεγαλύτερη εκπροσώπηση. Στη "δεύτερη γενιά" μεταναστών, οι πιο συνηθισμένες είναι η τουρκική (18%), η πολωνική (7%) ή η ιταλική (6%) καταγωγή. Οι πρώτης γενιάς μετανάστες επιχειρηματίες είναι πιο πιθανό να έχουν πανεπιστημιακό πτυχίο, σε σχέση με τους επιχειρηματίες γενικά και σχεδόν τα δύο τρίτα από αυτούς αποφοίτησαν από πανεπιστήμια στη Γερμανία. Η άλλη ομάδα, από την άλλη πλευρά, σπούδασε στο εξωτερικό. Κατέχουν συγκεκριμένες δυνατότητες, αλλά έχουν επίσης να αντιμετωπίσουν και μεγαλύτερα εμπόδια.⁵⁹ Θα τα εξετάσουμε αυτά σε λίγο.

Μερικά ακόμη στοιχεία σχετικά με τους επιχειρηματίες με μεταναστευτικό υπόβαθρο είναι τα εξής:

- Οι ομάδες μεταναστών ιδρυτών έχουν ένα διεθνές υπόβαθρο το οποίο τους επιτρέπει να έχουν πρόσβαση σε μία μεγαλύτερη ποικιλία δεξιοτήτων.
- Το 75% της πρώτης γενιάς σχεδιάζει επίσης να επεκταθεί σε διεθνές επίπεδο. Αυτό είναι συχνότερο από το γενικό μέσο όρο των νεοφυών επιχειρήσεων (69%).

⁵⁷ Self-employed people with a migration background: Job engine for Germany: [Selbstständige mit Migrationshintergrund: Jobmotor für Deutschland: Bertelsmann Stiftung \(bertelsmann-stiftung.de\)](#)

⁵⁸ Mediendienst-Integration: [Arbeitsmarkt | Integration | Zahlen und Fakten | MEDIENDIENST INTEGRATION \(mediendienst-integration.de\)](#)

⁵⁹ Startup Verband: Migrant Founders Monitor. [Migrant Founders Monitor 2022.pdf \(startupverband.de\)](#)

- Το 53% των ιδρυτών που ανήκουν στην πρώτη γενιά μεταναστών θεωρεί ότι είναι πιο πρόθυμοι να αναλάβουν ρίσκο συγκριτικά με τους άλλους επιχειρηματίες (41% κατά μέσο όρο).⁶⁰

Πεδία λειτουργίας

Σύμφωνα με το IfM Bonn, περισσότερα από τα δύο τρίτα του συνόλου των νέων εμπορικών επιχειρήσεων από άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο ανήκουν στους οικονομικούς τομείς των κατασκευών, του εμπορίου, της φιλοξενίας, των μεταφορών και των επικοινωνιών, ενώ τα εστιατόρια και τα καταστήματά υποστηρίζουν τους τοπικούς προμηθευτές με διάφορους τρόπους. Ωστόσο, το IfM του Πανεπιστημίου του Μάνχαϊμ έχει παρατηρήσει τα τελευταία χρόνια έναν εμφανή εκσυγχρονισμό στις επιχειρήσεις που ανήκουν σε μετανάστες: Το μερίδιο στους τομείς της φιλοξενίας και του λιανικού εμπορίου έχει μειωθεί, ενώ το μερίδιο των επιχειρήσεων που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην επαγγελματική γνώση (Επιχειρηματικές Υπηρεσίες Έντασης Γνώσης) έχει αυξηθεί με ρυθμό άνω του μέσου όρου. Το ένα τέταρτο των μεταναστευτικών επιχειρήσεων παρέχει πλέον οικονομικές, τεχνικές, νομικές, ιατρικές ή πολιτιστικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένου των ελεύθερων επαγγελματιών. Αυτό οφείλεται επίσης στο γεγονός ότι οι μετανάστες επιχειρηματίες έχουν πλέον περισσότερα προσόντα σε σχέση με αυτά που είχαν πριν από λίγα χρόνια.⁶¹ Σε ποσοστό 89%, η συντριπτική πλειοψηφία των ιδρυτών έχει πτυχίο στην διοίκηση επιχειρήσεων ή στο εκπαιδευτικό πλαίσιο της Επιστήμης, της Τεχνολογίας, της Μηχανικής και των Μαθηματικών – ποσοστό παρόμοιο με αυτό των νεοσύστατων επιχειρήσεων συνολικά⁶².

ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Οι προοπτικές των μεταναστών για οικονομική ένταξη στην αγορά εργασίας της Βόρειας Μακεδονίας είναι δυσοίωνες και θα μπορούσαν να αναπτυχθούν κυρίως στο πλαίσιο άτυπων ρυθμίσεων, μέσω της αυτοαπασχόλησης και τελικά των πολύ μικρών επιχειρήσεων. Η γενική κατάσταση είναι απογοητευτική, ιδίως αν ληφθεί υπόψη ο αρκετά περιορισμένος αριθμός αναγνωρισμένων προσφύγων και όσοι βρίσκονται υπό επικουρική προστασία, αλλά και ιδίως οι μετανάστες που είτε βρίσκονται κάτω από κάποιο καθεστώς είτε όχι, που δεν επιστρέφονται ή απελαύνονται, αλλά παραμένουν χωρίς κάποιο καθεστώς και χωρίς πρόσβαση στα δικαιώματα.

⁶⁰ Startup Verband: Migrant Founders Monitor. [Migrant Founders Monitor 2022.pdf \(startupverband.de\)](#)

⁶¹ Information Flyer of the BMW: “Gründerzeiten 10”

⁶² Startup Verband: Migrant Founders Monitor. [Migrant Founders Monitor 2022.pdf \(startupverband.de\)](#)

Παρόλο που δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία, η πλειοψηφία των μαρτυριών σχετικά με την παραμονή των μεταναστών στη Βόρεια Μακεδονία δείχνει ότι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες απασχολούνταν κυρίως σε θέσεις εργασίας χωρίς κάποια ιδιαίτερη ειδικευση, εξαιτίας των γλωσσικών εμποδίων, της μη αναγνώρισης του νομικού τους καθεστώτος, των προσόντων που διαθέτουν από τη χώρα καταγωγής τους, καθώς και του γεγονότος πως διαθέτουν χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης.

ΕΛΛΑΔΑ

Η οικονομική σημασία των άτυπων ρυθμίσεων, της αυτοαπασχόλησης και των πολύ μικρών επιχειρήσεων ειδικότερα, καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την ένταξη των μεταναστών στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα. Η γενική κατάσταση όσον αφορά την απασχόληση των μεταναστών στην αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από άτυπη εργασία, συχνά εποχιακού ή περιστασιακού χαρακτήρα (γεωργία, τουρισμός, κατασκευές), σε τομείς εντάσεως εργασίας και σε μεγάλο βαθμό για μικρές επιχειρήσεις και παραδοσιακά νοικοκυριά⁶³. Η πλειοψηφία των εκθέσεων που υπάρχουν δείχνει ότι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες στην Ελλάδα απασχολούνταν κυρίως σε θέσεις εργασίας μεσαίας και χαμηλής ειδικευσης, όπως στον τομέα των τροφίμων, στον τομέα του τουρισμού ή σε εστιατόρια, εργοστάσια, καταλύματα, ξενοδοχεία κ.λπ.. Αυτό οφείλεται στα γλωσσικά εμπόδια, στη μη αναγνώριση των προσόντων που διαθέτουν από την χώρα καταγωγής τους και στην κατοχή χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Επιπλέον, για τις μετανάστριες και τις γυναίκες πρόσφυγες, η οικογένεια και η φροντίδα των παιδιών αποτελούν πρόβλημα. Χώρες όπως η Γερμανία και η Ολλανδία, οι οποίες είναι πιο προηγμένες στην ψηφιοποίηση και έχουν επίσης μεγάλο αριθμό μεταναστών και προσφύγων, διαθέτουν περισσότερες ευκαιρίες κατάρτισης σε ψηφιακές δεξιότητες για τις γυναίκες μετανάστριες και πρόσφυγες σε σύγκριση με χώρες όπως η Ελλάδα και η Βουλγαρία που είναι λιγότερο προηγμένες στην ψηφιοποίηση⁶⁴. Η Ελλάδα είναι μια χώρα που αντιμετώπισε οικονομική κρίση για πολλά χρόνια και η οποία επηρέασε τη γενική κατάσταση στον εργασιακό χώρο για κάθε εργαζόμενο και όχι μόνο ως προς την ένταξη των μεταναστών. Τώρα, η χώρα κάνει σημαντικά βήματα προς τα εμπρός σε μια προσπάθεια να βελτιώσει το ψηφιακό κομμάτι σε κάθε τομέα. Για τον λόγο αυτό, προσφέρει προγράμματα που βοηθούν τους μετανάστες να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους και να βρουν μια καλύτερη δουλειά που θα είναι πιο κοντά στις ικανότητές τους.

⁶³ Tüzün Baycan-Levent, P. N. (2014). Characteristics of migrant entrepreneurship in Europe. *Entrepreneurship & Regional*, σσ. 375–397.

⁶⁴ Frohar Poya, E. N. (2021). PRELIMINARY STUDY ON THE INCLUSION FOR DIGITAL EMPOWERMENT FOR MIGRANT WOMEN. Frohar Poya, European Network of Migrant Women (ENoMW). RIDE .

Η επιχειρηματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα είναι σημαντικά χαμηλότερη από εκείνη των ατόμων που έχουν την ελληνική ιθαγένεια εκ γενετής και συγκεντρώνεται σε πολύ συγκεκριμένους τομείς, όπως οι ειδικευμένοι εργάτες στη γεωργία, τη δασοκομία και την αλιεία, οι χειριστές και συναρμολογητές εγκαταστάσεων και μηχανημάτων και σε άλλα στοιχειώδη επαγγέλματα⁶⁵. Τώρα, όσον αφορά τους άνδρες και τις γυναίκες μετανάστες, οι γυναίκες είχαν να διαχειριστούν μια διαφορετική κατάσταση. Οι γυναίκες πρόσφυγες και οι γυναίκες που ζητούν άσυλο αντιμετωπίζουν αυξημένες προκλήσεις κατά την ενσωμάτωσή τους και θα πρέπει να θεωρούνται ως μια ειδική ομάδα που απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή - τα δυνατά σημεία και οι ανάγκες τους πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε στρατηγική που επιδιώκει να βελτιώσει τα αποτελέσματα της ενσωμάτωσής τους. Στην Ελλάδα, πολλές γυναίκες δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση στην απασχόληση ή την επαγγελματική κατάρτιση διότι είναι επιφορτισμένες με τη φροντίδα των παιδιών τους. Μεταξύ των ανύπαντρων μητέρων, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μακροχρόνιο αποκλεισμό και στο να βρεθούν σε ευάλωτη θέση. Ενώ οι Ελληνίδες αντιμετωπίζουν τις ίδιες προκλήσεις, οι γυναίκες που ζητούν άσυλο και οι γυναίκες πρόσφυγες είναι πιθανό να έχουν λιγότερα κοινωνικά και οικογενειακά δίκτυα, απουσία γνώσης αναφορικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες φροντίδας παιδιών ή χαμηλότερο εισόδημα για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων. Αποτελώντας το ένα τρίτο του συνόλου των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων στην Ελλάδα σήμερα, η κοινωνικοοικονομική τους ένταξη είναι ζωτικής σημασίας και θα πρέπει να ενσωματωθεί σε όλες τις παρεμβάσεις.

Η έγκαιρη απασχόληση των μεταναστών συνεπάγεται μια σειρά πλεονεκτημάτων, ιδίως για τις γυναίκες μετανάστριες και πρόσφυγες, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής ενδυνάμωσης, της αυξημένης ισότητας των φύλων και της κοινωνικής ένταξης⁶⁶. Δεδομένου ότι οι γυναίκες αποτελούν περίπου το 47% των μεταναστών στην Ελλάδα, συνολικά σχεδόν 350.000 γυναίκες, η σημασία της υποστήριξής τους στην ένταξή τους γίνεται ιδιαίτερα εμφανής.

Όπως παρατήρησε, το 2018, ο Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, η πρόσβαση στην αγορά εργασίας παρεμποδίζεται σοβαρά από τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στην Ελλάδα, το υψηλό ποσοστό ανεργίας, τα επιπρόσθετα εμπόδια που θέτει ο ανταγωνισμός με ελληνόφωνους εργαζόμενους και το εμπόδιο της δυσκολίας απόκτησης του απαραίτητου νόμιμου εγγράφου που αφορά την παραμονή τους στην χώρα, το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε αδήλωτη απασχόληση με σοβαρές επιπτώσεις στην απόκτηση των βασικών κοινωνικών δικαιωμάτων. Μέχρι το τέλος του 2019, οι αιτούντες άσυλο είχαν πρόσβαση στην αγορά εργασίας ως υπάλληλοι ή πάροχοι υπηρεσιών ή εργασίας από τη στιγμή που είχε κατατεθεί επίσημα η αίτηση άσυλου τους και είχαν λάβει κάρτα αιτούντος άσυλο. Οι αιτούντες που δεν είχαν ακόμη ολοκληρώσει την εγγραφή τους και δεν είχαν καταθέσει την αίτησή τους (δηλαδή

⁶⁵ Natalia Rozalia Avlona, H. M. (2022). ATHENA; MIGRANT WOMEN AND ENTREPRENEURSHIP IN GREECE. ELIAMEP.

⁶⁶ International Rescue Committee Hellas. (2020). The time is now: A plan to realise the potential of refugees in Greece. International Rescue Committee Hellas.

οι αιτούντες που είχαν προεγγραφεί), δεν είχαν πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Μετά την έναρξη ισχύος του IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance- Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας) την 1η Ιανουαρίου 2020, θεσπίστηκε προθεσμία 6 μηνών για την πρόσβαση των αιτούντων άσυλο στην αγορά εργασίας. Οι δυσκολίες πρόσβασης στην αγορά εργασίας εξακολούθησαν να παρατηρούνται για τους αιτούντες που διαμένουν σε καταυλισμούς στην ενδοχώρα ή/και σε άτυπα καταλύματα. Μέχρι το τέλος του 2021, λιγότερο από το 50% του ενήλικου μόνιμου πληθυσμού (9.707 από τους 15.793) είχε καταφέρει να αποκτήσει ΑΦΜ, και ακόμη μικρότερο ποσοστό από τους μόνιμους κατοίκους άνω των 15 ετών είχε καταφέρει να αποκτήσει κάρτα ανεργίας από τον ΟΑΕΔ (9,97)⁶⁷.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Όπως δείχνει η έρευνα, το επιχειρηματικό οικοσύστημα στη Ρουμανία βρίσκεται υπό ανάπτυξη. Μια πρόσφατη εθνική έκθεση υποστηρίζει ότι η χώρα έχει ένα ορατό και ισχυρό εργατικό δυναμικό, αλλά υπάρχουν ορισμένες αλλαγές που πρέπει να πραγματοποιηθούν προκειμένου να καλλιεργηθεί στον κατάλληλο βαθμό αυτό το δυναμικό. Οι ειδικοί σημειώνουν ότι τα κύρια εμπόδια που εντοπίστηκαν σχετικά με τα τρέχοντα επιχειρηματικά δεδομένα είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης, προβλεψιμότητας και διαφάνειας, καθώς και στην πρόσβαση στη χρηματοδότηση και η περιορισμένη ικανότητα των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων να έχουν ενεργό ρόλο σε αυτό το πεδίο. Επιπλέον, η ανεπαρκής επικοινωνία μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών αυτού του οικοσυστήματος και ο αδύναμος συντονισμός των κυβερνητικών παραγόντων επιβραδύνουν τη διαδικασία εξέλιξης εντός του εθνικού επιχειρηματικού συστήματος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ

1. Συστήματα υποστήριξης και παροχής συμβουλών για την έναρξη μιας νέας επιχείρησης

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Στην Πορτογαλία, υπάρχουν ορισμένα συστήματα που μπορούν να βοηθήσουν τους μελλοντικούς επιχειρηματίες να μειώσουν τους πιθανούς κινδύνους και τις αβεβαιότητες σχετικά με τη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης, τα οποία θα περιγραφούν στις επόμενες ενότητες.

⁶⁷ Greek Council for Refugees. (2022). Country Report: Access to the labour market; Greece. AIDA (Asylum Information Database).

Ιστοσελίδα ηλεκτρονικής διακυβέρνησης eportugal.gov.pt

Αυτός ο δικτυακός τόπος προσφέρει οδηγίες και συμβουλές για το πώς να ξεκινήσετε μια επιχείρηση και είναι διαθέσιμος στα Πορτογαλικά και στα αγγλικά. Σε αυτόν τον ιστότοπο, οι χρήστες μπορούν να έχουν πρόσβαση σε χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με το πώς να σχεδιάσουν μια επιχείρηση, πού να αναζητήσουν χρηματοδότηση και υποστήριξη, με το πώς να κάνουν την σωστή επιλογή της νομικής μορφής της εταιρείας, την εγγραφή της επιχείρησης, τις επιχειρηματικές άδειες και άλλες χρήσιμες πληροφορίες.

Ο εν λόγω δικτυακός τόπος παρέχει συνδέσμους προς μια [πύλη δημόσιας χρηματοδότησης](#), όπου οι χρήστες μπορούν να βρουν την καταλληλότερη μορφή χρηματοδότησης για την επιχείρησή τους. Για παράδειγμα, αν κάποιος επιθυμεί να χρηματοδοτήσει τη δημιουργία μιας επιχείρησης/νεοσύστατης επιχείρησης, μπορεί να αναζητήσει ποιες λύσεις που έχουν δημόσια στήριξη είναι διαθέσιμες. Παραδείγματος χάρη, αυτή τη στιγμή υπάρχουν 10 τύποι διαθέσιμων λύσεων, όπως φαίνεται στην εικόνα που ακολουθεί. Οι χρήστες μπορούν να κάνουν κλικ σε κάθε λύση για να μάθουν περισσότερα σχετικά με τους όρους της χρηματοδότησης και τον τρόπο υποβολής αίτησης. Παρόλο που πρόκειται για μια αρκετά περιεκτική πύλη, δεν είναι μεταφρασμένη στα αγγλικά ή σε οποιαδήποτε άλλη γλώσσα εκτός της Πορτογαλικής, γεγονός που ενδέχεται να δυσκολεύει την πρόσβαση ορισμένων μεταναστών.

Πίνακας 18 – Λύσεις δημόσιας χρηματοδότησης. Πηγή: <https://financiamento.iapmei.pt/inicio/home>

Ινστιτούτο Απασχόλησης και Επαγγελματικής Κατάρτισης (IEFP)

Ο οργανισμός αυτός, μεταξύ άλλων πραγμάτων, διαχειρίζεται τα Πορτογαλικά κέντρα εργασίας και διαθέτει ένα πρόγραμμα για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας και της αυτοαπασχόλησης, το οποίο περιλαμβάνει την υποστήριξη για τη δημιουργία εταιρειών, το εθνικό πρόγραμμα μικροπιστώσεων και την υποστήριξη για τη δημιουργία της δικής τους ατομικής επιχείρησης (αυτοαπασχόληση) από όσους λαμβάνουν επιδόματα ανεργίας. Τα άτομα που θέλουν να μάθουν περισσότερες πληροφορίες για το πρόγραμμα αυτό μπορούν να επισκεφθούν την πύλη IEFP ή να κλείσουν ραντεβού σε ένα κέντρο εργασίας για να συζητήσουν πιθανές επιλογές αυτοαπασχόλησης/ δημιουργίας επιχειρήσεων.

PEI - Σχέδιο προώθησης της επιχειρηματικότητας των μεταναστών

Πρόκειται για μια πρωτοβουλία που δημιουργήθηκε από την Ύπατη Αρμοστεία Μετανάστευσης (High Commissariat for Migrations), η οποία απευθύνεται σε μετανάστες πολίτες που σκοπεύουν να ξεκινήσουν την δική τους επιχείρηση και παρέχει ένα μάθημα διάρκειας 62 ωρών που έχει ως στόχο να βοηθήσει τους συμμετέχοντες να δομήσουν μια επιχειρηματική ιδέα και να αναπτύξουν επιχειρηματικές δεξιότητες, ενώ προσφέρει επίσης συμβουλευτικές υπηρεσίες μετά το πέρας του μαθήματος, με συναντήσεις που επικεντρώνονται στις συγκεκριμένες ανάγκες του ωφελούμενου.

GAEM - Gabinete de Apoio ao Empreendedor Migrante (Γραφείο υποστήριξης των μεταναστών επιχειρηματιών)

Πρόκειται επίσης για μια πρωτοβουλία της Ύπατης Αρμοστείας Μετανάστευσης και, όπως λέει και το όνομά του, το γραφείο αυτό προωθεί πρωτοβουλίες για τη στήριξη των μεταναστών επιχειρηματιών, προσφέροντας εξειδικευμένη υποστήριξη, κατάρτιση και άλλες πρωτοβουλίες που υποστηρίζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα, όπως συναντήσεις με επιχειρηματίες, ενημερωτικές συναντήσεις, προσωρινά καταστήματα και σύνδεση με άλλους τρόπους στήριξης της επιχειρηματικότητας. Ο οργανισμός αυτός παρέχει τις συμβουλές και όλες τις δραστηριότητες του δωρεάν.

Πρόγραμμα StartUP Visa

Το πρόγραμμα αυτό είναι μια πρωτοβουλία του IAPMEI (Πορτογαλικός Οργανισμός για την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία) και αποσκοπεί στην προσέλκυση επενδύσεων, ταλέντων και καινοτόμων ιδεών στην Πορτογαλία, μέσω της παροχής αδειών διαμονής (visa) για επιχειρηματίες από όλο τον κόσμο, αλλά απευθύνεται κυρίως σε εταιρείες τεχνολογίας, οπότε δεν ισχύει για τους μετανάστες στην Πορτογαλία που θέλουν να ξεκινήσουν επιχειρήσεις σε άλλους τομείς.

Οι παραπάνω πρωτοβουλίες είναι μερικά από τα κύρια συστήματα υποστήριξης για τους μετανάστες που επιθυμούν να ξεκινήσουν μια επιχείρηση στην Πορτογαλία. Αν και υπάρχουν πράγματι ορισμένες πρωτοβουλίες, είναι δύσκολο να πούμε αν η επιχειρηματικότητα των μεταναστών ενθαρρύνεται στην πραγματικότητα από την Πορτογαλική κυβέρνηση, καθώς, όπως αναφέρει η Oliveira (2019), εξακολουθούν να υπάρχουν πολλοί περιορισμοί στην επιχειρηματική δραστηριότητα, όπως οι δυσκολίες στην εύρεση υποστήριξης και χρηματοδότησης στην πράξη, γεγονός που είναι χειρότερο για τις γυναίκες μετανάστριες, οι οποίες αντιμετωπίζουν διπλές διακρίσεις.

ΙΤΑΛΙΑ

Το Ταμείο Γυναικείας Επιχειρηματικότητας

Το Ταμείο Γυναικείας Επιχειρηματικότητας είναι η δράση του Υπουργείου Οικονομικής Ανάπτυξης που υποστηρίζει την ίδρυση, ανάπτυξη και εδραίωση επιχειρήσεων υπό την ηγεσία γυναικών μέσω μη επιστρεπτέων επιχορηγήσεων και επιδοτούμενης χρηματοδότησης.

Η δράση έχει συνολικό προϋπολογισμό περίπου 200 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων 160 εκατ. ευρώ από πόρους του PNRR και 40 εκατ. ευρώ που διατίθενται από τον προϋπολογισμό του 2021.

Σε αυτήν την πρώτη φάση, το Ταμείο προβλέπει το άνοιγμα ηλεκτρονικών γραφείων και την δημιουργία δράσεων για τη συνοδεία, την κατάρτιση και την ενίσχυση της επιχειρηματικής κουλτούρας των γυναικών.

Θα χορηγηθούν παροχές για επενδυτικά προγράμματα στη βιομηχανία, τη βιοτεχνία, τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων, τις υπηρεσίες, το εμπόριο και τον τουρισμό.

Το μέτρο εντάσσεται στο πακέτο παρεμβάσεων που προωθεί το Υπουργείο για τη στήριξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας, η οποία αναφέρεται ως προτεραιότητα στην αποστολή "Ένταξη και Συνοχή- Inclusion and Cohesion" του NRP, το οποίο έχει διαθέσει συνολικό προϋπολογισμό 400 εκατομμυρίων ευρώ.

Smart&Start Italia

Το Smart&Start Italia είναι ένα εργαλείο διευκόλυνσης που δημιουργήθηκε με διάταγμα της 24ης Σεπτεμβρίου 2014, με σκοπό να προωθήσει, σε ολόκληρη τη χώρα, τις συνθήκες για την εξάπλωση της νέας επιχειρηματικότητας και να υποστηρίξει πολιτικές για τη μεταφορά τεχνολογίας και την οικονομική εκμετάλλευση των αποτελεσμάτων του δημόσιου και ιδιωτικού ερευνητικού συστήματος.

Το μέτρο διευκόλυνσης προορίζεται για καινοτόμες νεοσύστατες επιχειρήσεις, οι οποίες βρίσκονται σε όλη τη χώρα, είναι εγγεγραμμένες στο ειδικό τμήμα του μητρώου επιχειρήσεων και πληρούν τις απαιτήσεις του άρθρου 25 του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 179/2012. Οι νεοσύστατες επιχειρήσεις πρέπει να λειτουργούν για διάστημα όχι μεγαλύτερο των 60 μηνών κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης και θα πρέπει να μπορούν να χαρακτηριστούν ως μικρές. Άτομα που σκοπεύουν να ιδρύσουν μια καινοτόμο νεοφυή επιχείρηση μπορούν επίσης να υποβάλουν αίτηση για να λάβουν την βοήθεια. Στην περίπτωση αυτή, η ίδρυση της εταιρείας πρέπει να πραγματοποιηθεί εντός 30 ημερών από την θετική απάντηση στην αίτηση συμμετοχής. Επιλέξιμες για τις διευκολύνσεις του Smart&Start Italia είναι επίσης οι ξένες εταιρείες που αναλαμβάνουν να λειτουργήσουν τουλάχιστον ένα γραφείο στην ιταλική επικράτεια.

Nuove imprese a tasso zero

Το μέτρο "Nuove imprese a tasso zero" αποσκοπεί στην υποστήριξη, σε ολόκληρη τη χώρα, της δημιουργίας και της ανάπτυξης πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων με κυρίως ή εξ ολοκλήρου νεανική ή γυναικεία συμμετοχή (εφαρμογή του τίτλου Ι, κεφάλαιο 01, του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 185 της 21ης Απριλίου 2000),

Οι κανόνες εφαρμογής, με σκοπό να καταστεί η υποστήριξη πιο αποτελεσματική, επαναπροσδιορίστηκαν με το διυπουργικό διάταγμα της 4ης Δεκεμβρίου 2020.

Πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις που έχουν συσταθεί για διάστημα όχι μεγαλύτερο των 60 μηνών κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης διευκόλυνσης και στις οποίες η εταιρική δομή αποτελείται, στα περισσότερα από τα μισά μέλη και μετόχους, από άτομα ηλικίας μεταξύ 18 έως και 35 ετών ή γυναίκες.

Επιλέξιμες είναι οι πρωτοβουλίες που μπορούν να υλοποιηθούν σε ολόκληρη τη χώρα και προωθούνται στους ακόλουθους τομείς:

- παραγωγή αγαθών στους τομείς της βιομηχανίας, της βιοτεχνίας και της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων,
- παροχή υπηρεσιών σε επιχειρήσεις και ιδιώτες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν την κοινωνική καινοτομία,
- εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών,
- τουρισμός, συμπεριλαμβανομένων των τουριστικών-πολιτιστικών δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στην ανάδειξη της πολιτιστικής, περιβαλλοντικής και τοπικής κληρονομιάς, καθώς και δραστηριότητες που στοχεύουν στη βελτίωση των υπηρεσιών διαμονής και φιλοξενίας.

- Ιδιώτες που σκοπεύουν να ιδρύσουν νέα επιχείρηση είναι επίσης επιλέξιμοι, υπό την προϋπόθεση ότι υποβάλλουν τα απαραίτητα έγγραφα που αποδεικνύουν την ίδρυσή τους εντός της προθεσμίας που αναφέρεται στην ανακοίνωση για την λήψη της υποστήριξης.

Nuova Sabatini

Το μέτρο για τα κεφαλαιουχικά αγαθά ("Nuova Sabatini") είναι η διευκόλυνση που διατίθεται από το Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης με στόχο τη διευκόλυνση της πρόσβασης των επιχειρήσεων σε πιστώσεις και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του παραγωγικού συστήματος της χώρας.

Η διευκόλυνση υποστηρίζει επενδύσεις για την αγορά ή τη μίσθωση μηχανημάτων, εξοπλισμού, εγκαταστάσεων, κεφαλαιουχικών αγαθών για παραγωγική χρήση, καθώς και λογισμικού και ψηφιακών τεχνολογιών.

Οι πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) είναι επιλέξιμες για τη διευκόλυνση.

Fondo di Garanzia per le PMI

Σκοπός του είναι να διευκολύνει την πρόσβαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε πηγές χρηματοδότησης μέσω της παροχής δημόσιας εγγύησης που συμπληρώνει και συχνά αντικαθιστά τις εξασφαλίσεις που προσφέρουν οι επιχειρήσεις.

Χάρη στο Ταμείο, η επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να λάβει χρηματοδότηση χωρίς πρόσθετες εγγυήσεις (και επομένως χωρίς το κόστος εγγυήσεων ή ασφαλιστηρίων συμβολαίων) για τα ποσά που εγγυάται το Ταμείο, το οποίο, ωστόσο, δεν προσφέρει απευθείας χρηματική βοήθεια.

Σύμφωνα με τις τελευταίες έρευνες, πάνω από το 99 τοις εκατό των επιχειρήσεων έχουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση με την βοήθεια του Ταμείου χωρίς την προσκόμιση εξασφαλίσεων.

Η διευκόλυνση δημιουργήθηκε από την κυβέρνηση για να στηρίξει τις εταιρείες στη διαδικασία τεχνολογικού και ψηφιακού μετασχηματισμού μέσω της εκπαίδευσης του προσωπικού.

Αναγνωρίζεται με τη μορφή φορολογικής έκπτωσης. Στις 8 Ιουλίου, το Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης ενίσχυσε το μέτρο για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Η διευκόλυνση απευθύνεται σε όλες τις επιχειρήσεις με έδρα στην Ιταλία, συμπεριλαμβανομένων των οργανισμών που δεν ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους, ανεξάρτητα από τη νομική τους μορφή ή τον οικονομικό τους κλάδο.

Οι επιλέξιμες δραστηριότητες κατάρτισης πρέπει να αφορούν: πωλήσεις και μάρκετινγκ, τεχνικές παραγωγής και τεχνολογία. Ας δούμε αναλυτικά ποια είναι τα κύρια θέματα της Κατάρτισης 4.0:

- μεγάλα δεδομένα και ανάλυση δεδομένων,

- υπολογισμός ομίχλης ή η δικτύωση ομίχλης (cloud and fog computing),
- κυβερνοασφάλεια,
- προσομοίωση και κυβερνο-φυσικά συστήματα,
- ταχεία πρωτοτυποποίηση,
- οπτικοποίηση, συστήματα εικονικής και επαυξημένης πραγματικότητας,
- προηγμένη και συνεργατική ρομποτική,
- σημείο επαφής ανθρώπου-μηχανής,
- τρισδιάστατη εκτύπωση ή προσθετική κατασκευή,
- διαδίκτυο των πραγμάτων (internet of things) και των μηχανών,
- ψηφιακή ολοκλήρωση των επιχειρηματικών διαδικασιών.

Fondo per le piccole e medie imprese creative

Για την προώθηση της ίδρυσης και της ανάπτυξης μικρών και μεσαίων δημιουργικών επιχειρήσεων, το Υπουργείο Ανάπτυξης προώθησε ένα Ταμείο, το οποίο διαχειρίζεται η Invitalia, για τη χρηματοδότηση έργων στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα. Η κυβέρνηση διέθεσε 40 εκατομμύρια ευρώ για την παροχή στήριξης. Η υποβολή των αιτήσεων είχε ανοίξει στις 20 Ιουνίου 2022, αλλά λόγω του μεγάλου αριθμού αιτήσεων, οι πόροι του Ταμείου εξαντλήθηκαν αμέσως και η υποβολή αιτήσεων έκλεισε στις 5 Ιουλίου.

Από τις 6 Σεπτεμβρίου 2022, ωστόσο, μπορούν να υποβληθούν αιτήσεις για το "Capo III del Fondo per le imprese creative", το οποίο βοηθά πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις να αποκτήσουν εξειδικευμένη υποστήριξη στον δημιουργικό τομέα.

Capo III del Fondo per le imprese creative

Η βοήθεια απευθύνεται σε πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε οποιοδήποτε τομέα - με εξαίρεση τις εξαιρέσεις που υπάρχουν από τους κανονισμούς περί κρατικών ενισχύσεων - με έδρα όλες τις περιφέρειες της Ιταλίας, οι οποίες στοχεύουν στην εισαγωγή καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών/διαδικασιών και στην υποστήριξη διαδικασιών για τον εκσυγχρονισμό της διαχείρισης και την οργανωτική και επιχειρηματική ανάπτυξη.

Οι εξειδικευμένες υπηρεσίες πρέπει να παρέχονται από δημιουργικές επιχειρήσεις, με κωδικό Ateco (συμπεριλαμβανομένου του δευτερεύοντος) που εμπίπτει σε αυτούς που προβλέπονται στο παράρτημα 1 του διατάγματος της 19ης Νοεμβρίου 2021, και να καλύπτουν τους ακόλουθους στρατηγικούς τομείς:

- δράσεις μάρκετινγκ και ανάπτυξης εμπορικού σήματος

- σχεδιασμός και βιομηχανικός σχεδιασμός
- βελτίωση της εταιρικής ταυτότητας
- τεχνολογικές καινοτομίες στους τομείς της διατήρησης, της χρήσης και της εμπορίας προϊόντων ιδιαίτερης βιοτεχνικής, καλλιτεχνικής και δημιουργικής αξίας

Futurae

Το Futurae, Πρόγραμμα Επιχειρήσεων Μεταναστών, δημιουργήθηκε από τη συνεργασία μεταξύ του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής και της UNIONCAMERE "για να υποστηρίξει την ανάπτυξη και την εδραίωση της επιχειρηματικότητας των μεταναστών, προκειμένου να προωθηθεί η ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, και από την άποψη των ευκαιριών για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας για αλλοδαπούς ή Ιταλούς πολίτες".

Οι δραστηριότητες του έργου οργανώνονται με βάση δύο κύριους παράγοντες, ανταποκρινόμενες σε έναν διπλό στόχο: τη γνώση και την προώθηση της επιχειρηματικότητας των μεταναστών.

Ο πρώτος παράγοντας περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός Παρατηρητηρίου που διεξάγει έρευνα σχετικά με την κοινωνικοοικονομική και χρηματοοικονομική ένταξη των επιχειρήσεων που διευθύνονται από μετανάστες, μεταξύ άλλων ως παράγοντες ανάπτυξης της επικράτειας και του διεθνούς δυναμισμού. Το Παρατηρητήριο θα δημοσιεύσει μια έκθεση με τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων του αλλά και εκείνων που διεξάγονται από το δίκτυο των επιμελητηρίων στις περιοχές δραστηριοποίησης του έργου. Αυτό θα συνοδευτεί από τη δημιουργία ενός "διαδικτυακού συστήματος σχετικά με τη μεταναστευτική επιχειρηματικότητα για την υποστήριξη των θεσμικών φορέων λήψης αποφάσεων" με λειτουργίες πίνακα ελέγχου και μέσα από την υλοποίηση του "ψηφιακού συρταριού του επιχειρηματία" με ειδικό πεδίο ενδιαφέροντος για τους μετανάστες επιχειρηματίες.

Η δεύτερη φάση αποσκοπεί στην ενθάρρυνση και βοήθεια στην εγκατάσταση επιχειρήσεων μεταναστών στις διάφορες περιοχές και πραγματοποιείται από τα εμπορικά επιμελητήρια. Προβλέπει δράσεις: πληροφόρησης, προσανατολισμού, κατάρτισης, εξατομικευμένης βοήθειας, βοήθειας στην ίδρυση μιας νέας επιχείρησης επίσης μέσω της πρόσβασης σε πιστώσεις, καθοδήγησης στη φάση εκκίνησης, προώθησης και επικοινωνίας. Οι κύριες ομάδες-στόχοι είναι άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο (μετανάστες και μετανάστες δεύτερης γενιάς) που επιθυμούν να ασχοληθούν με την επιχειρηματικότητα και την αυτοαπασχόληση. Τουλάχιστον 2.000 από αυτούς θα συμμετάσχουν σε ενημερωτικές εκδηλώσεις, τουλάχιστον 1.200 στον επαγγελματικό προσανατολισμό, τουλάχιστον 800 στην κατάρτιση και τουλάχιστον 400 θα βοηθηθούν στην ανάπτυξη του επιχειρηματικού σχεδίου, οδηγώντας στη δημιουργία τουλάχιστον 60 νέων επιχειρήσεων με μεταναστευτική ή μικτή ιδιοκτησία. Μέχρι στιγμής έχουν

ενταχθεί δεκαοκτώ δήμοι: Μπιέλλα, Τορίνο, Como-Lecco, Milan Monza και Brianza, Παβία, Πάντοβα, Βενετία, Βερόνα, Μόντενα, Ρέτζιο Εμίλια, Ρώμη, Caserta, Μπάρι και Κοσέντζα.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Αν θέλετε να αυτοαπασχοληθείτε ή να ιδρύσετε έναν οργανισμό στη Γερμανία, υπάρχουν πολλές πτυχές που πρέπει να λάβετε υπόψη: κανονισμοί, νόμοι, υποχρεώσεις και προσωπική κατάσταση.

Η γερμανική κυβέρνηση προσπαθεί να υποστηρίξει τους νέους ιδρυτές με πολλούς τρόπους και διαθέτει ένα ευρύ δίκτυο συμβουλευτικών ιδρυμάτων. Τα πιο σημαντικά είναι τα ακόλουθα:

Make it in Germany (ιδίως για τους μετανάστες υψηλής ειδίκευσης ή για όσους θέλουν/πρέπει να μεταναστεύσουν)

Existenzgründungsportal des BMWK (Πύλη για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων του

Ομοσπονδιακού Υπουργείου Οικονομικών Υποθέσεων και Δράσης για το Κλίμα) (για κάθε δυνητικό ιδρυτή στη Γερμανία)

iQ Fachstelle Migrantenökonomie (Γραφείο Οικονομίας Μεταναστών) (ειδικά για άτομα που έχουν μεταναστεύσει ή που θέλουν/πρέπει να μεταναστεύσουν)

Agentur für Arbeit (γραφείο ευρέσεως εργασίας), για άτομα που είναι άνεργα, το οποίο προσφέρει συμβουλές και - υπό ορισμένες προϋποθέσεις - μπορεί να προσφέρει οικονομική στήριξη στην επιχείρηση μέσα από κεφάλαια εκκίνησης.

Οι νόμοι και οι κανονισμοί ποικίλουν από άτομο σε άτομο και ανάλογα με τα προσωπικά σχέδια που έχει ο κάθε ένας. Μια καλή ιδέα για το τι πρέπει να περιμένει κάποιος που θέλει να μεταναστεύσει δίνει το παρακάτω παράδειγμα:

Ας υποθέσουμε ότι κατάγεστε από χώρα που δεν ανήκει στην ΕΕ και δεν είναι το Λιχτενστάιν, η Ισλανδία, η Νορβηγία ή η Ελβετία. Θέλετε να ιδρύσετε μια εταιρεία σε έναν επαγγελματικό κλάδο ο οποίος δεν θεωρείται ελεύθερο επάγγελμα (π.χ. γιατροί, επιστήμονες πληροφορικής, δικηγόροι, ερευνητές), αλλά επιχείρηση. Εάν δεν έχετε λάβει κάποιο ακαδημαϊκό τίτλο σπουδών στη Γερμανία, ούτε έχετε άδεια παραμονής για λόγους έρευνας, θα πρέπει:

- να υποβάλετε αίτηση για βίζα (visa) που αφορά την αυτοαπασχόληση (τα έγγραφα που πρέπει να προσκομίσετε για το σκοπό αυτό εξαρτώνται από τη χώρα καταγωγής σας),
- σε ορισμένα επαγγέλματα υπάρχουν προϋποθέσεις προκειμένου να εισέλθετε σε αυτά και πρέπει να αποδείξετε ορισμένες επαγγελματικές γνώσεις ή να προσκομίσετε την αναγνώριση του πτυχίου σας.⁶⁸

Τα ιδρύματα που αναφέρονται παραπάνω είναι απαραίτητα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι άνθρωποι θα κάνουν το πρώτο βήμα προς την αυτοαπασχόληση (ή την αποδοχή μιας θέσης

⁶⁸ Το παράδειγμα δημιουργήθηκε με την βοήθεια του "Make it in Germany": [Quick-Check \(make-it-in-germany.com\)](https://www.make-it-in-germany.com)

εργασίας στη Γερμανία) με επιτυχία. Η BAMF και η BMWK τονίζουν τη σημασία της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών ατομικά, εξαιτίας της περιπλοκότητας των κανονισμών. Φυσικά αυτό εξυπηρετεί το προσωπικό συμφέρον των κρατών: Χρειάζονται επίσης εργαζόμενοι από άλλες χώρες, εξαιτίας της τεράστιας έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού στην Γερμανία. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο αποφασίστηκε από το 2020 η εφαρμογή νέων κανονισμών στον νόμο περί μετανάστευσης ειδικευμένων εργαζομένων. Αυτό συνεπάγεται:

- Το βασικό δικαίωμα κάθε κατοίκου στην μισθωτή εργασία, εφόσον αυτό δεν αποκλείεται από το νόμο.
- Η ανάλυση επίδοσης των υπολογιστικών συστημάτων που υπάρχουν αναφορικά με τα επαγγέλματα που παρουσιάζουν έλλειψη εξαλείφεται και δεν υπάρχει πλέον έλεγχος προτεραιότητας (-> "Γερμανοί" πριν από τους "μη Γερμανούς").
- Ο νόμος για τη μετανάστευση εργαζομένων με ειδικευση εισάγει έναν διευρυμένο ορισμό των εργαζομένων που διαθέτουν κάποια ειδικευση, ο οποίος περιλαμβάνει πλέον και άτομα με εξειδικευμένη επαγγελματική κατάρτιση εκτός από άτομα με ακαδημαϊκή εκπαίδευση.
- Η πρόσβαση των εργαζομένων με επαγγελματικά προσόντα στη γερμανική αγορά εργασίας διευκολύνεται επίσης από τους νέους κανονισμούς αναφορικά με την είσοδο στη χώρα προς αναζήτηση θέσεων εργασίας και εκπαίδευσης.
- Η υιοθέτηση μιας ταχύτερης διαδικασίας για την είσοδο ειδικευμένων εργαζομένων στη χώρα για λόγους απασχόλησης, για την απόκτηση επαγγελματικών προσόντων και για κατάρτιση αποσκοπεί στο να καταστήσει στο μέλλον την πρόσληψη ειδικευμένων εργαζομένων πιο αποτελεσματική.⁶⁹

Το σύστημα χρηματοδότησης στη Γερμανία είναι τεράστιο και εξαρτάται εν μέρει από τον τομέα εργασίας. Συνιστάται να συμβουλευτείτε τους προαναφερόμενους οργανισμούς σχετικά με το ποια χρηματοδότηση μπορεί να ταιριάζει σε μια επιχειρηματική ιδέα. Το Existenzgründerportal προσφέρει μια επισκόπηση, αλλά μόνο στα γερμανικά⁷⁰. Τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων και των ερωτηματολογίων έδειξαν ότι οι δομές χρηματοδότησης δεν είναι ευρέως γνωστές και στις περιπτώσεις όπου είναι, οι πληροφορίες τους δεν είναι εύκολα κατανοητές για όσους δεν μιλούν τη γερμανική γλώσσα.

Παρόλο που η επιχειρηματικότητα κατέχει μέρος των μαθημάτων ένταξης, εξαρτάται από τους καθηγητές πόσο λεπτομερώς θα την καλύψουν. Δεν προβλέπεται μεγαλύτερη ανάλυση πέρα από γενικές πληροφορίες για την αυτοαπασχόληση.

⁶⁹ [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - Jahresrückblick 2021](#)

⁷⁰ You can find it here: [Förderprogramme | BMWK-Existenzgründungsportal \(existenzgruender.de\)](#)

Στη Βόρεια Μακεδονία υπάρχουν πολλά αναπτυξιακά ταμεία και προγράμματα που υποστηρίζουν την ανάπτυξη των επιχειρήσεων σε εθνικό επίπεδο, και κυρίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Τα περισσότερα από αυτά προσφέρονται από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, δωρεές και ευκαιρίες που μπορεί να προσφέρονται από διάφορα projects. Η κυβέρνηση υποστηρίζει στρατηγικούς τομείς προτεραιότητας με επιδοτήσεις και κίνητρα για εξαγωγές. Ωστόσο, η πρόσβαση στη χρηματοδότηση αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για τους επιχειρηματίες: αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στο να λάβουν τραπεζικά δάνεια, κεφάλαια ή χρηματοδοτήσεις από δωρεές για έργα. Στη Βόρεια Μακεδονία η κυβέρνηση, οι ιδιωτικοί φορείς και οι διεθνείς οργανισμοί παρέχουν χρηματοδότηση για επιχορηγήσεις και επιχειρηματικά κίνητρα. Ορισμένες από τις πιο συνηθισμένες επιλογές, οι οποίες μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά έναν επιχειρηματία, είναι τα τραπεζικά δάνεια, η κρατική χρηματοδότηση, η διεθνής βοήθεια-πιο συγκεκριμένα από τον Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας της ΕΕ (ΜΠΒ), και σημαντικούς διμερείς δωρητές όπως οι ΗΠΑ, η Ελβετία και αρκετές χώρες μέλη της ΕΕ, και τέλος έως έναν βαθμό οι ιδιώτες επενδυτές (Business Angels) και η χρηματοδοτική μίσθωση (Leasing). Όλες αυτές οι επιλογές είναι διαθέσιμες σε κάθε μετανάστη που έχει καταφέρει να αποκτήσει ΕΒΜΓ τον προσωπικό αριθμό που αποδεικνύει ότι είναι νόμιμος μετανάστης στη Βόρεια Μακεδονία.

Οι καλύτεροι φορείς για να ξεκινήσετε είναι ο Οργανισμός Υποστήριξης της Επιχειρηματικότητας, η Τράπεζα Αναπτυξιακής Στήριξης της Βόρειας Μακεδονίας, τα Εμπορικά Επιμελητήρια και κυρίως οι πολυάριθμοι διεθνείς οργανισμοί δωρητών που δραστηριοποιούνται στη χώρα. Η στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στη Βόρεια Μακεδονία επιτυγχάνεται μέσω ορισμένων κυβερνητικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων των δήμων, διαφόρων projects και δωρητών. Υπάρχουν διαθέσιμα προγράμματα στήριξης με τη μορφή κατάρτισης, επενδύσεων, εξοπλισμού, δραστηριοτήτων μάρκετινγκ και προώθησης που μπορούν να ληφθούν ως επιχορήγηση ή μακροπρόθεσμο δάνειο. Η Γραμματεία Ευρωπαϊκών Υποθέσεων (SEP), ως μέρος της κυβέρνησης, είναι υπεύθυνη για την διατήρηση αρχείου με όλους τους διαθέσιμους τύπους βοήθειας, μέσω της κεντρικής βάσης δεδομένων της. Ο Οργανισμός Υποστήριξης της Επιχειρηματικότητας στη Βόρεια Μακεδονία (APPRSM) παρέχει υποστήριξη για την αυτοαπασχόληση, παρέχοντας συμβούλους για την δημιουργία επιχειρηματικού σχεδίου.

Τα βραχυπρόθεσμα δάνεια προσφέρονται από όλες τις εμπορικές τράπεζες της Βόρειας Μακεδονίας με τη μορφή δανείων ή κάλυψης οφειλών στην τράπεζα (ανάλογα με τον ετήσιο κύκλο εργασιών). Το επιτόκιο των βραχυπρόθεσμων δανείων είναι ίσο με το προεξοφλητικό επιτόκιο της Εθνικής Τράπεζας της Βόρειας Μακεδονίας.

Οι βιοτέχνες της Βόρειας Μακεδονίας λαμβάνουν επίσης στήριξη μέσω των πιστωτικών διευκολύνσεων που παρέχονται από τις εμπορικές τράπεζες ή μέσω δωρητών. Πληροφορίες σχετικά με τα διαθέσιμα κεφάλαια για τον σκοπό αυτό μπορείτε να βρείτε στην Κεντρική Βάση Δεδομένων για την Εξωτερική Βοήθεια της Βόρειας Μακεδονίας και στο Βιοτεχνικό Επιμελητήριο της Βόρειας Μακεδονίας.

Οργανισμός Απασχόλησης - Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας μέσω του Επιχειρησιακού Σχεδίου Απασχόλησης 2021

Σκοπός του προγράμματος αυτού είναι η υποστήριξη ανέργων για την ίδρυση μιας νέας επιχείρησης ή μιας ήδη υπάρχουσας (άτυπης) δραστηριότητας. Μέσω του προγράμματος αυτού, προβλεπόταν η δημιουργία 1877 νέων θέσεων εργασίας σε νεοϊδρυθείσες επιχειρήσεις, εκ των οποίων 20 άτομα με αναπηρία και 10 πρόσθετες θέσεις εργασίας σε επιχειρήσεις που έχουν ιδρυθεί από άτομα με αναπηρία, οι οποίες χρηματοδοτήθηκαν μέσω αποταμιεύσεων από το UNDP της Βόρειας Μακεδονίας.

Όλοι οι άνεργοι μπορούσαν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα, εκτός από τα άτομα που έλαβαν επιχορήγηση τα προηγούμενα χρόνια.

Για την πραγματοποίηση κάθε ιδέας αυτοαπασχόλησης δόθηκαν 307.500 MKD (5.000 EUR) ή 615.000 MKD. (10.000 EUR) σε περίπτωση ίδρυσης νομικής οντότητας δύο εταίρων, καθώς και 3.000 MKD (50 EUR) για την κάλυψη των εξόδων εγγραφής της εταιρείας.

Σχετικά με το πρόγραμμα επιχειρηματικότητας το 2021, εγγράφηκαν 3654 άτομα (εκ των οποίων 1282 γυναίκες και 1413 άνδρες κάτω των 29 ετών, 11 Ρομά, 24 άτομα με αναπηρία). Συνολικά δημιουργήθηκαν 1747 επιχειρηματικά πλάνα, εκ των οποίων 24 από άτομα με αναπηρία. Στις 31.12.2021, απασχολούνταν 1877 άτομα, εκ των οποίων 20 συμβάσεις ήταν με άτομα με αναπηρία και 8 με άτομα ως πρόσθετη απασχόληση σε επιχειρήσεις που έχουν εγγραφεί από άτομα με αναπηρία. Από το σύνολο των 2869 ατόμων που έλαβαν επιχορήγηση για την δημιουργία επιχείρησης, οι 805 ήταν γυναίκες.

Έτος	2019	2020
Αιτούντες, συνολικά	2149	2249
Γυναίκες	753	737

Εγγεγραμμένοι νέοι έως 29 ετών	805	761
Εγγεγραμμένοι Ρομά	47	39
Εγγεγραμμένα άτομα με αναπηρία	31	27
Σύνολο επιχειρηματικών σχεδίων	1441	1744
Σύνολο Υποστηριζόμενων αιτούντων επιχορήγησης	1323	1408

Πίνακας 19 – Στοιχεία αναφορικά με την υποστήριξη της αυτοαπασχόλησης – Επιχειρηματικότητα για το 2019 και το 2020. Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις για το 2020 και το 2019 από τον Οργανισμό Απασχόληση της Βόρειας Μακεδονίας

Στήριξη της επιχειρηματικότητας από το Ταμείο Καινοτομίας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης μέσω του προγράμματος "Start-up"

Το Ταμείο Καινοτομίας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (Fund for Innovations and Technological Development -FITR) ιδρύθηκε τον Δεκέμβριο του 2013, με στόχο την ενθάρρυνση της καινοτομίας, μέσω της παροχής πρόσθετων πηγών χρηματοδότησης της καινοτομίας, λόγω της ανάγκης να δημιουργηθεί μια ανταγωνιστική οικονομία βασισμένη στη γνώση.

Στις "νεοσύστατες" επιχειρήσεις που ιδρύονται κυρίως για να υποβάλουν αίτηση για πρόγραμμα από το FITR, η συνολική αξία των επενδύσεων ανέρχεται σε 6,42 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 4,24 εκατ. ευρώ συγχρηματοδοτούνται από το FITR, ενώ τα 2,17 εκατ. ευρώ προέρχονται από ιδιωτικά κεφάλαια. Η αξία των έργων των επιχειρήσεων του προγράμματος "Start-Up" (που δεν είχαν εργαζομένους) υπερβαίνει τα συνολικά έσοδα κατά 2,879%, εκ των οποίων το 1,904% προκαλείται από το FITR και το 97,6% από τη χρηματοδότηση από τις ίδιες τις επιχειρήσεις.

Οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις (οι οποίες έχουν ήδη ιδρυθεί, αλλά και πάλι ένα μεγάλο μέρος τους ανήκει στο πρόγραμμα "Start-Up") κατέχουν το 85% του συνολικού εισοδήματος, εκ των οποίων το 52% οφείλεται στη συγχρηματοδότηση από το FITR και το 33% από τις ίδιες τις επιχειρήσεις. Η χρηματοδότηση αντιστοιχεί περίπου σε έναν χρόνο τυπικής λειτουργίας των εταιριών.⁷¹

Ο μεγαλύτερος αριθμός έργων χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του μέσου στήριξης, Start-Up/Spin-off, μέσω του οποίου συγχρηματοδοτούνται 171 έργα (27%) και η συνολική αξία των έργων ανέρχεται σε 6,17 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 4,73 συγχρηματοδοτούνται από το FITR. Η μέση αξία ανά έργο είναι 36.000 ευρώ, εκ των οποίων 28.000 ευρώ συγχρηματοδοτούνται από το FITR.⁷²

⁷¹ "Analysis of the performance of companies co-financed by FITR" September 2021, Skopje, North Macedonia

⁷² Ibid

Δραστηριότητες και έργα σύμφωνα με το πρόγραμμα του Οργανισμού για την Υποστήριξη της Επιχειρηματικότητας στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας (APPRSM) (υποπρόγραμμα 40):

Στήριξη της αυτοαπασχόλησης στο πλαίσιο του OP 2021 του MTSP

Στο πλαίσιο των προπαρασκευαστικών ενεργειών για την υλοποίηση αυτής της δραστηριότητας του προγράμματος, παρέχεται βοήθεια από συμβούλους που παρέχουν υποστήριξη για την προετοιμασία ενός επιχειρηματικού σχεδίου. Μια λίστα των συμβούλων που είναι εξουσιοδοτημένοι να προετοιμάσουν ένα Επιχειρηματικό Σχέδιο είναι διαθέσιμη και δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του Οργανισμού για την Υποστήριξη της Επιχειρηματικότητας στη Βόρεια Μακεδονία (APPRSM), στην ενότητα της παροχής κουπονιών για συμβουλευτικές υπηρεσίες- Κατάλογος συμβούλων - <http://apprm.gov.mk/ConsultantsCatalog> τα οποία θα μπορούσαν να παρέχουν βοήθεια στην δημιουργία του επιχειρηματικού πλάνου για τον πρώτο και δεύτερο κύκλο, και συναντήσεις μεταξύ συμβούλων και πελατών. Όλοι οι εξουσιοδοτημένοι σύμβουλοι για την δημιουργία επιχειρηματικού σχεδίου, είναι εγγεγραμμένοι στη βάση δεδομένων του Οργανισμού για την Υποστήριξη της Επιχειρηματικότητας στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας (APPRSM), χρησιμοποιώντας την αίτηση που διατίθεται στον σύνδεσμο <http://www.samovrabotuvanje.apprm.gov.mk>.

Συμβουλευτικές υπηρεσίες μέσω κουπονιών (VSC)

Τα κουπόνια (επιδοτούμενα) παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών προσφέρει υποστήριξη σε δυνητικούς επιχειρηματίες και υφιστάμενες επιχειρήσεις που θέλουν να υλοποιήσουν μια επιχειρηματική ιδέα. Το σύστημα παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών με κουπόνι υποστηρίζει την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και την ανάπτυξη επιχειρήσεων με τη μορφή εξοφλημένων κουπονιών. Τα κουπόνια επιτρέπουν στους χρήστες να επιλέγουν εξουσιοδοτημένους συμβούλους σύμφωνα με την διαδικασία και τη μεθοδολογία που έχει εγκριθεί από την APPRSM. Τα αποτελέσματα στο VSC για την περίοδο Φεβρουάριος - 30 Δεκεμβρίου 2021 έχουν ως εξής: Συνολικά εκδόθηκαν - 702 κουπόνια για 51 πελάτες συνολικού ποσού 1.330.662,00 MKD και 67 κουπόνια για 48 πελάτες συνολικού ποσού 1.227.862,00 MKD εκ των οποίων: α) Για δυνητικούς επιχειρηματίες, εκδόθηκαν και υλοποιήθηκαν 19 κουπόνια για 10 πελάτες συνολικού ποσού 176.412,00 MKD, β) Για υφιστάμενες επιχειρήσεις, εκδόθηκαν 51 κουπόνια για 41 πελάτες συνολικού ποσού 1.154.050,00 MKD, εκ των οποίων ανακλήθηκαν 3 κουπόνια για 3 πελάτες ποσού 102.600,00 MKD και ο συνολικός αριθμός των υλοποιημένων κουπονιών είναι 48 κουπόνια για 38 πελάτες ποσού 1.051.650,00 MKD⁷³.

⁷³ APPRSM – Annual Report (January – December 2021)

Σύστημα τυποποιημένων υπηρεσιών καθοδήγησης

Ο Οργανισμός για την Υποστήριξη της Επιχειρηματικότητας στη Βόρεια Μακεδονία (APPRSM) προσφέρει υπηρεσίες καθοδήγησης που προορίζονται για ΜΜΕ μέσω του υφιστάμενου δικτύου περιφερειακών κέντρων (RC) και 16 εξουσιοδοτημένων μεντόρων. Κατά την περίοδο από τις 5 Μαΐου έως την 1η Ιουνίου 2021, δημοσιεύθηκε η Δημόσια Πρόσκληση για την παροχή υπηρεσιών καθοδήγησης σε ΜΜΕ. Η πρόσκληση προωθήθηκε μέσω του Οργανισμού Πληροφόρησης της Βόρειας Μακεδονίας (mia.mk), δημοσιεύθηκε σε 20 διαδικτυακές πύλες, στη σελίδα του έργου και στο Facebook και στο APPRSM, καθώς και μέσω του δικτύου περιφερειακών κέντρων. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του έργου, η εγγραφή των επιχειρήσεων πραγματοποιήθηκε με την υποβολή αίτησης στο αρμόδιο περιφερειακό κέντρο, όπου ελέγχθηκαν οι τεχνικές προϋποθέσεις και στη συνέχεια έγινε εισήγηση για τη συμμετοχή τους στην πρόσκληση και την παράδοσή τους στο APPRSM. Στην Επιτροπή Επιλογής στο APPRSM υποβλήθηκαν συνολικά 58 αιτήσεις, εκ των οποίων οι 54 εγκρίθηκαν για mentoring. Η διαδικασία καθοδήγησης διήρκεσε έξι μήνες και ολοκληρώθηκε στις 31 Οκτωβρίου 2021. Οι ΜΜΕ που υπέβαλαν αίτηση και επιλέχθηκαν για να λάβουν την υπηρεσία έλαβαν συνολικά 2100 ώρες υποστήριξης μέσω καθοδήγησης, δηλαδή - 25 ώρες (για νεοσύστατες επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις που έχουν μικρό αριθμό εργαζομένων και πιο απλή οργανωτική δομή, όσον αφορά τα μικρότερα εργαστήρια, εμπορικές επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις εστίασης ή υπηρεσίες από τον κλάδο των καλλυντικών ή λογιστικών υπηρεσιών) και 50 ώρες (υφιστάμενες επιχειρήσεις, παλαιότερες των 3 ετών).

Επιχειρηματικοί άγγελοι (Business angels) της Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας

Στη Βόρεια Μακεδονία, η έννοια της επένδυσης μέσω επιχειρηματικών αγγέλων υπάρχει εδώ και αρκετά χρόνια, αλλά δεν έχει καλύψει ακόμη τις μέγιστες δυνατότητες της. Υπάρχουν τρία δίκτυα επιχειρηματικών αγγέλων, ο Σύνδεσμος Επιχειρηματικών Αγγέλων, το Δίκτυο Επιχειρηματικών Αγγέλων - I2BAN και η Λέσχη Επιχειρηματικών Αγγέλων CEED. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Επιχειρηματικών Αγγέλων (EBAN) για το 2018, στη Βόρεια Μακεδονία δραστηριοποιούνται 2 δίκτυα επιχειρηματικών αγγέλων ή 15 επιχειρηματικοί άγγελοι, ενώ το συνολικό ποσό που επενδύθηκε το 2018 ανέρχεται σε 250.000 ευρώ.

Το Κέντρο Καινοτομίας της Βόρειας Μακεδονίας

(ΜΚΟ που ιδρύθηκε από το Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα USAID της Βόρειας Μακεδονίας) ίδρυσε το 2011 το πρώτο Δίκτυο Επιχειρηματικών Αγγέλων στη Βόρεια Μακεδονία - I2BAN

(<http://www.i2b.org.mk/>). Ο κύριος ρόλος του δικτύου είναι να παρέχει τα θεμέλια και την αύξηση κεφαλαίου για τις εταιρείες της Βόρειας Μακεδονίας, που ιδρύονται από γηγενείς ή αλλοδαπούς επιχειρηματίες. Από την άλλη πλευρά, ένας από τους στόχους της ύπαρξης του Κέντρου Καινοτομίας είναι να βοηθήσει τους πρωτοπόρους/επιχειρηματίες στην επιλογή και εφαρμογή ευκαιριών για την εμπορική αξιοποίηση των προϊόντων ή των υπηρεσιών τους. Το κέντρο διαθέτει συμβούλους, εξειδικευμένο προσωπικό και υλικούς πόρους που θα μπορούσαν να συμβάλουν ώστε η επένδυση του κεφαλαίου των επιχειρηματιών να είναι επιτυχημένη και αποτελεσματική. Επίσης, το Κέντρο δίνει τη δυνατότητα ενίσχυσης των ικανοτήτων στους απαραίτητους τομείς που θα βοηθήσουν τους επιχειρηματίες σε κάθε βήμα που θα χρειαστεί για την δημιουργία μιας επιτυχημένης επιχείρησης και την απόκτηση των απαραίτητων γνώσεων, της τεχνολογία και των οικονομικών πόρων, εάν αυτοί λείπουν. Κατά τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας, δεν υπάρχουν πληροφορίες σχετικά με τον αριθμό των επιχειρηματικών αγγέλων, το προφίλ τους, καθώς και σχετικά με τις επιχειρήσεις ή τα καινοτόμα σχέδια στα οποία έχουν επενδυθεί μέσω του Δικτύου. Μελέτη της κατάστασης χρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσω του μοντέλου των επιχειρηματικών αγγέλων στη Βόρεια Μακεδονία.

Η Ένωση Επιχειρηματικών Αγγέλων

Ξεκινά την ιστορία της με την ένωση πέντε επιχειρηματιών που έχουν τις δικές τους επιχειρήσεις και διαθέτουν οικονομική δύναμη και είναι έτοιμοι να επενδύσουν σε καινοτόμες επιχειρηματικές ιδέες και εταιρείες. Σε διάστημα 5 ετών, η ένωση έχει επενδύσει 300.000 ευρώ σε 5 επιχειρηματικές ιδέες από τον τομέα των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών. Αυτή τη στιγμή, η ένωση έχει περίπου δεκαπέντε επιχειρηματικούς αγγέλους.

Η Λέσχη Επιχειρηματικών Αγγέλων CEED

Ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 2013 και είναι από της πρώτες αυτού του είδους στη χώρα, με είκοσι επιχειρηματικούς αγγέλους ως μέλη. Από τον Ιανουάριο του 2016, ο σύλλογος είναι επίσημο μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Επιχειρηματικών Αγγέλων - EBAN (European Business Angel Network). Με τη βοήθειά της έχουν παρουσιαστεί μέχρι στιγμής 135 επιχειρηματικές ιδέες και έχουν πραγματοποιηθεί επενδύσεις ύψους 250.000 ευρώ, όπως η Brainster και η Multipraktik. Το *Brainster* προσφέρει στους νέους την επιλογή των μελλοντικών τους σχεδίων μέσω φοιτητικών προγραμμάτων, μαθημάτων και εργαστηρίων και την επιλογή επιχειρηματικών συνεργασιών. Η *Multipraktik* είναι μια εταιρεία της Βόρειας Μακεδονίας που παράγει κουβέρτες με εννέα χρήσεις. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύονται στην τελευταία έκθεση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Επιχειρηματικών Αγγέλων (EBAN) για το 2018, τα στοιχεία για τη Βόρεια Μακεδονία έχουν ως εξής. Στη χώρα δραστηριοποιούνται 2 δίκτυα επιχειρηματικών αγγέλων ή 15 επιχειρηματικοί άγγελοι,

ενώ το συνολικό ποσό που επενδύθηκε το 2018 ανέρχεται σε 250.000 ευρώ. Το ποσό αυτό αντιπροσωπεύει μια μικρή αύξηση σε σχέση με το 2017, αλλά εξακολουθεί να είναι σημαντικά χαμηλότερο από το ετήσιο ποσό του 2016 και του 2015.

The Catalyst - Πρόγραμμα καθοδήγησης για νεοσύστατες επιχειρήσεις που βρίσκονται σε αρχικό στάδιο

Η Price Waterhouse Coopers (PwC) σε συνεργασία με το Ταμείο Καινοτομίας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης αναπτύσσει το πρόγραμμα καθοδήγησης The Catalyst. Κύριος στόχος του προγράμματος είναι η ενίσχυση των ικανοτήτων των νεοφυών επιχειρήσεων σε θέματα και τομείς που είναι σημαντικοί για την καθημερινή λειτουργία, η απόκτηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων, καθώς και η διευκόλυνση της πρόσβασης σε πιθανούς επενδυτές. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε νεοσύστατες επιχειρήσεις που βρίσκονται σε αρχικό στάδιο ανάπτυξης και διαθέτουν ήδη ένα προϊόν ή μια υπηρεσία, καθώς και μια έτοιμη προσφορά για τη διάθεση των προϊόντων/υπηρεσιών τους στην αγορά, δηλαδή βρίσκονται στη λεγόμενη φάση MVP (minimum viable product).

Η πρόκληση για την ίδρυση εργαστηρίων παραγωγής FAB LABS "Youth Create"

Η πρόκληση για τη δημιουργία εργαστηρίων παραγωγής, η οποία προκηρύχθηκε για πρώτη φορά το 2021, αποσκοπεί στην παροχή πληροφοριών στους νέους ως προς τις χωροταξικές και υλικοτεχνικές συνθήκες για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων, υπηρεσιών, διαδικασιών, δραστηριοτήτων ή μεθοδολογιών που προσφέρουν πρακτικές και κοινωνικά χρήσιμες λύσεις σε ορισμένα ερωτήματα ή προβλήματα σε τομείς προτεραιότητας της επιστήμης και της τεχνολογίας. Ταυτόχρονα, τα εργαστήρια αυτά θα αποτελέσουν χώρο συνεργασίας μεταξύ του ιδιωτικού τομέα, της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των επιστημονικών ιδρυμάτων, των επιχειρήσεων και των κοινωνιών των πολιτών (civil associations).

Τα εργαστήρια παραγωγής υλοποιούνται στο πλαίσιο ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ερευνητικών ιδρυμάτων, πληρούν ορισμένες χωροταξικές και τεχνικές προϋποθέσεις και αποτελούν χώρο παιχνιδιού, δημιουργίας και ανακάλυψης. Αυτά τα εργαστήρια θα δώσουν στους νέους πρόσβαση σε προηγμένες τεχνολογίες μέσω των οποίων θα μπορούν να υλοποιήσουν αυτό που έχουν φανταστεί, ένα μέρος όπου οι νέοι θα μαθαίνουν και θα δημιουργούν ενθαρρύνοντας την καινοτομία τους.

Τα εργαστήρια αυτά παρέχουν στους νέους ηλικίας 15 έως 29 ετών δωρεάν πρόσβαση, συμβουλευτική υποστήριξη, χωροταξικές και τεχνικές συνθήκες για την κατασκευή μιας καινοτόμας λύσης που μπορούν να δοκιμάσουν σε εργαστήριο, σε βιομηχανικό περιβάλλον ή/και στην αγορά.

Junior Achievement Macedonia - Υποστήριξη της επιχειρηματικής εκπαίδευσης

Το έργο για τη υποστήριξη της επιχειρηματικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη και την Ευρασία, που υλοποιείται από το Junior Achievement Europe, έχει ως στόχο να εμπνεύσει και να προετοιμάσει τους νέους να επιτύχουν στην παγκόσμια οικονομία μέσω της ανάπτυξης και εφαρμογής προγραμμάτων για την εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα, τον οικονομικό αλφαριθμητισμό και την καλύτερη ετοιμότητα στην αγορά εργασίας. Το πρόγραμμα συνεργάζεται με σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μαθητές, εκπαιδευτικούς, γονείς και άλλους οργανισμούς, όπως επιχειρηματικές ενώσεις, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και κορυφαίες εταιρείες που θέλουν να υποστηρίξουν την επιχειρηματική εκπαίδευση στη Βόρεια Μακεδονία. Το έργο βελτιώνει τη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων και σχολείων με στόχο τη δημιουργία μιας γενιάς νέων ανθρώπων ικανών να εφαρμόζουν καινοτόμες προσεγγίσεις και τεχνικές στον τρόπο εκμάθησης τους και ανθρώπων που θα είναι προετοιμασμένοι για τη σύγχρονη αγορά εργασίας. Τα κυριότερα μέρη του προγράμματος είναι τα ακόλουθα:

- Προσφέρει καλύτερη στήριξη της επιχειρηματικής εκπαίδευσης στα σχολεία δευτεροβάθμιας και επαγγελματικής εκπαίδευσης με ιδιαίτερη έμφαση στο πρόγραμμα "Junior Achievement", το οποίο προσφέρει σε μαθητές ηλικίας 15 έως 19 ετών την ευκαιρία να μάθουν πώς να δημιουργούν τη δική τους επιχείρηση και πώς να φτάνουν από την ιδέα στην πράξη, ενώ φοιτούν ακόμη στο σχολείο.
- Εκπαιδεύει τους εκπαιδευτικούς για την καθοδήγηση των μαθητών στο πρόγραμμα Junior Achievement Company.
- Μετράει τον αντίκτυπο που υπάρχει στους νέους μέσα από την αξιολόγηση των ικανοτήτων πριν και μετά και βοηθά στην απόκτηση του Junior Achievement Entrepreneurial Skills Pass™ (ESP) - ένα διεθνές προσόν για τους μαθητές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Junior Achievement για τη μαθητική επιχείρηση.
- Διεξάγει το Junior Achievement Innovation Camps με επίκεντρο κλάδους με υψηλή ανάπτυξη, όπου οι μαθητές παρακολουθούν μια δωδεκάωρη εκδήλωση που βασίζεται σε προκλήσεις.

Υποστήριξη του Υπουργείου Γεωργίας για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας στον γεωργικό τομέα

Στο πλαίσιο του προγράμματος εργασίας του Υπουργείου Γεωργίας, εφαρμόζεται ένα μέτρο για την υποστήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας των νέων αγροτών. Σε αυτό το πλαίσιο, το 2021, υπογράφηκαν 103 συμβάσεις για την υποστήριξη της αγοράς καθαρόαιμων ζώων για νέους γεωργούς. Με τη δραστηριότητα αυτή εξασφαλίστηκαν 3.842 κεφάλια καθαρόαιμων βοοειδών αξίας 253 εκατομμυρίων δηναρίων. Με τις αλλαγές που έγιναν σε αυτό το μέτρο κατόπιν αιτήματος των κτηνοτρόφων, υπήρξε ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Οι αλλαγές που έγιναν αφορούσαν στο ότι πριν οι κτηνοτρόφοι πρώτα προμηθεύονταν τα ζώα και στη συνέχεια λάμβαναν τα χρήματα, ενώ τώρα λαμβάνουν πρώτα την οικονομική στήριξη και μετά αποκτούν τα καθαρόαιμα ζώα. Τώρα

ο μέσος όρος των συμβάσεων είναι περίπου 3 εκατομμύρια δηνάρια ανά χρήστη, σε αντίθεση με πριν, όταν το συνολικό ποσό για ολόκληρο το μέτρο ήταν 3 εκατομμύρια δηνάρια. Μέσω αυτού του μέτρου, παρέχουμε ένα πρόσθετο κίνητρο για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας και της γαλακτοβιομηχανίας. Το ίδιο πρόγραμμα παρέχει οικονομική στήριξη ύψους 10.000 ευρώ για τα μικρά οινοποιεία. Από το σύνολο των 63 υποβληθέντων αιτήσεων, 61 αιτήσεις έγιναν δεκτές για τη χορήγηση επιχορήγησης ύψους 10.000 ευρώ ανά δικαιούχο για την οικονομική στήριξη μικρών οικογενειακών οινοποιείων. Πρόκειται ιστορικά για τη μεγαλύτερη στήριξη που προορίζεται για μικρά οικογενειακά οινοποιεία, αξίας 34,5 εκατομμυρίων δηναρίων. Οι χρήστες αυτής της στήριξης θα μπορούν να την επενδύσουν σε εξοπλισμό παραγωγής.

Πρόγραμμα IPARD

Στο πλαίσιο του προγράμματος IPARD, υλοποιείται το μέτρο 7 με τίτλο "Διαφοροποίηση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και ανάπτυξη των επιχειρήσεων". Κύριος στόχος του μέτρου αυτού είναι η ενθάρρυνση της απασχόλησης με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας αλλά και τη διατήρηση των υφιστάμενων, βελτιώνοντας έτσι το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας στις αγροτικές περιοχές, βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής και αλλάζοντας το αγροτικό περιβάλλον. Η αύξηση της απασχόλησης των νέων στη γεωργία αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, η οποία συμβάλλει στην καλύτερη ισορροπία, τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Οι κύριες κατευθύνσεις της δράσης του μέτρου "Διαφοροποίηση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και ανάπτυξη των επιχειρήσεων" είναι:

- Διατήρηση των γεωργικών δραστηριοτήτων στις αγροτικές περιοχές με το άνοιγμα νέων γεωργικών επιχειρήσεων,
- Ανάπτυξη και προώθηση του αγροτικού τουρισμού,
- Ανάπτυξη μη γεωργικών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων που βασίζονται σε τοπικούς πόρους και σχετίζονται με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές,
- Διατήρηση και ανάπτυξη παραδοσιακών βιοτεχνικών δραστηριοτήτων,
- Προώθηση της επιχειρηματικότητας στις αγροτικές περιοχές.

ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα παρέχει εκτεταμένη υποστήριξη στις επιχειρήσεις, παρά το γεγονός ότι η πρόσβαση σε αυτήν είναι περίπλοκη και χρονοβόρα. Το σύστημα υποστήριξης αποτελείται κυρίως από συμβουλευτικές υπηρεσίες και οικονομική στήριξη. Η τελευταία περιλαμβάνει κρατική

χρηματοδότηση από την ελληνική κυβέρνηση, τραπεζικά δάνεια και συνδυασμένη χρηματοδότηση μέσω δανείων από συγγενείς και από τραπεζικό δάνειο. Όσον αφορά τις συμβουλευτικές υπηρεσίες, θεωρούνται σημαντικό κομμάτι στη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης αλλά και στην σωστή λειτουργία μιας υφιστάμενης. Εφαρμόζονται διάφορα προγράμματα από την ελληνική κυβέρνηση αλλά και από ιδιωτικούς οργανισμούς που παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες σε επιχειρήσεις.

Η χρηματοδότηση αποτελεί θέμα έντονου προβληματισμού και ενδιαφέροντος για κάθε επιχειρηματία που επιθυμεί να αναπτύξει και να υλοποιήσει μια νέα επιχειρηματική δραστηριότητα. Ωστόσο, η πρόσβαση στη χρηματοδότηση εξακολουθεί να αποτελεί πολύ σημαντικό εμπόδιο για τους επιχειρηματίες: αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στη λήψη τραπεζικών δανείων ή στην εξεύρεση επιχειρηματικών κεφαλαίων. Περίπου το 21% των μικρών επιχειρήσεων αναφέρουν ότι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να βρουν μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση. Εξαιτίας αυτού είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζετε τις διαθέσιμες επιλογές χρηματοδότησης που υπάρχουν για την έναρξη μιας επιχείρησης. Στην Ελλάδα η κυβέρνηση και οι ιδιωτικοί οργανισμοί παρέχουν εκτεταμένη χρηματοδότηση για επιχορηγήσεις και επιχειρηματικά κίνητρα. Ορισμένες από τις πιο συνηθισμένες επιλογές, οι οποίες μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά έναν επιχειρηματία, είναι οι εξής:

Τραπεζικό δάνειο

Τα τραπεζικά δάνεια αποτελούν σήμερα τον πιο συνηθισμένο τρόπο χρηματοδότησης. Οι τράπεζες προσφέρουν δύο μεγάλες κατηγορίες δανείων στις επιχειρήσεις: Δάνεια κεφαλαίου κίνησης και μακροπρόθεσμα δάνεια. Οι κυριότερες ελληνικές τράπεζες προσφέρουν ειδικά δάνεια για νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα, με ευνοϊκούς όρους, τα οποία συνήθως περιέχουν και κάποια μορφή κρατικής χρηματοδότησης, όπως επιδότηση επιτοκίου ή εγγύηση δανείου.

Κυβερνητική χρηματοδότηση

Η ελληνική κυβέρνηση παρέχει εκτεταμένη χρηματοδότηση μέσω επιχορηγήσεων, κυρίως στο πλαίσιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης για το Αναπτυξιακό Πλαίσιο 2021-2027, το οποίο αποτελεί το κύριο στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη στην Ελλάδα με τη συμβολή σημαντικών πόρων που προέρχονται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ESIF) της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁷⁴. Οι επιχορηγήσεις αυτές μπορεί να έχουν είτε εθνική είτε τοπική εμβέλεια, οπότε ένας νέος επιχειρηματίας θα πρέπει να αναζητήσει τόσο τα εθνικά εστιακά σημεία/ιστοσελίδες (<https://www.espa.gr/el/Pages/default.aspx> , <http://agrotikianaptixi.gr/el>) όσο και τα τοπικά εστιακά σημεία, όπως οι Διευθύνσεις Αναπτυξιακού Προγραμματισμού και οι

⁷⁴ University of Macedonia. (2018). Ways to finance a new business.

Αναπτυξιακές Υπηρεσίες της Περιφέρειας. Επιπλέον, πολλές επιχορηγήσεις για τη στήριξη των επιχειρήσεων προσφέρονται μέσω της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ).⁷⁵

Κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών (Venture Capital)

Πρόκειται για μια σχετικά νέα μορφή χρηματοδότησης για την ίδρυση, ανάπτυξη ή εξαγορά μιας εταιρείας, με την οποία ο επενδυτής αποκτά μέρος του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας με αντάλλαγμα την παροχή χρηματοδότησης. Τα κυριότερα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών στην Ελλάδα είναι τα Venture Friends, Marathon Venture Capital, το πρόγραμμα Business Seeds της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (NBG), Big Pi Ventures, Metavallon, Velocity.Partners, Uni.fund, Elikonos 2, EOS Capital Partners και Synergia Hellenic Fund IV.

Ιδιώτες επενδυτές (Επιχειρηματικοί άγγελοι- Business Angels)

Οι επιχειρηματικοί άγγελοι είναι εξαιρετικά εύπορα άτομα ή οργανισμοί που επιθυμούν να επενδύσουν μέρος του πλεονάζοντος κεφαλαίου τους σε νέες επιχειρήσεις. Στην Ελλάδα, οι κύριοι επίσημοι φορείς χρηματοδότησης αυτού του είδους είναι το Business Angels Network Greece και το Hellenic Business Angels Network.

Χρηματοδοτική Μίσθωση (Leasing)

Η χρηματοδοτική μίσθωση είναι μια σύγχρονη μέθοδος χρηματοδότησης για την απόκτηση πάγιων περιουσιακών στοιχείων. Η επιχείρηση επιλέγει τον εξοπλισμό ή το χώρο εργασίας που θεωρεί κατάλληλο για τις ανάγκες της- η εταιρεία χρηματοδοτικής μίσθωσης τον αγοράζει και στη συνέχεια της τον μισθώνει για ένα προσυμφωνημένο χρονικό διάστημα. Στο τέλος της αρχικής περιόδου μίσθωσης, ο μισθωτής μπορεί είτε να αγοράσει τον εξοπλισμό ή το ακίνητο σε προσυμφωνημένη τιμή είτε να ανανεώσει τη σύμβαση.

Όλες αυτές οι επιλογές είναι διαθέσιμες σε κάθε μετανάστη που έχει καταφέρει να αποκτήσει ΑΦΜ, τον προσωπικό αριθμό που αποδεικνύει ότι είναι νόμιμος μετανάστης στην Ελλάδα.

Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες αποτελούν πολύ σημαντικό μέρος της ίδρυσης μιας νέας επιχείρησης. Το σύστημα παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών στην Ελλάδα αποτελείται από έναν συνδυασμό ιδιωτικών και δημόσιων μερών που προσφέρουν την καθοδήγηση που απαιτεί η εκκίνηση μίας νεοφυούς ιδέας. Επομένως, ένας νέος επιχειρηματίας έχει κυρίως τρεις επιλογές

⁷⁵ Sakkas, I. (2019). The employment programs of O.A.E.D. within the framework of a modern Total Quality Management according to the standard ISO9001:2008. Athens.

όταν αναζητά επιχειρηματικές συμβουλές, εξειδικευμένα δημόσια γραφεία που παρέχουν υπηρεσίες δωρεάν σε όλους τους πολίτες, ανεξάρτητες επιχειρήσεις παροχής επιχειρηματικών συμβουλών που συνεπάγονται ένα κόστος το οποίο ένας νέος επιχειρηματίας θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη του κατά τη διαδικασία σχεδιασμού και προγραμματισμού, και διάφορες πρωτοβουλίες (π.χ. θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων, επιχειρηματικοί επιταχυντές κ.λπ.) τόσο από κερδοσκοπικούς όσο και από μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς που παρέχουν υπηρεσίες δωρεάν σε περιορισμένο αριθμό δικαιούχων βάσει κριτηρίων. Στην ενότητα που ακολουθεί αναφέρονται δημόσιες και ιδιωτικές συμβουλευτικές δομές που παρέχουν τις υπηρεσίες τους δωρεάν..

Start-up Greece

Χρησιμοποιώντας τον νόμο για τα επενδυτικά κίνητρα ως εργαλείο, η ελληνική κυβέρνηση εγκαινίασε το 2011 την ψηφιακή πλατφόρμα "Start-up Greece", έναν ιστότοπο που ενθαρρύνει και διευκολύνει την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, παρέχοντας ολοκληρωμένες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο έναρξης μιας επιχείρησης στην Ελλάδα, καθώς και ευκαιρίες χρηματοδότησης για τους επίδοξους επιχειρηματίες. Το Start-up Greece δεν περιορίζει τις συμβουλές του μόνο σε Έλληνες επιχειρηματίες: οποιοσδήποτε, συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών, που ενδιαφέρεται για τις επιχειρήσεις μπορεί να επωφεληθεί από την ένταξή του στην πλατφόρμα, ακόμη και αν δεν είναι επιλέξιμος για επιχορηγήσεις.⁷⁶

Reload Greece (RG)

Το Reload Greece είναι μια φιλανθρωπική οργάνωση στο Λονδίνο, σκοπός της οποίας είναι να παρέχει πρακτική βοήθεια σε ελληνικές νεοφυείς επιχειρήσεις, από την καθοδήγηση μέχρι τη επαφή τους με πιθανούς επενδυτές. Η RG διαθέτει ένα πρόγραμμα για νέους επιχειρηματίες, ένα πρόγραμμα "προ-επιταχυντή", σκοπός του οποίου είναι να εμπνεύσει, να καθοδηγήσει και να καλλιεργήσει επίδοξους επιχειρηματίες ώστε να αναπτύξουν και να μετατρέψουν τις ιδέες τους που βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο, σε ένα βιώσιμο επιχειρηματικό σχέδιο. Το πρόγραμμα έχει τρία στάδια: το πρώτο είναι το στάδιο "Ignite", το οποίο είναι μια σειρά εργαστηρίων που υποστηρίζουν τους επιχειρηματίες να δημιουργήσουν και να αναπτύξουν τις επιχειρηματικές τους ιδέες- το δεύτερο είναι το στάδιο "Accelerate", όπου οι επίδοξοι επιχειρηματίες με τις πιο ανταγωνιστικές επιχειρηματικές ιδέες λαμβάνουν συμβουλευτικές υπηρεσίες, καθοδήγηση και masterclasses- το

⁷⁶ Burweila, A. (2019). *MIGRANT AND YOUTH SOCIAL INCLUSION THROUGH ENTREPRENEURSHIP MY-SITE NATIONAL REPORT: GREECE 2018*. Solidarity Now and Erasmus+; Program of the European Union

τρίτο και τελευταίο στάδιο είναι το στάδιο "Pitch", όπου οι επιχειρηματίες παρουσιάζουν τις ιδέες τους ενώπιον επιλεγμένων κριτών της RG για να κερδίσουν βραβεία και διακρίσεις.⁷⁷

The Impact Hub Athens

Το The Impact Hub Athens είναι μια θερμοκοιτίδα για την επιχειρηματικότητα, την κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση και αποτελεί μέρος ενός διεθνούς δικτύου επαγγελματιών. Το Impact Hub παρέχει στους επιχειρηματίες, οι οποίοι μπορούν να αποκτήσουν μηνιαία συνδρομή σε προσιτές τιμές, χώρο εργασίας όπου μπορούν επίσης να προγραμματίζουν συναντήσεις, να διοργανώνουν εκδηλώσεις και να συνεργάζονται. Ως οργανισμός, διοργανώνει επίσης εκδηλώσεις δικτύωσης, εργαστήρια, διαλέξεις, παρουσιάσεις και προγράμματα που υποστηρίζουν την επιχειρηματικότητα. Προσφέρουν επίσης στα μέλη τους πρόσβαση σε εργαλεία και μεθοδολογίες, τεχνογνωσία, μέντορες και ευκαιρίες χρηματοδότησης, καθώς και συμβουλευτικές υπηρεσίες, από το στάδιο της δημιουργίας της ιδέας μέχρι τη φάση της εκκόλαψης και, τέλος, το στάδιο της επιτάχυνσης και της ολοκλήρωσης της επιχειρηματικής τους ιδέας.⁷⁸

Corallia

Το Corallia είναι ο πρώτος οργανισμός που ιδρύθηκε στην Ελλάδα για τη σωστή και συστηματική διαχείριση και ανάπτυξη των ομάδων καινοτομίας. Η αποστολή του είναι να καλλιεργήσει ένα περιβάλλον "με τις κατάλληλες συνθήκες-πλαίσιο που θα επιτρέψουν στις επιστήμες, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα να ανθίσουν (ξανά)" και να επιταχύνει την ανάπτυξη συνεκτικών και παραγωγικών οικοσυστημάτων καινοτομίας. Σε συνεργασία με εγχώριους και διεθνείς εταίρους, το Corallia διαθέτει επίσης ένα ειδικό πρόγραμμα με την ονομασία "Πρόγραμμα Επιτάχυνσης της Νεανικής Επιχειρηματικότητας", το οποίο στοχεύει στη διευκόλυνση της νεανικής επιχειρηματικότητας. Το πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει τα ακόλουθα μέτρα: Εκπαιδευτικά εργαστήρια για μαθητές λυκείου σχετικά με την καινοτομία και την προηγμένη τεχνολογία στην Ελλάδα- "Ημέρες Πρακτικής Άσκησης" για μαθητές όπου παρέχονται πληροφορίες για ευκαιρίες πρακτικής άσκησης σε καινοτόμες εταιρείες- εκπαιδευτικά ταξίδια που συνδιοργανώνονται με ελληνικούς φοιτητικούς συλλόγους από το Stanford, το Berkeley, το MIT και το Georgia Tech, Ημέρες Καριέρας που είναι εκδηλώσεις δικτύωσης για Έλληνες πτυχιούχους που επιθυμούν να διερευνήσουν τις ευκαιρίες που παρουσιάζει η ελληνική βιομηχανία προηγμένης τεχνολογίας και να ενημερωθούν αναφορικά με τις προοπτικές καριέρας- το πρόγραμμα egg-enter-grow-go, το οποίο

⁷⁷ Burweila, A. (2019). *MIGRANT AND YOUTH SOCIAL INCLUSION THROUGH ENTREPRENEURSHIP MY-SITE NATIONAL REPORT: GREECE 2018*. Solidarity Now and Erasmus+; Program of the European Union

⁷⁸ Burweila, A. (2019). *MIGRANT AND YOUTH SOCIAL INCLUSION THROUGH ENTREPRENEURSHIP MY-SITE NATIONAL REPORT: GREECE 2018*. Solidarity Now and Erasmus+; Program of the European Union

αποτελεί μια πρωτοβουλία εταιρικής κοινωνικής ευθύνης της Eurobank που σχεδιάστηκε και υλοποιείται σε συνεργασία με το Corallia, το οποίο παρέχει ολοκληρωμένα προγράμματα εκκόλαψης, επιτάχυνσης και συνεργασίας για νέους.

EGG: "Enter, Grow, Go"

Μια πρωτοβουλία εταιρικής κοινωνικής ευθύνης της Eurobank, η οποία υλοποιείται σε συνεργασία με το Corallia, το EGG, που σημαίνει "Enter, Grow, Go" και είναι ένας από τους σημαντικότερους επιταχυντές για την προώθηση της νεανικής επιχειρηματικότητας που λειτουργούν στην Ελλάδα. Το πρόγραμμα "enter, grow, go" αφορά επίδοξους νέους επιχειρηματίες από όλη την Ελλάδα που επιθυμούν να υλοποιήσουν τις επιχειρηματικές τους ιδέες σε οποιονδήποτε τομέα της οικονομίας. Το πρόγραμμα λειτουργεί ως ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εκκόλαψης, επιτάχυνσης και συνεργασίας για την ενίσχυση της νεανικής επιχειρηματικότητας και τη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης των νέων στην Ελλάδα. Διεξάγεται σε ετήσιους κύκλους, όπου οι ομάδες νέων φιλοξενούνται σε πλήρως εξοπλισμένους χώρους γραφείων και απολαμβάνουν υπηρεσίες υποστήριξης για νεοφυείς επιχειρήσεις και αποτελεσματική επιχειρηματική κατάρτιση προκειμένου να επιταχύνουν την υλοποίηση των επιχειρηματικών τους ιδεών. Το πρόγραμμα αυτό είναι ανοιχτό τόσο σε Έλληνες όσο και σε μετανάστες.⁷⁹

iQbility

Το iQbility είναι μια πρωτοβουλία της Quest, ενός ομίλου εταιρειών που δραστηριοποιείται στους τομείς της πληροφορικής, των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της παράδοσης δεμάτων. Το iQbility εντοπίζει, εκκολάπτει και επιταχύνει την ανάπτυξη των startups που έχουν τις μεγαλύτερες προοπτικές στην Ελλάδα, παρέχοντας υψηλής ποιότητας καθοδήγηση, ηγεσία, βιωματική εκπαίδευση και εταιρικούς πόρους. Η πρωτοβουλία επικεντρώνεται αποκλειστικά σε κλάδους που υποστηρίζονται από την πληροφορική, όπως το consumer internet, το εταιρικό λογισμικό, το διαδίκτυο των πραγμάτων (Internet of things), οι εφαρμογές κινητών τηλεφώνων, τα μεγάλα δεδομένα (big data), οι υπηρεσίες cloud και το fintech. Μέχρι σήμερα, υποστηρίζονται 11 νεοφυείς επιχειρήσεις.⁸⁰

⁷⁹ Burweila, A. (2019). *MIGRANT AND YOUTH SOCIAL INCLUSION THROUGH ENTREPRENEURSHIP MY-SITE NATIONAL REPORT: GREECE 2018*. Solidarity Now and Erasmus+; Program of the European Union

⁸⁰ Burweila, A. (2019). *MIGRANT AND YOUTH SOCIAL INCLUSION THROUGH ENTREPRENEURSHIP MY-SITE NATIONAL REPORT: GREECE 2018*. Solidarity Now and Erasmus+; Program of the European Union

The Orange Grove

Το The Orange Grove είναι ένας ευέλικτος χώρος συνεργασίας και μια κοινότητα για νέους επιχειρηματίες στην Ελλάδα, που ιδρύθηκε με πρωτοβουλία της ολλανδικής πρεσβείας στην Ελλάδα και χρηματοδοτείται από ελληνοολλανδικές επιχειρήσεις και άλλα ιδρύματα που χορηγούν επιχορηγήσεις. Το Orange grove βοηθά τις νεοσύστατες επιχειρήσεις παρέχοντας υπηρεσίες εκκόλαψης, εργαστήρια, ευκαιρίες δικτύωσης και πρόσβαση σε διαγωνισμούς χρηματοδότησης. Τα μέλη του Orange Grove λαμβάνουν την ακόλουθη υποστήριξη από το Orange Grove: γραφεία με πρόσβαση όλη την ημέρα, δωρεάν πρόσβαση στο διαδίκτυο, καφέ, αναψυκτικά και όλες τις ανέσεις γραφείου- πρόσβαση σε διαγωνισμούς που διοργανώνει το Orange Grove- υπηρεσίες καθοδήγησης και συμβουλευτικής- σεμινάρια και εργαστήρια- επιχειρηματίες που ανήκουν στην κοινότητα και μοιράζονται την τεχνογνωσία και την εμπειρία τους- bootcamp επιχειρηματικότητας σε συνεργασία με ολλανδικά και ελληνικά πανεπιστήμια- ευκαιρίες δικτύωσης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο- νομικές και λογιστικές υπηρεσίες υποστήριξης επιχειρήσεων .⁸¹

The Cube Athens

Το The Cube Athens είναι ένας χώρος συνεργασίας, ένας επιταχυντής και μία θερμοκοιτίδα για νεοφυείς επιχειρήσεις. Παρέχει στα μέλη του οικονομικά γραφεία, αίθουσες συνεδριάσεων, αίθουσες σεμιναρίων, εργαστήρια και χώρο εκδηλώσεων και φιλοξενεί 20 νεοφυείς επιχειρήσεις και παρέχει ευκαιρίες δικτύωσης και ανταλλαγής τεχνογνωσίας.⁸²

Κέντρο Στήριξης Επιχειρηματικότητας

Το " Κέντρο Στήριξης Επιχειρηματικότητας" είναι μια καινοτόμος πρωτοβουλία της τοπικής αρχής του Πειραιά. Αναμένεται να αποτελέσει έναν θεσμό που θα στηρίξει την επιχειρηματικότητα και την οικονομική ανάπτυξη της πόλης του Πειραιά. Παρέχει υποστήριξη σε επιχειρήσεις, δυνητικούς επιχειρηματίες ή επενδυτές και δωρεάν εξατομικευμένες συμβουλευτικές υπηρεσίες.

Migrant Talent Garden (MTG)

Το πρόγραμμα Migrant Talent Garden (MTG), το οποίο χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία μέσω του EOX και του Ταμείου Επιχορηγήσεων της Νορβηγίας για την απασχόληση των νέων, αντιμετωπίζει την αυξανόμενη ανεργία των νέων μεταναστών με την έναρξη ενός μοναδικού προγράμματος στήριξης της επιχειρηματικότητας. Κύριος στόχος του είναι

⁸¹ Burweila, A. (2019). *MIGRANT AND YOUTH SOCIAL INCLUSION THROUGH ENTREPRENEURSHIP MY-SITE NATIONAL REPORT: GREECE 2018*. Solidarity Now and Erasmus+; Program of the European Union

⁸² Burweila, A. (2019). *MIGRANT AND YOUTH SOCIAL INCLUSION THROUGH ENTREPRENEURSHIP MY-SITE NATIONAL REPORT: GREECE 2018*. Solidarity Now and Erasmus+; Program of the European Union

να εκπαιδεύσει, να καθοδηγήσει και να διασφαλίσει ότι οι νέοι μετανάστες έχουν την ευκαιρία να υλοποιήσουν τις επιχειρηματικές τους ιδέες. Η θερμοκοιτίδα προσφέρει εκπαιδεύσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν βίντεο σχετικά με:

- Βασική επιχειρηματικότητα (πλαίσιο και θεωρία)
- Ελληνικό πλαίσιο επιχειρηματικότητας
- Τα βήματα για την έναρξη μιας επιχείρησης
- Δικτύωση, προσλήψεις και τι σημαίνει στην πραγματικότητα το να είσαι επιχειρηματίας.

Το αποτέλεσμα αυτού του προγράμματος είναι μια σημαντική βοήθεια στην προσπάθεια των μεταναστών να ενταχθούν στην επιχειρηματική κοινότητα⁸³.

Generation 2.0 RED

Όσον αφορά τη γυναικεία επιχειρηματικότητα, το Generation 2.0 RED υλοποιεί τώρα, μαζί με άλλους Ευρωπαίους εταίρους, το έργο "Worldplaces-Workplaces Working with Migrant Women", το οποίο απευθύνεται σε γυναίκες με μεταναστευτικό υπόβαθρο που διαμένουν στην Αττική, ανεξαρτήτως ηλικίας. Μέσω του έργου αυτού, η Υπηρεσία Απασχολησιμότητας πρόκειται να παρέχει ένα πρόγραμμα ειδικά σχεδιασμένο για το γυναικείο φύλο και αποκλειστικά για γυναίκες που επιθυμούν να ενταχθούν ή να επανενταχθούν ισότιμα στην ελληνική αγορά εργασίας, εστιάζοντας παράλληλα στην επίτευξη ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής. Οι συμμετέχουσες στο πρόγραμμα θα επωφεληθούν από: Ατομικές συνεδρίες Συμβουλευτικής Σταδιοδρομίας, ομάδες εργασιακής προετοιμασίας (προετοιμασία για αναζήτηση εργασίας και συνέντευξη, εργασιακά δικαιώματα, εργασιακή κουλτούρα, κοινωνικές δεξιότητες, soft skills), εκπαιδεύσεις για την ισορροπία μεταξύ εργασίας και ζωής (Επίσημος παιδικός σταθμός στην Ελλάδα, ενδυνάμωση των μητέρων και δεξιότητες ζωής) και εκπαιδεύσεις για βασικές δεξιότητες φροντίδας παιδιών. Επιπλέον, η υπηρεσία νομικής συμβουλευτικής θα προσφέρει ατομικές συνεδρίες για τους συμμετέχοντες που αναζητούν συμβουλές όσον αφορά το νομικό τους καθεστώς (δηλαδή το είδος της άδειας διαμονής και την πρόσβαση στην αγορά εργασίας), καθώς και τα δικαιώματά τους στην ελληνική ιθαγένεια.

Σκοπός του προγράμματος είναι να εξασφαλίσει περισσότερες ίσες ευκαιρίες απασχόλησης και εκπαίδευσης για τις γυναίκες μετανάστριες⁸⁴.

Εν κατακλείδι, η επιχειρηματικότητα και ιδίως η επιχειρηματικότητα χωρίς αποκλεισμούς πρέπει να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη διευκόλυνση της επιστροφής στην ανάπτυξη και στη βιώσιμη ανάκαμψη. Λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση της οικονομίας και της αγοράς εργασίας, οι

⁸³ Migrant Talent Garden. (2022). Migrant Talent Garden. Ανάκτηση από <https://startbusiness.today/migrant-talent-garden-lithuania/>

⁸⁴ Generation 2.0 RED . (2022). Welcome to Worldplaces!; Français: <https://g2red.org/welcome-to-worldplaces/>

δράσεις επιχειρηματικότητας που αφορούσαν τους νέους και τις γυναίκες ήταν επαρκείς και ενισχύθηκαν λόγω της κρίσης. Πρόσφατα καταβλήθηκε επίσης προσπάθεια για την ενίσχυση των επιχειρηματικών δεξιοτήτων του πληθυσμού. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν ακόμη πολλά περιθώρια βελτίωσης του συστήματος στήριξης της επιχειρηματικότητας χωρίς αποκλεισμούς, όπως η ενίσχυση της στήριξης της επιχειρηματικότητας των μεταναστών. Οι νόμιμοι μετανάστες, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο θα πρέπει να ενθαρρύνονται να συμμετέχουν σε προγράμματα επιχειρηματικότητας από εθνικούς φορείς (κυρίως από τον ΟΑΕΔ, την ελληνική ΕΑΕ)⁸⁵.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Σε **ευρωπαϊκό επίπεδο**, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσφέρει ορισμένες επιλογές για τη στήριξη νέων επιχειρήσεων που βρίσκονται στα πρώτα στάδια. Οι δυνατότητες αυτές περιλαμβάνουν δίκτυα, προγράμματα πρόσβασης σε ευρωπαϊκή χρηματοδότηση ή ακόμη και εμπειρίες άλλων επιχειρηματιών. Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα:

Enterprise Europe Network

Το δίκτυο αυτό βοηθά τις εταιρείες να καινοτομούν και να αναπτύσσονται σε διεθνές επίπεδο. Το δίκτυο αυτό είναι ο μεγαλύτερος φορέας υποστήριξης παγκοσμίως για μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες στοχεύουν να έχουν διεθνή αντίκτυπο. Επιπλέον, ο εν λόγω φορέας παρέχει συμβουλές και καθοδήγηση, συνδέει εταίρους σε παγκόσμιο επίπεδο και προσφέρει υπηρεσίες που βασίζονται σε λύσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022). Βρείτε περισσότερες λεπτομέρειες, εδώ: <https://een.ec.europa.eu/>.

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Μικροχρηματοδοτήσεων Progress (Progress Microfinance)

Πρόγραμμα που ξεκίνησε το 2010 με σκοπό την αύξηση της διαθεσιμότητας μικροπιστώσεων (δάνεια κάτω των 25.000 ευρώ) για την έναρξη ή την ανάπτυξη μικρών επιχειρήσεων. Βρείτε περισσότερες λεπτομέρειες εδώ: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=836&langId=en>.

- Ανταγωνιστικότητα των ΜΜΕ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν πάνω από το 99% των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και τα 2/3 των θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα. Στο πλαίσιο αυτό, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης αποτελεί σημαντική πηγή στήριξης για την καθοδήγηση των ΜΜΕ και τη μετάβασή τους σε πιο βιώσιμα και

⁸⁵ OECD. (2020). Inclusive Entrepreneurship Policies, Country Assessment Notes; Greece.

ψηφιακά μοντέλα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022). Βρείτε περισσότερες λεπτομέρειες εδώ: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/sme-competitiveness/.

Άλλες καλές πρακτικές που υποστηρίζονται από την ΕΕ, οι οποίες απευθύνονται κυρίως σε μετανάστες που είναι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων ή επιθυμούν να ξεκινήσουν μια επιχείρηση, περιλαμβάνουν:

- [The Network for Migrant Entrepreneurs to Scale Up and Grow](https://www.youthbusiness.org/initiative/m-up)
<https://www.youthbusiness.org/initiative/m-up>.
- **MAGNET** (Migrant Acceleration for Growth - Network for Entrepreneurship Training) - <https://migrantacceleration.eu/>.

Όσον αφορά την κατάσταση στην χώρα, υπάρχουν διάφορα προγράμματα και δίκτυα που αποσκοπούν στην υποστήριξη των επιχειρηματιών. Ωστόσο, η Ρουμανία εξακολουθεί να έχει ανάγκη από μια καλύτερη εθνική στρατηγική προκειμένου να στηρίξει κατάλληλα τους νέους επιχειρηματίες και τις επιχειρήσεις που δημιουργούνται. Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα εθνικών καλών πρακτικών:

Transformator

Πρόκειται για ένα πρόγραμμα το οποίο έχει στόχο τον μετασχηματισμό του επιχειρηματικού μοντέλου και την ανάπτυξη στρατηγικών στόχων. Μέσω της συμμετοχής σας στο TRANSFORMATOR, μπορείτε να συμμετάσχετε σε ένα πρόγραμμα καθοδήγησης από επιτυχημένους επιχειρηματίες, να έχετε πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια και να λάβετε επιχειρηματική εκπαίδευση προσανατολισμένη στις αξίες της βιωσιμότητας και των καλών πρακτικών. Μάθετε περισσότερα γι' αυτό, εδώ:

<https://www.socialinnovationsolutions.org/transformator>.

Start-up Nation

Η αποστολή αυτής της πρωτοβουλίας είναι να προσφέρει εξειδικευμένη υποστήριξη και συμβουλευτικές υπηρεσίες για νέες επιχειρήσεις ή εταιρείες που βρίσκονται σε φάση μετασχηματισμού. Μάθετε περισσότερα γι' αυτήν, εδώ: <https://start-upnation.eu/>.

Η Εθνική Συνομοσπονδία Γυναικών Επιχειρηματιών (CONAF)

Η ευκαιρία αυτή απευθύνεται αποκλειστικά σε γυναίκες επιχειρηματίες στη Ρουμανία και προσφέρει μια σειρά από ποικίλες υπηρεσίες. Η συνομοσπονδία παρέχει πληροφορίες σχετικά με επιχειρηματικές ευκαιρίες, ευκαιρίες χρηματοδότησης, νομοθετική καθοδήγηση, εσωτερική οργάνωση και άλλα συναφή θέματα. Επιπλέον, εκπροσωπεί τα συμφέροντα των επιχειρηματιών, προσφέρει βοήθεια και συμβουλευτικές υπηρεσίες και παρέχει πλαίσια για διεθνή συνεργασία. Το δίκτυο φροντίζει επίσης για τη διεθνή προβολή των μελών του και τα εκπροσωπεί σε εθνικές και διεθνείς εκθέσεις. Επιπλέον, το διοικητικό συμβούλιο της συνομοσπονδίας και η διοίκησή της αποτελούνται αποκλειστικά από γυναίκες επιχειρηματίες. Μάθετε περισσότερα γι' αυτό, εδώ:

<https://conaf.ro/>

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Η GEM - Global Entrepreneurship Monitor εκπόνησε μια μελέτη σχετικά με την αξιολόγηση της επιχειρηματικής δυναμικής στην Πορτογαλία⁸⁶, με στόχο την επίγνωση των συνδέσεων της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Πορτογαλία με το οικονομικό, χρηματοπιστωτικό και κοινωνικό πλαίσιο της χώρας.

Όπως περιγράφηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, η Πορτογαλία έχει σημειώσει προοδευτική αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας τα τελευταία χρόνια. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την παρούσα μελέτη, το ποσοστό επιχειρηματικής δραστηριότητας αρχικών σταδίων, το οποίο περιλαμβάνει επιχειρήσεις ηλικίας έως 42 μηνών, αυξήθηκε από 8,6% το 2016 σε 12,9% το 2019, πράγμα που σημαίνει ότι η Πορτογαλία ακολούθησε την τάση άλλων οικονομιών, όπως οι ΗΠΑ και ο Καναδάς.

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, διεξήχθη έρευνα με 44 εθνικούς ειδικούς που αποτελούνται από διαφορετικούς τύπους ενδιαφερομένων σε τομείς που συνδέονται με την επιχειρηματικότητα, η οποία βοήθησε στον προσδιορισμό των πιο ευνοϊκών, ενδιάμεσων και λιγότερο ευνοϊκών συνθηκών για την επιχειρηματικότητα στην Πορτογαλία. Όσον αφορά τις πιο ευνοϊκές ή ελκυστικές συνθήκες, οι τρεις πρώτες ήταν οι εξής:

⁸⁶ Global Entrepreneurship Monitor (2021). Global Entrepreneurship Monitor, Perfis de Economia. Portugal. Available at: <https://www.gemconsortium.org/economy-profiles/portugal-2>

- Πρόσβαση σε φυσικές υποδομές,
- Εμπορική και επαγγελματική υποδομή
- Οικονομική υποστήριξη.

Όσον αφορά την πρόσβαση σε υλικές υποδομές, επισημάνθηκε η ύπαρξη θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων και ιδρυμάτων για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας σε διάφορες περιοχές της χώρας. Όσον αφορά τις εμπορικές και επαγγελματικές υποδομές, η κύρια θετική πτυχή ήταν η ύπαρξη αρκετών υπηρεσιών και συμβούλων για την υποστήριξη νέων επιχειρήσεων και όσον αφορά την οικονομική υποστήριξη, η πιο θετική πτυχή ήταν η ύπαρξη χρηματοδότησης από Επιχειρηματικούς Αγγέλους για νέες και αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις.

Όσον αφορά τις ενδιάμεσες συνθήκες, αναφέρθηκαν οι ακόλουθες πτυχές:

- Κυβερνητικά προγράμματα,
- Ανοικτότητα της αγοράς και τα εμπόδια εισόδου σε αυτήν,
- Μεταφορά έρευνας και ανάπτυξης.

Όσον αφορά τα κυβερνητικά προγράμματα, επισημάνθηκε η ύπαρξη επιστημονικών και τεχνολογικών πάρκων και θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων, καθώς και η ύπαρξη επαρκούς αριθμού διαθέσιμων προγραμμάτων για τη βοήθεια νέων και αναπτυσσόμενων επιχειρήσεων, που είναι δυνατή μέσω της επαφής με έναν ενιαίο οργανισμό. Το θέμα της ανοικτότητας της αγοράς και των εμποδίων για την είσοδο σε αυτήν απέσπασε αρκετά χαμηλή βαθμολογία εκ μέρους των εμπειρογνομόνων, λόγω του γεγονότος ότι οι νέες και αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις στην Πορτογαλία

αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες στην ανάληψη του κόστους ένταξης στην αγορά σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ. Τέλος, η μεταφορά της έρευνας και της ανάπτυξης αναφέρθηκε επίσης ως ενδιάμεση προϋπόθεση, δίνοντας πιο θετικές αξιολογήσεις στο γεγονός ότι η δημιουργία νέων τεχνολογικών επιχειρήσεων στην Πορτογαλία έχει αρκετή υποστήριξη από την επιστημονική και τεχνολογική βάση της χώρας, καθώς και το γεγονός ότι οι νέες και αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις έχουν εξίσου μεγάλη πρόσβαση στην έρευνα και την τεχνολογία όπως και οι καθιερωμένες επιχειρήσεις. Στην αρνητική πλευρά, με λιγότερο ευνοϊκή αντίληψη, ήταν το γεγονός ότι οι νέες επιχειρήσεις έχουν μικρότερη οικονομική δυνατότητα να αποκτήσουν πρόσφατη τεχνολογία.

Όσον αφορά τις λιγότερο ευνοϊκές πτυχές για την έναρξη μιας νέας επιχείρησης στην Πορτογαλία, αναφέρθηκαν οι ακόλουθες:

- Κυβερνητικές πολιτικές
- Πολιτιστικά και κοινωνικά πρότυπα
- Εκπαίδευση και κατάρτιση

Οι κυβερνητικές πολιτικές αναφέρθηκαν ως μία από τις λιγότερο ευνοϊκές πτυχές της επιχειρηματικότητας στην Πορτογαλία, με κύριο μειονέκτημα το γεγονός ότι οι νέες και

αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις δεν μπορούν να αποκτήσουν τις περισσότερες άδειες και εγκρίσεις που χρειάζονται μέσα σε μια εβδομάδα. Στη συνέχεια, όσον αφορά την πτυχή των πολιτιστικών και κοινωνικών προτύπων, αναφέρθηκε το γεγονός ότι η πορτογαλική κουλτούρα εξακολουθεί να είναι αρκετά απρόθυμη για τον κίνδυνο και η επιχειρηματικότητα δεν ενθαρρύνεται ιδιαίτερα. Στη συνέχεια, όσον αφορά την εκπαίδευση και την κατάρτιση, εξακολουθεί να υπάρχει έλλειψη προσοχής και κατάρτισης στα σχολεία, τόσο στο βασικό όσο και στο δευτεροβάθμιο επίπεδο, με έμφαση στην επιχειρηματικότητα.

6. Τα μεγαλύτερα εμπόδια για την έναρξη μιας νέας επιχείρησης για τις μετανάστριες;

- Αναφορά στα εμπόδια που έχουν οι γυναίκες μετανάστριες (δεξιότητες, ικανότητες) ή πρέπει να αντιμετωπίσουν (εθνικά συστήματα)

Λαμβάνοντας υπόψη το συνολικό επιχειρηματικό περιβάλλον στην Πορτογαλία, ο Oliveira (2019) αναφέρει τους περιορισμούς που αισθάνονται τόσο οι γηγενείς όσο και οι μετανάστες κατά την έναρξη μιας επιχείρησης, μεταξύ των οποίων, όπως προαναφέρθηκε, είναι η δυσκολία πρόσβασης στη χρηματοδότηση της επιχείρησής τους. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι, παρόλο που οι εμπειρογνώμονες στην προαναφερθείσα έρευνα που διεξήγαγε η GEM (2021) θεωρούν ότι η χρηματοδοτική στήριξη είναι μία από τις πιο ευνοϊκές πτυχές της επιχειρηματικότητας στην Πορτογαλία, εντούτοις η πρόσβαση στη χρηματοδότηση εξακολουθεί να αποτελεί μία από τις κύριες ανησυχίες για όσους ξεκινούν μια επιχείρηση και οι νέοι επιχειρηματίες αντιμετωπίζουν διάφορους τύπους περιορισμών.

Άλλοι περιορισμοί στο Πορτογαλικό πλαίσιο που αναφέρει ο Oliveira (2019) έχουν να κάνουν με τη γραφειοκρατία που απαιτείται για την έναρξη μιας επιχείρησης, την υπερβολική φορολογική επιβάρυνση, την έλλειψη προστασίας των επενδυτών, την πληθώρα κανονισμών, την αναποτελεσματικότητα της αγοράς εργασίας και συνολικά ένα μακροοικονομικό περιβάλλον που είναι δυσμενές για την επιχειρηματική πρακτική.

Όσον αφορά τα εμπόδια που αισθάνονται ειδικά οι γυναίκες, στην Πορτογαλία η τάση είναι ετερογενής ανάλογα με την εθνικότητα των επιχειρηματιών και μπορεί, σύμφωνα με τον Oliveira (2019), να αντανakλά συγκεκριμένα πρότυπα πολιτισμικής συμπεριφοράς. Άλλοι περιορισμοί έχουν να κάνουν με τις διπλές διακρίσεις (επειδή είναι γυναίκες και μετανάστριες), οι οποίες δυσχεραίνουν τον καθορισμό επιχειρηματικών στρατηγικών. Οι Rodrigues, Padilla & Malheiros (2011)⁸⁷ αναφέρουν επίσης ότι οι γυναίκες μετανάστριες αντιμετωπίζουν τα ίδια εμπόδια στη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης με οποιοδήποτε άλλο άτομο, ωστόσο, εκτός από τα συνήθη εμπόδια στην επιχειρηματικότητα, μπορούν να επηρεαστούν και από παράγοντες που απορρέουν από τη θέση τους στην Πορτογαλική κουλτούρα και κοινωνία. Σε αυτό το πλαίσιο, μπορεί να

⁸⁷ Rodrigues, F., Padilla, B. & Malheiros, J. (2011) A dimensão psico-social do empreendedorismo imigrante feminino. *Revista Migrações*, 8, pp.93-122

επηρεάζονται από την ευθύνη που έχουν απέναντι στο νοικοκυριό και τα παιδιά τους, με έλλειψη αυτοπεποίθησης ή αυτοεκτίμησης, από την ένταξή τους στην αγορά εργασίας, με το να είναι λιγότερο έμπειρες και να έχουν λιγότερες ευθύνες στη μισθωτή εργασία και να είναι ενδεχομένως περισσότερο εκτεθειμένες στην ανεργία και την εκμετάλλευση και επίσης μπορεί να επηρεάζονται από τη θέση τους ως μετανάστριες στο πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο της χώρας, καθώς, για παράδειγμα, μπορεί να θεωρούνται λιγότερο έμπιστες και αξιόπιστες υπό το πρίσμα ενός κυρίαρχου ανδρικού ρεύματος, σε τομείς όπως η χρηματοδότηση.

ΙΤΑΛΙΑ

Η Ιταλία είναι μια ενδιαφέρουσα αγορά για να ξεκινήσετε μια νέα επιχείρηση. Η Ιταλία είναι η 3η μεγαλύτερη οικονομία στην Ευρώπη και η 8η στον κόσμο. Επιπλέον, η στρατηγική της θέση, από γεωγραφική άποψη, διευκολύνει τις συναλλαγές μεταξύ της Βόρειας Ευρώπης, της Νότιας Ευρώπης, της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, καθιστώντας την Ιταλία ένα εξαιρετικό μέρος για να επεκτείνει κανείς ή να ξεκινήσει μια διεθνή επιχείρηση. Οι πιο κερδοφόροι τομείς στην Ιταλία είναι: ο τουρισμός, η βιομηχανία τροφίμων, η γεωργία, ο μεταποιητικός τομέας και οι επιχειρήσεις ακινήτων.⁸⁸

Επιπλέον, η Ιταλία είναι μια χώρα που ευνοεί τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν το 90% της ιταλικής αγοράς, αλλά πρέπει να έχετε το νόμιμο δικαίωμα να ζείτε και να εργάζεστε στην Ιταλία και γενικά θα πρέπει να έχετε άδεια παραμονής για να μπορέσετε να λειτουργήσετε μια επιχείρηση στην Ιταλία. Εάν είστε από χώρα εκτός της ΕΕ, θα χρειαστείτε επίσης άδεια πριν ξεκινήσετε τις δραστηριότητές σας.⁸⁹

Η Ιταλία λειτουργεί την αγορά της υπό τον όρο της αμοιβαιότητας: όποιος επιθυμεί να ιδρύσει εταιρεία στην Ιταλία μπορεί να το πράξει μόνο εάν Ιταλός πολίτης μπορεί να ιδρύσει εταιρεία στη χώρα από την οποία προέρχεται ο εν λόγω πολίτης. Εάν ένας Ιταλός συναντήσει όρια ή περιορισμούς για να επενδύσει σε μια ξένη αγορά, ο πολίτης αυτής της ξένης χώρας θα αντιμετωπίσει τους ίδιους περιορισμούς στην Ιταλία. Για την καθιέρωση αυτής της αμοιβαιότητας, η βάση δεδομένων του Ιταλικού Υπουργείου Εξωτερικών μπορεί να χρησιμοποιηθεί από έναν τοπικό νομικό σύμβουλο ή από τον συμβολαιογράφο που έχει οριστεί για τη σύσταση της εταιρείας. Η επαλήθευση είναι περιττή όταν ο αλλοδαπός επενδυτής είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή αν κατέχει ήδη έγκυρη άδεια παραμονής στην Ιταλία.

Εάν ο επενδυτής σκοπεύει να μετακομίσει στην Ιταλία για να διαχειριστεί προσωπικά την εταιρεία, είναι πιθανό να χρειαστεί άδεια παραμονής. Αυτή είναι μία από τις σημαντικότερες πτυχές που ένας υποψήφιος αλλοδαπός επενδυτής πρέπει να εξετάσει. Η ανάγκη για άδεια παραμονής δεν

⁸⁸ How to start a business in Italy? Steps and options” (<https://www.italiancompanyformations.com/start-a-business-in-italy/>).

⁸⁹ “Starting a business in Italy” (<https://www.expat.com/en/guide/europe/italy/10644-setting-up-a-business-in-italy.html>).

επηρεάζει άμεσα την ίδρυση της της εταιρείας, αλλά μπορεί να έχει αντίκτυπο στη μελλοντική δραστηριότητα της υπό ίδρυση εταιρείας.⁹⁰

Οι επενδυτές εκτός ΕΕ πρέπει να διαθέτουν μακροχρόνια άδεια παραμονής, η οποία πρέπει να ζητηθεί από το Ιταλικό προξενείο της χώρας όπου ζει ο επενδυτής, υποβάλλοντας αίτηση για πλήρη θεώρηση (visa), κατά προτίμηση θεώρηση αυτοαπασχόλησης. Η διαδικασία για την απόκτηση αυτής της θεώρησης είναι δύσκολη και η απαιτούμενη γραφειοκρατία ποικίλλει ανάλογα με το αν το άτομο σκοπεύει να αυτοαπασχοληθεί ή να ιδρύσει εταιρεία και να κατέχει διευθυντική θέση.

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να ανοίξετε μια εταιρεία στην Ιταλία. Ο πρώτος είναι να απευθυνθείτε σε έναν έμπειρο δικηγόρο εμπορικών υποθέσεων για να έχετε τις σωστές πληροφορίες σχετικά με τον ΦΠΑ, τους φόρους, το κόστος ίδρυσης μιας επιχείρησης, τον τρόπο ίδρυσης υποκαταστήματος μιας αλλοδαπής εταιρείας στην Ιταλία, τις νομικές μορφές που είναι οι πλέον κατάλληλες για τη σύσταση μιας εταιρείας. Τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν και οι λύσεις που πρέπει να βρεθούν αφορούν επίσης το μεταναστευτικό δίκαιο, τη θεώρηση εισόδου και την άδεια παραμονής στην Ιταλία για εργασιακούς και επιχειρηματικούς λόγους.

Όσον αφορά τις νομικές μορφές των εταιρειών, στην Ιταλία η πιο συνηθισμένη μορφή επιχείρησης είναι η Μικρομεσαία επιχείρηση ή ΜΜΕ (PMI). Πρόκειται για εταιρείες που συνεργάζονται με άλλους επιχειρηματίες, μικρές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται μόνο σε ένα τμήμα της αλυσίδας ή συνεργάζονται με άλλες επιχειρήσεις για την παραγωγή και το εμπόριο ενός τελικού προϊόντος ή μιας υπηρεσίας.

Εάν θέλετε να ναυλώσετε μια εταιρεία χωρίς να είστε προσωπικά υπεύθυνοι για τους κινδύνους που σχετίζονται με την επένδυση και την επιχείρηση, μπορείτε να επιλέξετε μια Società a Responsabilità Limitata, γνωστή και ως μια S.R.L. ή μια Società per Azioni, ή S.p.A. Η επιλογή εξαρτάται από το κεφάλαιο που είστε διατεθειμένοι να επενδύσετε, το φορολογικό καθεστώς και την οργανωτική μορφή που επιθυμείτε. Ενώ η S.R.L. είναι η καλύτερη λύση για μετόχους που επιθυμούν να διατηρήσουν προσωπικά τον έλεγχο της διαχείρισης και δεν ενδιαφέρονται να εισαχθούν στο χρηματιστήριο, η S.P.A. λειτουργεί καλύτερα για μεγαλύτερες επενδύσεις και μεγαλύτερο αριθμό επενδυτών, όπου η διαχείριση μπορεί να ανατεθεί σε επαγγελματία που δεν είναι μέλος της εταιρείας. Το πλεονέκτημα και των δύο αυτών μορφών είναι ότι εάν η εταιρεία χρεοκοπήσει, οι μέτοχοι θα χάσουν μόνο τα χρήματα που κατέβαλαν για τις μετοχές τους, ακόμη και αν τα χρέη προς τους εμπορικούς πιστωτές παραμένουν απλήρωτα. Μια εταιρεία μπορεί επίσης να συσταθεί από ένα μόνο άτομο, είτε ως μετοχική εταιρεία είτε ως εταιρεία περιορισμένης ευθύνης. Μια άλλη ενδιαφέρουσα μορφή της S.R.L., που εισήχθη πρόσφατα στην Ιταλία, είναι η "S.R.L. semplificata", η οποία είναι μια εταιρεία περιορισμένης ευθύνης που ιδρύεται με

⁹⁰ "Opening a business in Italy: the basics", Michele Capecchi, 11 May 2017 (<https://www.theflorentine.net/2017/05/11/opening-a-business-in-italy-basics/>).

περιορισμένο κεφάλαιο (από ένα ευρώ έως λιγότερο από 10.000 ευρώ), χωρίς φόρους σύστασης, λιγότερη διοικητική και γραφειοκρατική διαδικασία, μηδενικά συμβολαιογραφικά τέλη κ.λπ.)

Εναλλακτικά, εάν δεν σας ενδιαφέρει να προστατεύεστε από το "εταιρικό πέπλο", μπορείτε να επιλέξετε ένα πολύ πιο απλό (και από πολλές απόψεις φθηνότερο) επιχειρηματικό μοντέλο, την *società di persone*. Η ευκολότερη μορφή εταιρείας απεριόριστης ευθύνης είναι η *ditta individuale* (ατομική επιχείρηση), όταν υπάρχει

μόνο ένας επενδυτής και είναι ο μοναδικός ιδιοκτήτης της επιχείρησης. Εάν δύο ή περισσότερα πρόσωπα αποφασίσουν να ιδρύσουν από κοινού μια επιχείρηση, οι πιο συνηθισμένες επιχειρηματικές μορφές είναι η *Società in Nome Collettivo* (S.n.c., παρόμοια με την ομόρρυθμη εταιρεία) και η *Società in Accomandita Semplice* (S.a.s, παρόμοια με την ετερόρρυθμη εταιρεία). Και στις δύο περιπτώσεις, οι εταίροι έχουν άμεσο διαχειριστικό έλεγχο. Μοιράζονται το δικαίωμα χρήσης του ακινήτου, μοιράζονται τα κέρδη και έχουν από κοινού και εις ολόκληρον ευθύνη για τα χρέη. Η κύρια διαφορά μεταξύ αυτών των δύο τύπων προσωπικών εταιρειών είναι ότι στην S.A.S. τουλάχιστον ένας από τους εταίρους δεν διαδραματίζει διαχειριστικό ρόλο (είναι απλώς ένας οικονομικός επενδυτής) και, σε αντάλλαγμα, αυτός/αυτή απολαμβάνει περιορισμένη ευθύνη για τα χρέη και τις υποχρεώσεις (περιορισμένη στην αρχική του/της επένδυση).⁹¹

Εάν εργάζεστε από το σπίτι ή σε κοινόχρηστο χώρο εργασίας και τα έξοδα της επιχείρησής σας είναι ελάχιστα, μπορείτε να εργαστείτε στην Ιταλία ως *lavoratore autonomo* ή *libero professionista*. Το μόνο που χρειάζεται να κάνετε για να αρχίσετε να εργάζεστε είναι να υποβάλετε αίτηση για *Partita Iva* στην *Agenzia delle Entrate* (γραφείο εσόδων) και να εγγραφείτε στην κοινωνική ασφάλιση στο *INPS* στην κατηγορία *Gestione Separata*. Σε αυτή την περίπτωση, η φορολογία και οι λοιπές διοικητικές δαπάνες που σχετίζονται με το επάγγελμά σας είναι περιορισμένες και, ως εκ τούτου, η διαχείριση μιας δραστηριότητας ελεύθερου επαγγελματία είναι πιο βολική από το να εργάζεστε ως μία από τις προαναφερθείσες επιχειρηματικές δομές.

Όπως περιγράφεται στην παγκόσμια έκθεση *Doing Business 2020*, η Ιταλία εξακολουθεί να έχει χαμηλότερες επιδόσεις από τον μέσο όρο της ΕΕ όσον αφορά την ευκολία άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η Ιταλία κατατάσσεται στην 58η θέση όσον αφορά τη συνολική ευκολία άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας και στην 98η θέση όσον αφορά την έναρξη μιας επιχείρησης, μεταξύ 190 οικονομιών.

Η έναρξη μιας επιχείρησης στην Ιταλία μπορεί να διαρκέσει λιγότερο, αλλά κοστίζει περισσότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ. Σε ένα δείγμα 13 Ιταλικών πόλεων, η έναρξη μιας επιχείρησης μπορεί να διαρκέσει περίπου μία εβδομάδα κατά μέσο όρο. Αυτό είναι πέντε ημέρες γρηγορότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ.

⁹¹ "How to open company in Italy", Damiani & Damiani (<https://www.hq.org/legal-articles/how-to-open-company-in-italy-45780>).

Ωστόσο, το κόστος του είναι 13,8% του κατά κεφαλήν εισοδήματος, το υψηλότερο στην ΕΕ.

Περίπου το 75% του κόστους αυτού αφορά τα απαιτούμενα συμβολαιογραφικά τέλη για τη σύνταξη της εταιρικής πράξης και την προετοιμασία άλλων εγγράφων σύστασης.

Παρόλο που η Ιταλία προχώρησε σε αρκετές βελτιώσεις στις διαδικασίες της για την κατάθεση και την διεκπεραίωση εμπορικών αγωγών, κατατάσσεται στην 122η θέση στην κατηγορία της επιβολής των συμβάσεων σύμφωνα με την έκθεση Doing Business της Παγκόσμιας Τράπεζας. Η εκτέλεση τελεσίδικων δικαστικών αποφάσεων είναι μια χρονοβόρα δικαστική διαδικασία με σημαντική περιφερειακή διακύμανση, καθώς οι πόλεις αντιμετωπίζουν καθυστερήσεις, αναβολές, καθυστερήσεις στην έκδοση αποφάσεων και ελλείψεις προσωπικού. Ο μέσος όρος των ημερολογιακών ημερών για την επίλυση μιας εμπορικής διαφοράς στην Ιταλία είναι 1.120 ημέρες, με την κατάθεση και την επίδοση να διαρκούν κατά μέσο όρο 10 ημέρες, τη δίκη και την έκδοση απόφασης 840 ημέρες και την εκτέλεση και την έκδοση απόφασης 270 ημέρες..

Η φορολογική επιβάρυνση των επιχειρήσεων στην Ιταλία είναι μία από τις βαρύτερες στην Ευρώπη. Κατατάσσεται στην 128η θέση στην έκθεση Doing Business της Παγκόσμιας Τράπεζας για την κατηγορία της καταβολής φόρων. Ενώ ο εταιρικός φορολογικός συντελεστής 24% είναι στα ίδια επίπεδα με τον μέσο θεσμοθετημένο εταιρικό φορολογικό συντελεστή άλλων χωρών του ΟΟΣΑ, πολλά πρόσθετα στοιχεία υπεισέρχονται στις συνολικές φορολογικές υποχρεώσεις. Για παράδειγμα, οι επιχειρήσεις πρέπει να καταβάλλουν 14 φόρους κάθε χρόνο, συμπεριλαμβανομένων του εταιρικού φόρου εισοδήματος (IRES), του περιφερειακού φόρου παραγωγής (IRAP), της κοινωνικής ασφάλισης, της ακίνητης περιουσίας και του ΦΠΑ.

Κατά μέσο όρο, απαιτούνται 238 ώρες ετησίως για την προετοιμασία, την υποβολή και την πληρωμή (ή την παρακράτηση) των διαφόρων φόρων, συμπεριλαμβανομένου του εταιρικού φόρου εισοδήματος, του φόρου προστιθέμενης αξίας ή του φόρου πωλήσεων και των φόρων εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των φόρων μισθοδοσίας και τις κοινωνικές εισφορές. Το συνολικό ποσοστό φόρων και εισφορών ανέρχεται κατά μέσο όρο στο 59,1% του κέρδους.

GERMANIA

Στη Γερμανία, η αυτοαπασχόληση θεωρείται ως επιθυμητός στόχος και η "κουλτούρα της αυτοαπασχόλησης" αυξάνεται όλο και περισσότερο. Και τα δύο αποτελούν τυπικά φαινόμενα στις νεοφιλελεύθερες, καπιταλιστικές κοινωνίες. Το γερμανικό κράτος προσφέρει υποστήριξη σε όσους θέλουν να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση. Παραδείγματα αναφέρθηκαν παραπάνω. Συνολικά, η βιβλιογραφία, καθώς και οι συμμετέχοντες στη μελέτη μας, περιγράφουν το γερμανικό επιχειρηματικό περιβάλλον ως αρκετά σκληρό. Οι πληροφορίες δεν είναι εύκολο να βρεθούν, οι συμβουλές περιγράφονται ως ανεπαρκείς, η γραφειοκρατία και οι φορολογικοί κανονισμοί ορίζονται ως υπερβολικά περίπλοκοι και αδιαφανείς.

Η πραγματικότητα είναι: "Μόνο μία στις δέκα νεοσύστατες επιχειρήσεις γίνεται πραγματικά επιτυχημένη, λένε οι ειδικοί. Πάνω από το 80% όλων των νεοφυών επιχειρήσεων αποτυγχάνουν μέσα σε τρία χρόνια, ενώ ορισμένα στοιχεία ανεβάζουν το ποσοστό στο 90% ή και περισσότερο. Σύμφωνα με το German Start-Up Monitor, το ένα τρίτο των Γερμανών ιδρυτών νεοφυών επιχειρήσεων έχει ήδη στο παρελθόν διακόψει μια νεοφυή επιχείρηση που ίδρυσε. Το 76 τοις εκατό των νεοφυών επιχειρήσεων πραγματοποιείται σε ομάδες, σύμφωνα με μελέτη του German Start-Up Monitor. Η γνωστή αμερικανική θερμοκοιτίδα νεοφυών επιχειρήσεων Y Combinator ανέλυσε κατά τη διάρκεια της συνεργασίας της με αρκετές εκατοντάδες νεοφυείς επιχειρήσεις ότι μόνο μία στις 10 επιτυχημένες νεοφυείς επιχειρήσεις αποτελείται από έναν μόνο ιδρυτή. Οι περισσότερες επιτυχημένες νεοσύστατες επιχειρήσεις αποτελούνται από τουλάχιστον δύο ή περισσότερους ιδρυτές, το ποσοστό αποτυχίας των νεοσύστατων επιχειρήσεων με έναν μόνο ιδρυτή είναι συνεπώς υψηλότερο.⁹²"

Σύμφωνα με την CB Insights (2016), οι τρεις σημαντικότεροι λόγοι αποτυχίας είναι:

1. έλλειψη ζήτησης
2. προβλήματα στην ομάδα
3. έλλειψη μετρητών

Τα μεγαλύτερα εμπόδια για την έναρξη μιας επιχείρησης ως άτομο με μεταναστευτικό υπόβαθρο

Η εξεύρεση κεφαλαίων είναι ένα από τα βασικά εμπόδια στο οικοσύστημα των νεοφυών επιχειρήσεων και για τους μετανάστες ιδρυτές πρώτης γενιάς, είναι ακόμη μεγαλύτερο. Αυτό αντικατοπτρίζεται και στο ύψος της χρηματοδότησης, ιδίως λόγω της υστέρησης στα επιχειρηματικά κεφάλαια. Στο πλαίσιο της σημασίας των επενδύσεων και της χρηματοδότησης, αξίζει να ρίξουμε μια διαφοροποιημένη ματιά στις ειδικές ανάγκες των μεταναστών ιδρυτών και ποια εμπόδια αντιμετωπίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό από άλλους ιδρυτές.

Τα εμπόδια για τους μετανάστες ιδρυτές πρώτης γενιάς είναι:

- Έλλειψη δικτύων 34,5%
- Γραφειοκρατικά εμπόδια μετά την ίδρυση 29,1 %
- Γλωσσικά εμπόδια 21,4%
- Γραφειοκρατικά εμπόδια " εκ των προτέρων " 17,7 %
- Πολιτισμικές διαφορές 10,0%
- Αναγνώριση πτυχίων 3,6%

Η έρευνα του Startup Verband ρώτησε συγκεκριμένα για τις ρατσιστικές εμπειρίες κατά τη διαδικασία της ίδρυσης. Δεν έλαβαν υπόψη άλλες μορφές διακρίσεων (π.χ. σεξισμός) ή ακόμη και

⁹²[Why Start-ups fail](#) (translated into English by author of Social Report)

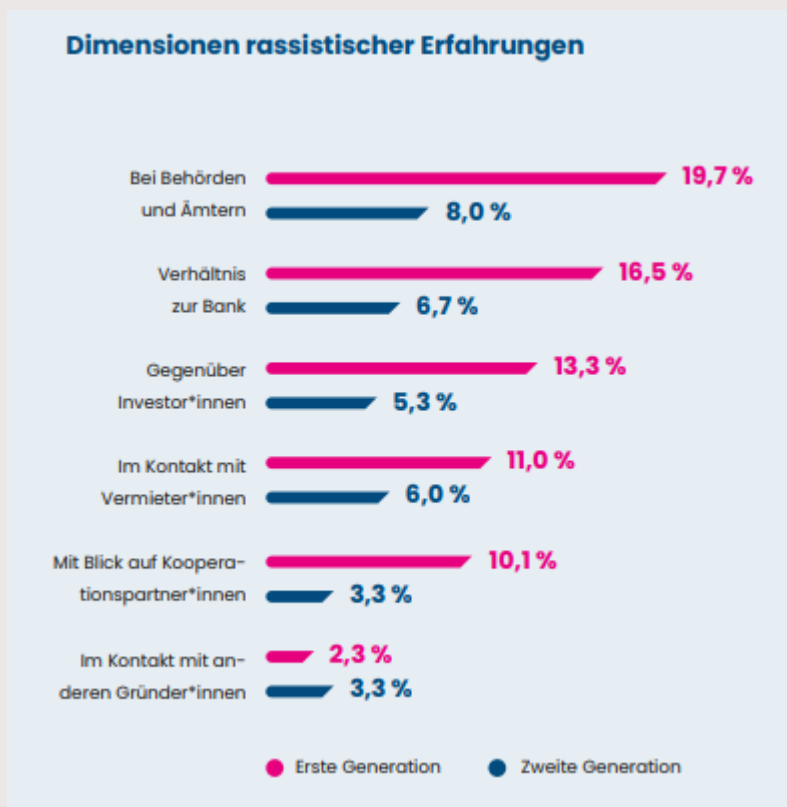

διατομεακές διακρίσεις, αλλά τα παρακάτω αποτελέσματα θα πρέπει να είναι μεταβιβάσιμα ή τουλάχιστον να αποδεικνύουν ότι οι διαρθρωτικές διακρίσεις εξακολουθούν να αποτελούν μεγάλο ζήτημα στη Γερμανία.

Μια ματιά στις διάφορες ομάδες μεταναστών ιδρυτών δίνει μια ένδειξη της έκτασης και της εστίασης των ρατσιστικών εμπειριών. Η ίδια η μελέτη περιγράφει ως "εντυπωσιακό" το υψηλό ποσοστό αυτών μεταξύ των ατόμων που ήρθαν στη χώρα μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους στο πανεπιστήμιο.

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ίδρυσης, το 51,4% των ατόμων που ανήκουν στην "πρώτη γενιά μεταναστών" που δεν πήγαν σε πανεπιστήμιο στη Γερμανία βίωσαν ρατσισμό. Στην ομάδα της "πρώτης γενιάς" όπου τα άτομα πήγαν σε γερμανικό πανεπιστήμιο, το ποσοστό αυτό εξακολουθεί να είναι 32,6%. Στην ομάδα των "δεύτερης γενιάς" είναι 16,7%.

Διαστάσεις ρατσιστικής εμπειρίας

Κρατικές αρχές και υπηρεσίες

Σχέσεις με την τράπεζα

Σχέσεις με επενδυτές

Επαφή με ιδιοκτήτες ακινήτων

Σχετικά με συνεργάτες

Σε επαφή με άλλους ιδρυτές

Δίγλωσσο γράφημα 1 – Διαστάσεις της ρατσιστικής εμπειρίας στη Γερμανία. Πηγή:

<https://publikationen.freiheit.digital/migrant-founders/2022/rassismus>

Έλλειψη πληροφοριών στις πρώτες γλώσσες

Ένα άλλο ζήτημα είναι ότι, παρόλο που υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την ίδρυση και την αυτοαπασχόληση, η πρόσβαση δεν είναι κατάλληλη για άτομα από μεινεκτικά υπόβαθρα. Οι περισσότεροι πόροι είναι στα γερμανικά και είναι κατανοητοί μόνο όταν οι άνθρωποι γνωρίζουν ήδη επιχειρηματικούς όρους και είναι αλλιώς εξοικειωμένοι με το θέμα. Αυτός μπορεί να είναι ένας

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι προτιμούν να συμβουλευούνται τις κοινότητές τους για υποστήριξη πριν να επωφεληθούν από τα προγράμματα που τους προσφέρει το γερμανικό κράτος.

Πολιτισμικές ιδιαιτερότητες που ενδέχεται να δυσχεράνουν τις διαβουλεύσεις

Ένα άλλο ζήτημα είναι ότι πολλοί άνθρωποι που μετανάστευσαν βρίσκουν την "αυτοπροβολή" απίστευτη και μη αυθεντική. Άλλοι δυσκολεύονται να "εκτεθούν" με τις αδυναμίες τους (ή αλλιώς τις ερωτήσεις που έχουν) και προτιμούν να μην τις αντιμετωπίσουν κατά τη διάρκεια της συμβουλευτικής. Επιπλέον, οι άνθρωποι με μεταναστευτικό υπόβαθρο τείνουν να βλέπουν το επιχειρηματικό σχέδιο περισσότερο ως εργασία για το σπίτι από (ή για) τον σύμβουλο ή ως περιττό μέσο ελέγχου των τραπεζών.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Η Βόρεια Μακεδονία είναι μια μικρή οικονομία ανώτερου μεσαίου εισοδήματος με πληθυσμό 1,8 εκατομμυρίων κατοίκων κατά την απογραφή του 2021. Σε σύγκριση με τις γειτονικές οικονομίες, οι τομείς οικονομικής δραστηριότητας της Βόρειας Μακεδονίας είναι σχετικά ισορροπημένοι, με τον τομέα των υπηρεσιών να αντιπροσωπεύει το 57% του ΑΕΠ, τη βιομηχανία το 22,6% και τη γεωργία το 9,1% το 2020. Ο βιομηχανικός τομέας της οικονομίας βασίζεται κυρίως στη μεταποίηση (13% του ΑΕΠ), ιδίως στα χημικά προϊόντα, στον βασικό σίδηρο, χάλυβα και σιδηροκράματα, στα μηχανήματα και στην κλωστοϋφαντουργία. Οι κορυφαίοι τομείς της Βόρειας Μακεδονίας⁹³ από άποψη απασχόλησης είναι οι υπηρεσίες (που απασχολούν το 55% του εργατικού δυναμικού της Βόρειας Μακεδονίας), ακολουθούμενοι από τη βιομηχανία (31% του εργατικού δυναμικού) και τη γεωργία (που απασχολεί σχεδόν το 14%).

Μια ανταγωνιστική οικονομία που βασίζεται σε βιώσιμες επιχειρήσεις ήταν και παραμένει μια από τις βασικές προτεραιότητες για τη Βόρεια Μακεδονία. Η βιώσιμη ανάπτυξη ζωντανών, καινοτόμων και ανθεκτικών επιχειρήσεων επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν. Έτσι, οι προσπάθειες των κυβερνήσεων της χώρας καθ' όλη τη διάρκεια των τελευταίων ετών επικεντρώθηκαν στη συνεχή βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας των επιχειρήσεων της Βόρειας Μακεδονίας και στη δημιουργία ενός ευνοϊκού οικοσυστήματος για βιώσιμες επιχειρήσεις. Το επιχειρηματικό περιβάλλον επωφελήθηκε από τις μεταρρυθμίσεις δημόσιας πολιτικής που σηματοδοτήθηκαν από τη σταθερή οικονομική ανάπτυξη από το 2013, η οποία αναγνωρίστηκε από πολλές σχετικές διεθνείς μελέτες.

Η έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων για την ένταξη στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ προσφέρει τη δυνατότητα σημαντικής βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την ανίχνευση μιας

---

⁹³ State Statistical Office, 2021

οδού προς την πιο παραγωγική ενσωμάτωση στην παγκόσμια οικονομία. Ωστόσο, παραμένουν οι προκλήσεις για την οικονομική και βιώσιμη ανάπτυξη, όπως η μείωση της αύξησης της παραγωγικότητας, ο διαρθρωτικός μετασχηματισμός, οι ελλείψεις στην αγορά εργασίας, η διαφθορά και το αδύναμο κράτος δικαίου.

Το επιχειρηματικό περιβάλλον παρεμποδίζεται από το μεγάλο μέγεθος της παραοικονομίας και την αργή πρόοδο στον εξορθολογισμό των παραφορολογικών επιβαρύνσεων.

Η διάρθρωση της παραγωγής της οικονομίας διαφοροποιήθηκε περαιτέρω κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Ακόμη και κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων ετών, κατά τα οποία η οικονομική δραστηριότητα ταλαιπωρήθηκε από περιορισμούς που σχετίζονταν με την πανδημία, η τομεακή και επιχειρηματική διάρθρωση συνέχισαν τη σταδιακή μετατροπή τους προς ένα υψηλότερο μερίδιο των υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένου του εμπορίου, στην προστιθέμενη αξία και στην απασχόληση.

Η ψηφιοποίηση της οικονομίας προχωρά περαιτέρω, αλλά παραμένει χαμηλή σε σύγκριση με την ΕΕ. Το ποσοστό των νοικοκυριών με πρόσβαση στο διαδίκτυο στο σπίτι αυξήθηκε κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες μεταξύ 2015 και 2020, σε 79 %. Σταθερή ευρυζωνική σύνδεση στο διαδίκτυο χρησιμοποιείται από το 88 % των οικιακών χρηστών και από το 92 % των επιχειρήσεων με δέκα ή περισσότερους υπαλλήλους, αλλά οι μικρότερες επιχειρήσεις εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εμπόδια.

Ο αντίκτυπος του COVID-19 καθώς και οι νέοι κίνδυνοι που απορρέουν από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, συμπεριλαμβανομένων των υψηλών τιμών της ενέργειας, των βασικών προϊόντων και των τροφίμων, σε συνδυασμό με τις διαταραχές της εφοδιαστικής αλυσίδας, έχουν επιδεινώσει τις υφιστάμενες διαρθρωτικές προκλήσεις. Επηρέασαν αρνητικά την ανταγωνιστικότητα και επιβάρυναν σημαντικά επιπλέον τις επιχειρήσεις. Πέραν των έξι σειρών μέτρων για την αύξηση της ανθεκτικότητας των επιχειρήσεων έναντι της πανδημίας COVID-19 που θεσπίστηκαν το 2021, η κυβέρνηση ενέκρινε τον Μάρτιο του 2022 δέσμη μέτρων ύψους 400 εκατ. ευρώ για την προστασία των πολιτών από την άνοδο των τιμών των τροφίμων και της ενέργειας και για να βοηθήσει τις επιχειρήσεις να διατηρήσουν τη ρευστότητά τους. Με στόχο τη στήριξη της οικονομικής ανάκαμψης μέσω αυξημένων επενδύσεων στην πράσινη ανάπτυξη, την καινοτομία, την ψηφιοποίηση και το ανθρώπινο κεφάλαιο, εγκρίθηκε τον Οκτώβριο του 2021 ένα σχέδιο επιτάχυνσης, το οποίο στοχεύει ειδικά στη συγχρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα. Οι συχνές αλλαγές στο κανονιστικό πλαίσιο, οι πολύπλοκες διοικητικές διαδικασίες, η απουσία κανόνων στις επιβαρύνσεις που σχετίζονται με την παραοικονομία, η άνιση εφαρμογή των επιχειρηματικών κανονισμών και η αναντιστοιχία δεξιοτήτων στην αγορά εργασίας παραμένουν σημαντικά εμπόδια για την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι δεσμοί μεταξύ επιχειρήσεων και άλλων φορέων καινοτομίας παραμένουν πολύ αδύναμοι. Τον Οκτώβριο του 2021, η κυβέρνηση ενέκρινε ένα νέο σχέδιο δράσης για την επισημοποίηση της παραοικονομίας, μετά από έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του προηγούμενου σχεδίου. Με βάση έναν δημοσιευμένο κατάλογο των

επιβαρύνσεων της παραοικονομίας μαζί με την αξία τους, έχουν αρχίσει οι προσπάθειες ενόψει της αξιολόγησης, ακύρωσης, βελτιστοποίησης και εξορθολογισμού των επιβαρύνσεων αυτών, οι οποίες θα μπορούσαν επίσης να βοηθήσουν στην επισημοποίηση της παραοικονομίας.

Συνεχίστηκαν οι προσπάθειες για τη βελτίωση της εθνικής πύλης ηλεκτρονικών υπηρεσιών, η οποία παρέχει ηλεκτρονικές υπηρεσίες στους πολίτες και τις επιχειρήσεις.

Η πανδημία COVID-19 και ο επιθετικός πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας προκάλεσαν σημαντικό οικονομικό σοκ που οδήγησε σε χαμηλότερη ανάπτυξη και υψηλότερο πληθωρισμό. Με λιγότερους πόρους για να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις αυτές, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) ήταν ιδιαίτερα ευάλωτες στις επιπτώσεις της κρίσης αυτής. Έχουν βρεθεί να αγωνίζονται για την επιβίωσή τους, χτυπημένες από λουκέτα, μειωμένη ζήτηση και ταξιδιωτικούς περιορισμούς, υψηλότερες τιμές ενέργειας καθώς και διαταραχές στην αλυσίδα εφοδιασμού. Οι ΜΜΕ αποτελούν ζωτικό μέρος ενός ακμάζοντος επιχειρηματικού περιβάλλοντος και βασικούς μοχλούς μιας βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομίας.

Απαιτούνται προσπάθειες για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ως βασικής ικανότητας σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης⁹⁴, με βάση τις θετικές μεταρρυθμίσεις του προγράμματος σπουδών της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΚ) που είναι ευθυγραμμισμένο με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επιχειρηματικών Ικανοτήτων (EntreComp). Θα πρέπει να εξασφαλιστεί ισχυρή ηγεσία μέσω μιας εταιρικής σχέσης πολλών ενδιαφερομένων μερών, καθοδηγώντας συγκεκριμένες δράσεις υπό την ηγεσία της κυβέρνησης με δεσμευμένο προϋπολογισμό που θα υποστηρίζει τη μεταρρύθμιση του προγράμματος σπουδών, την ενσωμάτωση της πρακτικής επιχειρηματικής μάθησης, την ανάπτυξη της καθοδήγησης των εκπαιδευτικών, καθώς και δράσεις για την επέκταση της προ- και ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης των εκπαιδευτικών. Απαιτείται εποπτεία και αξιολόγηση για την παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας και του αντικτύπου.

Απαιτείται επείγουσα δράση για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της προόδου, της αποτελεσματικότητας και του αντίκτυπου των δράσεων που αναλαμβάνονται για τη στήριξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας⁹⁵, ώστε να υποστηριχθεί η εφαρμογή της πρόσφατης στρατηγικής για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει μια διαφανή διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης, υποστηριζόμενη από έκτακτες ενέργειες για την εφαρμογή δεδομένων με ανάλυση κατά φύλο μέσω των εθνικών στατιστικών. και των κρατικά χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων.

Κάποια πρόοδος μπορεί να σημειωθεί στον τομέα της γυναικείας επιχειρηματικότητας με τη δρομολόγηση μιας νέας στρατηγικής για την ανάπτυξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας (2019-2023)⁹⁶ παράλληλα με ένα μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ της κυβέρνησης και της νέας Εθνικής

⁹⁴ OECD: SME Policy Index, Western Balkans and Turkey 2022

⁹⁵ Ibid

⁹⁶ <https://bit.ly/3TIV2Hp>

Πλατφόρμας για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα. Ωστόσο, υπάρχουν περιορισμένες ενδείξεις για ενεργό συμμετοχή μέσω αυτού του μνημονίου και δεν υπάρχει τακτική παρακολούθηση ή αξιολόγηση των δράσεων που ορίζονται στη νέα στρατηγική.

ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα βρίσκεται στην κορυφή της κατάταξης των οικονομιών που εμφανίζουν το πιο περίπλοκο επιχειρηματικό περιβάλλον, γεγονός που εξηγεί σε μεγάλο βαθμό τις δυσκολίες στην προσέλκυση επενδύσεων⁹⁷. Προκειμένου λοιπόν να αποσαφηνίσουμε το επιχειρηματικό περιβάλλον στην Ελλάδα πρέπει να παρουσιάσουμε ορισμένους βασικούς παράγοντες που είναι πολύ σημαντικοί για την κατανόηση του συνολικού σκηνικού.

Ένας από αυτούς είναι ο παράγοντας της πρόσβασης στη χρηματοδότηση. Είναι αλήθεια ότι η πρόσβαση στη χρηματοδότηση είναι αρκετά σημαντική για πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, χωρίς οι επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση, η προσδοκώμενη οικονομική εξέλιξη της Ελλάδας θα μπορούσε να καθυστερήσει. Ο τραπεζικός δανεισμός είναι περιορισμένος σε μια χώρα που εξακολουθεί να είναι βυθισμένη στο χρέος. Σύμφωνα με το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών, από τις 840.000 επιχειρήσεις, μόνο 15.000-25.000 έχουν πρόσβαση σε τραπεζική χρηματοδότηση⁹⁸.

Σήμερα, η αναμενόμενη αύξηση της συνολικής προστιθέμενης αξίας και του μεριδίου απασχόλησης των Μικρομεσαίων επιχειρήσεων αποτελεί βασικό παράγοντα για τη θετική αυξανόμενη τάση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Είναι αλήθεια ότι σε ένα συνολικά μεταβαλλόμενο περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από συνεχείς διαρθρωτικές αλλαγές και έντονες ανταγωνιστικές πιέσεις, ο βασικός ρόλος των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ) στην κοινωνία μας έχει γίνει ακόμη πιο σημαντικός, διότι δημιουργούν ευκαιρίες απασχόλησης⁹⁹. Ο επόμενος παράγοντας που είναι αρκετά σημαντικός για την κατανόηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα είναι το ποσοστό των κρατικών ενισχύσεων και των δημόσιων συμβάσεων. Όσον αφορά τον συγκεκριμένο τομέα, η Ελλάδα αξιολογείται πάνω από τον μέσο όρο των υπόλοιπων κρατών μελών της ΕΕ. Βέβαια, εξακολουθεί να υστερεί σε μεγάλο βαθμό στην επιβράβευση των επιτυχημένων μέσων ενημέρωσης, γεγονός που οδηγεί και στην έλλειψη εμπλοκής των μέσων μαζικής ενημέρωσης με αυτά.

Το φορολογικό ζήτημα αποτελεί έναν ακόμη σημαντικό παράγοντα για την κατανόηση του ελληνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.¹⁰⁰

⁹⁷ FORTUNE GREECE. (2019). TMF: Η Ελλάδα έχει το πιο πολύπλοκο επιχειρηματικό περιβάλλον παγκοσμίως.

⁹⁸ Stamouli, N. (2021). Greek businesses risk missing out on economic recovery.

⁹⁹ Zorounidis, K., Chourlias, P., & Dinoudis, V. (2021). The business environment of Greece.

¹⁰⁰ Business Daily. (2021). Ποιοι είναι οι φόροι που διώχνουν τους επενδυτές από την Ελλάδα.

https://www.businessdaily.gr/oikonomia/51425_poioi-einai-oi-foroi-poy-diohnoyn-toys-ependytes-apo-tin-ellada

Από μια γενικότερη άποψη, το 2022 το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα προσπαθεί να γίνει πιο φιλικό προς τις επιχειρήσεις και ελκυστικό για επενδύσεις από μετανάστες. Οι κύριες επενδυτικές ευκαιρίες και το ισχύον νομικό-θεσμικό πλαίσιο μπορούν να δομηθούν ως εξής: Η Ελλάδα, ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επωφελείται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία. Επιπλέον, η Ελλάδα δικαιούται σημαντική εισροή κεφαλαίων μέσω των Διεθνών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (ΔΧΙ), όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕΠ).

Τέλος, η προώθηση της επιχειρηματικότητας ενσωματώνεται στη στρατηγική "Ευρώπη 2020", η οποία στοχεύει στη δημιουργία των προϋποθέσεων για "έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη". Στο πλαίσιο αυτό, το σχέδιο δράσης "Επιχειρηματικότητα 2020" αποτελεί ένα σχέδιο για αποφασιστική κοινή δράση με στόχο την απελευθέρωση του επιχειρηματικού δυναμικού της Ευρώπης, την άρση των υφιστάμενων εμποδίων και την επανάσταση στην κουλτούρα της επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη. Στόχος του είναι να διευκολύνει τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και να δημιουργήσει ένα πολύ πιο υποστηρικτικό περιβάλλον για τους υφιστάμενους επιχειρηματίες ώστε να ευδοκιμήσουν και να αναπτυχθούν. Το σχέδιο δράσης καθορίζει μια σειρά δράσεων, στο πλαίσιο 3 διαφορετικών πυλώνων δράσης

- Επιχειρηματική εκπαίδευση και κατάρτιση
- Ένα περιβάλλον όπου οι επιχειρηματίες μπορούν να ανθίσουν και να αναπτυχθούν
- Πρότυπα και προσέγγιση συγκεκριμένων ομάδων.

Μια ιδιαίτερη δέσμευση του σχεδίου δράσης είναι η διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας μεταξύ των μεταναστών που ήδη βρίσκονται και διαμένουν στην ΕΕ με βάση τις βέλτιστες πρακτικές των χωρών της ΕΕ.

Το σχέδιο δράσης παρέχει ένα κοινό πλαίσιο πολιτικής και υποστηρικτικά μέτρα που θα βοηθήσουν τις χώρες της ΕΕ να αναπτύξουν και να ενισχύσουν περαιτέρω τις εθνικές τους πολιτικές ένταξης για τους υπηκόους τρίτων χωρών. Η εξασφάλιση της οικονομικής και κοινωνικής συμβολής των υπηκόων τρίτων χωρών στις κοινότητες υποδοχής τους είναι καθοριστικής σημασίας για τη μελλοντική ευημερία, την ευημερία και τη συνοχή των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Η στήριξη της επιχειρηματικότητας, μεταξύ άλλων μέσω της πρόσβασης σε υφιστάμενα προγράμματα μικροπιστώσεων, αποτελεί επίσης ζωτικής σημασίας δίαυλο για την ενίσχυση της συμβολής των υπηκόων τρίτων χωρών στην οικονομία και την κοινωνία στο σύνολό της. Το παρόν σχέδιο δράσης ενθαρρύνει, συνεπώς, τις χώρες της ΕΕ να ενθαρρύνουν την επιχειρηματικότητα μέσω προσαρμοσμένης επιχειρηματικής κατάρτισης και καθοδήγησης και με το άνοιγμα των δομών της βασικής στήριξης της επιχειρηματικότητας για τους υπηκόους τρίτων χωρών. Ακόμη, γνωστοποίησε ότι η Επιτροπή προσδιορίζει τις βέλτιστες πρακτικές για την προώθηση και στήριξη

της επιχειρηματικότητας των μεταναστών και θα χρηματοδοτήσει πιλοτικά σχέδια για τη διάδοσή τους.¹⁰¹

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Όπως δείχνουν οι έρευνες, το επιχειρηματικό οικοσύστημα στη Ρουμανία βρίσκεται υπό ανάπτυξη. Μια πρόσφατη εθνική έκθεση υποστηρίζει ότι η χώρα διαθέτει ένα ορατό και ισχυρό δυναμικό, αλλά υπάρχουν ορισμένες αλλαγές που πρέπει να πραγματοποιηθούν προκειμένου να καλλιεργηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό αυτό το δυναμικό. Οι εμπειρογνώμονες σημειώνουν ότι τα κύρια εμπόδια που εντοπίζονται όσον αφορά τα σημερινά επιχειρηματικά συστήματα είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης, προβλεψιμότητας και διαφάνειας, καθώς και η πρόσβαση στη χρηματοδότηση και η περιορισμένη ικανότητα των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων να έχουν ενεργό ρόλο σε αυτό το πεδίο. Πέρα και πάνω από αυτό, η ανεπαρκής επικοινωνία μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών αυτού του οικοσυστήματος και ο αδύναμος συντονισμός των κυβερνητικών φορέων επιβραδύνουν τη διαδικασία εξέλιξης στο πλαίσιο του επιχειρηματικού εθνικού συστήματος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

1. Τα μεγαλύτερα εμπόδια για την έναρξη μιας νέας επιχείρησης από μετανάστριες

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Όσον αφορά τα εμπόδια που αισθάνονται οι μετανάστες όταν προσπαθούν να ξεκινήσουν μια επιχείρηση, ο Oliveira (2019) αναφέρει, πρώτα απ' όλα, τους περιορισμούς όσον αφορά την πρόσβαση στη χρηματοδότηση, οι οποίοι συνδέονται με τέσσερις παράγοντες:

- Εμπόδια της αγοράς (για παράδειγμα, οι τράπεζες δεν διαθέτουν επαρκείς πληροφορίες για να αναλύσουν τη βιωσιμότητα των επιχειρηματικών σχεδίων)
- Πολιτιστικά εμπόδια (όπως γλωσσικά και κοινωνικά εμπόδια)
- Εμπόδια λόγω έλλειψης ικανοτήτων/δεξιοτήτων (για παράδειγμα, που συνδέονται με δυσκολίες στη δημιουργία επιχειρηματικών σχεδίων)
- Θεσμικά εμπόδια (έλλειψη πιστωτικού ιστορικού, έλλειψη σχέσης με τράπεζα)

Άλλοι περιορισμοί στο πλαίσιο της Πορτογαλίας έχουν να κάνουν με τη γραφειοκρατία που απαιτείται για την έναρξη μιας επιχείρησης, την υπερβάλλουσα φορολογική επιβάρυνση, την έλλειψη προστασίας των επενδυτών, την πληθώρα κανονισμών, και την αναποτελεσματικότητα

¹⁰¹ Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. (2020). Migrant entrepreneurs: https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/migrant-entrepreneurs_en

της αγοράς εργασίας (είναι δαπανηρή η πρόσληψη και η απόλυση εργαζομένων, για παράδειγμα) και, συνολικά, ένα μακροοικονομικό περιβάλλον που είναι δυσμενές για την επιχειρηματική πρακτική.

Όσον αφορά τα εμπόδια που αισθάνονται ειδικά οι γυναίκες, στην περίπτωση της Πορτογαλίας, όπως περιγράφηκε παραπάνω, υπάρχει μια ανισορροπία όσον αφορά την κατανομή ανδρών και γυναικών επιχειρηματιών, ωστόσο η τάση αυτή δεν είναι ομοιογενής μεταξύ των διαφόρων εθνικοτήτων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, σύμφωνα με την Oliveira (2019), αυτό μπορεί να αντανakλά συγκεκριμένα πρότυπα πολιτισμικής συμπεριφοράς. Άλλοι περιορισμοί έχουν να κάνουν με τις διπλές διακρίσεις (επειδή είναι γυναίκες και μετανάστες), οι οποίες δυσχεραίνουν τον καθορισμό επιχειρηματικών στρατηγικών. Επιπλέον, είναι επίσης σημαντικό να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι συχνά συμβαίνει οι άνδρες να εγγράφουν την επιχείρηση στο όνομά τους, παρόλο που στην πράξη πρόκειται για ένα οικογενειακό εγχείρημα στο οποίο συμμετέχουν εξίσου και οι γυναίκες.

ΙΤΑΛΙΑ

Τα εμπόδια και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες κατά την έναρξη μιας νέας επιχείρησης σχετίζονται συχνά με το μεταναστευτικό τους καθεστώς. Για το λόγο αυτό, οι μετανάστριες πρέπει να υποστηρίζονται και να καθοδηγούνται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ένταξής τους.

ΕΛΛΕΙΨΗ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Η απόκτηση γλωσσικών δεξιοτήτων επισημαίνεται συχνά ως βασικό στοιχείο για την ένταξη. Η ανεπαρκής γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής αποτελεί επομένως σημαντικό εμπόδιο για την ένταξη και μπορεί να οδηγήσει τις μετανάστριες σε κοινωνική απομόνωση. Χωρίς γλωσσικές δεξιότητες είναι πιο δύσκολο για τις μετανάστριες να ενημερωθούν για τα δικαιώματά τους και για τις διαθέσιμες υπηρεσίες. Επιπλέον, η περιορισμένη γλωσσική επάρκεια των μεταναστριών τείνει να επηρεάζει αρνητικά τις εκπαιδευτικές προοπτικές των παιδιών τους.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ, ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Η οικογενειακή κατάσταση, η τεκνοποίηση και οι ευθύνες φροντίδας των παιδιών συχνά επηρεάζουν την ένταξη των μεταναστριών και την ικανότητά τους να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες. Οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν τις πιθανότητες απασχόλησής τους και ένταξής τους. Συγκρίνοντας τις προσφύγισες με τις μετανάστριες και τις γηγενείς γυναίκες, το χάσμα μεταξύ των δύο φύλων στην απασχόληση είναι υψηλότερο κατά την περίοδο τεκνοποίησης μεταξύ και 35

ετών. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών προσφύγων είναι υψηλότερο γύρω στα 40 με 50 έτη, δηλαδή πολύ αργότερα σε σύγκριση με τις γηγενείς γυναίκες.

Οι οικογενειακές υποχρεώσεις αποτελούν επίσης πρόκληση για τις μετανάστριες, ιδίως αν ληφθεί υπόψη η ανεπαρκής πρόσβαση σε υπηρεσίες παιδικής μέριμνας και οικονομική βοήθεια. Επιπλέον, οι μετανάστριες ενδέχεται να μην έχουν γνώση των διαθέσιμων μέτρων που υπάρχουν. Η προσβασιμότητα των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης είναι εξίσου σημαντική.

ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Το χαμηλότερο ποσοστό απασχόλησης των μεταναστριών μπορεί εν μέρει να εξηγηθεί από νομικά εμπόδια. Οι σύζυγοι που γίνονται δεκτοί στο πλαίσιο προγραμμάτων οικογενειακής επανένωσης έχουν νομικά περιορισμένη πρόσβαση στην αγορά εργασίας της νέας χώρας για διάστημα που μερικές φορές φτάνει και το ένα έτος. Οι αιτούντες άσυλο μπορεί να αντιμετωπίζουν ακόμη μεγαλύτερες περιόδους αναμονής και αβεβαιότητας. Αυτή η μακρά περίοδος αποτελεί πρόκληση για τις συνολικές προοπτικές ένταξής τους, καθώς οδηγεί σε απώλεια δεξιοτήτων και καθιστά τις γυναίκες εξαρτημένες από το εισόδημα του/της συζύγου τους ή των μελών της οικογένειάς τους.¹⁰²

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΤΥΠΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Για πολλές μετανάστριες, μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις είναι να αναγνωριστούν τα προσόντα και οι δεξιότητές τους στη χώρα υποδοχής. Η διαδικασία μπορεί να είναι πολύ χρονοβόρα και απογοητευτική και συχνά οδηγεί σε αδρανοποίηση και μακροχρόνια ανεργία, με αποτέλεσμα πολλές μετανάστριες να αναλαμβάνουν θέσεις εργασίας για τις οποίες είναι υπερεξειδικευμένες.

Οι πάροχοι υπηρεσιών μπορούν να παρέχουν στις μετανάστριες πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες αναγνώρισης των προσόντων τους και να τις βοηθούν στην πρόσβαση στις υπηρεσίες αυτές. Ωστόσο, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει επίσης να θεσπίσουν πιο διαφανείς και προσβάσιμες διαδικασίες που αξιολογούν και αναγνωρίζουν τα προσόντα και τα διαπιστευτήρια των μεταναστριών.¹⁰³

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

¹⁰² "Eurodiaconia's Guidelines for the Integration of Migrant Women, Eurodiaconia", 18 December 2018 (https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/eurodiaconia-guidelines-integration-migrant-women_en).

¹⁰³ "Opinion of the European Economic and Social Committee on Inclusion of migrant women in the labour market", European Economic and Social Committee, 21 January 2015 (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2015.242.01.0009.01.ENG).

Για να ενισχύσουν την επιτυχία τους, οι επιχειρηματίες αυτοί χρειάζονται υποστήριξη για να μπορέσουν να αποκτήσουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση, να μάθουν πώς να καταρτίζουν ένα επιχειρηματικό σχέδιο και να εξοικειωθούν με το επιχειρηματικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής. Πρέπει να αναπτυχθούν ειδικές πρωτοβουλίες για να βοηθηθούν οι γυναίκες επιχειρηματίες και να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνική επιχειρηματικότητα.

Οι μετανάστριες θα πρέπει επίσης να μπορούν να βασίζονται σε καθοδήγηση από πιο έμπειρους επιχειρηματίες και θα πρέπει να παρέχεται υποστήριξη σε δίκτυα μεταναστριών επιχειρηματιών. Επιπλέον, θα πρέπει να προσφέρεται στις μετανάστριες εκπαίδευση σε θέματα επιχειρηματικότητας, η οποία θα πρέπει να οργανώνεται σε στενή συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους και την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών.

GERMANIA

Ας μιλήσουμε για ένα διαρθρωτικό πρόβλημα που οδηγεί σε μειονεκτήματα για πολλές γυναίκες στη Γερμανία: Παραδοσιακά στις ετεροφυλόφιλες σχέσεις, οι εργασίες φροντίδας κάθε είδους (παιδιά, ηλικιωμένοι συγγενείς, νοικοκυριό, ...) γίνονται κυρίως από τις γυναίκες, ακόμη και αν αυτές και οι σύντροφοί τους εργάζονται τον ίδιο αριθμό εβδομαδιαίων ωρών. Μεταξύ των γυναικών προσφύγων, ωστόσο, ο προσανατολισμός προς την οικογένεια είναι κάπως πιο έντονος. Είναι περισσότερο προσανατολισμένες στην οικογένεια και οι άνδρες πρόσφυγες είναι περισσότερο προσανατολισμένοι στην απασχόληση. Εάν οι γυναίκες με προσφυγική εμπειρία έχουν παιδιά, αφιερώνουν μεγάλο μέρος του καθημερινού τους χρόνου στη φροντίδα των παιδιών τους και στην εκτέλεση των οικιακών εργασιών. Επιπλέον, οι γυναίκες που έχουν προσφυγοποιηθεί διατηρούν λιγότερο συχνές επαφές με Γερμανούς απ' ό,τι οι άνδρες με προσφυγικό υπόβαθρο και επομένως έχουν λιγότερες ευκαιρίες να δημιουργήσουν ένα προσωπικό ή επαγγελματικό δίκτυο. Όμως, ο ισχυρότερος οικογενειακός προσανατολισμός προσφέρει επίσης ευκαιρίες στις γυναίκες πρόσφυγες από αυτή την άποψη: Τα παιδιά συσχετίζονται θετικά με την πιθανότητα επαφής των γονέων με Γερμανούς. Μια πιθανή εξήγηση είναι ότι τα παιδιά ανοίγουν κοινωνικούς χώρους με ποικίλες ευκαιρίες επαφής, για παράδειγμα στους παιδικούς σταθμούς ή στην παιδική χαρά. Ταυτόχρονα, όμως, ο οικογενειακός προσανατολισμός συνεπάγεται και προκλήσεις: οι γυναίκες πρόσφυγες με μικρά παιδιά αντιμετωπίζουν προβλήματα στην εκμάθηση της γλώσσας και στην πρόσβαση σε μαθήματα ένταξης. Γι' αυτές, τα δομικά αλλά και τα ατομικά-οικογενειακά εμπόδια έρχονται στο φως όταν προσπαθούν να έχουν πρόσβαση σε μαθήματα ένταξης.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Women in migration and integration in focus: [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - Frauen in Migration und Integration im Fokus](#)

Εμπόδια στην πρόσβαση σε μαθήματα ένταξης

Κατά βάση, η εκμάθηση της γλώσσας είναι πολύ σημαντική για όλους τους μετανάστες. Μόνο με βασικές γλωσσικές δεξιότητες φαίνεται ρεαλιστική η ένταξη στην κοινωνία και την εργασία.

Ταυτόχρονα, όμως, ιδιαίτερα οι μητέρες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες προκλήσεις στην ένταξη και την εκμάθηση της γλώσσας. Βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση εκκίνησης και έχουν λιγότερες ευκαιρίες να επιδιώξουν επικερδή απασχόληση ή να συμμετάσχουν σε δομημένα προγράμματα εκμάθησης της γλώσσας, όπως μαθήματα ένταξης, λόγω των βαριών ευθυνών του νοικοκυριού και της φροντίδας.

Έχει πλέον αποδειχθεί ότι οι γυναίκες πρόσφυγες συμμετέχουν λιγότερο συχνά σε μαθήματα ένταξης όταν παιδιά προσχολικής ηλικίας ζουν στο νοικοκυριό και πρέπει να τα φροντίζουν.

Πιθανώς το πιο σημαντικό δομικό εμπόδιο είναι η έλλειψη τακτικών υπηρεσιών παιδικής φροντίδας στους δήμους και στις περιφέρειες. Παρά το νομικό δικαίωμα, πολλές οικογένειες προσφύγων δεν λαμβάνουν θέση φροντίδας για τα παιδιά τους παιδί μέχρι την ηλικία των τριών ή ακόμη και των τεσσάρων ετών. Επιπλέον, η γεωγραφική απόσταση μεταξύ του τόπου κατοικίας και των μαθημάτων ένταξης ή της παιδικής μέριμνας αποτελεί ένα ακόμη δομικό εμπόδιο για τις γυναίκες που αφορά. Αυτό είναι ακόμη πιο έντονο στις διαρθρωτικά αδύναμες και αγροτικές περιοχές. Ωστόσο, οι δυσκολίες πρόσβασης στην πορεία ένταξης δεν μπορούν να εξηγηθούν αποκλειστικά από διαρθρωτικά εμπόδια, αλλά συμβαίνουν σε συνδυασμό με ατομικά-οικογενειακά εμπόδια, όπως η παραδοσιακή κατανομή των ρόλων μεταξύ των συντρόφων (συζύγων).¹⁰⁵

Αυτός μπορεί να είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους το τοπίο των προσφορών για τις γυναίκες πρόσφυγες αποτελείται κυρίως από μαθήματα ένταξης και γλώσσας, αθλητισμό και MiA ("Migrantinnen einfach stark im Alltag" - "Γυναίκες μετανάστριες απλά δυνατές στην καθημερινή ζωή"), τα οποία αφορούν βασικά τον προσανατολισμό και την ενδυνάμωση των κοριτσιών και των γυναικών.¹⁰⁶ Η ποιότητα και το περιεχόμενο διαφέρουν από οργάνωση σε οργάνωση. Επιπλέον, η BAMF δεν προσφέρει πληροφορίες για μαθήματα ή άλλες προσφορές σχετικά με επιχειρηματικές ευκαιρίες στη Γερμανία που απευθύνονται ειδικά σε γυναίκες. Στο σημείο αυτό πρέπει να προσθέσουμε ότι τέτοια προγράμματα είναι επίσης σπάνια για άλλες περιθωριοποιημένες ομάδες στη Γερμανία.

Μια πολύ ενδιαφέρουσα παρατήρηση που κάναμε είναι ότι οι στατιστικές που μιλούν για την εκπαίδευση ή/και απασχόληση και τη μετανάστευση, ελάχιστα μιλούν για την κατανομή ορισμένων χαρακτηριστικών μεταξύ των δύο φύλων. (Και μιλάμε για τη Γερμανία, όπου πρέπει να αποκαλύπτεις παντού την ταυτότητα φύλου σου). Θα μπορούσε κανείς να αναρωτηθεί γιατί

¹⁰⁵ Interview "Refugee women and men differ in their living patterns.": [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - "Geflüchtete Frauen und Männer unterscheiden sich in ihren Lebensentwürfen"](#)

¹⁰⁶ [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Migrantinnen einfach stark im Alltag](#)

συμβαίνει αυτό. Μια υπόθεση θα μπορούσε να είναι ότι τα μετακινούμενα άτομα ή τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο εξακολουθούν να γίνονται αντιληπτά ως μια "ξένη, ομοιογενής μάζα" και ότι αυτή η προκατάληψη μεταφέρεται στην αξιολόγηση εργασίας. Εάν η πραγματικότητα της ζωής δεν αντιπροσωπεύεται επαρκώς επιστημονικά, ο λόγος δεν μπορεί να αλλάξει αναλόγως.

Λίγα λόγια για τη διατομεακότητα και την αορατότητα

Ένα άλλο εμπόδιο διαρθρωτικής φύσης είναι οι διατομεακές διακρίσεις. Οι γυναίκες με μεταναστευτικό υπόβαθρο (και άλλες μειονότητες γένους και φύλου που δυστυχώς δεν καλύπτονται ακόμη σε καμία μελέτη) βιώνουν μειονεκτήματα λόγω του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, αλλά και λόγω του (ετερο)σεξισμού. Μια μετανάστρια που δεν έχει ένα συγκεκριμένο είδος εκπαίδευσης μπορεί να επηρεαστεί από τον ταξισμό, κάποια με αναπηροφοβία, κάποια ηλικιωμένη, κάποια χοντρή στην εμφάνιση ή κάποια queer μπορεί να βιώσει εχθρότητα εξαιτίας αυτού. Ένα μεγάλο θέμα συζήτησης είναι η θρησκευτική ελευθερία, η οποία απαγορεύει αποκάλυπτα σε μουσουλμάνες να φορούν χιτζάμπ σε ορισμένους χώρους εργασίας. Άτομα GSM (Gender and Sexual Minorities-Μειονότητες Γένους και Φύλου) μετανάστες πρέπει να βγάλουν άκρη με όλα αυτά στις κοινωνίες μας, ενώ τα θέματά τους παραμένουν αόρατα (όπως αποδεικνύουν όλες αυτές οι μελέτες και οι στατιστικές) στον ευρύτερο διάλογο για τη μετανάστευση και την κοινωνική δικαιοσύνη.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σημαντικές προσπάθειες στη Βόρεια Μακεδονία για τη λήψη αποτελεσματικών μέτρων πολιτικής για την απασχόληση των μεταναστών, και συνεπώς των γυναικών μεταναστριών, έγιναν με την υιοθέτηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την ένταξη των προσφύγων το 2009. Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής, ανέμενε από τον Οργανισμό Απασχόλησης να συμπεριλάβει τους πρόσφυγες ως ομάδα-στόχο στα υφιστάμενα εθνικά προγράμματα απασχόλησης. Ωστόσο, εκτός από την απρόσκοπτη πρόσβαση στις διαδικασίες για την έκδοση αδειών εργασίας, η ομάδα-στόχος δεν επωφελήθηκε ποτέ από τα χρηματοδοτούμενα από το κράτος προγράμματα απασχόλησης.

Ένα πρόσθετο πρόβλημα ήταν το εκπαιδευτικό επίπεδο των προσφύγων, όπου η πλειονότητα των ατόμων σε ηλικία εργασίας δεν είχε ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση στη Βόρεια Μακεδονία, με αποτέλεσμα να μην πληρούν μία από τις βασικές προϋποθέσεις για την υποβολή αίτησης σε ορισμένα από τα κρατικά προγράμματα απασχόλησης.

Προκειμένου να ξεπεραστούν τα προαναφερθέντα προβλήματα, το 2009, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής, ο Οργανισμός Απασχόλησης της πόλης των Σκοπίων, σε συνεργασία με

την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ξεκίνησε την εφαρμογή ενός ειδικού προγράμματος προσφέροντας τα ίδια μέτρα με αυτά του κρατικού προγράμματος.

Το πρόγραμμα επικεντρώνεται στα τρία μοντέλα, ως τα πλέον κατάλληλα για την παροχή βιώσιμων ευκαιριών απασχόλησης:

1. Το μοντέλο αυτοαπασχόλησης,
2. Μέτρα για επιδοτούμενη απασχόληση και
3. Η απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων μέσω επαγγελματικών εκπαιδεύσεων και μαθημάτων.

Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής, σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, έχει αρχίσει να εφαρμόζει τα προτεινόμενα μέτρα με τη σύσταση κοινών επιτροπών για την έγκριση των έργων, ενώ οι διαβουλεύσεις για την υλοποίηση των έργων παρέχονται μέσω του Κέντρου Ένταξης Προσφύγων και Αλλοδαπών και μη κυβερνητικών οργανώσεων.

Το μοντέλο της αυτοαπασχόλησης παρέχει οικονομική στήριξη με τη μορφή επιχορηγήσεων σε πρόσφυγες που θέλουν να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση. Μετά τα πρώτα βήματα προετοιμασίας αποδεκτών επιχειρηματικών προτάσεων, οι πρόσφυγες στη συνέχεια υποστηρίζονται στην εγγραφή ιδιωτικής εταιρείας, στο άνοιγμα επιχειρήσεων και στην τήρηση λογιστικών αρχείων σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς. Η αρχική αξιολόγηση των προηγούμενων εμπειριών και του προσωπικού ιστορικού πραγματοποιείται στο πλαίσιο των προπαρασκευαστικών σταδίων των σχεδίων οικογενειακής ένταξης. Κατά τη διάρκεια της αρχικής περιόδου, το πρόγραμμα υποστήριξε το άνοιγμα δέκα μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων από τον τομέα της χειροτεχνίας, όπως ξυλουργική, τοιχοποιία, κομμωτική, συγκόλληση κ.λπ. Παρά το ευρύ φάσμα υποστήριξης των ιδιοκτητών επιχειρήσεων, κανένα από τα σχέδια δεν πέτυχε. Η αξιολόγηση που παρέχεται στην ιστοσελίδα Στρατηγική για την ένταξη των προσφύγων και των αλλοδαπών στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας 2017-2027¹⁰⁷ δείχνει σοβαρή έλλειψη δεξιοτήτων διοίκησης επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένης της απουσίας προηγμένων επιχειρηματικών γνώσεων και της ικανότητας αντιμετώπισης των διοικητικών διαδικασιών, ως τους κύριους λόγους της αποτυχίας. Επιπλέον, ο έλεγχος της κατάστασης διενεργείται σε ετήσια βάση, γεγονός που μπορεί να δημιουργήσει κίνδυνο λόγω της μη έκδοσης νέου δελτίου ταυτότητας από το Υπουργείο Εσωτερικών, και να στερήσει εντελώς από τον πρόσφυγα το δικαίωμά του να έχει επιχείρηση, και ακόμη χειρότερα, όπως συνέβη στην πράξη, να δημιουργήσει συνθήκες υπό τις οποίες είναι αδύνατο να κλείσει νόμιμα μια ήδη εγγεγραμμένη επιχείρηση.

¹⁰⁷ <https://bit.ly/3VpMjeC>

Σημαντικός αριθμός ατόμων από την καθορισμένη ομάδα-στόχο ήταν αυτοαπασχολούμενοι στη χώρα καταγωγής τους, βάσει των οποίων η τελευταία στρατηγική συνέστησε να λειτουργήσει αυτός ο τρόπος απασχόλησης στην επίσημη αγορά εργασίας. Ωστόσο, η πρακτική έδειξε ότι οι περισσότερες από αυτές τις προηγούμενες αυτοαπασχολήσεις αποτελούσαν μέρος της παραοικονομίας που δεν απαιτούσε τυπικές δεξιότητες διαχείρισης επιχειρήσεων.

Ο μέσος ιδιοκτήτης επιχείρησης στο μοντέλο απασχόλησης προσφύγων θεωρεί την καταβολή κοινωνικών εισφορών ή φόρων ως "απώλεια κερδών", προτιμώντας να λειτουργεί την επιχείρηση στην άτυπη αγορά.

Το μοντέλο της επιδοτούμενης απασχόλησης έχει αποδειχθεί πολύ πιο επιτυχημένο, ιδίως όταν συνδυάζεται με την απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων.

Εδώ, οι εταιρείες λαμβάνουν οικονομική στήριξη για την κάλυψη του ακαθάριστου μισθού για περίοδο έξι μηνών με την υποχρέωση να παρατείνουν τη σύμβαση εργασίας για δύο επιπλέον έτη. Το μοντέλο αυτό υποστήριξε τη βιώσιμη απασχόληση για έντεκα πρόσφυγες (60% άνδρες και 40% γυναίκες). Πριν από την έναρξη της επιδοτούμενης απασχόλησης, οι πρόσφυγες παρακολούθησαν επαγγελματική κατάρτιση σε θέσεις εργασίας στις ίδιες επιχειρήσεις. Αυτό τους επιτρέπει να κατακτήσουν ακριβώς εκείνες τις δεξιότητες που χρειάζεται η επιχείρηση και επιτρέπει μια δίκαιη διαδικασία για τους ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων να αξιολογήσουν τον "μελλοντικό" εργαζόμενο. Η επαγγελματική κατάρτιση είναι απαραίτητη για τη δημιουργία μιας βιώσιμης βάσης για μελλοντικές ευκαιρίες απασχόλησης. Τα τελευταία πέντε χρόνια, συνολικά 69 πρόσφυγες έχουν παρακολουθήσει διάφορες επαγγελματικές εκπαιδεύσεις που σχετίζονται με τη χειροτεχνία (το 30% είναι γυναίκες). Οι περισσότερες εκπαιδεύσεις διεξάγονται σύμφωνα με το μοντέλο του "Προγράμματος επαγγελματικής ανάπτυξης σε γνωστό εργοδότη" και στη συνέχεια ο ίδιος "γνωστός εργοδότης" προσφέρει συμβάσεις εργασίας στους επισκέπτες της επαγγελματικής κατάρτισης.

ΕΛΛΑΔΑ

Σήμερα, η σημασία της γυναικείας επιχειρηματικότητας των μεταναστριών τείνει να γίνεται όλο και μεγαλύτερη. Παρά τη σημασία της γυναικείας επιχειρηματικότητας των μεταναστριών (FME) ως εργαλείο για τη βελτίωση των αποτελεσμάτων της ένταξης των μεταναστριών από τρίτες χώρες, αυτό δεν έχει ανταποκριθεί στις προσδοκίες σε πολλές χώρες της ΕΕ¹⁰⁸. Κάποιες βόρειες χώρες έχουν καλύτερες επιδόσεις, αλλά στην περίπτωση της Ελλάδας, η πραγματικότητα είναι ότι η επιχειρηματικότητα των μεταναστριών δεν αποτελεί προτεραιότητα και οι υπηρεσίες προσφέρονται από μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και διεθνείς οργανώσεις που προσπαθούν να στοχεύσουν

¹⁰⁸ Novak, C. (2022). Entrepreneurship a pathway for female Ukrainian refugees.

σε μια ομάδα γυναικών με διαφορετικά επίπεδα δεξιοτήτων και πολιτισμικές εκτιμήσεις κυρίως από την Αλβανία, την Ουκρανία, τη Γεωργία, τις Αφρικανικές χώρες, τις Φιλιππίνες, τη Βόρεια Αμερική και τώρα από τη Συρία, το Αφγανιστάν, το Ιράκ και το Πακιστάν, σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή και την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR). Είναι αλήθεια ότι οι μετανάστριες έχουν να αντιμετωπίσουν πολλά εμπόδια προκειμένου να ξεκινήσουν μια νέα επιχείρηση στην Ελλάδα. Το δικαίωμα στην εργασία είναι κατοχυρωμένο στους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο από το νόμο. Ωστόσο, οι πληθυσμοί αυτοί βρίσκονται σε μειονεκτική θέση όσον αφορά την πλοήγηση στην αγορά εργασίας.

Επιπλέον, πολλές γυναίκες δεν έχουν πρόσβαση στην απασχόληση ή την επαγγελματική κατάρτιση επειδή έχουν αναλάβει τη φροντίδα μικρών παιδιών.

Όσον αφορά τα εμπόδια από το εθνικό σύστημα, η έλλειψη υποστήριξης από το κράτος καθιστά τις ΜΚΟ, τα ιδιωτικά κολέγια και τα μικρά πιστωτικά ιδρύματα τους μόνους φορείς που βοηθούν τις μετανάστριες να ενταχθούν στον κόσμο των επιχειρήσεων. Τα διαρθρωτικά εμπόδια, όπως οι δυσκολίες στην απόκτηση αδειών παραμονής και εργασίας, αποτελούν σημαντικά αναχώματα, ενώ οι μετανάστριες δυσκολεύονται να κατανοήσουν τη νομική λογιστική και τις γραφειοκρατικές διαδικασίες που απαιτούνται για την έναρξη μιας επιχείρησης. Αν προσθέσουμε και την ελλιπή κατάρτιση των δημοσίων υπαλλήλων για την εξυπηρέτηση των μεταναστευτικών πληθυσμών ο βαθμός δυσκολίας ίδρυσης επιχειρήσεων πολλαπλασιάζεται ιδιαίτερα για τις μετανάστριες που δεν μιλούν ελληνικά¹⁰⁹.

Επιπλέον, οι παραπάνω παράγοντες συνδέονται και με την έλλειψη χρηματοδοτικών εργαλείων. Η έλλειψη πληροφόρησης σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας της αγοράς εργασίας είναι ένας πρόσθετος ανασταλτικός παράγοντας. Η κατάρτιση μέσω εκπαιδευτικών σεμιναρίων σχετικά με τον επιχειρηματικό κόσμο περιορίζεται σε μη κρατικούς φορείς. Ωστόσο, οι σχετικές πληροφορίες παραμένουν διάσπαρτες και κατακερματισμένες και η πρόσβαση σε αυτές είναι αποτέλεσμα καλής δικτύωσης και τύχης.

Συνοψίζοντας, όσον αφορά όλες τις προηγούμενες παρατηρήσεις μας, υπάρχουν πολλά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν προς την κατεύθυνση ενός πιο βιώσιμου μοντέλου επιχειρηματικότητας των μεταναστριών στην Ελλάδα.

Η επιχειρηματικότητα μεταναστών/μεταναστριών αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα, για τα οποία έχουν ληφθεί ορισμένα μέτρα σε μια προσπάθεια να βελτιωθεί η κατάσταση αυτή, αλλά ο δρόμος είναι μακρύς. Στην Ελλάδα, παρά τις προσπάθειες ορισμένων δήμων, ΜΚΟ και πιο πρόσφατα του προγράμματος HELIOS για τους πρόσφυγες, το οποίο διαχειρίζεται ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) και οι εταίροι του, με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η υποστήριξη της ένταξης είναι μέχρι στιγμής κατακερματισμένη και ανεπαρκής¹¹⁰.

¹⁰⁹ Malamidis, C. (2021). The path of business is paved with thorns for migrant women.

¹¹⁰ International Rescue Committee Hellas. (2020). The time is now: A plan to realise the potential of refugees in Greece. International Rescue Committee Hellas.

Για το λόγο αυτό, η είσοδος των μεταναστών στο χώρο αυτό δεν είναι εύκολη. Υπάρχουν πολλά εμπόδια για να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση, αλλά και για το πώς να τη διαχειριστούν. Μερικά από τα σημαντικότερα είναι η έλλειψη δανείων χωρίς εξασφαλίσεις, οι διακρίσεις/έλλειψη υποστήριξης από τη δημόσια γραφειοκρατία/διοίκηση, τα περιοριστικά κριτήρια επιλεξιμότητας για την κρατική χρηματοδότηση εκκίνησης, η ανεπαρκής υποστήριξη από την ελληνική κυβέρνηση, τα ανεπαρκή προγράμματα κατάρτισης για νεοφυείς επιχειρήσεις και ο αδιαμφισβήτητος ρατσισμός από την αγορά¹¹¹.

Συνοψίζοντας, τα συστημικά προβλήματα, όπως η πρόσβαση στη χρηματοδότηση και η γραφειοκρατία, εμφανίζονται τόσο ως προκλήσεις όσο και ως ανάγκες για τους μετανάστες, καθώς δημιουργούν σοβαρά εμπόδια για τους επίδοξους και τους υφιστάμενους επιχειρηματίες. Το ελληνικό κράτος πρέπει να αντιμετωπίσει τις συστημικές ανεπάρκειες, συμπεριλαμβανομένης της μείωσης της γραφειοκρατίας, του εκδημοκρατισμού της πρόσβασης στη χρηματοδότηση και της βελτίωσης της διαθεσιμότητας υπηρεσιών κατάρτισης για τις δυνητικές και υφιστάμενες μετανάστριες επιχειρηματίες¹¹². Οι μετανάστριες επιχειρηματίες χωρίς επαρκείς πόρους αντιμετωπίζουν συχνά δυσκολίες πρόσβασης σε πιστώσεις από τα καθιερωμένα ιδρύματα για τη χρηματοδότηση των επιχειρηματικών τους εγχειρημάτων. Οι λόγοι γι' αυτό περιλαμβάνουν την έλλειψη πιστωτικού ιστορικού/μη μεταβιβάσιμο πιστωτικό ιστορικό από άλλες χώρες, την απουσία σταθερού καθεστώτος διαμονής, την έλλειψη εγγυήσεων ή αυστηρότερα κριτήρια που θέτουν τα πιστωτικά ιδρύματα για δάνεια σε μετανάστες επιχειρηματίες. Τα πιστωτικά ιδρύματα ενδέχεται να αντιμετωπίζουν και άλλα προβλήματα κατά τη συναλλαγή με πελάτες μετανάστες επιχειρηματίες, που σχετίζονται με την έλλειψη γνώσης και κατανόησης αυτής της συγκεκριμένης ομάδας πελατών. Για τους λόγους αυτούς, οι μετανάστες επιχειρηματίες βασίζονται συνήθως σε ανεπίσημα δίκτυα, όπως η οικογένεια ή η κοινότητα, για να αποκτήσουν οικονομική στήριξη για την ίδρυση της επιχείρησής τους¹¹³.

Πίνακας 3: Πηγή χρηματοδότησης για τη σύσταση επιχείρησης για τους μετανάστες επιχειρηματίες για το έτος 2018 στην Ελλάδα:

Πηγή κεφαλαίου εκκίνησης	% των μεταναστών
Ίδιες αποταμιεύσεις	62.7%
Δάνειο από συγγενείς	15.3%
Ίδιες αποταμιεύσεις και δάνειο από συγγενείς	5.1%

¹¹¹ ELIAMEP. (2022). Analysis of specific demands and needs of migrant women aiming to be entrepreneurs. ELIAMEP.

¹¹² Natalia Rozalia Avlona, H. M. (2022). ATHENA; MIGRANT WOMEN AND ENTREPRENEURSHIP IN GREECE. ELIAMEP.

¹¹³ Burweila, A. (2019). MIGRANT AND YOUTH SOCIAL INCLUSION THROUGH ENTREPRENEURSHIP MY-SITE NATIONAL REPORT: GREECE 2018. Solidarity Now and Erasmus+; Program of the European Union.

Κρατική χρηματοδότηση (ΟΑΕΔ)	5.1%
Τραπεζικό δάνειο	5.1%
Συνδυασμένη χρηματοδότηση με δάνεια από συγγενείς/συνομογενείς και τραπεζικό δάνειο	3.4%
Ίδιες αποταμιεύσεις και κρατική χρηματοδότηση	1.7%
Καμία απάντηση	1.7%

Πίνακας 20- Πηγές χρηματοδότησης για εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων από μετανάστες επιχειρηματίες για το 2018 στην Ελλάδα. Πηγή: Migrant and youth social inclusion through entrepreneurship my-site national report: Greece 2018

Αντίθετα, οι Έλληνες επιχειρηματίες επιλέγουν σε υψηλό ποσοστό την κρατική χρηματοδότηση και τα τραπεζικά δάνεια για να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση, ενώ στις τελευταίες θέσεις υπάρχει η επιλογή να χρησιμοποιήσουν τις δικές τους αποταμιεύσεις. Αυτό δείχνει τη διαφορά μεταξύ των μεταναστών και των Ελλήνων επιχειρηματιών, μια διαφορά που είναι αποτέλεσμα της δυσκολίας που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στην πρόσβαση στην κρατική χρηματοδότηση.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Ο ρουμανικός επιχειρηματικός τομέας χαρακτηρίζεται επίσης ως ευέλικτος και καινοτόμος. Έτσι, οι νέοι είναι όλο και περισσότερο επιχειρηματικά σκεπτόμενοι και επιθυμούν να ξεκινήσουν μια επιχειρηματική καριέρα. Η Ρουμανία διαθέτει πολλά τοπικά προγράμματα που στοχεύουν στην ενίσχυση και υποστήριξη των επιχειρηματιών, το Startarium τα απαριθμεί (<https://startarium.ro/articol/programe-antreprenori-2022>) και καθοδηγεί τους επιχειρηματίες να βρουν το κατάλληλο για αυτούς. Επιπλέον, το Impact Hub Bucharest προσφέρει καθοδήγηση και ενημερωτική υποστήριξη σε επιχειρηματίες που σκέφτονται να ανοίξουν μια νεοφυή επιχείρηση (<https://www.impacthub.ro/programe/>).

Όσον αφορά τα κυβερνητικά συστήματα υποστήριξης, το **Υπουργείο Επιχειρηματικότητας και Τουρισμού** προσφέρει ορισμένες χρήσιμες πληροφορίες στην ιστοσελίδα του (<http://www.imm.gov.ro/en/>). Επιπλέον, ο εν λόγω φορέας μαζί με το **Υπουργείο Ευρωπαϊκών Επενδύσεων και Έργων** (<https://mfe.gov.ro/>) κοινοποιεί πληροφορίες σχετικά με τη χρηματοδότηση και άλλα εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους επιχειρηματίες προκειμένου να ξεκινήσουν την λειτουργία τους.

Η έναρξη μιας νέας επιχείρησης αποτελεί πρόκληση, ανεξάρτητα από το φύλο, το υπόβαθρο ή άλλα δημογραφικά στοιχεία. Παρ' όλα αυτά, έρευνες έχουν δείξει ότι οι γυναίκες είναι πιο δύσκολο να εισέλθουν στον επιχειρηματικό κόσμο σε σύγκριση με τους άνδρες. Το Forbes (2018) σημειώνει ότι οι πιο εμφανείς προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες ως επιχειρηματίες είναι οι εξής:

- - Περιορισμένη χρηματοδότηση
- - Εξισορρόπηση των ευθυνών
- - Φόβος της αποτυχίας
- - Ανεπαρκές σύστημα υποστήριξης
- - Ανισότητα των φύλων

Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε στις προηγούμενες ενότητες, μια γυναίκα μετανάστρια που θα ήθελε να εισέλθει στον επιχειρηματικό κόσμο στη Ρουμανία θα αντιμετωπίσει πιθανότατα γραφειοκρατικά ζητήματα, επικοινωνιακά προβλήματα με τους άλλους φορείς και περιορισμένους πόρους χρηματοδότησης.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

1. Τα αποτελέσματα της κοινοπραξίας WINNBIZ

Το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε σε περισσότερες από 100 μετανάστριες που ζουν στην Πορτογαλία, την Ιταλία, την Γερμανία, τη Βόρεια Μακεδονία, την Ελλάδα και τη Ρουμανία, προκειμένου να μάθουμε το προφίλ τους σε κάθε χώρα, καθώς και τις απόψεις τους σχετικά με την επιχειρηματικότητα.

Α. ΠΡΟΦΙΛ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ

Συνολικά, 111 μετανάστριες απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, οι οποίες ανήκουν στις ακόλουθες ηλικιακές ομάδες:

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός ερωτηθέντων
18-24	13
25-34	37
35-44	26
45-54	22
55-64	12
>64	1

Πίνακας 21 - Ηλικιακές ομάδες των ερωτηθέντων

Σχεδόν το 60% των γυναικών που ερωτήθηκαν έχουν παιδιά. Σε ό,τι αφορά την οικογενειακή κατάσταση, το 53% των ερωτηθέντων είναι παντρεμένες, το 32% είναι ελεύθερες/ανύπαντρες, το 7,5% είναι χήρες και το 7,5% είναι διαζευγμένες.

Όσον αφορά το έτος μετανάστευσης, οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες μετανάστευσαν μετά το 2010 (σχεδόν 75%) ή μεταξύ 1990 και 1999 (18%).

Έτος μεταναστεύσεων	Ποσοστό
1980-1989	2%
1990-1999	18%
2000-2009	4,5%
2010-2019	37,5%
2020-2022	38%

Πίνακας 22 - Έτος μετανάστευσης

Λόγοι μετανάστευσης

Σχεδόν το 45% των ερωτηθέντων γυναικών δήλωσαν ότι ο λόγος που μετανάστευσαν ήταν οικογενειακός (σχέση ή επανένωση). Το 13,5% των μεταναστριών δήλωσε ότι μετακόμισε για σπουδές, το 17,5% ανέφερε την εργασία και το 18,5% ανέφερε το καθεστώς του πρόσφυγα.

Κίνητρο για μετανάστευση	Ποσοστό
Εργασία	17,5%
Σπουδές	13,5%
Οικογένεια (Σχέση)	28%
Οικογένεια (Επανένωση)	15,5%
Το καθεστώς του πρόσφυγα	18,5%
Άλλο	8%

Πίνακας 23 - Λόγοι μετανάστευσης.

Εκπαίδευση

Στη μελέτη που διεξήχθη στο πλαίσιο αυτού του έργου, οι περισσότερες γυναίκες που απάντησαν είχαν κάποιο ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης (60%), όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

Εκπαιδευτικό υπόβαθρο	Ποσοστό
Δημοτικό σχολείο	9,5%
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	29%
Πτυχίο επιπέδου bachelor	32%
Μεταπτυχιακό δίπλωμα ενός έτους	11,5%
Μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης 2 ετών	13,5%
Διδακτορικό Δίπλωμα	3%
Χωρίς Εκπαίδευση	2%
Άλλο	6,5%

Πίνακας 24 - Προσόντα των ερωτηθέντων

Β. ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η πρώτη ερώτηση σχετικά με τις απόψεις των ερωτηθέντων γυναικών για την επιχειρηματικότητα ήταν αν η λέξη επιχειρηματικότητα έχει αρνητική ή θετική σημασία για αυτές, και στην οποία οι περισσότερες γυναίκες απάντησαν ότι έχει θετική χροιά (80%), το 15% των γυναικών ήταν αβέβαιες και για 3 γυναίκες είχε αρνητική σημασία..

Οι συμμετέχουσες ερωτήθηκαν επίσης αν η άποψή τους για την επιχειρηματικότητα έχει αλλάξει από τότε που μετακόμισαν σε άλλη χώρα, όπου το 41% των γυναικών απάντησε ότι έχει αλλάξει και η πλειοψηφία, το 50% των γυναικών, απάντησε ότι δεν είχε αλλάξει.

Στη συνέχεια, οι ερωτώμενες ρωτήθηκαν αν είχαν εργαστεί ποτέ, στο οποίο 44% απάντησαν ότι είχαν και 56% απάντησαν ότι δεν είχαν.

Ρωτήθηκαν επίσης αν είχαν σκεφτεί ποτέ να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση, στο οποίο το 75% απάντησαν ότι το είχε κάνει και το 25% απάντησε ότι δεν το είχε κάνει.

Σε περίπτωση που το είχαν κάνει, τους ζητήθηκε να αναφέρουν τα συστήματα υποστήριξης στα οποία θα μπορούσαν να βασιστούν για να ξεκινήσουν μια επιχείρηση, όπου δόθηκαν οι ακόλουθες απαντήσεις:

Ενδεχόμενα συστήματα υποστήριξης	Ποσοστό
Οικογένεια και συγγενείς	34%
Τοπικές αρχές	7%
Δίκτυα γυναικών επιχειρηματιών	13,5%
Υπηρεσίες μεταναστών	11%
Δεν γνωρίζω	29%

Πίνακας 25 - Πιθανές υποστηρικτικές υπηρεσίες.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 26, οι περισσότερες συμμετέχουσες απάντησαν ότι το κύριο σύστημα υποστήριξης στο οποίο μπορούν να βασιστούν για να ξεκινήσουν μια επιχείρηση είναι η οικογένεια και οι συγγενείς, και ακολουθούν όσοι δεν γνωρίζουν σε τι μπορούν να βασιστούν. Φαίνεται ότι υπάρχει μια γενική έλλειψη ενημέρωσης για τις διαθέσιμες θεσμικές/κυβερνητικές υπηρεσίες και προγράμματα υποστήριξης, γεγονός που υπογραμμίζει τη σημασία της αύξησης των γνώσεων σε αυτούς τους τομείς.

Όταν ρωτήθηκαν ποιο θεωρούν ότι είναι το κύριο εμπόδιο για την έναρξη μιας επιχείρησης, οι περισσότεροι αναφέρθηκαν στην έλλειψη πόρων, και ακολούθησε η δυσκολία εύρεσης κεφαλαίου εκκίνησης ή άλλων τύπων χρηματοδότησης. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η έλλειψη επαρκούς εκπαίδευσης και η έλλειψη εξειδικευμένων δεξιοτήτων αναφέρθηκαν επίσης.

Αιτίες	Απαντήσεις
Έλλειψη πόρων	46
Αδυναμία εύρεσης αρχικού κεφαλαίου ή άλλης χρηματοδότησης	44
Έλλειψη δικτύων	31
Έλλειψη επιχειρηματικής ιδέας	27
Έλλειψη επαρκούς εκπαίδευσης	26
Έλλειψη εξειδικευμένων δεξιοτήτων	22

Αβεβαιότητα για το μέλλον	21
Έλλειψη επιχειρηματικού εταίρου	20
Έλλειψη επιχειρηματικής νοοτροπίας	19
Έλλειψη χρόνου	16
Έλλειψη εγκάρσιων δεξιοτήτων	16
Είμαι ευχαριστημένος με την τρέχουσα θέση μου	12
Πολιτιστικοί λόγοι	11
Οικογενειακά θέματα	9
Έχω λάβει πάρα πολλά αρνητικά σχόλια από άλλους επιχειρηματίες	7
Έλλειψη ενδιαφέροντος για την επιχειρηματικότητα	4
Άλλο	6

Πίνακας 26 - Εμπόδια για την έναρξη μιας επιχείρησης

Υπήρξε επίσης μια ερώτηση σχετικά με το ποιες είναι οι βασικές δεξιότητες ενός επιχειρηματία. Οι γυναίκες που απάντησαν κλήθηκαν να επιλέξουν από ένα σύνολο δεξιοτήτων, κατατάσσοντας τη σημασία τους από χαμηλή έως υψηλή. Αυτές ήταν οι δεξιότητες με σειρά από τις πιο σημαντικές (περισσότερες θετικές ψήφοι) προς τις λιγότερο σημαντικές (λιγότερο θετικές ψήφοι):

1. Συνεχής βελτίωση
2. Επίλυση προβλημάτων
3. Δημιουργικότητα
4. Αξιολόγηση κινδύνων
5. Αυτοπεποίθηση/ανεκτικότητα
6. Ηγεσία και ομαδική εργασία
7. Ικανότητα ανάληψης πρωτοβουλιών και επιχειρηματικότητας
8. Παγκόσμια νοοτροπία
9. Επικοινωνία
10. Πολιτιστική ευαισθητοποίηση
11. Δεξιότητες διαπραγμάτευσης

12. Κριτική σκέψη
13. Δικτύωση
14. Διαχείριση έργων
15. Αξιολόγηση και δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας
16. Μεταφορά γνώσεων
17. Εμπορευματοποίηση

Παρόλο που όλες οι δεξιότητες που αναφέρθηκαν είναι σημαντικές, η συνεχής βελτίωση θεωρήθηκε ότι είναι η κορυφαία δεξιότητα που είναι απαραίτητη για έναν επιχειρηματία.

Οι γυναίκες ρωτήθηκαν επίσης αν θεωρούν ότι οι γλωσσικές τους δεξιότητες είναι επαρκείς για την χώρα στην οποία βρίσκονταν, όπου το 64,5% απάντησε ότι ήταν και το 35,5% θεώρησε ότι οι δεξιότητές τους δεν ήταν επαρκείς.

Ζητήθηκε επίσης από τις ερωτώμενες γυναίκες να δηλώσουν ποιες τρεις δεξιότητες θεωρούν ότι είναι οι πιο σημαντικές για την επιχειρηματική συμπεριφορά. Αυτές ήταν οι δεξιότητες που αναφέρθηκαν συχνότερα:

- Δημιουργικότητα
- Κριτική σκέψη
- Δικτύωση
- Ομαδική εργασία
- Επιμονή
- Επίλυση προβλημάτων
- Ανθεκτικότητα
- Υπομονή
- Προγραμματισμός
- Υπευθυνότητα
- Λάμψη
- Ακρίβεια
- Ανοιχτό πνεύμα
- Όραμα
- Συγκεκριμενοποίηση
- Αντικειμενικότητα
- Πρωτοβουλία
- Θυσίες
- Αποφασιστικότητα
- Κριτική ικανότητα

- Εμπειρία
- Ηγετική ικανότητα
- Σταθερότητα
- Ανταγωνιστικότητα
- Σεβασμός
- Θετικισμός
- Αυτοπεποίθηση
- Πάθος

Στο τέλος, οι ερωτώμενες γυναίκες ρωτήθηκαν σε ποιους τομείς θα έπρεπε να βελτιωθούν ή/και να αναπτύξουν για να ξεκινήσουν μια επιχείρηση.

Τομέας	Απαντήσεις
Επιχειρηματικός προγραμματισμός	66
Δικτύωση	46
Αυτοπεποίθηση	45
Επικοινωνία	39
Ανάπτυξη επιχειρηματικής ιδέας	38
Κατανόηση της ομάδας στόχου	31
Ανθεκτικότητα και επιχειρηματικότητα	30
Διαπολιτισμικές δεξιότητες	30
Δημιουργικότητα και δεξιότητες καινοτομίας	30
Ευκαιρίες εντοπισμού και αναγνώρισης δεξιοτήτων	29
Διερεύνηση της κουλτούρας φιλοξενίας και των τρόπων ένταξης	27
Καθημερινή επίλυση προβλημάτων	23
Προσανατολισμός ομάδας στόχου	22
Άλλο (διευκρινίστε)	6

Πίνακας 27- Δεξιότητες βελτίωσης/ανάπτυξης

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων υπογράμμισε την ανάγκη να μάθουν περισσότερα για τον επιχειρηματικό σχεδιασμό προκειμένου να ξεκινήσουν μια επιχείρηση, καθώς και την ανάγκη να αναπτύξουν δεξιότητες δικτύωσης.

Ουσιαστικά, οι γυναίκες που ρωτήθηκαν αναγνωρίζουν την ανάγκη ανάπτυξης εξειδικευμένων δεξιοτήτων που έχουν να κάνουν με την γνώσεις για το σχεδιασμό και τη λειτουργία μιας επιχείρησης, αλλά και την ανάγκη να εργαστούν πάνω σε εγκάρσιες δεξιότητες, όπως η αυτοπεποίθηση και η επικοινωνία. Επιπλέον, η ανάγκη να εργαστούν πάνω στις διαπολιτισμικές ικανότητες και να εξερευνήσουν την κουλτούρα της χώρας υποδοχής θεωρείται επίσης σημαντικό.

ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΟΜΑΔΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

1. Η κοινότητα WINBIZ μιλάει για την ίδια: σημαντικά ευρήματα

Προκειμένου να παρατηρήσουμε και να κατανοήσουμε καλύτερα την τρέχουσα κατάσταση καθώς και τα παραπάνω δεδομένα, και να διασφαλιστεί μια ποιοτική προσέγγιση, οργανώθηκαν απευθείας συνεντεύξεις και συζητήσεις σε ομάδες εστίασης σε κάθε συμμετέχουσα χώρα, απευθυνόμενοι σε άτομα διαφορετικής εθνικότητας, υπόβαθρου και εκπαίδευσης.

Στους συμμετέχοντες υποβλήθηκαν ερωτήσεις, σχετικά infographics, βίντεο και ερευνητικά αποτελέσματα, πάνω στα οποία πραγματοποιήθηκαν συζητήσεις με σχόλια από προσωπικές εμπειρίες και πεποιθήσεις.

Παρόλο που κάθε συμμετέχοντας είχε έρθει αντιμέτωπος με διαφορετικά προβλήματα και συνθήκες και πολλές φορές οι απόψεις τους ήταν εντελώς αντιφατικές, η κοινότητα εξέφρασε συνολικά κάποιες εμπειρίες και πεποιθήσεις που ήταν κοινές όχι μόνο μεταξύ των συμμετεχόντων της ίδιας χώρας, αλλά και μεταξύ των ίδιων των χωρών.

- Οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι έχουν αντιμετωπίσει ρατσιστική και δυσμενή ή προκατειλημμένη μεταχείριση, ειδικά κατά την περίοδο της άφιξής τους στην Ευρώπη, αν και ορισμένοι δεν θεώρησαν το πρόβλημα ότι ήταν ήταν σημαντικού μεγέθους - μάλλον θέμα έλλειψης κατανόησης και πολιτισμικών διαφορών.
- Οι περισσότεροι είχαν βιώσει διακρίσεις στην ακαδημαϊκή και επαγγελματική τους ζωή, καθώς τους προσφέρθηκαν θέσεις εργασίας με χαμηλά προσόντα ή είχαν διαφορετική μεταχείριση λόγω της προφοράς τους ή γλωσσικών εμποδίων.
- Δυσκολίες υπήρχαν επίσης στην καθημερινή τους ζωή, είτε με τη στέγαση είτε με την αντιμετώπιση της γραφειοκρατίας, η οποία συχνά δεν ήταν εύκολη και καθυστερούσε τις διαδικασίες αναγνώρισης διπλωμάτων.
- Οι περισσότεροι αισθάνονταν αισιόδοξοι για το μέλλον και χαίρονταν που αυτό το έργο καταβάλλει προσπάθειες για να φέρει αυτό το το θέμα στο προσκήνιο.
- αναγνώρισης διπλωμάτων.
- Οι περισσότεροι αισθάνονταν αισιόδοξοι για το μέλλον και χαίρονται που αυτό το έργο καταβάλλει προσπάθειες για να φέρει αυτό το το θέμα στο προσκήνιο.
- Τα προβλήματα της αναγνώρισης των διπλωμάτων και οι γλωσσικοί περιορισμοί, αναγκάζουν τους συμμετέχοντες σε δουλειές χαμηλότερης βαθμίδας και χαμηλότερου μισθού. Η σχετική γραφειοκρατία και η πίεση των προσδοκιών.

- Αν και αντιμετώπισαν προκαταλήψεις, ορισμένοι συμμετέχοντες δεν είχαν κακές εμπειρίες, ενδεχομένως χάρη στο γεγονός ότι ήταν λευκοί και παντρεμένοι με Ευρωπαϊό πολίτη.
- Περιεγράφηκαν κακές συνθήκες εργασίας, οι οποίες μερικές φορές οδηγούν στην αυτοαπασχόληση. Η θετική στάση, η καλή επικοινωνία, οι εγκάρσιες δεξιότητες και η ευρηματικότητά τους, η κατάλληλη συμβουλευτική και η επαγγελματική βοήθεια ήταν μερικά από τα χαρακτηριστικά και τις δεξιότητες που απαιτούνται για την αυτοαπασχόληση που αναφέρθηκε.
- Τα γλωσσικά μαθήματα παραχωρούνται σπάνια σε παντρεμένες γυναίκες με παιδιά, λόγω της πεποίθησης ότι θα ασχολούνται μόνο με τη φροντίδα του νοικοκυριού. Η ανάγκη για γλωσσικά & ενταξιακά μαθήματα για τις γυναίκες, καλύτερες ευκαιρίες και αντιρατσιστική & αντισεξιστική εκπαίδευση υποστηρίχθηκαν θερμά.
- Τα νομικά και γραφειοκρατικά εμπόδια αποτελούν το κύριο πρόβλημα, αλλά η πλειοψηφία των μεταναστών επιθυμεί να μετακομίσει σε άλλη χώρα και αυτό καθιστά δυσκολότερη την ενσωμάτωσή τους.
- Ανάγκη για μηχανισμούς υποστήριξης, καταγραφή των εθνικών ευκαιριών για επιχειρηματικότητα και καθοδήγηση για τις γυναίκες που επιθυμούν να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση.
- Διαφορετικοί τύποι των μεταναστών μπορεί να προσφέρουν αλλά και να περιμένουν διαφορετικά πράγματα με βάση τις δεξιότητές τους και τις ικανότητές τους.
- Δύσκολη εξισορρόπηση των ρόλων ως μητέρες και εργαζόμενες γυναίκες, δυσκολία στην ένταξη λόγω γλωσσικών και εκπαιδευτικών εμποδίων, καθώς και λιγότερες ευκαιρίες και βοήθεια σε σχέση με τις γηγενείς γυναίκες.
- Τα γραφειοκρατικά εμπόδια προκαλούν τα περισσότερα προβλήματα για την ένταξη, αλλά η οικονομική κατάσταση και ο κακός σχεδιασμός δεν επιτρέπουν επίσης να υπάρξει πρόοδος.
- Ο ρατσισμός υπήρχε από ορισμένους, αλλά το ίδιο και η αγάπη και η υποστήριξη από άλλους.
- Οι δημόσιοι φορείς δεν έρχονται σε άμεση επαφή με τις μετανάστριες, ιδίως όσες ενδιαφέρονται για την επιχειρηματικότητα. Έλλειψη σχεδίων δράσης.
- Αν και αρχικά ακούγεται ωραίο και ελκυστικό, ορισμένες συμμετέχουσες βρήκαν ότι η μετανάστευση στη Ρουμανία είναι πιο δύσκολη στην πράξη, με κάποια χαρακτηριστικά συντηρητισμού, εργασιακές δυσκολίες και καμία βοήθεια από τα ιδρύματα. Άλλοι ισχυρίστηκαν ότι ήταν αρκετά εύκολο και ότι τους δόθηκε υποστήριξη.
- Η γλώσσα και η κοινωνική ενσωμάτωση αποτέλεσαν τα μεγαλύτερα εμπόδια. Γραφειοκρατικές διαδικασίες όπως τραπεζικοί λογαριασμοί και η αναγνώριση της εκπαίδευσης αναφέρθηκαν επίσης ως προβλήματα.

2. Γνωμικά WINBIZ

Η μετανάστευση είναι δικαίωμα, δεν μπορούμε να αποφασίσουμε πού θα γεννηθούμε, αλλά μπορούμε να επιλέξουμε πού θα είναι το σπίτι μας.

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

“ ” Αισθάνεσαι σαν να επιπλέεις. Το να ζεις σε μια ξένη χώρα είναι σαν να επιπλέεις ανάμεσα σε δύο πολιτισμούς. **P.**

“ ” Δεν επιδιώκουμε μόνο την ενσωμάτωση μεταξύ των πολιτισμών, σήμερα υπάρχει επείγουσα ανάγκη σχετικής αλληλεπίδρασης. **T.**

“ ” Μοιάζει με Οδύσσεια. **Υ.**

“ ” Όνειρα; έχω αρκετά. Απλώς σταματάω να προσπαθώ, η γραφειοκρατία είναι πολύ τρομακτική. **S.**

“ ” Το να μην κάνεις τίποτα είναι πολύ δύσκολο. Είναι κάπως σαν να τυφλώνεσαι.
C.

“ ” Είναι σαφέστατα αντιληπτό! Μπορώ να δω ένα κύμα αλλαγής. Είμαστε πεινασμένοι για αλλαγή!
G.

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ

1. Επιχειρηματική προσέγγιση και ειδικές προϋποθέσεις

Είναι αλήθεια ότι όταν ξεκινάτε μια νέα επιχείρηση πρέπει να είστε έτοιμοι για πολλές προκλήσεις. Έτσι, καθώς είστε έτοιμοι να κάνετε το επόμενο βήμα στην καριέρα σας, υπάρχει ανάγκη για γενικές δεξιότητες που απαιτούνται.

Πρώτον, πρέπει να είστε περίεργοι, διότι η πραγματική καινοτομία προέρχεται από το να σκέφτεστε έξω από το κουτί.

Η περιέργεια μπορεί συχνά να παραβλέπεται, αλλά όταν πρόκειται για τη νεοφυή επιχείρησή σας, η μάθηση, η εξερεύνηση και η σκέψη είναι απαραίτητη για την εξεύρεση της καλύτερης λύσης σε κάθε πρόβλημα που μπορεί να αντιμετωπίσετε. Το να είστε περίεργοι για τον κόσμο γύρω σας

μπορεί να παρακινήσει άλλους ανθρώπους να ακολουθήσουν το παράδειγμά σας και να εκφράσουν και τη δική τους περιέργεια.

Δεύτερον, είναι υποχρεωτικό να έχετε αποτελεσματική επικοινωνία, διότι η επικοινωνία και η διαπροσωπικές δεξιότητες στην εργασία εξασφαλίζουν σαφείς προσδοκίες και θα βελτιώσουν επίσης τις σχέσεις μεταξύ των συναδέλφων. Η αποτελεσματική γραπτή επικοινωνία, καθώς και η προφορική, θα σας βοηθήσει στην οικοδόμηση σταθερών σχέσεις με τους πελάτες και τους προμηθευτές σας.

Προχωρώντας στο επόμενο βήμα, ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά ενός νέου επιχειρηματία είναι η δημιουργικότητα. Όλες οι νεοσύστατες επιχειρήσεις πρέπει να προσπαθούν να είναι διαφορετικές από ό,τι έχει προηγηθεί. Εάν το προϊόν ή η υπηρεσία σας είναι το ίδιο με άλλα πράγματα στην αγορά, γιατί να θέλει κανείς το προϊόν ή την υπηρεσία σας;

Συνεχίζοντας στο επόμενο βήμα, ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά ενός νέου επιχειρηματία είναι η δημιουργικότητα. Όλες οι νεοσύστατες επιχειρήσεις πρέπει να προσπαθούν να είναι διαφορετικές από τις προηγούμενες. Εάν το προϊόν σας ή υπηρεσία είναι το ίδιο με άλλα πράγματα στην αγορά, γιατί να θέλει κανείς το προϊόν ή την υπηρεσία σας;

Προχωρώντας στις επιχειρηματικές δεξιότητες που είναι σημαντικές για τις νεοσύστατες επιχειρήσεις μπορούμε να πούμε ότι η διαδικτυακή ανάπτυξη είναι μία από τις πιο κρίσιμες δεξιότητες. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη επαφή μεταξύ της επιχείρησης και του νέου πελάτη θα γίνει μέσω της ιστοσελίδας. Η νέα πραγματικότητα της πανδημίας COVID19 έχει αναγκάσει τις επιχειρήσεις να επικεντρωθούν στην ηλεκτρονική τους παρουσία, με αποτέλεσμα η δημιουργία ιστοσελίδων να κατέχει σημαντική θέση. Αυτός ο νέος τεχνολογικά καθοδηγούμενος κόσμος πρόκειται να μείνει, οπότε η ύπαρξη τεχνικών γνώσεων είναι ζωτικής σημασίας.

Οι δεξιότητες οικονομικής φύσεως είναι επίσης πολύ σημαντικές, διότι όχι μόνο χρειάζεστε οικονομική υποστήριξη για να ξεκινήσετε την επιχείρηση, αλλά χρειάζεται επίσης να διατηρήσετε μια ροή οικονομικών για τη διατήρηση της επιχείρησης. Και ενώ εσείς δεν χρειάζεται να είστε επαγγελματίας στα χρηματοοικονομικά, αξίζει τον κόπο να εξοικειωθείτε με τις βασικές αρχές της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων. Αυτό θα σας βοηθήσει να κατανοήσετε τους προϋπολογισμούς και τις οικονομικές σας αποδόσεις.

Η επόμενη επιχειρηματική δεξιότητα είναι ο σχεδιασμός και η χάραξη στρατηγικής για τα έργα. Η γνώση των βασικών αρχών του σχεδιασμού και στη συνέχεια η επιτυχής διαχείρισή τους, είναι μια πραγματικά σημαντική δεξιότητα που πρέπει να έχετε ξεκινώντας μια νέα επιχείρηση. Η ανάθεση διαφόρων εργασιών σε άλλους θα κάνει τη δουλειά πολύ πιο γρήγορα.

Το επόμενο είναι η ανθεκτικότητα. Η ανθεκτικότητα ακούγεται σαν μια "εγκάρσια" δεξιότητα, αλλά δεν είναι. Όλες οι μικρές επιχειρήσεις βιώνουν αποτυχίες, και αν δεν έχετε τις ικανότητες να αντέχετε και να μαθαίνετε από αυτές τις αποτυχίες, τότε δεν έχετε καμία πιθανότητα να λειτουργήσετε μια επιτυχημένη επιχείρηση μακροπρόθεσμα.

Ένα μεγάλο μέρος της αντιμετώπισης της αποτυχίας είναι η ύπαρξη νοοτροπίας εξέλιξης. Αντί να βλέπετε τις αποτυχίες ως αποτυχίες, είναι σημαντικό να τις βλέπετε ως ευκαιρίες μάθησης που σας φέρνουν ένα βήμα πιο κοντά στο μέλλον. Διαφορετικά, αν βλέπετε τις αποτυχίες ως τα όρια των δυνατοτήτων σας, ουσιαστικά βάζετε ένα όριο γύρω από το πόσο μπορεί να αναπτυχθεί η επιχείρησή σας.¹¹⁴

Επιπλέον, υπάρχει ανάγκη για τεχνολογικές δεξιότητες. Τα πιο βασικά εργαλεία του σύγχρονου επιχειρηματία είναι αναμφισβήτητα ένας υπολογιστής και ένα smartphone. Το να είστε ενήμεροι για τις τελευταίες τεχνολογικές τάσεις στις μέρες μας μπορεί να σας φανεί σχεδόν αδύνατο. Αλλά αν θέλετε να ξεκινήσετε μια επιχείρηση, αξίζει να αφιερώσετε επιπλέον χρόνο για να γνωρίσετε τις νέες τεχνολογίες μόλις αυτές κυκλοφορήσουν στην αγορά. Όταν είστε σε θέση να χρησιμοποιήσετε τη δύναμη της τεχνολογίας στην επιχείρησή σας, πολλοί τομείς γίνονται ευκολότεροι. Για παράδειγμα, όταν ξέρετε πώς να χρησιμοποιείτε το καλύτερο λογισμικό χρηματοοικονομικών εφαρμογών, η μισθοδοσία και η παρακολούθηση των εσόδων γίνεται απλούστερη.

Η γνώση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης θα σας βοηθήσει να προωθήσετε την επιχείρησή σας και να προσελκύσετε ακόμη και υπαλλήλους. Πιθανότατα θα χρειαστεί να χρησιμοποιήσετε συχνά το Excel και το Microsoft Word. Να είστε προετοιμασμένοι να προσαρμόξετε πάντα στις νέες και βελτιωμένες τεχνολογίες.¹¹⁵

Μια άλλη βασική επιχειρηματική δεξιότητα είναι η συναισθηματική νοημοσύνη, και οι έρευνες δείχνουν ότι αποτελεί κορυφαίο δείκτη απόδοσης στον εργασιακό χώρο. Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της TalentSmart, το 90 τοις εκατό των κορυφαίων επαγγελματιών έχουν υψηλό βαθμό συναισθηματικής νοημοσύνης. Η συναισθηματική νοημοσύνη αναλύεται συνήθως σε τέσσερις έννοιες: αυτογνωσία, αυτοδιαχείριση, κοινωνική ευαισθητοποίηση και διαχείριση σχέσεων. Εν ολίγοις, η δεξιότητα αυτή αναφέρεται στην ικανότητά σας να κατανοείτε τα συναισθήματά σας και τον τρόπο που αυτά επηρεάζουν ορισμένες καταστάσεις, καθώς και στην ικανότητά σας να αναγνωρίζετε και να επηρεάζετε τα συναισθήματα των άλλων. Ανεξάρτητα από τον κλάδο ή τη θέση σας, το να έχετε αυτή την επίγνωση του εαυτού σας και των γύρω σας θα σας επιτρέψει να έχετε μεγαλύτερο έλεγχο των αλληλεπιδράσεών σας, καθώς και να βοηθήσετε εσάς και την ομάδα σας να επιτύχετε αποτελεσματικά τους στόχους σας¹¹⁶.

Οι διοικητικές και ηγετικές εμπειρίες είναι οι επόμενες επιχειρηματικές δεξιότητες που ένας νέος επιχειρηματίας πρέπει να έχει. Η ηγεσία και η σωστή διαχείριση των ανθρώπων είναι μία από τις πιο σημαντικές δεξιότητες που απαιτούνται για την επιτυχία της νεοσύστατης επιχείρησής σας. Οι καλοί ηγέτες μπορούν να έχουν τεράστιο αντίκτυπο στην επιχείρηση, οπότε η γνώση του τι κάνει έναν καλό ηγέτη είναι ζωτικής σημασίας. Η παρακίνηση των συναδέλφων και των συνεργατών σας θα τους βοηθήσει να επιτύχουν τους στόχους τους και, ως εκ τούτου, να βελτιώσουν την επιτυχία της νεοσύστατης επιχείρησής σας.

¹¹⁴ Petrone, P. (2017). How to Start a Business : 6 Skills Every Entrepreneur needs to know.

¹¹⁵ De Oliveira, E. (2021). 9 Essential Skills You Need to Start and Run a Successful Business.

¹¹⁶ Matt, G. (2019). 10 IMPORTANT BUSINESS SKILLS EVERY PROFESSIONAL NEEDS.

Το τελευταίο είναι η δικτύωση. Η οικοδόμηση καλών σχέσεων με άλλους θα βοηθήσει την επιχείρησή σας να λάβει την υποστήριξη που χρειάζεται και θα ευνοήσει επίσης την ανάπτυξη της. Η δικτύωση είναι η καλύτερη μέθοδος για να γίνει αυτό. Η αποτελεσματική δικτύωση μπορεί να σας βοηθήσει να μοιραστείτε γνώσεις, να αρπάξετε νέες ευκαιρίες και να χτίσετε επίσης τη φήμη σας. Μπορείτε επίσης να συναντήσετε άλλες μικρές επιχειρήσεις και νεοσύστατες επιχειρήσεις και να βοηθήσετε ο ένας τον άλλον. Δικτύωση μπορεί συχνά να παραβλέπεται όταν δημιουργείτε μια νεοσύστατη επιχείρηση - άλλωστε, θα βρεθείτε με χιλιάδες διαφορετικά πράγματα να κάνετε ταυτόχρονα. Αλλά η δημιουργία επαγγελματικών δικτύων είναι τόσο σημαντική και αξίζει τον χρόνο και την προσπάθεια. Θα καταλήξετε με περισσότερες γνώσεις και θα ενισχύσετε επίσης την αυτοπεποίθησή σας μιλώντας και επικοινωνώντας με ανθρώπους ¹¹⁷.

2. Απαιτούμενες ικανότητες για τις μετανάστριες για να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση

Εγκάρσιες δεξιότητες

Οι εγκάρσιες δεξιότητες περιλαμβάνουν τόσο προσωπικά χαρακτηριστικά όπως η εμπιστοσύνη, η πειθαρχία και η αυτοδιαχείριση όσο και επιπλέον κοινωνικές ικανότητες όπως για παράδειγμα η ομαδική εργασία, η επικοινωνία και η συναισθηματική νοημοσύνη. Ένα άτομο μπορεί να αναπτύξει τις εγκάρσιες δεξιότητές του όχι μόνο σε επίσημα μαθησιακά περιβάλλοντα (π.χ, σχολείο, μαθήματα κατάρτισης), αλλά και σε μη τυπικά πλαίσια (π.χ. περιβάλλοντα εργασίας ή εμπειρίες εθελοντισμού) ή άτυπα (π.χ. εμπειρίες ζωής).¹¹⁸

Επιπλέον, οι κοινωνικές δεξιότητες είναι οι δεξιότητες που επιτρέπουν σε έναν επιχειρηματία να ενταχθεί σε έναν εργασιακό χώρο. Περιλαμβάνουν την προσωπικότητα, τη νοοτροπία, την ευελιξία, τα κίνητρα και τους τρόπους συμπεριφοράς¹¹⁹.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι επικοινωνιακές δεξιότητες είναι ζωτικής σημασίας για όλες τις πτυχές της ζωής και τις αλληλεπιδράσεις, συμπεριλαμβανομένης της επικοινωνίας που σχετίζεται με την εργασία. Οι Έλληνες προτιμούν τις προσωπικές επαφές από τις τηλεφωνικές ή τις γραπτές επικοινωνίες και οι προσωπικές σχέσεις εκτιμώνται ιδιαίτερα. Ως εκ τούτου, η γλωσσική επάρκεια θα πρέπει να είναι προφανές προσόν. Για τις γυναίκες μετανάστριες, η ελληνική γλώσσα αποτελεί πρόβλημα, το οποίο μειώνει την ικανότητά τους να αναπτύξουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες. Επιπλέον, ένας επιχειρηματίας θα πρέπει να έχει την ικανότητα να εντοπίζει ένα πρόβλημα, να

¹¹⁷ FORTUNE GREECE. (2019). TMF: Η Ελλάδα έχει το πιο πολύπλοκο επιχειρηματικό περιβάλλον παγκοσμίως.

¹¹⁸ Boerchi, D., Di Mauro, M., & Sarli, A. (2020). Guidelines for the identification and assessment of migrants' soft skills.

¹¹⁹ Doyle, A. (2021). Top Soft Skills Employers Value with Examples

βρίσκει τις πιο σημαντικές παραμέτρους σε πολύπλοκα προβλήματα και τελικά να βρίσκει δημιουργικές και πρακτικές λύσεις σε κάθε μία από αυτές. Η επίλυση προβλημάτων είναι μια μεθοδολογία που μπορεί να φαίνεται μηχανική, αλλά είναι μια εξαιρετικά δημιουργική διαδικασία. Οι μετανάστριες μπορούν σίγουρα να αναπτύξουν αυτή τη δεξιότητα και με μερικά μαθήματα από ειδικούς θα έχουν τις γνώσεις για την επίλυση οποιουδήποτε προβλήματος.

Μια άλλη πτυχή των εγκάρσιων δεξιοτήτων είναι η επικοινωνία (επικοινωνιακές δεξιότητες). Δεν είναι δεδομένο ότι κάθε άτομο μπορεί να εκφραστεί με ακρίβεια και σαφήνεια στον προφορικό ή γραπτό λόγο. Σε κάθε μέρος της καθημερινής ζωής και ιδιαίτερα στην εργασία, ο καθένας θα πρέπει να είναι σε θέση να μεταφέρει το μήνυμά του αποτελεσματικά, προσαρμόζοντας το ύφος και την εκφραστικότητά του ανάλογα με την περίπτωση. Από τη συγγραφή ενός email και την πλήρη τεκμηρίωση μιας έκθεσης, μέχρι την πραγματοποίηση μιας λεπτομερούς παρουσίασης σε ένα μικρό ή μεγάλο ακροατήριο, ο σημερινός επιχειρηματίας πρέπει να είναι σε θέση να μεταφέρει το μήνυμά του με λεπτομερή, σαφή και στοχευμένο τρόπο. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η ομάδα-στόχος μας μπορεί να δυσκολεύεται με αυτή τη δεξιότητα, αλλά με την σωστή εξάσκηση θα μπορέσουν να γίνουν πολύ ικανοί.

Τα ηγετικά προσόντα, δηλαδή η ικανότητα διαχείρισης, ανάπτυξης και ενθάρρυνσης του ανθρώπινου δυναμικού με στόχο τη μέγιστη απόδοση, αποτελούν μέρος κάθε ηγετικής προσωπικότητας. Επιπλέον, η ικανότητα ανάληψης ευθυνών και πρωτοβουλιών για την υλοποίηση ενός έργου υψηλού επιπέδου εντός των καθορισμένων προθεσμιών είναι ειδικά προσόντα για κάθε μετανάστρια που θέλει να χτίσει και να εξελίξει την καριέρα της ¹²⁰.

Τέλος, η ιεράρχηση προτεραιοτήτων, η οργάνωση και η ικανότητα διαχείρισης του άγχους είναι μερικές από τις πιο σημαντικές δεξιότητες. Οι υποχρεώσεις στο εργασιακό περιβάλλον είναι ατελείωτες, γεγονός που προκαλεί σύγχυση, άγχος και τελικά μειωμένη απόδοση. Ωστόσο, η σωστή ιεράρχηση των καθηκόντων και η ευελιξία στην οργάνωση των εργασιών με αποτελεσματικό τρόπο είναι μια ιδιαίτερα σημαντική δεξιότητα για την αποτελεσματική λειτουργία μιας επιχείρησης. Στο περιβάλλον κάθε σύγχρονης επιχείρησης, οι ευθύνες είναι πολλές και η πίεση του χρόνου είναι σχεδόν καθημερινό φαινόμενο. Η αποτελεσματικότητα, ακόμη και όταν ο φόρτος εργασίας είναι μεγάλος, και η αντιμετώπιση των προβλημάτων με θετικό τρόπο αποτελούν βασικές δεξιότητες που θα κάνουν την επιχείρησή σας να ξεχωρίσει.

Μία από τις πιο σημαντικές εξειδικευμένες δεξιότητες στις μέρες μας είναι το ψηφιακό μάρκετινγκ. Εάν ένας επιχειρηματίας θέλει να αναπτύξει την επιχείρησή του, μία από τις πιο σημαντικές πτυχές είναι να αναπτύξει το ψηφιακό μάρκετινγκ. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει σημαντικά έσοδα, οπότε

¹²⁰ Hatzi Filax Group. (2020). Hatzi Filax Group. Οι επαγγελματικές και κοινωνικές δεξιότητες (Soft Skills) είναι αναγκαίες για το μέλλον της εργασίας: <https://hatzifilax.com/2021/08/04/%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B4%CE%B5%CE%BE/>

η ύπαρξη μιας στρατηγικής μάρκετινγκ θα διευκολύνει αυτή τη διαδικασία. Το ψηφιακό μάρκετινγκ μπορεί επίσης να βοηθήσει τον επιχειρηματία να προσλάβει και νέους υπαλλήλους¹²¹.

Εξειδικευμένες δεξιότητες

Η κύρια διαφορά μεταξύ των εγκάρσιων δεξιοτήτων και των εξειδικευμένων δεξιοτήτων είναι ότι οι εξειδικευμένες δεξιότητες είναι συγκεκριμένες ή εξειδικευμένες ικανότητες που είναι απαραίτητες για την ανάληψη συγκεκριμένων θέσεων εργασίας σε συγκεκριμένους τομείς. Από τη μια άποψη, οι εξειδικευμένες δεξιότητες είναι αυστηρά εξειδικευμένες για την εργασία, συνδέονται στενά με τις γνώσεις, μπορούν εύκολα να παρατηρηθούν, να μετρηθούν και να διδαχθούν. Αποτελούν τις βασικές επαγγελματικές απαιτήσεις μιας θέσης εργασίας και αντιπροσωπεύουν κυρίως γνωστικές ικανότητες.¹²²

Γενικά, οι εξειδικευμένες δεξιότητες είναι συγκεκριμένες ικανότητες, δεξιότητες, γνώσεις και δυνατότητες που απαιτούνται για την εκτέλεση ενός συγκεκριμένου έργου ή ρόλου. Μπορούν να διδαχθούν μέσω της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής εξέλιξης. Συνήθως, είναι τεχνικές (αλλά όχι πάντα) και εύκολα μετρήσιμες¹²³.

Επίσης, οι εξειδικευμένες δεξιότητες αφορούν τις γνώσεις και τις ικανότητες που χρειάζεται ένα άτομο για να κάνει τη δουλειά του ή να διευθύνει το επιχείρηση. Για το λόγο αυτό, είναι σημαντικό για μια γυναίκα μετανάστρια να έχει τις δεξιότητες που αναφέρονται στις επόμενες παραγράφους, ώστε να μπορεί να ανταγωνιστεί τους άλλους επιχειρηματίες.

Επιπλέον, οι ικανότητες πώλησης είναι επίσης μεταξύ των πιο σημαντικών. Αναμφισβήτητο η πιο σημαντική στον κατάλογο και αυτή που ο επιχειρηματίας δεν μπορεί να αναθέσει σε τρίτους. Αν κάποιος δεν μπορεί να πουλήσει το προϊόν ή την υπηρεσία του, δεν μπορεί να είναι επιχειρηματίας. Αυτό επεκτείνεται και πέρα από το κλείσιμο μιας συμφωνίας. Οι περισσότερες πωλήσεις στα πρώτα στάδια της επιχείρησης προέρχονται από στόμα σε στόμα, οπότε η διαχείριση των σχέσεων είναι ίσως ακόμη πιο σημαντική από το κλείσιμο μίας συμφωνίας. Τέλος, θα μπορούσε να προστεθεί ο οικονομικός αλφαριθμητισμός. Μια από τις πιο σημαντικές "εξειδικευμένες" δεξιότητες στις μέρες μας είναι ο οικονομικός αλφαριθμητισμός. Στο πιο βασικό επίπεδο, ένας νέος επιχειρηματίας θα πρέπει να καταλαβαίνει πώς να υπολογίζει πόσα χρήματα ξοδεύει και κερδίζει κάθε μήνα. Αυτό είναι το πρώτο βήμα για τη δημιουργία ενός προϋπολογισμού και τη διασφάλιση της βιωσιμότητας της επιχείρησης. Αυτό το είδος της οικονομικής ανάλυσης είναι

¹²¹ Future Learn. (2021). Future Learn. Business skills for startups:

<https://www.futurelearn.com/info/blog/business-skills-for-startups>

¹²² Tountopoulou, M., Drosos, N., & Vlachaki, F. (2021). Assessment of Migrants', Refugees' and Asylum Seekers' Hard Skills: Cultural Adaptation and Psychometric Properties of the NADINE Hard Skill Tests.

¹²³ VALAMIS LEARNING SOLUTION. (2021). VALAMIS. Hard Skills vs Soft Skills:

<https://www.valamis.com/hub/hard-skills-vs-softskills#hard-skills>

επίσης ένα από τα πρώτα βήματα για τη σύνταξη ενός επίσημου επιχειρηματικού σχεδίου, το οποίο χρειάζεται ο καθένας αν σκοπεύει να χρηματοδοτήσει την επιχείρησή του με δάνειο¹²⁴. Σε ορισμένες από αυτές τις δεξιότητες, οι γυναίκες μετανάστριες μπορεί να αντιμετωπίσουν κάποιες δυσκολίες λόγω των γλωσσικών εμποδίων ή του μορφωτικού τους επιπέδου. Ωστόσο, είναι αρκετά ικανές να επιλύσουν οποιοδήποτε πρόβλημα εάν έχουν τη σωστή βοήθεια και τα κατάλληλα μαθήματα κατάρτισης.

ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

1. Εισαγωγή

Οι ακόλουθες αναλύσεις έργων αποτελούν μια μεγάλη ευκαιρία για να κατανοήσουμε τη σημασία της ένταξης των μεταναστών στην κοινωνία. Τα αποτελέσματά τους μας βοήθησαν να γνωρίσουμε τις πραγματικές ανάγκες των μεταναστών (και πιο συγκεκριμένα των μεταναστριών), όσον αφορά την επιχειρηματική κουλτούρα. Επίσης, να κατανοήσουμε την ανάγκη βελτίωσης των υπηρεσιών που παρέχουν οι δημόσιοι οργανισμοί στις γυναίκες μετανάστριες για την επιχειρηματικότητα ή την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που ενισχύουν την κοινωνική και οικονομική τους ενσωμάτωση. Επιπλέον, κατέστη σαφές ότι η μετανάστευση θα μπορούσε να συμβάλει θετικά στη δημόσια οικονομία και την ευημερία των χωρών υποδοχής, αν οι χώρες προσπαθήσουν να βοηθήσουν τους μετανάστες, να τους δώσουν τις ευκαιρίες να αποδείξουν τις ικανότητές τους. Ωστόσο, τα αποτελέσματα αυτών των προγραμμάτων ήταν προσωρινά και το πρόβλημα φαίνεται ότι εξακολουθεί να υφίσταται. Οι μετανάστες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα όσον αφορά την ένταξή τους και οι ευκαιρίες να χτίσουν ένα καλύτερο μέλλον με τη λειτουργία των δικών τους επιχειρήσεων είναι περιορισμένες. Για το λόγο αυτό, προγράμματα όπως τα προηγούμενα είναι σημαντικό να συνεχίσουν να υπάρχουν. Η ταχεία και επιτυχή ενσωμάτωση είναι απαραίτητη για τη μεγιστοποίηση των ευκαιριών που δημιουργούνται λόγω των μεταναστευτικών ροών, καθώς και για την προώθηση της κοινωνικής συνοχής και της ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς και την ικανότητα των μεταναστών να γίνουν αυτόνομοι και παραγωγικοί πολίτες.

2. Ένα σημαντικό αποθετήριο

¹²⁴ Guidant financial. (2021). Guidant financial. The Skills You Need To Start a Business in 2022 (And How To Develop Them): <https://www.guidantfinancial.com/blog/small-business-skills/>

Αρκετά έργα στην Πορτογαλία αφορούν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα και την επιχειρηματικότητα των μεταναστών. (αν και δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιος που να απευθύνεται ειδικά σε γυναίκες επιχειρηματίες που είναι και μετανάστες). Δύο παραδείγματα περιγράφονται παρακάτω, το ένα εστιάζει ειδικά σε μετανάστες, και το άλλο σε γυναίκες:

PEI - Projeto Promoção do Empreendedorismo Imigrante (Πρόγραμμα προώθησης της επιχειρηματικότητας των μεταναστών)

- Διοργανωτές

Η πρωτοβουλία αυτή διοργανώνεται από το 2009 από την ACM (Alto Comissariado para as Migrações - Ανώτατη Επιτροπή Μετανάστευσης).

- Κριτήρια επιλογής των συμμετεχόντων

Οι συμμετέχοντες πρέπει να είναι μετανάστες πολίτες που σκοπεύουν να αναπτύξουν μια επιχειρηματική ιδέα, με στόχο την υλοποίησή της.

- Περιεχόμενο

Η πρωτοβουλία αυτή αποτελείται από ένα μάθημα που βοηθά τον συμμετέχοντα να δομήσει μια επιχειρηματική ιδέα και να αναπτύξει επιχειρηματικές δεξιότητες. Επιπλέον, μετά την ολοκλήρωση των μαθημάτων, οι συμμετέχοντες έχουν πρόσβαση σε συμβουλευτικές υπηρεσίες και σε θεματικά εργαστήρια και εκδηλώσεις.

- Διάρκεια

Το μάθημα διαρκεί 62 ώρες και διεξάγεται σε 10 εβδομάδες (με 10 συλλογικές συνεδρίες και 8 ατομικές συνεδρίες).

- Εμφανή πλεονεκτήματα και αδυναμίες του περιεχομένου του μαθήματος ή άλλες απόψεις

Το 2014 διεξήχθη μια μελέτη αξιολόγησης¹²⁵ και η πλειοψηφία (88%) των συμμετεχόντων που συμμετείχαν στη μελέτη ήταν ικανοποιημένοι με τα αποτελέσματα. Μετά το πρόγραμμα, παρατηρήθηκε αύξηση του αριθμού των αυτοαπασχολούμενων (από 5% σε 12%) και μείωση των ατόμων που ήταν άνεργοι για πάνω από ένα έτος (από 10% σε 8%), καθώς και των ατόμων που βρίσκονταν σε μακροχρόνια ανεργία (από 49 σε 38%). Επίσης, μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος, το 9% των ερωτηθέντων συνέχισε να δημιουργεί τη δική του επιχείρηση. Επομένως, μπορεί να θεωρηθεί ότι ένα από τα δυνατά σημεία αυτού του κύκλου μαθημάτων είναι ότι πράγματι βοήθησε ορισμένους από τους συμμετέχοντες να βρουν εργασία ή/και να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση. Επιπλέον, αναφέρθηκε ότι οι συνεδρίες βοήθησαν επίσης τους

¹²⁵ Barroso, S. et al (2014). Estudo de Avaliação de Impacto e Resultados do Projeto Promoção do Empreendedorismo Imigrante. ACM, I.P.

συμμετέχοντες να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους στην πορτογαλική γλώσσα και να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με τα πορτογαλικά νομοθεσία και την εργατική νομοθεσία. Μία από τις αισθητές αδυναμίες του μαθήματος ήταν ότι δεν υπάρχουν διαδικασίες παρακολούθησης για τα άτομα που εγκαταλείπουν το μάθημα ή δεν έλαβαν σύσταση επιστολή. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές, το πρόγραμμα ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες των περισσότερων συμμετεχόντων.

- Αποτελέσματα. Αυξήθηκε η επιχειρηματικότητα μεταξύ των μεταναστριών από τα μαθήματα αυτά; Σε ποιους τομείς;

Η μελέτη που αξιολογεί τα αποτελέσματα αυτού του προγράμματος δεν κάνει διάκριση μεταξύ ανδρών και γυναικών, ούτε εστιάζει σε συγκεκριμένους τομείς.

- Διδάγματα. Τι μπορούμε να μάθουμε (Kaleidoscope consortium) από αυτές τις καλύτερες/χειρότερες περιπτώσεις;

Το έργο αυτό είναι ένα θετικό παράδειγμα καλής πρακτικής και πώς τα προγράμματα που επικεντρώνονται στην επιχειρηματικότητα και την ανάπτυξη σχετικών δεξιοτήτων και επιχειρηματικών σχεδίων μπορούν να έχουν αισθητή επίδραση στην απασχόληση και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των μεταναστευτικών κοινοτήτων.

Πρόγραμμα [FAME](#)

- Διοργανωτές

Το πρόγραμμα αυτό αναπτύσσεται από το IFDEP - Instituto para o Fomento e Desenvolvimento do Empreendedorismo em Portugal (Ινστιτούτο για την προώθηση και ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στην Πορτογαλία).

- Κριτήρια επιλογής των συμμετεχόντων

Το πρόγραμμα αυτό απευθύνεται σε εργαζόμενες ή άνεργες γυναίκες που θέλουν να ενταχθούν στην αγορά εργασίας, μέσω της αυτοαπασχόλησης. Οι εκπαιδευόμενες που έχουν ήδη υποβάλει ολοκληρωμένα επιχειρηματικά σχέδια/προγράμματα έχουν προτεραιότητα.

- Περιεχόμενο

Το πρόγραμμα είναι δομημένο σε τρεις άξονες. Ο πρώτος αποτελείται από Εκπαιδευτικές συνεδρίες που αποσκοπούν στο να εξοπλίσουν τους συμμετέχοντες με θεμελιώδεις γνώσεις διαχείρισης για τη δημιουργία και τη λειτουργία των επιχειρήσεών τους. Το μάθημα αυτό επικεντρώνεται στη δημιουργία πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων. Ο δεύτερος άξονας έχει να κάνει με τη συμβουλευτική. Αυτός είναι διαθέσιμος στους εκπαιδευόμενους που ολοκληρώνουν την κατάρτιση και συνεχίζουν να δημιουργούν την επιχείρησή τους, με στόχο να υποστηρίξουν την εδραίωση των επιχειρηματικών τους σχεδίων και την υλοποίησή τους. Ο τελευταίος άξονας είναι η οικονομική στήριξη. Οι καταρτιζόμενοι που ολοκληρώνουν την

εκπαίδευση και έχουν εγκεκριμένο επιχειρηματικό πλάνο από το IFDEP μπορούν να λάβουν οικονομική στήριξη ύψους 12 φορές την αξία του Δείκτη Κοινωνικής Στήριξης.

- Διάρκεια

Η διάρκεια του προγράμματος δεν προσδιορίζεται στον ιστότοπο, ωστόσο, για τις εταιρείες που δημιουργούνται στο πλαίσιο του προγράμματος, θα έχουν δικαίωμα σε έως και 80 ώρες συμβουλευτικής.

- Εμφανή πλεονεκτήματα και αδυναμίες του περιεχομένου του μαθήματος ή άλλες απόψεις
Τα πλεονεκτήματα του προγράμματος αυτού έχουν να κάνουν με το γεγονός ότι προωθεί την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των γυναικών όσον αφορά την επιχειρηματικότητα και έχει επίσης τη δυνατότητα να προσφέρει οικονομική ενίσχυση για την έναρξη μιας επιχείρησης, προσφέροντας καθοδήγηση στις αρχικές της φάσεις. Ένα άλλο πλεονέκτημα είναι επίσης ότι είναι εντελώς δωρεάν για τις συμμετέχουσες. Αν και η πρόσβαση στο συγκεκριμένο περιεχόμενο των μαθημάτων δεν είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο, φαίνεται ότι είναι αρκετά περιεκτικό και έχει πολλές επιτυχημένες περιπτώσεις γυναικών που ξεκίνησαν επιχειρήσεις μετά την ολοκλήρωσή του.
- Αποτελέσματα. Αυξήθηκε η επιχειρηματικότητα μεταξύ των μεταναστριών από τα μαθήματα αυτά; Σε ποιους τομείς;

Ναι, ο ιστότοπος της πρωτοβουλίας περιλαμβάνει ένα τμήμα που ονομάζεται Wall of FAME, το οποίο περιλαμβάνει παραδείγματα επιτυχημένων εταιρειών σε πολλούς τομείς, μεταξύ των οποίων ο Τουρισμός, τα Καταλύματα, η Φωτογραφία, τα Τρόφιμα και Ποτά, η Ομορφιά, οι Χρηματοοικονομικές/Νομικές Συμβουλές, τα Καλλιτεχνικά Προϊόντα, τα Ενδύματα.

- Διδάγματα. Τι μπορούμε να μάθουμε (Kaleidoscope consortium) από αυτές τις καλύτερες/χειρότερες περιπτώσεις;

Το πρόγραμμα αυτό φαίνεται να είναι αρκετά επιτυχημένο, δείχνοντας τα πλεονεκτήματα του συνδυασμού της κατάρτισης και της συμβουλευτικής και επίσης με το πλεονέκτημα της οικονομικής ενίσχυσης.

ΙΤΑΛΙΑ

Αξιοποίηση των μεταναστών με υψηλές δεξιότητες

<http://valorize.odl.org/>

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

Το πρόγραμμα Valorize είναι ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα που επικεντρώνεται σε ενήλικες μετανάστες με μεσαίες και υψηλές επαγγελματικές ικανότητες, οι οποίοι είτε δεν μπορούν να συμμετάσχουν στην αγορά εργασίας είτε κατέχουν χαμηλές θέσεις σε σχέση με τα προσόντα τους. Το έργο στοχεύει στη βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων των μεταναστών που αναζητούν εργασία ή εργάζονται σε χαμηλές θέσεις, παρέχοντας αξιολόγηση και εκπαίδευση των εγκάρσιων δεξιοτήτων, καθώς και την ανάπτυξη ενός ηλεκτρονικού φακέλου και ενός βιογραφικού σημειώματος με βίντεο που αποδεικνύει αυτές τις δεξιότητες. Το έργο στοχεύει στην ανάπτυξη 4 αποτελεσμάτων που θα βοηθήσουν επαγγελματίες, εταιρείες, εκπαιδευτές, γραφεία απασχόλησης και μετανάστες στην προσπάθειά τους να βελτιώσουν την εργασιακή ικανότητα των μεταναστών και την ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Let's Digital - Ψηφιακές μέθοδοι κατάρτισης για την υποστήριξη της επιχειρηματικής μάθησης των μεταναστριών

<https://lets-digital.eu/>

Το έργο αποσκοπεί στο να εφοδιάσει με ψηφιακές δεξιότητες τους επαγγελματίες που εργάζονται με γυναίκες μετανάστριες, ώστε να βελτιώσουν την ικανότητά τους να παρέχουν δραστηριότητες κατάρτισης και άλλες συναφείς υπηρεσίες μέσω εργαλείων ΤΠΕ. Οι συμμετέχοντες θα αποκτήσουν επίσης δεξιότητες σχετικά με την επιχειρηματικότητα για να υποστηρίξουν τις γυναίκες μετανάστριες να χαράξουν την πορεία τους στην αγορά εργασίας, καθώς και εγκάρσιες δεξιότητες σχετικά με την πολυπολιτισμικότητα, την επικοινωνία και τα φυλετικά ζητήματα. Το έργο χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Erasmus+, βασική δράση 2 - Συμπράξεις για την προετοιμασία για Ψηφιακή Εκπαίδευση.

Support Me-Υποστηρίξτε με

Το Support Me δημιουργήθηκε για να καλύψει τις ανάγκες εκπαίδευσης που προέκυψαν κατά τη διάρκεια ενός προηγούμενου έργου με τίτλο "DIME - Ανάπτυξη μιας σειράς δεξιοτήτων και εκπαιδευτικών ενοτήτων που ευνοούν την ένταξη των μεταναστών στην Ευρώπη". Κατά τη διάρκεια του έργου DIME, οι επαγγελματίες που συμμετείχαν στην πιλοτική φάση εξέφρασαν την έντονη επιθυμία να εκπαιδευτούν σε συγκεκριμένα θέματα που σχετίζονται με τις διαπολιτισμικές ικανότητες. Το πρόγραμμα Support Me στοχεύει να καλύψει αυτή την ανάγκη κατάρτισης, μέσω μιας διεπιστημονικής και πολυεπαγγελματικής προσέγγισης, παρέχοντας τις βασικές γνώσεις και πληροφορίες που χρειάζονται οι επαγγελματίες για να προωθήσουν την αποτελεσματική και αποδοτική κοινωνική και επαγγελματική ένταξη των μεταναστών. Το έργο χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Erasmus +, βασική δραστηριότητα 2 - Στρατηγικές συμπράξεις για την εκπαίδευση ενηλίκων.

Refu'In - Ένα καινοτόμο εργαλείο για την ένταξη των προσφύγων

Το έργο Refu'In αποσκοπεί στον εντοπισμό και τη διάδοση καλών πρακτικών, σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο που αφορούν τον τομέα της κοινωνικής ένταξης των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο που γίνονται δεκτοί σε χώρες της ΕΕ. Χάρη στην ανάλυση των εντοπισμένων καλών πρακτικών, θα δημιουργηθεί ένα εκπαιδευτικό πακέτο που θα επιτρέψει σε όλους τους εμπλεκόμενους εταίρους να εκπαιδεύσουν τους τεχνικούς, τους κοινωνικούς λειτουργούς και όλους όσους που εμπλέκονται στις υπηρεσίες μετανάστευσης, προκειμένου να βελτιώσουν τις στρατηγικές παρέμβασης με τους αιτούντες άσυλο και τους κατόχους διεθνούς προστασίας. Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+ 2019, βασική δραστηριότητα 2 - Στρατηγικές συμπράξεις για την εκπαίδευση ενηλίκων.

MigrEntrepreneur

<https://qbsgewerkstatt.de/migrentrepreneur/>

Το έργο MigrEntrepreneur (MigrEnt) έχει ως στόχο να παρουσιάσει παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών της επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων από μετανάστες ή πρόσφυγες, ενσωματώνοντας επιτυχημένες προσεγγίσεις σε εκπαιδευτικά μέτρα που μπορούν να ενδυναμώσουν τους μετανάστες, να τους παράσχουν δεξιότητες, οι οποίες θα αναγνωρίζονται και σε άλλα κράτη, εάν σκοπεύουν να μετακομίσουν. Στο επίκεντρο του έργου βρίσκεται η επιχειρηματική μάθηση. "Η επιχειρηματική εκπαίδευση προετοιμάζει τους ανθρώπους να είναι υπεύθυνοι και επιχειρηματίες. Βοηθά τους ανθρώπους να αναπτύξουν τις δεξιότητες, τις γνώσεις και τις στάσεις που είναι απαραίτητες για να επιτύχουν τους στόχους που έχουν θέσει για τον εαυτό τους.

GERMANIA

EMI: Existenzgründung, Migration, Integration (Ίδρυση επιχειρήσεων, μετανάστευση, ενσωμάτωση)

Το έργο EMI (Κέντρο Συντονισμού και Συμβουλευτικής για Νεοφυείς Επιχειρήσεις, Μετανάστευση και Ένταξη) έχει αποστολή να υποστηρίξει τους μετανάστες στην πορεία τους προς την αυτοαπασχόληση και να τους συνοδεύει στο στάδιο μετά την ίδρυση. Το έργο απευθύνεται σε απόφοιτους πανεπιστημίων και εξειδικευμένους εργαζόμενους με μεταναστευτικό υπόβαθρο που

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση. Βήμα προς βήμα, η υποστήριξη είναι μέχρι την έναρξη της αυτοαπασχόλησης, για παράδειγμα στη διαμόρφωση της επιχειρηματικής ιδέας στο επιχειρηματικό πλάνο, στη χρηματοδότηση ή στην αντιμετώπιση των φορέων, όπως η καταχώριση μιας επιχείρησης. Το έργο συνοδεύει τις νεοσύστατες επιχειρήσεις από την ιδέα στο επιχειρηματικό σχέδιο μέχρι την έναρξη λειτουργίας, συμβουλεύει και υποστηρίζει. Αυτό λειτουργεί μέσω της παροχής συμβουλών, της καθοδήγησης και ενός ολοκληρωμένου φάσματος εργαστηρίων για σημαντικά οικονομικά θέματα, όπως η "γερμανική επιχείρηση" και το φορολογικό δίκαιο.

Το EMI χρηματοδοτείται από το κρατίδιο της Σαξονίας-Ανχαλτ και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. ePlan consult GmbH και η RKW Sachsen-Anhalt GmbH είναι υπεύθυνες για την υλοποίηση. Η συμμετοχή είναι δωρεάν.

MIGRIS - Migrantinnen und Migranten gründen im Saarland (Νεοφυείς επιχειρήσεις μεταναστών στο Σάαρλαντ.)

Το έργο παρέχει υποστήριξη προσανατολισμένη στις ομάδες-στόχους με την πολυετή εμπειρία στους τομείς των νεοφυών επιχειρήσεων και της μετανάστευσης/ένταξης. Η MIGRIS συμβουλεύει και υποστηρίζει ιδρυτές με μεταναστευτικό υπόβαθρο με γνώμονα τη γλώσσα και τη μετανάστευση. Με αυτόν τον τρόπο, θέλουν να προσελκύσουν νέες, καινοτόμες και βιώσιμες επιχειρήσεις στο Saarland. Οι στόχοι είναι να υποστηρίξουν επιτυχημένες νεοσύστατες επιχειρήσεις, η αποφυγή αβέβαιων νεοσύστατων επιχειρήσεων, η ευαισθητοποίηση και η παροχή πληροφοριών σχετικά με το θέμα των νεοσύστατων επιχειρήσεων, και με αυτόν τον τρόπο να ενισχυθεί η οικονομία του Saarland.

Το MIGRIS χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Οικονομίας, Καινοτομίας, Ψηφιακής Πολιτικής και Ενέργειας και την Ευρωπαϊκή γραμματεία για την περιφερειακή ανάπτυξη. FITT - Ινστιτούτο για τη μεταφορά τεχνολογίας στο Πανεπιστήμιο για την Τεχνολογία και την Οικονομία του Saarland gGmbH. ePlan consult GmbH είναι υπεύθυνη για την υλοποίηση. Η συμμετοχή είναι δωρεάν.

MIGRANTINNEN gründen - Perspektive Selbständigkeit (ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΕΣ - Προοπτική της αυτοαπασχόλησης)

Το έργο παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες και εκπαίδευση σε γυναίκες μετανάστριες, οι οποίες ενδιαφέρονται να ξεκινήσουν τις δικές τους επιχειρήσεις. Το έργο παρέχει υποστήριξη επειδή η επιτυχής υλοποίηση απαιτεί εντατικό σχεδιασμό εκ των προτέρων. Συμβάλλει στην επανεξέταση του προσωπικού επιχειρηματικού σχεδιαγράμματος και του προσωπικού τρόπου ζωής και παρέχει στους ανθρώπους γνώσεις σχετικά με την έναρξη μιας επιχείρησης. Βοηθά στην ανάπτυξη στρατηγικών για υλοποίηση επιχειρηματικών ιδεών και προσφέρει συμβουλές, ατομικούς ελέγχους

ικανοτήτων και εργαστήρια προσαρμοσμένα στις ατομικές ανάγκες. Το έργο υποστηρίζει επίσης τη δημιουργία ενός κατάλληλου δικτύου μέσω εκδηλώσεων και υποστήριξης στην ομαλή εκκίνηση.

Πρόκειται για ένα ειδικό έργο του Γραφείου Συντονισμού Γυναίκες & Επιχειρήσεις και χρηματοδοτείται από το Hessian Υπουργείο Οικονομίας, Ενέργειας, Μεταφορών και Στέγασης (HMWEVW), το Ευρωπαϊκό Περιφερειακό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Γραφείο Γυναικών της πόλης της Φρανκφούρτης am Main.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΝΑΡΞΗΣ: Απρίλιος 2009, ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΛΗΞΗΣ: Δεκέμβριος 2018

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 18.941.899 \$

ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΡΓΩΝ: UNDP Βόρεια Μακεδονία

ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: Min.Labor & Κοινωνική Πολιτική MKD

ΧΟΡΗΓΟΙ: ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ.

Περίληψη

Το πρόγραμμα αυτοαπασχόλησης αποτελεί βασικό κομμάτι της στρατηγικής της χώρας για την απασχόληση και των ενεργών εθνικών μέτρων για την αγορά εργασίας, τα οποία έχουν σχεδιαστεί για να προωθήσουν την έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Ο κύριος στόχος του προγράμματος αυτού είναι η μείωση της ανεργίας με την ενθάρρυνση της δημιουργίας μικρών επιχειρήσεων που θα εξασφαλίζουν τα προς το ζην για επιτυχημένους επιχειρηματίες.

Δραστηριότητες:

- Εκπαίδευση σε θέματα επιχειρηματικότητας για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων,
- Υποστήριξη στην ανάπτυξη επιχειρηματικού σχεδίου,
- Εγγραφή εταιρείας,
- Παροχή επιχορηγήσεων εκκίνησης με τη μορφή εξοπλισμού ή/και υλικών,
- Υποστήριξη καθοδήγησης και συμβουλευτικής..

Το πρόγραμμα εφαρμόζεται σε όλους τους δήμους της χώρας.

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

Αποτελέσματα:

- Κατά τη διάρκεια των 12 ετών, περισσότεροι από 33.000 άνεργοι υπέβαλαν αίτηση για το πρόγραμμα,
- πάνω από 14.000 υποψήφιοι έχουν παρακολουθήσει εκπαιδεύσεις σε θέματα επιχειρηματικότητας και ανάπτυξης επιχειρηματικών σχεδίων,
- Από την έναρξή του το 2007, το έργο αυτό έχει δώσει τη δυνατότητα σε πάνω από 11.000 άτομα να ανοίξουν τη δική τους επιχείρηση,
- Το 35% των επιχειρήσεων αυτών διευθύνεται από γυναίκες επιχειρηματίες και το 30% από νέους,
- Το 70% των εταιρειών που δημιουργήθηκαν μέσω του έργου είναι ακόμη ενεργές σήμερα,
- Περισσότερα από 13.000 άτομα απασχολήθηκαν με καθεστώς πλήρους απασχόλησης καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος αυτοαπασχόλησης και της δημιουργίας θέσεων εργασίας για την στήριξη των υφιστάμενων ΜΜΕ, των ενώσεων πολιτών και κοινωνικών επιχειρήσεων,
- Μέχρι σήμερα, 198 άτομα με αναπηρία έχουν ολοκληρώσει την κατάρτιση για την επιχειρηματικότητα, ενώ 146 επιχειρήσεις έχουν εγγραφεί. Το 32,19% είναι γυναίκες με αναπηρία που άνοιξαν τη δική τους επιχείρηση,
- Το πρόγραμμα αυτό συνέβαλε στη μείωση του εθνικού ποσοστού ανεργίας κατά 3%.

Σχεδιασμός και συζήτηση για τη μεταναστευτική πολιτική στη Βόρεια Μακεδονία βάσει στοιχείων

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΝΑΡΞΗΣ: 2020-10-28, ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΛΗΞΗΣ: 2023-04-27

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 1.500.000 \$

Χώρα: Βόρεια Μακεδονία

Διατομεακό(-ά) θέμα(-τα): Προσέγγιση στο σύνολο της κυβέρνησης- Προσέγγιση στο σύνολο του Φορέα υλοποίησης: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ)- Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών. Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR)- Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Πληθυσμό (UNFPA).

Βασικός στόχος

Η Βόρεια Μακεδονία δέχεται σοβαρές μεικτές μεταναστευτικές κινήσεις, αλλά δεν διαθέτει αξιόπιστα στοιχεία σχετικά με τα οποία να οικοδομήσει τη μεταναστευτική της πολιτική.

Χρηματοδοτούμενο από το καταπιστευματικό ταμείο πολλαπλών εταίρων για τη μετανάστευση, ο

στόχος του παρόντος προγράμματος είναι να ενισχυθεί η εθνική ικανότητα συλλογής, ανταλλαγής και ανάλυσης δεδομένων και να υποστηριχθεί η ανάπτυξη μιας μεταναστευτικής πολιτικής βασισμένης σε στοιχεία. Το πρόγραμμα επικεντρώνεται επίσης στη χρήση των στοιχείων που συγκεντρώνονται για την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τη μετανάστευση και την πρόληψη της ξеноφοβίας και του στιγματισμού των μεταναστών και των προσφύγων.

Κύριες δραστηριότητες

Η αρχική αξιολόγηση των αναγκών πραγματοποιήθηκε μέσω μιας συμβουλευτικής διαδικασίας κατά την οποία ο ΟΗΕ και η εθνική κυβέρνηση συμμετείχαν ενεργά. Με έμφαση στην ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ των βασικών θεσμικών οργάνων και την ενεργό συμμετοχή της κρατικής στατιστικής υπηρεσίας και των τριών διαφορετικών υπουργείων, αυτό το πρόγραμμα βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο σύνολο της κυβέρνησης αρχή. Το πρόγραμμα ενσωματώνει επίσης τη διάσταση του κοινωνικού συνόλου, όπως αποδεικνύεται από την εμπλοκή διαφόρων ενδιαφερομένων μερών, συμπεριλαμβανομένων περιφερειακών διακυβερνητικών οργανισμών, των εθνικών οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ομάδων, τον ιδιωτικό τομέα, την ακαδημαϊκή κοινότητα και τις τοπικές κοινότητες.

Έχουν εντοπιστεί συμπληρωματικά στοιχεία με υφιστάμενα ή προγραμματισμένα προγράμματα τα οποία θα εγγυώνται τη βιωσιμότητα. Ειδικότερα, το πρόγραμμα θα διασφαλίσει την ενσωμάτωση της μετανάστευσης σε βασικούς υφιστάμενους μηχανισμούς συλλογής δεδομένων, όπως η επικείμενη απογραφή και η ετήσια έρευνα εργατικού δυναμικού. Η καινοτομία έχει επίσης μεγάλη παρουσία μέσω της υποστήριξης που παρέχεται στη χώρα για να πειραματιστεί για πρώτη φορά με τη χρήση μεγάλων συνόλων αντιπροσωπευτικών δεδομένων ή "μεγάλων δεδομένων".

Δικαιούχοι

Φορείς χάραξης πολιτικής, μετανάστες και πρόσφυγες

Το σχέδιο επέκτασης των μικρών επιχειρήσεων

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΝΑΡΞΗΣ: 2012-04-01, ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΛΗΞΗΣ: 2017-03-31

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 6.700.000 \$

USAID ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΒΕΤΙΑΣ στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας

Περίληψη

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

Το έργο USAID Macedonia Small Business Expansion Project (SBEP) ήταν ένα πενταετές έργο, συγχρηματοδοτούμενο από την ελβετική κυβέρνηση και υλοποιούμενο από την CARANA Corporation, το οποίο σχεδιάστηκε για την ενίσχυση των ικανότητα του ιδιωτικού τομέα για την προώθηση της περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε επιλεγμένες περιοχές της Βόρειας Μακεδονίας. Οι στόχοι του ήταν να εμπλέξει τους επιχειρηματικούς ηγέτες, τις τοπικές κυβερνήσεις, τα περιφερειακά κέντρα ανάπτυξης και άλλα ιδρύματα για τον εντοπισμό ευκαιριών της αγοράς για την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας, η αναβάθμιση της ικανότητας των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) ώστε να ανταποκριθούν στις νέες ευκαιρίες της αγοράς και να αναπτυχθούν και να ενισχυθούν οι ικανότητες των οργανισμών παροχής επιχειρηματικών υπηρεσιών (ΟΕΥ) για τον καλύτερο εντοπισμό και την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών των ΜΜΕ, ενώ παράλληλα θα δημιουργηθεί η απαραίτητη ικανότητα του εργατικού δυναμικού για τη στήριξη της ανάπτυξης των ΜΜΕ.

Διδάγματα που αποκτήθηκαν

Οι γυναίκες στον επιχειρηματικό κόσμο:

- Το Ίδρυμα Egalite χρειάζεται χρηματοδότηση για επαγγελματίες διοικητικούς υπαλλήλους προκειμένου να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητά του και την ανάπτυξη του Ταμείου Στήριξης Γυναικών και Νέων Επιχειρηματιών.
- Ένας καταλυτικό μηχανισμός όπως το Ίδρυμα Egalite είναι απαραίτητος για να συνεχίσει ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας να συμβάλλει στην ανάπτυξη της γυναικείας και νεανικής επιχειρηματικότητας στο Polog.
- Η ανάπτυξη των επιχειρήσεων που ανήκουν σε γυναίκες είναι η καλύτερη προσέγγιση οικονομικής ενδυνάμωσης για τις γυναίκες σε συντηρητικές αγροτικές περιοχές (κυρίως μουσουλμανικές), η οποία αποτελεί προϋπόθεση για μεγαλύτερη συμμετοχή σε δημοκρατικές διαδικασίες.

ΕΛΛΑΔΑ

Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα προσπαθεί να προσφέρει όλο και περισσότερες ευκαιρίες στον τομέα της επιχειρηματικής εκπαίδευσης, ιδίως στην κοινότητα των μεταναστών. Μερικά από τα πιο σημαντικά έργα αναλύονται στις επόμενες παραγράφους, σε μια προσπάθεια να κατανοηθεί ο σκοπός, τα αποτελέσματα και τα διδάγματα τους.

ΕΡΓΟ ATHENA (T (APPROACHES TO VALORIZE THE HIGH ENTREPRENEURIAL POTENTIAL OF MIGRANT WOMEN TO CONTRIBUTE TO THEIR SOCIAL AND ECONOMIC

INTEGRATION)¹²⁶.

Διάρκεια: 2021-2022

Διοργανωτές:

- AMIF- Γενική Διεύθυνση Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
- Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ELIAMEP)

Περιγραφή: Στόχος του είναι να συμβάλει στην οικονομική και κοινωνική ένταξη των μεταναστριών στην ΕΕ με τη βελτίωση των υπηρεσιών στήριξης της επιχειρηματικότητας που απευθύνονται σε μετανάστριες και δημιουργώντας μια ξεχωριστή επαγγελματική διαδρομή γι' αυτές.

Κριτήρια επιλογής: Το έργο βοήθησε 210 μετανάστριες γυναίκες και βελτίωσε τις ικανότητες περισσότερων από 35 επαγγελματιών.

Περιεχόμενο:

1. Κατάρτιση δεξιοτήτων της ελληνικής γλώσσας.
2. Υποστήριξη γραφειοκρατικών διαδικασιών που σχετίζονται με την ελληνική δημόσια διοίκηση.
3. Εκπαίδευση σε θέματα χρηματοδότησης επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένης της εκπόνησης επιχειρηματικού σχεδίου.
4. Εκπαίδευση στο μάρκετινγκ.
5. Πρόσβαση σε ευκαιρίες σύναψης δημόσιων συμβάσεων.
6. Πρόσβαση σε χρηματοδότηση, δάνεια, μικροχρηματοδότηση.
7. Ενημέρωση για προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας.
8. Επαγγελματικές οργανώσεις και δικτύωση

Δυνατά και αδύνατα σημεία:

- Προσδιορισμός και ανάλυση των αναγκών των μεταναστριών όσον αφορά την επιχειρηματικότητα.
- Προσδιορισμός καλών πρακτικών.
- Προετοιμασία υποστηρικτικού υλικού και δραστηριοτήτων για τις μετανάστριες επιχειρηματίες.
- Κατάρτιση επαγγελματιών, επαγγελματιών από τις οργανώσεις που εργάζονται με επιχειρηματίες που εκπαιδεύονται στα διάφορα θέματα που προσδιορίζονται από τον εντοπισμό των αναγκών και των απαιτήσεων των μεταναστριών.
- Προσωπική αξιολόγηση και εκπαίδευση για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, εκπόνηση επιχειρηματικών σχεδίων, της καινοτομίας και των ψηφιακών δεξιοτήτων.
- Προγράμματα οικονομικής στήριξης.

¹²⁶ Athena. Athena. <https://athenaproject.net/>

- Συμβουλές και συνοδευτικές υπηρεσίες για την απόκτηση μικροπιστώσεων, χρηματοδότηση για την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις που διατίθενται για τους επιχειρηματίες.

Αποτελέσματα:

- Καλύτερη γνώση των αναγκών και των απαιτήσεων των μεταναστριών, η οποία συμπληρώνει προηγούμενες εργασίες και έρευνες με πρόσθετα πεδία έρευνας και πρακτικής προσέγγισης προς τις υπηρεσίες των οργανισμών υποστήριξης επιχειρήσεων.
- Βελτιωμένα προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας των μεταναστριών. Νέες υπηρεσίες θα δρομολογηθούν σε κάθε περιοχή που εκπροσωπείται στο έργο, οι οποίες θα αντικατοπτρίζονται σε 6 σχέδια δράσης που θα περιλαμβάνουν μια επιχειρηματική διαδρομή για τις γυναίκες μετανάστριες έτοιμη να υλοποιηθεί.
- Περισσότερες γυναίκες να ενσωματωθούν οικονομικά και κοινωνικά. Μόνο κατά τη διάρκεια του έργου τουλάχιστον 30 γυναίκες θα αποτελέσουν στόχο των πιλοτικών προγραμμάτων σε κάθε συμμετέχουσα περιοχή, πράγμα που θα αντιπροσωπεύει συνολικά 210 γυναίκες με αυξημένες επιχειρηματικές ικανότητες.
- Βελτιωμένη ικανότητα των επαγγελματιών που αξιολογούν τις μετανάστριες. Με το έργο 35 στελέχη και επαγγελματίες αύξησαν τις ικανότητές τους από διάφορες οργανώσεις υποστήριξης επιχειρήσεων, ΜΚΟ και άλλες οργανώσεις που εργάζονται άμεσα με μετανάστριες γυναίκες.
- -Εφαρμογή της πολιτικής σε διάφορα επίπεδα που διευκολύνθηκε από μια σειρά συστάσεων. Αυτές οι συστάσεις πολιτικής βασίστηκαν στα διδάγματα που αντλήθηκαν κατά τη διάρκεια του έργου και διευκόλυναν τη δυνατότητα μεταφοράς των σχεδίων δράσης ή την υιοθέτηση συγκεκριμένων μέτρων στο πλαίσιο των πολιτικών των διαφόρων περιφερειών και χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Διδάγματα:

- Να γνωρίζουν τις πραγματικές απαιτήσεις και ανάγκες των μεταναστριών όσον αφορά την επιχειρηματική νοοτροπία.
- Να βελτιωθούν οι υπηρεσίες που παρέχονται από τους δημόσιους οργανισμούς στις γυναίκες μετανάστριες σχετικά με την επιχειρηματικότητα.
- Να καταστεί δυνατή η υποστήριξη των μεταναστριών που επιθυμούν να ξεκινήσουν μια επιχειρηματική δραστηριότητα, συμβάλλοντας στην οικονομική και κοινωνική τους ένταξη.
- Ανάπτυξη δραστηριοτήτων που ενισχύουν την κοινωνική και οικονομική ένταξη των μεταναστριών.

2. BUSINESS FOR YOUTH: SOLIDARITYNOW YOUTH ENTREPRENEURSHIP PROGRAM¹²⁷

Διάρκεια: 2018-2019

Διοργανωτές:

- Ίδρυμα Citi
- IRC (Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης)

Περιγραφή: Σε αυτό το πρόγραμμα ενσωμάτωσης, οι μετανάστες θα αποκτήσουν γνώσεις και θα αναπτύξουν δεξιότητες που είναι απαραίτητες για να κάνουν τα πρώτα τους βήματα ως επαγγελματίες. Θα μάθουν τις βασικές αρχές της επιχειρηματικότητας και τη μέθοδο που θα τους βοηθήσει να δημιουργήσουν μια επιτυχημένη επιχείρηση.

Κριτήρια επιλογής: Οι συμμετέχοντες για τη διάρκεια του προγράμματος έπρεπε να έχουν ζουν στην Αθήνα. Νέοι ηλικίας 18-30 ετών. Πρόσφυγες ή αιτούντες άσυλο που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα, επωφελούμενοι από τη Διεθνή Προστασία στην Ελλάδα, μετανάστες με άδεια παραμονής στην Ελλάδα, άνεργοι Έλληνες. Να γνωρίζουν μία τουλάχιστον από τις προσφερόμενες γλώσσες: Ελληνικά, Αγγλικά, Αραβικά, Φαρσί ή Γαλλικά.

Περιεχόμενο:

1. Ημέρα επαγγελματικού προσανατολισμού,
2. Κόστος εκκίνησης/ Τιμολόγηση,
3. Δεξιότητες επικοινωνίας,
4. Pitching,
5. Επιχειρηματικές δεξιότητες,,
6. Σχεδιαστική σκέψη,
7. Ψηφιακές δεξιότητες,
8. Εγκάρσιες δεξιότητες,
9. Νομικές γνώσεις,
10. Επαγγελματική επωνυμία,
11. Καθορισμός στόχων.

Δυνατά και αδύνατα σημεία: Πραγματοποιήθηκαν 19 μαθήματα στα αγγλικά, φαρσί, αραβικά και ελληνικά.

Αποτελέσματα: 350 νέοι έχουν ολοκληρώσει με επιτυχία το πρόγραμμα κατάρτισης, είχαν την ευκαιρία να σκεφτούν, να αναπτύξουν, να παρουσιάσουν και, πάνω απ' όλα, να δοκιμάσουν τις επιχειρηματικές τους ιδέες σε ένα "άγνωστο περιβάλλον". Δόθηκε σημασία στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων και στη μετάδοση των γνώσεων που εφαρμόζονται άμεσα στην επιχειρηματική δραστηριότητα, όπως κοστολόγηση, branding, χρηματοδότηση κ.λπ.

Επιχειρηματίες και επαγγελματίες ήταν μέντορες των συμμετεχόντων, οι οποίοι κατάφεραν να

¹²⁷ Solidarity Now. Business For Youth. <https://www.solidaritynow.org/en/businessforyouth/>

υλοποιήσουν τα επιχειρηματικά τους σχέδια με επαγγελματισμό και, κυρίως, με μακροπρόθεσμο τρόπο. Στην πραγματικότητα, 30 από αυτούς έλαβαν περαιτέρω εξατομικευμένες συμβουλές και καθοδήγηση σχετικά με την ανάπτυξη του επιχειρηματικού σχεδίου.

Διδάγματα: Μέσω αυτού του προγράμματος γνώρισαν καταπληκτικούς, ταλαντούχους και δυνατούς ανθρώπους που μπόρεσαν να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση.

IntegrAction (ACTION FOR SOCIO-ECONOMIC INTEGRATION OF REFUGEES AND ASYLUM SEEKERS)¹²⁸

Διάρκεια: 2019-2022

Διοργανωτές: Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας (Erasmus+)

Περιγραφή: Το IntegrAction στοχεύει στην προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής ένταξης των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο στις τοπικές κοινωνίες υποδοχής, παρέχοντας καινοτόμα εργαλεία που βελτιώνουν τις γλωσσικές, κοινωνικο-επαγγελματικές και επιχειρηματικές τους ικανότητες και ενθαρρύνοντας την ενεργό συμμετοχή τους στις τοπικές κοινότητες.

Κριτήρια επιλογής: Μετανάστες, πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και επαγγελματίες που εργάζονται με πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο, καθώς και οι κοινωνίες υποδοχής ευρύτερα.

Περιεχόμενο:

1. Συλλογή ψηφιακών εργαλείων για τον αλφαριθμητισμό και τη γλωσσική επάρκεια,
2. Εγχειρίδιο για τη διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας και της ίδρυσης επιχειρήσεων.

Δυνατά και αδύνατα σημεία: Η συλλογή εργαλείων επέτρεψε τη διεύρυνση των γνώσεων των φορέων/εκπαιδευτικών που εργάζονται με μετανάστες, πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο σχετικά με ψηφιακά εργαλεία και μέσα για τον αλφαριθμητισμό και την ενίσχυση των γλωσσικών δεξιοτήτων. Οι φορείς μοιράστηκαν με τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο τη χρήση των καταλληλότερων ψηφιακών εργαλείων προκειμένου να ενεργοποιήσουν μια διαδικασία δια βίου αυτοδιδασκαλίας της γλώσσας της χώρας υποδοχής. Επιπλέον, οι πρόσφυγες μπόρεσαν να κατανοήσουν τη σημασία που έχει να ενισχύσουν τις γνώσεις τους μέσω της παρακολούθησης μαθημάτων και επαγγελματικής κατάρτισης.

Αποτελέσματα: Webdoc - Ημερολόγια μεταναστών: Η δράση αυτή επέτρεψε τη συνάντηση μεταξύ ατόμων με μεταναστευτικό υπόβαθρο και ντόπιων, δημιουργώντας ευκαιρίες αμοιβαίας κατανόησης. Σκοπός ήταν η ευαισθητοποίηση των ντόπιων σχετικά με τις αιτίες και τα κίνητρα που ωθούν τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο να ξεκινήσουν μια μακρά και δύσκολη μεταναστευτική πορεία. Ταυτόχρονα, οι τελευταίοι κατανόησαν τον πολιτισμό, τον τρόπο σκέψης και τους γενικούς κανόνες και αξίες της χώρας υποδοχής.

¹²⁸ European Website on Integration. European Commission. https://ec.europa.eu/migrant-integration/integration-practice/integrationsocio-economic-integration-refugees-and-asylum-seekers_en

Διδάγματα: Η μετανάστευση θα μπορούσε να συμβάλει θετικά στα δημόσια οικονομικά και στην ευημερία των χωρών υποδοχής. . Συνεπώς, είναι απαραίτητη η γρήγορη και επιτυχής ενσωμάτωση προκειμένου να μεγιστοποιηθούν οι ευκαιρίες που δημιουργούνται από τις μεταναστευτικές ροές, καθώς και να προωθηθεί η κοινωνική συνοχή και η ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς και η ικανότητα των μεταναστών να γίνουν αυτόνομοι και παραγωγικοί πολίτες.

BITE (BUILDING INTEGRATION THROUGH ENTREPRENEURSHIP)¹²⁹

Διάρκεια: 2018-2022

Διοργανωτές: ERFC

Περιγραφή: Το έργο BITE (Building Integration Through Entrepreneurship) είναι ένα χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ έργο που προωθεί την ένταξη των μεταναστών από την υποσαχάρια Αφρική μέσω της αξιοποίησης του επιχειρηματικού τους δυναμικού. Από το 2018 το έργο έχει επιλέξει 100 μετανάστες μεταξύ της Ιταλίας, της Σουηδίας και της Ελλάδας προκειμένου να τους εκπαιδεύσει και να τους καθοδηγήσει σχετικά με το πώς να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση στην Ευρώπη και στη χώρα καταγωγής τους.

Κριτήρια επιλογής: Μετανάστες μεταξύ Ιταλίας, Σουηδίας και Ελλάδας.

Περιεχόμενο: Τα κύρια σημεία του σεμιναρίου ήταν η ενημέρωση των ενδιαφερόμενων μερών σχετικά με τη δημιουργία μιας εργαλειοθήκης, τους σκοπούς και τους στόχους της, τα επόμενα βήματα του έργου BITE και η τόνωση του αποδοτικού διαλόγου μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών. Ήταν μια εξαιρετική ευκαιρία για δικτύωση και αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων και του επιχειρηματικού οικοσυστήματος..

Δυνατά και αδύνατα σημεία: Εκπαίδευση και κατάρτιση για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων και τη διαμόρφωση επιχειρηματικών σχεδίων. Καθοδήγηση και οικονομική ένταξη με έμφαση στη μακροπρόθεσμη επιχειρηματική δραστηριότητα. Διάδοση και αναπαραγωγή της προσέγγισης BITE για την ένταξη των μεταναστών μέσω της επιχειρηματικότητας.

Αποτελέσματα: Οι συμμετέχοντες στην εκπαίδευση απέκτησαν τις απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες, απόψεις και δίκτυο για να αναπτύξουν και να ξεκινήσουν επιτυχημένες μικρομεσαίες επιχειρήσεις με θετικό κοινωνικό και περιβαλλοντικό αντίκτυπο.

Διδάγματα: Το πρόγραμμα βοήθησε τους μετανάστες να αποκτήσουν γνώσεις και να αναπτύξουν τις δεξιότητες, τα εργαλεία και το δίκτυο που χρειάζονται για να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση. Με τη διαμόρφωση κάθε φάσης του έργου μέσω μιας εργαλειοθήκης, οι εταίροι επιτρέπουν στις τοπικές αρχές και τις ΜΚΟ σε ολόκληρη την ΕΕ να αναπαράγουν την προσέγγιση σε ποικίλα κοινωνικοοικονομικά πλαίσια και με περιορισμένη οικονομική συνεισφορά.

¹²⁹ BITE - Building Integration Through Entrepreneurship. BITE - Building Integration Through Entrepreneurship. Ανάκτηση από <https://intrepreneurship.eu/about-us/>

CREATION (CULTURAL AND ARTS ENTREPRENEURSHIP IN ADULT EDUCATION)¹³⁰

Διάρκεια: 2019-2021

Διοργανωτές: European Creative Hubs Network

Περιγραφή: Το CREATION υποστηρίζει γυναίκες εθνικών μειονοτήτων αναπτύσσοντας τις επιχειρηματικές τους δεξιότητες και προωθώντας την ενσωμάτωση, εστιάζοντας ιδιαίτερα στην πολιτιστική και καλλιτεχνική επιχειρηματικότητα. Έχει αναπτυχθεί ένα ερευνητικό ΠΛΑΙΣΙΟ για να υποστηριχθούν οι γυναίκες ώστε να αναπτύξουν καινοτόμες δεξιότητες πολιτιστικής επιχειρηματικότητας. Σχεδιάστηκαν και δοκιμάστηκαν πιλοτικά διαδραστικοί τρόποι κατάρτισης για την υποστήριξη των ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ και των ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ στην ενίσχυση των κρίσιμων επιχειρηματικών δεξιοτήτων των γυναικών επιχειρηματιών.

Κριτήρια επιλογής: Το CREATION απευθυνόταν ειδικά σε μη επαρκώς εκπροσωπούμενες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών που προέρχονται από περιθωριοποιημένα περιβάλλοντα (μετανάστες, πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο). Επιπλέον, το CREATION απευθυνόταν στους εκπαιδευτές ενηλίκων και στους εργαζόμενους υποστήριξης μεταναστών, ως τους βασικούς διαμεσολαβητές που υποστηρίζουν άμεσα τις μετανάστριες γυναίκες.

Περιεχόμενο:

1. Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες ως βιώσιμη οικονομική δύναμη - τύποι και χαρακτηριστικά των πολιτιστικών επιχειρήσεων.
2. Χρήση συμμετοχικών, συνεργατικών πηγών μάθησης με βάση την κοινότητα και πηγών αυτόνομης μάθησης για την ανάπτυξη βασικών επιχειρηματικών δεξιοτήτων.
3. Ο μεταβαλλόμενος ρόλος των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο διαφορετικών κοινοτήτων ηλεκτρονικών μαθημάτων.

Δυνατά και αδύνατα σημεία: Το έργο CREATION παρείχε περισσότερες ευκαιρίες για τις γυναίκες μετανάστες ώστε να διευρύνουν τις δυνατότητές τους, να δημιουργήσουν καλύτερες προοπτικές για ανεξάρτητη εργασία και ενσωμάτωση στις κοινότητες υποδοχής τους.

Αποτελέσματα: Το έργο διερεύνησε τις θεωρητικές βάσεις, τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις και την πρακτική κατάρτιση στην πολιτισμική επιχειρηματικότητα. Τα αναμενόμενα διαφορετικά πνευματικά αποτελέσματα που προτείνονται στο ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ, είναι τα εξής:

- Ένα παιδαγωγικό πλαίσιο για την εκπαίδευση στην πολιτιστική επιχειρηματικότητα (IO1).
- Μια εργαλειοθήκη πόρων για την ανάπτυξη βασικών πολιτιστικών επιχειρηματικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων (IO2).

¹³⁰ CULTURAL AND ARTS ENTREPRENEURSHIP IN ADULT EDUCATION. CULTURAL AND ARTS ENTREPRENEURSHIP IN ADULT EDUCATION. CULTURAL AND ARTS ENTREPRENEURSHIP IN ADULT EDUCATION: <https://creationproject.eu/index.html>

- Μια πολυλειτουργική και διατομεακή διαδικτυακή πλατφόρμα μάθησης με ανοικτό σύστημα μικροπιστοποιητικών ψηφιακών εμβλημάτων (IO3).
- Εισαγωγή της δέσμης μέτρων του σχεδίου CREATION στην αγορά εργασίας - Συστάσεις πολιτικής (IO4).
- Ένα σεμινάριο κατάρτισης εκπαιδευτών για εκπαιδευτές ενηλίκων, ώστε να μπορέσουν να αξιοποιήσουν το δυναμικό της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής επιχειρηματικότητας (IO5).

Διδάγματα: Στο επίκεντρο των διαφόρων προγραμμάτων δια βίου μάθησης σε όλη την Ευρώπη, η συζήτηση για τις οικονομίες της δημιουργίας, τα χαρακτηριστικά τους και την ανάγκη κατάρτισης ενηλίκων για τη δημιουργία ενός μελλοντικού εργατικού δυναμικού που διαθέτει δημιουργικές, πολιτιστικές ή καλλιτεχνικές δεξιότητες, είναι πάντα έντονη. Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, η σταδιακή μετατόπιση από τη σχεδόν αποκλειστική εστίαση στη διοίκηση, στις δυνατότητες των πολιτιστικής επιχειρηματικότητας έχει αυξήσει το ενδιαφέρον.

ENTREPRENEURSHIP WITHOUT BORDERS (EntryWay) ¹³¹

Διάρκεια: 2017-2019

Διοργανωτής: Κέντρο Επιχειρηματικής & Πολιτιστικής Ανάπτυξης (ΚΕΠΑ)

Περιγραφή: Το πρόγραμμα "Επιχειρηματικότητα χωρίς σύνορα" (EntryWay) υποστηρίζει υπηκόους τρίτων χωρών που επιθυμούν να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση και διαμένουν νόμιμα σε επτά περιφέρειες πέντε ευρωπαϊκών χωρών, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Μέσω της παροχής εξατομικευμένης κατάρτισης σε θέματα επιχειρηματικότητας και της υποστήριξης εκπαιδευτών, επιχειρηματικών συμβούλων και μεντόρων, το έργο βοηθά τους συμμετέχοντες να επεκτείνουν τις επιχειρηματικές τους δεξιότητες και να αναπτύξουν τις επιχειρηματικές τους ιδέες. Το έργο ειδικότερα ενθαρρύνει τις γυναίκες και τους νέους να υποβάλουν αίτηση.

Κριτήρια επιλογής: Ο καθορισμός μιας επιχειρηματικής ιδέας και ένα ικανοποιητικό επίπεδο γνώσης των ελληνικών ή/και αγγλικών είναι προαπαιτούμενα για την εγγραφή στο έργο.

Περιεχόμενο: Οι έμπειροι εκπαιδευτές θα υποστηρίξουν τους μετανάστες στην ανάπτυξη του επιχειρηματικού τους σχεδίου, θα τους παράσχουν τα απαραίτητα εργαλεία για να ερευνήσουν την αγορά, να καταρτίσουν ένα σχέδιο μάρκετινγκ, να προωθήσουν την επιχείρησή τους, και να αναπτύξουν ένα κατάλληλο οικονομικό σχέδιο. Τα εκπαιδευτικά σεμινάρια θα περιλαμβάνουν διαλέξεις, επιχειρηματικά παιχνίδια, προσομοιώσεις και διαδραστική επίλυση προβλημάτων.

Δυνατά και αδύνατα σημεία: Οι ειδικοί θα παρέχουν προσωπική βοήθεια για την εκκίνηση της επιχείρησης. Οι συμμετέχοντες θα ενημερωθούν για τους διάφορους τύπους επιχειρήσεων και πώς να επιλέξουν, για τα φορολογικά και ασφαλιστικά καθεστώτα, τις επιχορηγήσεις για νέες επιχειρήσεις, κ.λπ

¹³¹ European Website on Integration. (n.d.). European Website on Integration. Ανάκτηση από ENTRYWAY-Entrepreneurship Without Borders: https://ec.europa.eu/migrant-integration/integration-practice/entryway-entrepreneurship-without-borders_en

Αποτελέσματα:

- Σχεδόν 85 μετανάστες συμμετείχαν στην επιχειρηματική κατάρτιση που προσέφερε η Entryway.
- Οι γυναίκες αντιπροσώπευαν το 25% των συμμετεχόντων (15% λιγότερο από το 35% που προέβλεπε η αρχική πρόταση).
- Το 45% των συμμετεχόντων ήταν νέοι κάτω των 35 ετών (15% λιγότεροι από τους προβλεπόμενους στην πρόταση του έργου).

Διδάγματα: Οι μετανάστες επιχειρηματίες που επιδιώκουν να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν ποικίλα εμπόδια, όπως η έλλειψη οικονομικών πόρων, οι αυστηρές πολιτικές μετανάστευσης και έκδοσης βίζας και οι πολύπλοκες γραφειοκρατικές διαδικασίες. Το έργο EntryWay διευκόλυνε την οικονομική ένταξη των μεταναστών, υποστηρίζοντας τις επιχειρηματικές τους ιδέες στη Θεσσαλονίκη, τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας.

ROUMANIA

► Ένα παράδειγμα καλής πρακτικής που αποτελεί πηγή έμπνευσης είναι το M-UP: The Network for Migrant Entrepreneurs to Scale Up and Grow. Το M-UP ήταν ένα τριετές πρόγραμμα που συγκέντρωσε στον ίδιο χώρο βασικούς φορείς από τον τομέα της υποστήριξης της επιχειρηματικότητας των μεταναστών με σκοπό την ανταλλαγή καλών πρακτικών, την ανάπτυξη νέων λύσεων και την υποστήριξη των μεταναστών προκειμένου να γίνουν επιτυχημένοι επιχειρηματίες και να αναπτύξουν παραγωγικές επιχειρήσεις. Το πρόγραμμα είχε μια προσέγγιση από κάτω προς τα πάνω, περιλαμβάνοντας επιχειρηματίες που βρίσκονταν ήδη στην αγορά και τοποθετούνταν σε διαφορετικά επίπεδα. Λέγεται ότι το πρόγραμμα έφτασε σε πάνω από 180.000 άτομα και δημιούργησε ένα ευρύ δίκτυο επιχειρηματιών, ευρωπαϊκών οργανισμών, επαγγελματιών και φορέων χάραξης πολιτικής. Μάθετε περισσότερα για το τα αποτελέσματα του προγράμματος, εδώ:

2017 - 2020: M-UP: Το δίκτυο για τους μετανάστες επιχειρηματίες για να επεκταθούν και να αναπτυχθούν - Youth Business International

► Επιπλέον, ένα δίκτυο που χρησιμεύει ως καλή πρακτική σε εθνικό επίπεδο είναι το Migrant Women in Business. Το MWIB είναι ένα εθνικό δίκτυο που έχει ως κύριο σκοπό την προώθηση της οικονομικής ενδυνάμωση των γυναικών επιχειρηματιών μεταναστών και προσφύγων στην Αυστραλία. Επιπλέον, το MWIB έχει τέσσερις κύριους πυλώνες στήριξης: made by many minds- εθνικό επιχειρηματικό δίκτυο- made by many hands and advocacy. Το δίκτυο παρέχει ένα πλαίσιο

για τη σύνδεση, τη συνεργασία, την εκπαίδευση και την ενθάρρυνση μεταξύ των μελών, ακολουθώντας τους στόχους της προώθησης και διευκόλυνσης της δημιουργίας και της βιώσιμης ανάπτυξης των πολύ μικρών επιχειρήσεων των γυναικών. Μάθετε περισσότερα για τα αποτελέσματα του έργου, εδώ:

[Γυναίκες μετανάστριες στον επιχειρηματικό κλάδο - Κοινωνικές επιχειρήσεις \(mwib.com.au\)](http://mwib.com.au)

► Ένα άλλο χρήσιμο παράδειγμα ορθής πρακτικής είναι το MAGNET. Το Migrant Acceleration for Growth - Network for Entrepreneurship Training είναι ένα δίκτυο που προωθεί τη δημιουργία, την περαιτέρω προώθηση και διάδοση των υφιστάμενων συστημάτων υποστήριξης για επιχειρηματίες με μεταναστευτικό υπόβαθρο με βάση το πρακτικό, πολιτικό και επιστημονικό επίπεδο. Το δίκτυο αυτό αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του τετραετούς έργου MAGNET, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα COSME της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο δικτυακός τόπος του έργου παρέχει επίσης μια ανοικτή εργαλειοθήκη που περιλαμβάνει 40 δοκιμαστικά εργαλεία και μεθοδολογίες που αναπτύχθηκαν από επαγγελματίες για τους επαγγελματίες. Βρείτε πληροφορίες σχετικά με το έργο, τα αποτελέσματά του και το υλικό του, εδώ: <https://migrantacceleration.eu/>

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΤΟ ΕΡΓΟ WINBIZ ΩΣ ΓΕΦΥΡΑ

Αν και η σημερινή μεταναστευτική δυναμική στην Ευρώπη αντιμετωπίζει μια σειρά από θέματα και το έργο WINBIZ, μαζί με την προσέγγιση και τις μεθοδολογίες του, φαίνεται να έχει βρει ένα σημαντικό και γόνιμο πεδίο δράσης. Το προβλεπόμενο πλαίσιο φαίνεται να είναι σχετικό και ιδιαίτερα αναγκαίο, ιδίως δεδομένης της φύσης της ομάδας δικαιούχων που προσδιορίζεται. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το έργο ενεργεί υπέρ των μεταναστριών, μη δυτικής καταγωγής και ειδικά με υψηλό ή μεσαίο επίπεδο εκπαίδευσης. Το στοιχείο αυτό διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ερμηνεία όλων των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν σε αυτή την έρευνα. Τόσο η θεωρητική έρευνα όσο και η πρακτική έρευνα αποκαλύπτουν ένα σύνολο πολύτιμων ευρημάτων και αποτελεσμάτων που θα πρέπει να αναγνωριστούν ως κρίσιμα στοιχεία, λαμβάνοντας υπόψη ότι εξακολουθούν να υπάρχουν περιορισμένες πληροφορίες σχετικά με τις εγκάρσιες και τις εξειδικευμένες δεξιότητες που πρέπει να διαθέτει μια γυναίκα μετανάστρια στο επιχειρηματικό πλαίσιο.

Στο σύνολό τους, οι ικανότητες που χρειάζονται οι μετανάστριες επιχειρηματίες είναι κατά κάποιον τρόπο παρόμοιες και στις έξι από τις χώρες εταίρους. Η έρευνα σε εθνικό επίπεδο εντοπίζει μια σειρά από συγκεκριμένες απαραίτητες δεξιότητες όπως: γλωσσική επάρκεια, πολιτισμική αξιολόγηση, ικανότητα δικτύωσης, πρόσβαση σε κεφάλαια και ειδικές γνώσεις ενός συγκεκριμένου γραφειοκρατικού συστήματος.

Δεδομένης της εκπαιδευτικής διαδικασίας για την επιχειρηματικότητα που στοχεύει να υλοποιήσει το έργο WINBIZ, φαίνεται ότι το σχετικό περιεχόμενο θα πρέπει να αφορά το επιχειρηματικό πεδίο, λαμβάνοντας υπόψη την κερδοσκοπική προσέγγιση, εφευρετικές ικανότητες και προοπτικές εφαρμογής, σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Χάρη στην προσεκτική ποιοτική διαδικασία που εφαρμόστηκε κατά τη διάρκεια της έρευνας σε εθνικό επίπεδο, το έργο WINBIZ εμπλουτίζεται σήμερα από μια ζωντανή, ποικίλη και πολύ δραστήρια κοινότητα γυναικών, έτοιμη να αξιοποιήσει το προσωπικό και συλλογικό της δυναμικό και να δημιουργήσει συνθήκες ευημερίας για τις ίδιες, την τοπική τους κοινότητα και γενικά για την κοινωνία στην οποία ζουν.

BIBLIOΓΡΑΦΙΑ

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Assafe, G. M. C. (2021). *A Importância Das Questões De Género Na Atividade Empreendedora*. [Master's Thesis, Universidade Autónoma de Lisboa]

Barroso, S. et al (2014). *Estudo de Avaliação de Impacto e Resultados do Projeto Promoção do Empreendedorismo Imigrante*. ACM, I.P.

https://www.acm.gov.pt/documents/10181/0/Estudo+de+avalia%C3%A7%C3%A3o+de+impacto+e+resultados+do+PEI_junho+2014.pdf/4678f85b-1da9-42f7-8b41-282993bf4b98

Estrela, J. et al (2022). Relatório de Imigração, Fronteiras e Asilo 2021. *SEF/GEFP*.

Global Entrepreneurship Monitor (2021). Global Entrepreneurship Monitor, Perfis de Economia. Portugal. Available at: <https://www.gemconsortium.org/economy-profiles/portugal-2>

Oliveira, C. R (2019). Empregadores e empreendedores imigrantes: tipologia de estratégias empresariais. *Observatório das Migrações*.

Oliveira, C. R. (2021). Indicadores de integração de imigrantes: relatório estatístico anual 2021. 1^a ed. (Imigração em Números – Relatórios Anuais 6). *Observatório das Migrações*.

Paço, S. R. & Ramos, M. C. P. (2018). Empreendedorismo em Portugal de Imigrantes de Países Fora da União Europeia. *Holos*, 34(2), pp. 365-385.

Ramos, A. & Magalhães, P. (2021). Os valores dos portugueses. *Gulbenkian Studies*

Rodrigues, F., Padilla, B. & Malheiros, J. (2011) A dimensão psico-social do empreendedorismo imigrante feminino. *Revista Migrações*, 8, pp.93-122

ITALIA

Law n° 189 of 30 July 2002 “Modification to the legislation on immigration and asylum”, published in the Official Gazette n° 211 of 26 August 2002, Decree-Law n° 195 of 9 September 2002, “Urgent provisions on the legalisation of the irregular employment of non-EU nationals”, published in the Official Gazette n° 211 of 9 September 2002
(<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2002/08/26/199/so/173/sg/pdf>)

ISTAT, 2022 (www.istat.it)

“Memorandum d'intesa sulla cooperazione nel campo dello sviluppo, del contrasto all'immigrazione illegale, al traffico di esseri umani, al contrabbando e sul rafforzamento della sicurezza delle frontiere tra lo Stato della Libia e la Repubblica Italiana”, 2 February 2017
(<https://www.governo.it/sites/governo.it/files/Libia.pdf>)

“Memorandum Italia–Libia: l’atto di accusa di 40 organizzazioni contro il rinnovo degli accordi”, Marina Schiavo, 2 November 2022 (<https://www.focusonafrika.info/memorandum-italia-libia-latto-di-accusa-di-40-organizzazionicontro-il-rinnovo-degli-accordi/>)

“To protect children’s rights, robust reform of EU rules needed”, Save The Children, 18 July 2019
(<https://www.savethechildren.net/news/protect-children%E2%80%99s-rights-robust-reform-eu-rules-needed>)

“Migranti, termine scaduto: si rinnova per altri tre anni il Memorandum tra Italia e Libia”, 2 November 2022 (https://www.ilsole24ore.com/art/migranti-termine-scaduto-si-rinnova-altri-tre-anni-memorandum-italia-e-libia-AE1NzHDC?refresh_ce)

“Complex persecution: Report documents shocking accounts of Libyan Coast Guard’s involvement in migrant killing, kidnapping”, 14 December 2021 (<https://reliefweb.int/report/libya/complex-persecution-report-documents-shocking-accounts-libyan-coast-guard-s-involvement>)

“Report of the Independent Fact-Finding Mission on Libya”, 29 June 2022
(<https://reliefweb.int/report/libya/report-independent-fact-finding-mission-libya-ahrc5063-advance-unedited-version-enar>)

“How to start a business in Italy? Steps and options”
(<https://www.italiancompanyformations.com/start-a-business-in-italy/>)

“Starting a business in Italy” (<https://www.expats.com/en/guide/europe/italy/10644-setting-up-a-business-in-italy.html>)

“Opening a business in Italy: the basics”, Michele Capecchi, 11 May 2017 (<https://www.theflorentine.net/2017/05/11/opening-a-business-in-italy-basics/>)

“How to open company in Italy”, Damiani & Damiani (<https://www.hg.org/legal-articles/how-to-open-company-in-italy-45780>)

Eurodiaconia’s Guidelines for the Integration of Migrant Women, Eurodiaconia”, 18 December 2018 (https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/eurodiaconia-guidelines-integration-migrant-women_en)

“Opinion of the European Economic and Social Committee on Inclusion of migrant women in the labour market”, European Economic and Social Committee, 21 January 2015 (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2015.242.01.0009.01.ENG)

“Imprenditori migranti, una ricchezza per l’Europa e soprattutto per l’Italia”, Francesca Gnetti, 29 July 2014 (<https://www.reset.it/reset-doc/imprenditoria-immigrata-una-ricchezza-per-leuropa-e-soprattutto-per-litalia>)

ГЕРМАНИЯ

- [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - Jahresrückblick 2021](#)
- BAMF Migration Report 2020 Key Results.
- Interview "Refugee women and men differ in their living patterns.": [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - "Geflüchtete Frauen und Männer unterscheiden sich in ihren Lebensentwürfen"](#)
- [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Migrantinnen einfach stark im Alltag](#)
- Women in migration and integration in focus: [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - Frauen in Migration und Integration im Fokus](#)

- Bevölkerung und Erwerbstätigkeit Bevölkerung mit Migrationshintergrund, Ergebnisse des Mikrozensus 2021. (Population and employment Population with a migration background, Results of the 2021 microcensus.).
- Federal Office for Migration and Refugees: Migration Report 2020
- Förderprogramme | BMWK-Existenzgründungsportal (existenzgruender.de)
- Gründerpilot Why Start-ups fail: wie-viele-startups-scheitern
- Information Flyer of the BMWK: “Gründerzeiten 10”.
- Mediendienst-Integration: Arbeitsmarkt | Integration | Zahlen und Fakten | MEDIENDIENST INTEGRATION (mediendienst-integration.de)
- Self-employed people with a migration background: Job engine for Germany: Selbstständige mit Migrationshintergrund: Jobmotor für Deutschland: Bertelsmann Stiftung (bertelsmann-stiftung.de)
- Startup Verband: Migrant Founders Monitor. Migrant Founders Monitor 2022.pdf (startupverband.de)
- Example was created with the help of “Make it in Germany”: Quick-Check (make-it-in-germany.com)

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

1. Europe - Flow Monitoring Surveys with Migrants Transiting through the Republic of North Macedonia (Feb-Mar 2022) <https://dtm.iom.int/reports/europe-flow-monitoring-surveys-migrants-transiting-through-republic-north-macedonia-feb-mar>
2. Europe — Mixed Migration Flows in Western Balkans, 2018 Overview IOM, <https://migration.iom.int/reports/europe-%E2%80%94-mixed-migration-flows-western-balkans-2018-overview?close=true>

3. IOM – Flow monitoring, <https://migration.iom.int/europe/arrivals#content-tab-anchor>
4. MakStat, database
http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/en/MakStat/MakStat_Naselenie_Vitalna
5. Migration and Asylum: National, International and European Framework / editors Ana Nikodinovska Krstevska, Olga Koshevaliska. - Shtip: "Goce Delchev" University", 2021
https://eprints.ugd.edu.mk/29105/1/Migracija%20i%20azil_konecna%20verzija_2022_final.pdf
6. Migration Governance Profile: North Macedonia, 2021 November, MGI,
<https://www.migrationdataportal.org/overviews/mgi/north-macedonia#0>
7. Migration Profile NORTH MACEDONIA, <https://migrants-refugees.va/country-profile/north-macedonia/>
8. NORTH MACEDONIA | PROFILE 2021 MIGRATION GOVERNANCE INDICATORS, IOM
<https://publications.iom.int/system/files/pdf/MGI-North-Macedonia-2021.pdf>
9. NORTH MACEDONIA | PROFILE 2021 MIGRATION GOVERNANCE INDICATORS, IOM 2021
<https://publications.iom.int/system/files/pdf/MGI-North-Macedonia-2021.pdf>
10. North Macedonia Net Migration Rate 1950-2022,
<https://www.macrotrends.net/countries/MKD/north-macedonia/net-migration>
11. Outsourcing Migration Management: The Role of the Western Balkans in the European Refugee Crisis, Migration Policy Institute, 2017,
<https://www.migrationpolicy.org/article/outsourcing-migration-management-western-balkans-europes-refugee-crisis>
12. South-Eastern Europe, Eastern Europe and Central Asia – Regional Strategy 2020–2024, IOM, <https://publications.iom.int/books/south-eastern-europe-eastern-europe-and-central-asia-regional-strategy-2020-2024>
13. Strategy for the integration of refugees and foreigners in the Republic of Macedonia 2017-2027 <https://bit.ly/3VpMjeC>
14. Strategy for Women Entrepreneurship Development in the Republic of Macedonia, 2019 - 2023
[https://www.economy.gov.mk/Upload/Documents/EN_Strategy%20on%20Women%20Entrepreneurship%20of%20RM%20-%20draft-%2018%20Oct%202018\(1\).pdf](https://www.economy.gov.mk/Upload/Documents/EN_Strategy%20on%20Women%20Entrepreneurship%20of%20RM%20-%20draft-%2018%20Oct%202018(1).pdf)
15. The enabling environment for sustainable enterprises in North Macedonia Update of the report on the key constraints on the business environment ILO 2019,
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_723390.pdf
16. UN Population Division Data, <https://www.un.org/development/desa/pd/data-landing-page>
17. UNCHR - Western Balkans - Refugees, asylum-seekers and other people in mixed movements as of end of August 2022, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/96003>

18. UNCHR Operational Data Portal ,<https://data.unhcr.org/en/situations/southeasterneurope>
19. USAID/NORTH MACEDONIA GENDER ANALYSIS REPORT JULY 2019,
<https://banyanglobal.com/wp-content/uploads/2019/09/USAID-North-Macedonia-Gender-Analysis-Report.pdf>
20. WORLD DATA, <https://www.worlddata.info/europe/northmacedonia/asylum.php>
21. Втора измена на Оперативниот план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2015 година
22. Измени на Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2014 година
23. Измени на Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2012-2013 година
24. Оперативен план за 2018 година за спроведување на активности од Националниот план за акција за родова еднаквост 2018-2020, кои се во надлежност на Агенцијата за вработување на Република Македонија
25. Оперативен план за 2019 година за спроведување на активности од Националниот план за акција за родова еднаквост 2018-2020, кои се во надлежност на Агенцијата за вработување на Република Македонија
26. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2009 година
27. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2008 година
28. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2014 година
29. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2013 година
30. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2012-2013 година
31. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2011 година
32. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2010 година
33. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2022 година
34. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2021 година
35. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2020 година
36. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2019 година
37. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2018 година
38. Оперативен План за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2017 година

39. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2016 година
40. Оперативен план за активните политики за вработување за 2007 година
41. Оперативен план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2015 година
42. ПОДДРШКА ЗА САМОВРАБОТУВАЊЕ (ПРЕТПРИЕМНИШТВО) E-Help
<https://ehelp.mk/mk/dyn-content/poddrshka-za-samovrabotuvanje-pretpriemnishtvo>
43. Прашки процес, <https://www.pragueprocess.eu/en/countries/555-fyr-macedonia>
44. Прва измена на Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2014 година
45. Прва измена на Оперативниот план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2015 година
46. Ревидиран Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2021 година
47. Ревидиран Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2021 година
48. Ревидиран Оперативен План за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2020 година
49. Ревидиран Оперативен План за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2020 година
50. Ревидиран Оперативен План за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2019 година
51. Ревидиран Оперативен План за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2019 година
52. Ревидиран Оперативен План за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2019 година
53. Ревидиран Оперативен План за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2019 година
54. Ревидиран Оперативен План за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2017 година
55. Родови аспекти на обезбедувањето заштита на бегалци и мигранти ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, Вера Мартиноска, Мартина Смилевска- Кчева, Македонско здружение на млади правници, Скопје, 2018 <https://civicamobilitas.mk/wp-content/uploads/2018/02/Priracnik-za-rodovi-aspekti-na-obezbeduvanje-zastita-na-begalci-i-migranti-vo-RM.pdf>
56. Самовработување, <http://apprm.gov.mk/News?NewsID=518>

57. Трета измена на Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2014 година
58. Четврта измена на Оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2014 година

ΕΛΛΑΔΑ

Athena <https://athenaproject.net/>

BITE - Building Integration Through Entrepreneurship. BITE - Building Integration Through Entrepreneurship. <https://integreneurship.eu/about-us/>

Boerchi, D., Di Mauro, M., & Sarli, A. (2020). Guidelines for the identification and assessment of migrants' soft skills.

Burweila, A. (2019). MIGRANT AND YOUTH SOCIAL INCLUSION THROUGH ENTREPRENEURSHIP MY-SITE NATIONAL REPORT: GREECE 2018. Solidarity Now and Erasmus+; Program of the European Union.

Business Daily. (2021). Ποιοι είναι οι φόροι που διώχνουν τους επενδυτές από την Ελλάδα. https://www.businessdaily.gr/oikonomia/51425_poioid-einai-oi-foroi-poy-diohnoyn-toys-ependytes-apo-tin-ellada

CULTURAL AND ARTS ENTREPRENEURSHIP IN ADULT EDUCATION. CULTURAL AND ARTS ENTREPRENEURSHIP IN ADULT EDUCATION. CULTURAL AND ARTS ENTREPRENEURSHIP IN ADULT EDUCATION: <https://creationproject.eu/index.html>

De Oliveira, E. (2021). 9 Essential Skills You Need to Start and Run a Successful Business.

Doyle, A. (2021). Top Soft Skills Employers Value with Examples.

Drydakis, N. (2022, 04 07). Improving Entrepreneurs' Digital Skills and Firms' Digital Competencies through Business Apps Training: A Study of Small Firms. Sustainability, σσ. 1-23.

Eleonore Kofman, P. R. (2015). Gendered Migrations and Global Social Reproduction.

ELIAMEP. (2022). Analysis of specific demands and needs of migrant women aiming to be entrepreneurs. ELIAMEP.

ELIAMEP. (2022). SUMMARY OF MAIN FINDINGS: Task 3.2 Analysis of specific demands and needs of migrant women aiming to be entrepreneurs. ELIAMEP.

ELSTAT. (2015). SURVEY ON THE LABOUR MARKET SITUATION OF MIGRANTS AND THEIR IMMEDIATE DESCENDANTS. HELLENIC STATISTICAL AUTHORITY.

- European Commission. (2020). ENTRYWAY- Entrepreneurship Without Borders:
https://ec.europa.eu/migrant-integration/integration-practice/entryway-entrepreneurship-without-borders_en
- European Website on Integration. (2020). Governance of migrant integration in Greece:
https://ec.europa.eu/migrant-integration/country-governance/governance-migrant-integration-greece_en
- European Website on Integration. European Commission. https://ec.europa.eu/migrant-integration/integration-practice/integration-socio-economic-integration-refugees-and-asylum-seekers_en
- European Website on Integration. European Website on Integration. ENTRYWAY- Entrepreneurship Without Borders: https://ec.europa.eu/migrant-integration/integration-practice/entryway-entrepreneurship-without-borders_en
- Flash News. (2017). Ποιός ο ρόλος των Επιμελητηρίων στις επιχειρήσεις και στην τοπική οικονομία.
- FORTUNE GREECE. (2019). TMF: Η Ελλάδα έχει το πιο πολύπλοκο επιχειρηματικό περιβάλλον παγκοσμίως.
- Frohar Poya, E. N. (2021). PRELIMINARY STUDY ON THE INCLUSION FOR DIGITAL EMPOWERMENT FOR MIGRANT WOMEN Frohar Poya, European Network of Migrant Women (ENoMW). RIDE .
- Future Learn. (2021). Future Learn. Business skills for startups:
<https://www.futurelearn.com/info/blog/business-skills-for-startups>
- (2021). Gender and migration. MIGRATION DATA PORTAL.
- Generation 2.0 RED . (2022). Welcome to Worldplaces!; Français: <https://g2red.org/welcome-to-worldplaces/>
- Georgios A. Antonopoulos, J. W. (2006). The Smuggling of Migrants in Greece: An Examination of its Social Organization. European Journal of Criminology, σσ. 439-461.
- Grant Thornton. (2021). Grant Thornton. Greek Entrepreneurship: A Path to Recovery:
<https://www.grant-thornton.gr/en/insights/surveys/greek-entrepreneurship-a-path-to-recovery/>
- Greek Council for Refugees. (2022). Country Report: Access to the labour market; Greece. AIDA (Asylum Information Database).
- Greek Council for Refugees. (2022). Country Report: Statistics; Greece. AIDA (Asylum Information Database).

Guidant financial. (2021). Guidant financial. The Skills You Need To Start a Business in 2022 (And How To Develop Them): <https://www.guidantfinancial.com/blog/small-business-skills/>

Hatzi Filax Group. (2020). Hatzi Filax Group. Οι επαγγελματικές και κοινωνικές δεξιότητες (Soft Skills) είναι αναγκαίες για το μέλλον της εργασίας:
<https://hatzifilax.com/2021/08/04/%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B4%CE%B5%CE%BE/>

HELLENIC COMPETITION COMMISSION. (2021). Όλα όσα αφορούν τον Ανταγωνισμό και τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις.

Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. (2020). Migrant entrepreneurs:
https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/migrant-entrepreneurs_en

International Rescue Committee Hellas. (2020). The time is now: A plan to realise the potential of refugees in Greece. International Rescue Committee Hellas.

ISDM. (2022). ISDM (India School of development and management). SOFT SKILLS REQUIRED IN THE SOCIAL SECTOR: https://www.isdm.org.in/blog/soft-skills-required-social-sector?utm_source=adwords&utm_medium=grants&utm_campaign=soft_skills_blog&utm_campaignid=17173992185&utm_adgroupid=139452603769&utm_creativeid=597825977730&utm_matchtype=p&utm_device=c&utm_network=g

Malamidis, C. (2021). The path of business is paved with thorns for immigrant women.

Margonis, K. (2020). The role of the consultant in today's entrepreneurship.

Matt, G. (2019). 10 IMPORTANT BUSINESS SKILLS EVERY PROFESSIONAL NEEDS.

Migrant Talent Garden. (2022). Migrant Talent Garden. <https://startbusiness.today/migrant-talent-garden-lithuania/>

Migrants & Refugees Section. (2021). Migration Profile: Greece.

Natalia Rozalia Avlona, H. M. (2022). ATHENA; MIGRANT WOMEN AND ENTREPRENEURSHIP IN GREECE. ELIAMEP.

Nektaria, S. (2021). Greek businesses risk missing out on economic recovery.

Nektaria, S. (2021). Greek businesses risk missing out on economic recovery. Greek businesses risk missing out on economic recovery.

Novak, C. (2022). Entrepreneurship a pathway for female Ukrainian refugees.

OECD. (2020). Inclusive Entrepreneurship Policies, Country Assessment Notes; Greece.

- Papazoglou , P. (2021). Healthy entrepreneurship is the "key" for Greece to take the next step.
- Papazoglou, P. (2021). Greece is gaining ground on the investment map. How can we maintain this momentum?
- Papazoglou, P. (2022). Resilience and stability: How will Greece become even more competitive as an investment destination? Ernst & Young.
- Paul, P. (2017). How to Start a Business : 6 Skills Every Entrepreneur needs to know.
- Petrone, P. (2017). How to Start a Business : 6 Skills Every Entrepreneur needs to know.
- Policy, G. M. Statistics on resident permits for TCNs. <https://migration.gov.gr/en/statistika/>
- Sakkas, I. (2019). The employment programs of OAED within the framework of a modern Total Quality Management according to the standard ISO9001:2008. Athens.
- Solidarity Now. Solidarity Now. <https://www.solidaritynow.org/en/businessforyouth/>
- Stamouli, N. (2021). Greek businesses risk missing out on economic recovery.
- (2020). The time is now: A plan to realise the potential of refugees in Greece, An analysis of the benefits of integration support from the reception stage. International Rescue Committee Hellas.
- Tountopoulou , M., Drosos, N., & Vlachaki , F. (2021). Assessment of Migrants', Refugees' and Asylum Seekers' Hard Skills: Cultural Adaptation and Psychometric Properties of the NADINE Hard Skill Tests.
- Tüzün Baycan-Levent, P. N. (2014). Characteristics of migrant entrepreneurship in Europe. *Entrepreneurship & Regional*, σσ. 375–397.
- University of Macedonia. (2018). Ways to finance a new business.
- VALAMIS LEARNING SOLUTION. (2021). VALAMIS. Hard Skills vs Soft Skills: <https://www.valamis.com/hub/hard-skills-vs-soft-skills#hard-skills>
- Zopounidis, K., Chourlias, P., & Dinoudis , V. (2021). The business environment of Greece.
- Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου. Ενημερωτικό Σημείωμα Α΄ Ιουνίου 2022: https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A

POYMANIA

Sorescu-Marinković, A. (2016). Foggy diaspora: Romanian Women in Eastern Serbia, *Studia UBB Sociologia*, vol. 61, issue 1, pp. 37-57.

Zaharia et al. (2017). Relația dintre fenomenul migrației legale și piața muncii din România.

Evoluții relevante, impact potențial, recomandări de politici – available here: [coperta_SPOS_2016_migratia_legala_si_piata_muncii \(gov.ro\)](#)

[Non-EU citizens make up 5.3% of the EU population - Products Eurostat News - Eurostat \(europa.eu\)](#)

[Raport anual 2019- RO final.pdf \(iom.int\)](#)

[Microsoft Word - Raport final IIIR 2019.docx \(migrationcenter.ro\)](#)

[Romania | International Migration Outlook 2020 | OECD iLibrary \(oecd-ilibrary.org\)](#)

[6 Must-Have Entrepreneurial Skills | HBS Online](#)

[Skills Needed to Be an Entrepreneur | National University \(nu.edu\)](#)

[Romania_summary%20report.pdf \(europa.eu\)](#)

<https://start-upnation.eu/>

<https://conaf.ro/>

<https://www.socialinnovationsolutions.org/transformator>

<https://www.youthbusiness.org/initiative/m-up>

[MAGNET Consortium \(migrantacceleration.eu\)](#)

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/sme-competitiveness/

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=836&langId=en>

<https://een.ec.europa.eu/>

[Startarium - Programe 2022 | Acceleratoare și incubatoare pentru antreprenori în prima parte a anului](#)

<https://www.impacthub.ro/programe/>

[Ministry of European Investments and Projects \(gov.ro\)](#)

<http://www.imm.gov.ro/en/>

[8 Major Challenges Women Face In Business \(forbes.com\)](#)

[Migrant Women in Business - Social Enterprise \(mwib.com.au\)](#)

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.
PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741
NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone